

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

891.864
S473za

A 875,099

016

Knihovně Jarovce
Jzelený

ZÁKLADOVÉ DIALEKTOLOGIE ČESKOSLOVENSKÉ.

KTERÉŽ SEPSAL

C 322 / 1776

ALOIS VOJTĚCH ŠEMBERA,

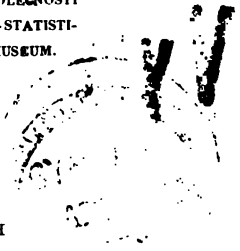
PROFESOR ŘEČI A LITERATURY ČESKÉ NA C. K. VYSOKÝCH ŠKOLÁCH VÍDEŇSKÝCH, REDAKTOR
ČESKÝCH ZÁKONŮ ŘÍŠSKÝCH V C. K. MINISTERIUM STÁTNÍM, RYTÍŘ CÍS. RUSKÉHO ŘÁDU
IV. ANKY TŘÍDY DRUHÉ, POSLANEC SNĚMU ČESKÉHO, DOPISUJÍCÍ ÚD KR. ČESKÉ SPOLEČNOSTI
VĚDECKÉ V PRAZE, C. K. SPOLEČNOSTI VĚDECKÉ V KRAKOVĚ, C. K. MOR. SL. SPOLEČNOSTI
PRO ZVELEBENÍ ROLNICTVÍ, POZNÁNÍ PŘÍRODY A VLASTI, I ODBORU HISTORICKO-STATISTI-
CKÉHO TĚŽ SPOLEČNOSTI V BRNĚ A PŘÍSPÍVAJÍCÍ ÚD SPOLEČNOSTI ČESKÉHO MUSEUM.

S PŘÍKLADY

VŠECH ŘEČÍ SLOVANSKÝCH A RŮZNOŘEČÍ ČESKÝCH, MORAVSKÝCH
A SLOVENSKÝCH.

POMOCÍ CÍSAŘSKÉ AKADEMIE VĚDECKÉ.

VE VÍDNI.
NÁKLADEM SPISOVATELOVÝM.
1864.

Jzelený

891.864
S473za

Vyraden: UK

Jun 6. Suppl. 262, 1020.

Předmluva.

Každý jazyk, který rozšířen jest po větším okršlku země, dle položení a ponebí rozdílném, rozchází se na mnohá nářečí a různorečí, ježto se od sebe liší jednak přízvukem, jednak hláskami, formami mluvnickými a slovy. Týmž způsobem dělí se i jazyk československý na nářečí a různorečí; však kolikero jich jest, které zvláštnosti v sobě chovají a čím se od sebe rozeznávají, toho posud nikdo nevyhledal a nenapsal.

Chtěje dojíti zevrubnější vědomosti o různorečích na Moravě obecných, kdež podnes žijí vedlé sebe kmenové dle řeči rozdílní: Hanáci, Laši, Valaši a Slováci, shledával jsem sobě na cestách svých, před 20 léty za příčinou mapy Moravské po této zemi konaných, zvláštnosti nářečí moravského; potomně zjednal jsem sobě přičiněním přátel svých literárních známost některých zvláštností nářečí českého a slovenského, a dle toho sestavil jsem posloupně tuto dialektologii. Měť jsem ovšem úmysl, ještě ji rozmnožiti a zdokonaliti, však nemoha pro jiné pilné práce tímto zkoumáním déle se zanášeti, a poznav, že téměř nemožno jest, abych sám jediný dílo přerozsáhlé ku konci přivedl, upustil jsem od toho, a podávám spis jmenovaný, aby déle bez prospěchu ve stolku neležel, k vyzvání přátel svých v obecnost nedokonaný.

II

Prvé než poukáži k platnosti a užitku studií dialektických vůbec, dotýkám, že nářečí a různorečí československá, k nimž tento spis se vztahuje, nejsou snad novověká, alebrž původu zajisté předhistorického. Jakož jazyk polský od předvěku rozeznává se od jazyka českého zvuky nosovými, jichž v češtině není, a hláskou *g*, na jejímž místě mají Čechové *h*; tak liší se dialekt slovenský od doby nepamětné od dialektu českého a moravského hláskou *r* místo *ř*¹⁾, dialekt pak moravský od českého ode dávna širšími hláskami *a*, *o*, *u* místo užších *e* a *i*.

Již za nejstarších časů rozeznávali se kmenové, na něž dle letopisců národ Český a Moravský se dělil, netoliko jménem od sebe, ale i jazykem; rozdílní zajisté byli, co do řeči, Tuhošťané či Domaželci, Lučané či Žatečtí, Čechové (v Pražsku), Důdlebané (nynější Lužničané) a jiní kmenové v Čechách; též Rakušané na Dyji, a Brňané (nynější Horáci), Olomučané (Hanáci), Přerované (Laši a Valaši) a Holasovici (Opavané) na Moravě.

Známky rozdílu dialektických nalézají se již v nejdávnějších památkách písemnictví českého a moravského. V Libušině soudu, psaném v Čechách, píše se *stříebro* (stříebrosnosný), v listu však o přeložení biskupské stolice ke kostelu sv. Václava v Olomouci z r. 1131 klade se *sřěbro* bez *t* (Sřěbrnici, nynější Stříbrnice u Buchlova), a taktéž v Cisiojanu Mnichovském asi z r. 1260 »*sředa*« (středa), jakž se posud mluví na Slovensku.

V nekrologu Podlažickém z r. 1227, psaném blíže Chrasti v Chrudímsku, čtou se jména: Černice, Malice, Petruše a p., z čehož zřejmo, že v té krajině již tehda a ovšem již mnohem dříve obecné byly úzké hlásky místo širokých (Černica, Malica, Petruša), kteréž dle Rukopisu Kralodvorského (v němž psáno: duša, búřa, máti božjá) jinde v Čechách průchod měly ještě ku konci XIII. století.

---

¹⁾ Vydavatelé „Nejstarších památek literatury české“ (1840) jsou v té věci mínění jiného, majíce za to, že Čechové a Moravané počali *ř* vyslovovati teprv asi v polovici XIII. století, když spisovatelé tento zvuk poznačovali složeným *rs*.

V slovníku Salomonově (*Mater Verborum*) z r. 1242 — 1252 čteme slovo *kámen* ve dvoji formě: „kámeň“ a „kamy,“ nepochybně dle rozličných krajin, v nichž té neb oné formy se užívalo.

Jedna z hlavních známek horského různorečí Brněnského, přidech *h* před samohláskami, zachovala se v latinských listech z toho kraje z r. 1200, kdež se píše Himram (Jimram, Emeranus), a z r. 1235, kdež se jmenuje jisté místo blíž Brna: Hū Malego (U Malého).

Taktéž zřejmo ze slov *zelená borka* v Rukopise Kralodvorském (Jde má milá na jahody — na zelená borka), že již ok. r. 1280 ve východních Čechách v nominativu jmen kolektivních užíváno středního *a* místo *y*, jakž se tam posud říká: „vrcha“ za vrchy, „hájka“ za hájky a p.

K rozdílu dialektickým zvláště ukazuje hláska *dz* místo *đ* v listě moravském z r. 1286: Sardzicze (Šardice u Kyjova), a hláska *c* místo *č* v Alexandru z konce XIII. století: rado-sezi (radosti), dozdaczy (doždati). Obě tyto hlásky shledávají se sto let později opět v glosách Václava z Bzence z r. 1385 na př.: Marczyn (Martin), poszcziczi sye (postiti se), a v Průpovědích, psaných Martinem ze Strážnice r. 1390, na př.: uczecha (útěcha), uzywaczy (užívati), dzyed (děd), porodzyła (porodila) a j., kteréžto zvláštnosti, běžné tehda ve Strážnici a ve Bzenci, průchod mají posud v sousední krajině Holičské a u Slováků rakouských.

Přidech *v* před *o* v násloví, obyčejný v Čechách, objevuje se již v glosách žaltáře musejního ze XIII. století, na př.: vokolo, a ve spisech Tómy ze Štítného z r. 1370, na př.: vo lakomství, vo počátku; přidech *h* pak v žaltáři Witemberském z počátku XIV. století, na př.: hohēň (ohēň), hoběžně (oběžně).

Že vůbec za starodávna v Čechách byli rozdílové v řeči, vysvědčuje určitě mistr Jan Hus, jenž v předmluvě ke své Postile r. 1413 píše takto: „Aby, ktož budeš čísti, vyrozuměl mé řeči české, věz, žeť sem psal tak, jakož obecně mluvím, neb v jednom kraji Čechové jinak mluví a v jiném jinak. U příkladě, já píši: *nížádný* nevie, a jiní říkají: *žádný* nevie; opět já diem: *mušiem* učiniti, a jiní rku: *muším*; opět já diem: *tělestný*, a jiní: *tělesný*; já: *protiv*, a jiní: *proti*; já: *vzjeviti*, a

jiní: *zjeviti*; já: popad *ho*, a jiní: popad *jej*; já diem: *bychme* byli dobří, a jiní: *abychom* byli dobří; a jest jiných drahně proměn.“

Nesklonná přídavná jména přivlastňovací na *ovo* a *ovic* byla v obyčeji v západních Čechách již v XVI. století, jakož viděti z Rady všelikých zvířat (tištěné v Plzni r. 1528), v níž psáno:

I ohlási se hned jestřáb:

Jsemť *orlovo* jediný dráb;

a z knih města Písku, v nichž zaznamenáno k r. 1528: „Václav, syn někdy Ješka *Hladčovic*“, a p.

Kterak Domažlické *bul* a dlouhé *ú* v koncovkách bylo v polovici XVI. století i dále v západních Čechách rozšířeno, vychází z listu kněze Jana Saliusa, daného v Budějovicích v pátek před sv. Trojicí r. 1559, jenž zní: „Já kněz Jan, vyznávám tauto cedulí, že poctivý Jíra Šenkýř v předměstí za Píseckú braní u *mně bul* u spovědi, i velebnú svátost podlí obyčeje církve svatý z meych nehodnych rukau přijímal.“¹⁾

O tom konečně, jak v druhé polovici XVI. století na Moravě bylo běžné nynější různorečí hanácké i slovenské, zůstavil zprávu velmi poučnou Jan Blahoslav ve své Gramatice české (z r. 1570), kterouž níže na místě náležitém klademe.

Co se dotýče užitku, jenž vůbec vzhází jazykovědě a literatuře ze zpytování dialektů, netřeba; abych se o tom šíře pronášel. Přivedu toliko slova slovutného J. O. Schmellera, jenž dí o dialektech: „Nářečí jsou vedlé spisovného jazyka to, co báně na rudu bohaté vedlé zásoby kovu již dobytého a vyčištěného, aneb co nevymytý les tisíciletý vedlé části téhož lesa, za příčinou paliva prosekané a v rozkošný háj upravené.“ Ku kteréžto výpovědi Schmellerově, prospěch ze studium živého jazyka dostatečně poznačující, doložím některé příklady, jak již tímto mým částečným badáním mnohé staré slovo objeveno jest mezi živými, kteréž se pokládalo za dávno již vyhynulé, a jak se tu mnohému slovu starodávnému a mnohé formě posud temné dostalo v živoucích nářečích československých netušeného objasnění.

¹⁾ U p. archiváře K. J. Erbena v Praze.

Slovo *dědina* v Rukopise Zelenohorském (Vadita se rodná bratry o dědiny otně), znamenajíc „pole společná čili majetnost nerozdělenou“, podnes v tom rozumu jest v obyčeji v Domažlicku a na Oravě; znamenajíc pak „vesnici,“ jak se přivádí v Rukopise Kralodvorském (Kto sežže dědiny? Hoře v dědinách a j.), průchod má posud po celé Moravě a zde onde v Boleslavsku v Čechách.

Zájmeno *če* v Rukopise Zelenohorském (Aj Vltavo, če mutiši vodu?) a slova *izkať pravdu* (hledati právo) v témž rukopise žijí po dnešní den v Dolní Oravě; a taktéž v obyčeji jest dativ téhož zájmena „čemu“ = „proč“ (Ach ty róže — čimns raně rozkvetla? R. K.) nejen v Oravě, ale i u Plzně, na Hané a v Opavsku. I neobyčejná přeměna hrdelky *ch* v *s* ve slově *lési* v Rukopise Zelenohorském (Klaněchtu se lési a vládyky) ozývá se po dnešní dobu ve vzdáleném Hornotřentčansku ve slovích: Polasi (Polaši), Valasi (Valaši) a p.

Rovněž zachovala se posud slova Kralodvorského Rukopisu: *dřeva* (stromy lesní); *rúčeje* (rouče, rychlý)¹⁾ a *um* (veš svůj um sbírajte), a to onano dvě v západních Čechách (rouče též ve východní Moravě a ve Slovácích) a toto na Slovensku (nepřišlo mi na um). Na východní Moravě slyšeti také ještě minulý čas na *ch*, na př.: zašelch (zašel jsem); začnulěch (začnul jsem), jak jej nalézáme v písni Róže v Rukopise Kralodvorském (Večer seděch, dlúho seděch, nic doždati nemožech).

Slovo *vědra*, ježto se přivádí v písni Kytice (Zmilítka nabiera vody v kovaná vědra); došlo pravého výkladu; jak se mu tuto rozuměti má, jediné z dialektu; totiž z různorečí Domažlického, v němž vědra jsou „konve,“ do nichž ovšem dívka vody z pótoka nabírala, a nikoli, jak posavadní výkladatelé Rukopisu Kralodvorského za to měli, do vědět čili do kulatých sondků.

Přídavné jméno *lacho* místo „lacino“ v básních „Alexandru“ a „Jidáši“ (Kakž pak jest v tu dobu lacho; všakž jest pro novinu vzáeno), jež mnozí pokládali za metrickou

¹⁾ V posavadních vydáních Rukopisu Kralodvorského chybně tištěno jest: *ručje* zkrátka místo: *rúčeje*, a taktéž *Hana* (i by přestá Hana Tatar vrahov) místo: *Haná*, jak na Moravě vůbec se mluví a v listinách píše.

zvláště básníkovu pro rým, běžné jest potud v jihozápadních Čechách, kdež nepochybně řečené básně byly složeny, též v Opavsku, na Ostravici a na Slovensku.

Dativ zájmen *nem* a *uem* na místě nám a vám, vyskytující se ve spisech XIV. století, nezachoval se sice již v lidu nikde, vysvětluje se ale dobře z různorečí Domažlického, v němž *a* často se mění v *e*, na př. ve slovích: behno místo bahno, teky místo taky a j.

Vzácná památka staročestiny obíhá na Jičínsku a na Lito-myšlsku v slovích „po *sou* dobu“ (po tu dobu), v nichž chová se poslední pozůstatek zájmena sjen, sja, sje, zašlého v písmě již v XV. století; v Žitětíně pak a v některých jiných místech u Jičína vyslovuje se podnes slovo „krve“ a „krvi“ jednoslabičně, jako v staré češtině, na př. v Rukopise Kralodvorském: Jaroslav veš *ve krvi* s ořem zbrocen.

Po pilnějším vyhledání stejných slov a zvuků v krajínách od sebe vzdálených snad se časem objeví, odkud za dávné doby obyvatelé do té neb oné krajiny přibyli. Znameníť jest na př. podobnost řeči Domažlické (t. j. řeči Chodů, někdejších strážců hranic proti Bavorům) a řeči, obecné na Ostravici a Opavě, v kteréž obojí krajíně kromě zpěvavého přízvuku v užívání jsou na př. tato slova, jinde v Čechách a na Moravě neobvyčejná: dřevo (strom, lesní), příloh (úhor), lože (postel), lichva (drůbež, drobný dobytek), míl (měl), vidíl (viděl), poviz (pověz), vlasny (vlastní), tepřiva (teprv), ptať (žebrati), kdabych (kdybych), ovo za ov ve jménech místních; Sřekovo (Sřekov), Krakovo (Krakov); též slova i jinde na Moravě běžná: mozika (muzika), psina (zimnice), bečvář (bednář), smít se (smáti se), pomyslit se (pomyslit si); nic tě nedělám (nic ti nedělám), sednite (sedněte), vezmite (vezměte), hyn, hynle (tam, tamhle) a v. j. Snad že byli Chodové u Domažlic při nějakém vtržení nepřátelském za dávné doby vyhubeni a že byli v krajíně zpustlé usazeni obyvatelé od hranic polských! Totéž domnění vztahovalo by se i k obyvatelům (někdejším Chodům) Stašským u Volyně, kteří mluví tak, jako vzdálení od nich Domažličané a jinak nežli sousedé okolní.

Příklady různorečí na konci tohoto spisu podávají velmi platné poučení těm, kteří by rádi opravovali mluvnici českou

aneb dělali nové řeči spisovné. Někteří gramatikové totiž vše-lico z mluvnice vyvrhují, čehož dle jejich zdání v národu již neslyšeti; zavrhuji na př. hlásku *i* v 3. osobě množného počtu časoslov: oni nosí, chodí, poněvadž prý se tak již nikde nemluví; vylučují z mluvnice koncovky infinitivní *ti* (saditi) a *ci* (péci, séci), chtějíce, aby se psalo: sadiť a péct; též zavrhuji genitiv a akkusativ zájmena *mne*, dativ a instrumentál čísel *dvěma*, *oběma* místo dvoum, oboum a dvouma, obouma; substantivní koncovku adjektiv přisvojovacích: z *pánova* domu; genitiv s negativními časoslovy: nechtěl dáti *almužny* a v. j.; však všechno toto, i také čísla „dvamecítma“ a „třimecítma“, jak dále ve spise ukazujeme, jsou formy a spůsoby mluvení podnes v lidu zachované, a byly zajisté ondy obecné.

Jiní opravcové jazyka, majíce za to, že spisovná řeč česká není dosti libozvučná a Slovákům srozumitelná, odvážili se a udělali z některých různorečí slovenských z brusů nové řeči spisovné. A však každý, kdo přečte v Přídavku „Bájku o slunci a stromech“ a píseň „Loučení,“ podanou tu ve všech různorečích českých, moravských a slovenských, shledá, že texty slovenské, zejména Trnavský, Třenčansko-Nitranský a Zvolenský, kterýmžto třem různorečím se posud dostalo cti, povýšenu býti na jazyky písemné, o nic více se nevzdalují od textu, sepsaného v obecném jazyku spisovném, nežli texty moravské, jmenovitě Brněnský, Znojemský a Opavský, a že tedy Trnavan, Třenčanin a Zvolenčan tak dobře rozumí společnému jazyku spisovnému, jako Brňan, Znojemčan a Opavan; pročez není ani té nejmenší příčiny, aby se z kterého koliv různorečí na škodu veškerého národu a veškeré literatury tvořily rozkolnické řeči spisovné. Němci, kteří mají výše 800 spůsobů mluvení, a to tak rozdílných, že východní Frisan a Lnemburčan s tíží rozumí Švýcarovi a Rakušanovi ¹⁾, drží nicméně všichni pevně ke svému obecnému jazyku spisovnému, a mají velkou a slavnou literaturu; ano J. Grimm, hledě k praktickému rozumu příbuzných Holanďanů a Flamů, předpovídá, že i tito národové, na zřeteli majíce prospěch, vzcházející ze

¹⁾ Viz J. M. Firmenich *Germaniens Völkerstimmen*. Berlin 1843—1861. Tři díly.

VIII

společné velké literatury, přidají se časem ke spisovné řeči německé. A za touto praktičností německou nikdy ani Tyrolákovi ze Zilska, ani Bavorovi od řeky Liky, ani Chebčanovi od Ohře, ani Braniborci od Havole na mysl nepřipadlo, aby ze svého nářečí, jemu třeba sebe milejšího a zvučnějšího, dělal krajanům svým Tyrolákům, Bavorům a t. d. jazyk spisovný, to jest, onen jazyk, jenž má býti společným orgánem vyššího duchovního života, orgánem vědy a správy církevní i státní!

Týmž způsobem v zemi Moravské, kdež na Svitavě, na Opavě a na Ostravici ode dávna byli v řeči obecné titěž rozdílové, které tu shledáváme nyní, nikomu nepřišlo na mysl, aby svitavětinu, hanáčtinu neb opavštinu povyšoval na jazyk spisovný, čili na jazyk vzdělanců moravských. Anobrž v Brně a Olomouci, i ve vzdálené Opavě a v Krnově, psány jsou v století XV. a XVI., pokud jazyk národní v literatuře kvetl, desky zemské i jiné spisy přirozeným během nejináč nežli jako v Praze, ačkoli písaři jich byli Moravané doma vzdělaní; a rovněž varovali se Moravané i za nové doby bedlivě té myšlenky nešťastné, aby snad proto, že nářečí moravské má o několik plných vokálů více nežli český jazyk spisovný, porušili posvátnou jednotu společné řeči, a postavili na jejím místě některé rozřečí místní.

Spis tento, jak výše připomenuto, nedokonaný a neúplný, má ovšem mnohé vady do sebe. Jedna z hlavních bude zajisté ta, že některé slovo, jež pokládám za zvláštnost toho neb onoho okršlku, rozšířeno jest snad mnohem dále, a naopak, že jiné slovo, jež kladu za obecné v celé zemi, obíhá snad jen v okršlku menším. Tato vada bude se moci odvarovati teprva ve spise ze spolka a systematicky provedeném, když se k tomu konci prvé rozepíší otázky do všech krajin českých, moravských a slovenských, a tím způsobem zevrubně se vyhledá, jak daleko to neb ono slovo jde a kde přestává.

Za jinou vadu budou mi snad někteří pokládati to, že jsem každé nářečí, české, moravské i slovenské, na tolik a tolik podřečí a různorečí rozdělil, a nejináče. K tomu odpovídám, že toto rozvržení zakládá se na zprávách, jež jsem sobě jednak sám shledal, jednak odjinud obdržel, kteréž zprávy

ale velmi jsou nestejně, tu hojnější, tu skrovnější. I tuto vadu bude lze odvarovati teprv budoucně ve spise dokonalejším.

Těž snad shledají ti, kdož znají řeč té neb oné krajiny, některé nedostatečnosti a nedůslednosti v pravopise, jehož užito v příkladech různorečí na konci položených; tyto vady ale, jsouli tu jaké, omlouvám tím, že vůbec nesnadno jest, všeliké jemné rozdíly u vyslovování, jak je bystré ucho v rozličných krajinách rozeznává, viditelně písmem naznačiti, jednak i tím, že se mi nevidělo radno, abych v příkladech jazyka odjinud mi zaslanych, byl bych i nějakou nedůslednost v nich byl znamenal, o své ujmě něco jinačil, ježto bych, sám zvuku neslyšev, na místo opravení byl mohl spíše pochybiti.

Ačkoli spis v obecnost tu vydávaný jest skrovný a nedostatečný, bylo k němu nicméně dosti pilnosti potřeba, i sestaven jest v nynější způsobě jedině přičiněním mnoha přátel a znatelů národního jazyka. S vlasteneckou laskavostí propůjčili mi svých hojných sbírek slov a zvláštností mluvnických, na cestách po Čechách učiněných, pan archivář K. J. Erben v Praze a p. prof. A. V. Maloch v Jičíně; paní Božena Němcová, bohužel příliš časně literatuře naší odňatá, podala mi platné příspěvky z krajiny Domažlické, Polenské a Náchodské, pan farář Jos. Seidl též z krajiny Polenské, pan kaplan Jos. Kouble z Podkrkonošska a pan Jan Lego z okolí Zbirožského. Na Moravě se sdělili se mnou o důkladné pomůcky k různorečí horskému nebožtík učitel Konický, p. Václav Tauber, k různorečí hanáckému p. prof. Jan Lepař v Praze, k různorečí dolskému p. děkan Fr. Škorpiak v Kučerově, k různorečí Ostravickému pan Ignác Tkač ve Fridku, k Opavskému p. farář Cyprián Lelek ve Vodce a ke všem téměř různorečím p. prof. Frant. Sušil v Brně. Na Slovensku přispěli mi příhodnými zprávami p. farář Pavel Sloboda ve Vrbovcích, p. kaplan J. Ondrisík v Trenčíně, p. farář Ctiboh Zoch v Jasenové, p. farář Ondřej Braxatoris v Tesarech a p. učitel Štěpán Štetz ve Snině; kterýmžto pánům a přátelům za prokázanou mi laskavost srdečně díky vzdávám, jakož i všem těm pánům na místě náležitěm jmenovaným, jenž mi podali příklady řečí slovan-ských a rozmanitých různorečí československých.

Neméně vroucí díky činím slavné císařské akademii vědecké ve Vídni, kteráž mi značnou pomocí peněžitou vydání tohoto spisu velice usnadnila.

Problížeje k velké potřebě a užitečnosti zevrubné dialektologie československé, pronáším upřímné přání, aby se k dílu takovému co možná nejdříve přistoupilo, aby se za tou příčinou rozepsaly od sboru při Matici České zřízeného otázky do všech končin československých, a sbíraly se národní písně, pověsti, pohádky a přísloví v různorečí každého místa, kterýmžto způsobem sešel by se hojný materiál k srovnací mluvnici československé i ke slovníku dialektickému, a zdělalo by se konečně dílo, podobné tomu, jež podali Němcům J. O. Schmeller (*Die Mundarten Bayerns a Bayerisches Wörterbuch*) a J. M. Firmenich (*Germaniens Völkerstimmen*). Jak by se v tom s prospěchem předsejítí mělo, o tom širší naučení dává K. Weinhold ve spise: *Ueber deutsche Dialektforschung*, Wien 1853, str. 5—14.

Ve Vídni, dne 14. června 1864.

A. V. Š.

Ú v o d.

O řeči československé vůbec. ¹⁾

Prvé než budeme rozebíratí nářečí a různorečí československá, vidí se býti příhodno, abychom udali, v kterých zemích a krajinách řeč československá vůbec jest obecná, a krátce vytknuli, na kterém místě jest mezi řeči slovanskými postavena, a kterými hlavními známkami se od těchto řečí rozeznává.

Kde se mluví československy.

Řeč československá obecná jest bez přítrže v Čechách, v Moravě a ve Slézsku, na Slovensku a v části Dolních Rakous. Rozhraní její jde od Litoměřic v severních Čechách přes Turnov, Vrchlabí a Náchod okolo Landškrouna do Moravy, kdež postupuje severně od Olomouce a Hranic ke Krnovu, k Ratiboři v pruském Slézsku a k Fridku v Těšínsku; níže Fridka přechází na Slovensko, jde tu severním Třenčanskem a Oravou po Tatrách k Bardějovu, Uhváru a Humennému, dále okolo Košic k Řimavské Sobotě a ke Kostelním Moravcům, pak vedlé Komárna k Prešpurku a Děvinu a po říčím Moravským k Cahnovu v Rakousích, odkudž se točí vedlé Dyje přes Znojmo a Jemnici do Čech k Jindřichovu Hradci, a jde pak na západ od Budějovic k Domažlicům a okolo Plzně a Budyně k Litoměřicům nazpět.

---

¹⁾ Tato rozprava o řeči československé vytištěna jest již za úvod k Dějinám řeči a literatury československé, vyd. r. 1858 a 1859, str. 1—2.

Vně tohoto souvislého okršlku mluví se česky v některých osadách v Horních Rakousích u Lince, v Haliči, v Dolních Uhřích, v Banátě, v Charvátsku, Slavonsku a ve Hranici vojenské; též v pruském Slézsku blíž Opolí a v Braniborsku.

Lidu československého počítá se v Čechách 2,900.000, v Moravě 1,340.000, ve Slézsku rakouském 100,000, na Slovensku 1,800.000 (dle konskripce, vykonané r. 1851 o něco méně) a v Dolních Rakousích 93,000 duší (83,000 ve Vídni); v Horních Rakousích jest Čechoslovanů asi 300, v Haliči 2200, v Charvátsku a Slavonsku 1200, v Hranici vojenské 10,000 a ve vojsku asi 100,000. Kromě toho bydlí v Kladsku 2700 Čechoslovanů, v Horním Slézsku pruském 52,500 (v pruském Opavsku 48,000) a v Branibořích 2200. Vůbec tedy jest Slovanů českých v Rakousku 6,339.400, v Prusku 57,400, dohromady 6,406.800.

Na kterém místě postavena jest řeč československá mezi ostatními řečmi slovanskými, a čím se hlavně od nich rozeznává.

Vědomoť, že kmen slovanský děl se na kolikero národů, z nichž každý ma svou zvláštní řeč spisovnou. Kteréžto řeči jsou dle položení zeměpisného tyto: 1. na severozápadě: a) československá, b) hornolužická, c) dolnolužická, d) polská; 2. na východě: e) maloruská, f) velkoruská; 3. na jihu: g) bulharská, h) srbskocharvátská a i) krajinskoslovenská. Řeč československá, jsouc mezi devaterem těchto řeči nejzápadnější, dle ústrojí svého nejvíce příbuzná jest řečem sousedním horno- a dolnolužické, polské a maloruské; méně příbuzná jest řeči velkoruské, srbskocharvátské a krajinskoslovenské, nejméně pak řeči bulharské.

K církevní řeči slovanské čili k tak zvané řeči staroslovenské, kteráž jest matkou nynější řeči bulharské a poněkud krajinskoslovenské, má se nynější řeč československá dle připodobnění asi tak jako neť k ujkyňi.

Tato příbuznost řeči české s jinými slovanskými jeví se jednak v přízvuku a v časoměrném dloužení a krácení hlásek, v hláskách prvotních, ve formách mluvnických, v tvoření

slov a ve skladbě; jednak v tom, že jistá slova v řeči české jsou a v jiných řečech slovanských nejsou, aneb že se jich v jiných řečech v rozdílném rozumu užívá.

Hlavní známky, jimiž se řeč česká, co do přízvuku a hlásek, od jiných řečí slovanských liší, a naopak, jsou tyto:

1. Známky řeči československé.

Přízvuk jest na první slabice: Bóleslav, dŏ Praha; na východní Moravě však přechází již na předposlední slabiku.

Hlásky se časoměrně prodlužují a krátí: zastává, zástava. Blíž rozhraní řeči polské na Moravě a na Slovensku také časoměra mine.

h klade se místo *g*: hus (pol. *gęś*), hrad (pol. *grad*);

c „ místo *č*, *ť*, a *šť*: noc (kraj. slov. *noč*, srb. *noć*, bulh. *nošt*), pec (kr. sl. *peč*, srb. *peć*, bulh. *pešt*);

d vsouvá se před *l*: pravílo (jihoslov. *pravilo*), křídlo (jihosl. *krilo*);

r přísouvá se v slovích: rmoutiti (mítiti), rdousiti (dúsití);

t v infinitivu časoslov v řeči obecné: říct. (řici), siet (sěci); toliko v Opavsku a u Slováků na pomezí rakouském a po různu v Čechách říká se: řic, séc.

2. Známky řeči hornoluzické.

Přízvuk jest na první slabice jako v češtině.

o klade se místo *e*: žona (žena), ramjo (rámě);

o „ *a*: strowjo (zdraví), strona (strana);

ś „ *ř* a *r*: pśed (před), kśíž (kříž), pśawica (pravice);

h a *v* před *o*: hokno (okno), hobr (obr), wobaj (oba), woko (oko);

h místo *g*: noha, rŏh, bohaty.

Duál jest ve všech částech řeči.

3. Známky řeči dolnoluzické.

Přízvuk jako v polštině.

Další tři známky výše položené, jakož i duál, má společně se řeči hornoluzickou. Zvláštní známky dolní lužičiny jsou tyto:

a neb *ja* klade se místo *e*: jaden (jeden), vjacor. (večer);

g místo *h*: noga, rog, bogaty;

c místo *č*: voci (oči), cas (čas), cinił (čínil).

4. Znamky řeči polské.

Přízvuk jest na předposlední slabice: z Krakóva.

Hlázky se časoměrně nedlouží.

ja neb *a* klade se místo *é*: *piana* (pěna), *ciało* (tělo), *las* (les);
ę a *a* nosové: *węgorz* (úhoř), *wiązać* (vázati);
o místo *a* po *l* a *r*: *młody* (mladý), *proch* (prach);
jo neb *o* místo *e*: *biorę* (beru), *lot* (let), *brzoza* (březa);
samohlázky *á*, *e*, *í*, *o*, *u* kladou se před *l* a *r*: *martwy* (mrtvý),
pełny (plný), *wilk* (vlk), *żółty* (žlutý).

5. Znamky řeči velkoruské.

Přízvuk jest neurčitě rozložen. Dlouhých slabik není.

o klade se místo *je*: *oleń* (jelen), *oseń* (jeseň);
o se vkládá: *wołk* (vlk), *torg* (trh), *vichor'* (vichr));
e vsouvá se před *l* a *r*: *djerevo* (dřevo), *beréza* (březa), *čelověk*
(člověk);
č místo *ť* neb *c*: *noč* (noc), *peč* (pec), *chočet* (chce);
a zde onde místo *o*: *varata* (malor. voróta, vrata), *gałava*
(malor. hołova, hlava);
e vyslovuje se vesměs jako *je*: *djeń* (den), *bjerjeg* (bereh, břeh).
Hrdelní hlázky *g*, *ch*, *k* nemění se: *nogě* (noze), *muchě*
(muše), *rukě* (ruce).

6. Znamky řeči maloruské.

Přízvuk a pět prvních známek výše položených má řeč maloruská společně se řečí velkoruskou. Mimo to má tyto známky zvláštní:

i místo *o*: *Lviv* (Lvov), *kiń* (kůň), *podile* (podolí);
i místo *é*: *misjac* (měsíc), *biłyj* (bělý);
u „ *v*, ač ne všude: *u lisi* (v lese), *učora* (včera);
h „ *g*: *hora*, *bih* (bůh), *cyhan* (cigán).

7. Znamky řeči srbskocharvátské.

Přízvuk jest neurčitý.

i klade se místo *y* vesměs: *mi* (my), *sin* (syn);
di, *ni*, *ti* tvrdé jako *dy*, *ny* *ty*: *saditi* (sadyty), *hoditi* (chodyty);
e místo *y* v koncovkách: *sestre* (sestry), *knjige* (knihy);
o „ *l* v koncovce: *pepeo* (popel), *dao* (dal);

ac místo *ec* v koncove: Karlovac (Karlovec), Požarevac (Požarevec);
dj „ *z*: međa (meze), zbudjen (zbuzen).

8. Znamky řeči krajinskoslovenské.

Prízvuk a první tři známky řeči srbskocharvátské jsou také v řeči krajinskoslovenské. Kromě toho klade se:

r místo *u* a *ú*: sosed (soused), muž (muž), dělajo (dělají);
u „ *l*: veseu (vesel), dělou (dělal), dou (díl);
i „ *z*: rojen (rozen), sajen (sazen);
š „ *c*: noč (noc), mačoha (macocha), peč (pec);
or „ *při*: prhaja (přichází), prprava (příprava).

Duál zachován jest ve všech částech řeči.

9. Znamky řeči bulharské.

Prízvuk jest neurčitý. Slabiky jsou vesměs krátké.

t klade se místo *c*: mošt (moc), nošt (noc), pešt (pec);

d místo *z*: mežda (meze), našda (nouze);

h slabé jako *h*: orehi (ořechy), muha (mucha);

místo *d*: grat (hrad), tvrt (tvrď);

a *q* nosové: agne (jehně), ženə-tə (ženu tu), sglədnə (shlednu).

Článek přivěšuje se k podstatnému jménu: maž-ť (muž en), ždrəbə-to (hřibě to).

Rozdílnost řeči české a jiných řečí slovanských patrnější bude ze slov tuto porovnaných.

Bůh, slovensky böh a buoh; hornoluž. boh; pol. bóg; malorusky boh i bih; dolnoluž., velkorusky., srbskocharv. a ulh. bog; kraj. slov. bog a dial. boh.

Člověk, dial. človek a čovek; luž. a pol. człowiek, pol. dial. též człek; malor. čolovik; velkor. čeľavěk; srb. čoviek; r. slov. človek a člouk; bulh. čoljak i čljak.

Chléb, dial. chlib a klíba; hornoluž. khlėb; pol. chleib; malor. chlib; velkor. chľėb; srb. hljeb (neb kruh); kr. slov. leib (neb kruh); bulh. ljab neb hleáb.

Chlum, hornoluž. kholm; pol. chełm; malor. a velkor. hołm; srb. charv. hum; kr. slov. hom.

Rozum; luž. a pol. taktéž; v jiných řečech rozum.

Země, dial. zem; luž. zem' a zem'a; pol. ziemia; malor. zemla; velkor. a srb. charv. zemlja; kr. slov. zemlja, dial. zemlje; bulh. země neb zem'.

Hvězda, dial. vězda; luž. taktéž; pol. gwiazda; malor. zvizda; velkor. a srb. charv. zvězda, kraj. slov. zvězda; bulh. zvězd.

Bílý; luž. běly; pol. biały, malor. biłyj; velkor. bilij; srb. charv. bieli; kr. slov. beli; bulh. bjal.

Modliti se; d. luž. modliš se; h. luž. modlić so; pol. modlić się; malor. mołyty sia; velkor. molitiš neb molit sja; srb. charv. moliti se, kr. slov. moliti.

Padl; d. luž. panuř, pol. padł, malor. a velkor. upař, srb. charv. pao, kr. slov. padu, bulh. padn'ł či padnul.

Loven; luž. łoyty, pol. łowiony, malor. łovlen, velkor. lovljen, srb. charv. a slov. lovljen, bulh. loven.

0 nářečích československých.

Spisovná řeč československá, jak se ustálila od doby bible Kralické (r. 1579 — 1593), jest sice společným jméním veškerého národu, a však nikde, ani v Čechách, ani na Moravě, ani na Slovensku zcela tak se nemluví, jak psáno nalezáme v knihách. Nikde neříká se: já miluji, oni pracují, úrodná pole, vážná slova ¹⁾, za vysokými zdmi, ze tří stran, čtyři lidé, ve dvoře pánově, já lhu, nemohu pomoci a p., rovněž jako v Němcích ani v jediném místě tak se nemluví, jak se píše, anobrž všude mluví se více méně od písma rozdílně.

Co řeč národu, jenž od časů nepamětných skládá se ze tří kmenů, dělí se řeč československá na troje nářečí: české, moravské a slovenské ²⁾, tato pak nářečí, rozšířena jsouce po krajině výše 80 mil rozložené, rozcházejí se opět na kolikero podřečí a různorečí. ³⁾ Rozhraní těchto nářečí není spolu hra-

¹⁾ V Charváttech a v některých částech Krajiny mluví se podnes: zelená polja, namazaná kola, jako se za dávné doby také zajisté mluvilo v zemích československých. Též se v Charváttech po tu chvíli mluví: iz gospodinova dvora, v gospodinovu dvoru a p.

²⁾ Dobrovský a jiní spisovatelé po něm rozdělovali řeč československou toliko na dvoje nářečí: české a slovenské, nářečí moravské pomíjeli. Že však v tom pochybili, viděti jednak ze známek moravštiny níže tu položených, jednak z toho, že Moravané řeč svou domácí nazývají „moravskou“, jakožto od češtiny a od slovenčiny obecné rozdílnou.

³⁾ V tomto spise rozeznává se v Čechách různorečí troje, na Moravě osmero a na Slovensku jedenáctero, dle toho, jak jsme dle skrovné sbírky naší shledali rozdíly v hláskách, ve formách mluvnických a ve slovích. Bedlivějším však zpytováním řeči objeví se, jmenovitě na Slovensku, ovšem ještě více odchylek a zvláštností.

nicí politickou zemí československých, nébrž nářečí české zabíhá do Moravy, moravské do Čech a do Slézska a slovenské do Moravy a do Rakous. Těmito nářečimi a různorečimi blíží se řeč československá dle položení zeměpisného více méně sousedním řečem slovanským, v severních Čechách poněkud lužické, na východní Moravě, ve Slézsku a na severním Slovensku polské, na východním Slovensku maloruské a na jižním krajinskoslovenské a srbskocharvátské. ¹⁾

Obyvatelé severních Čech vyslovují v násloví přídech *h* jako blízcí *Lužičané*, na př. huzda (uzda), a užívají s nimi slov: calta (koláč), chvůje (luž. chojce, borovice), slyšal, něhdy (někdy) a j. Ve východních krajích: Opavsku a Těšínsku, v Oravě, ve Spiši a Šariši připomíná přízvuk na předposlední slabice, široké *l* a sykavky *ś, ź, ć*, též slova: třimac (držeti), kužna (kovárna), gemba (huba), raz (jednou), teraz (nyní), tvardy (tvrdý), do pána (k pánovi), a p., že na blízkou jest *řeč polská*; ve Zvoleně pak, v Gemeru a v Abaujvaru projevují slova: carstvo (císařství), rasti (růsti), žółty (žlutý), pěknaja džouša (pěkné děvče), červenaja roba (červená holka), smerek (smrk), garada (ohrada), perekop (příkop), čereva (střeva), Ternava (Trnava) a j., že nedaleko odtud jest domovém *řeč maloruská*.

Kterak řeč československá za dávné doby v Rakousích hraničila přímo se *řečí korutanskou* (koroušskou), zřejmě jest z některých slov a způsobů mluvení slovenských, ježto průchod mají v někdejší severním Karantanum (Koroušsku,

¹⁾ O příbuznosti češtiny a moravštiny s vedlejšími řečmi slovanskými a o rozdílných způsobech mluvení v Čechách a na Moravě pronáší se již Blahoslav (v Gramatice české, str. 339) těmito slovy: „Čechové mnohými způsoby jedni od druhých v řeči rozdílni jsou V Praze a tu okolo Nimburka a Boleslavě, za to mám, nejpěknější a nejpravější jest česká řeč, ano i v Králově Hradci a téměř v Litomyšli. Hned potom jinak mluví v Litoměřicích a tam v Řipsku, jinak v Plzenště.“

Také na Moravě velmi nejednotně mluví. Okolo Meziříčí jinak, v Prostějově a vůkol jinak, v Bystřici potom i v Třebíči jinak. Jinak okolo Brna a Znojma, rozdílně v Strážnici a v Brodě. Nebo jakž kteří blíží jsou Slezákům, jiní Slovákům a jiní Čechům, tak to také v některých slověch a způsobích k nim připodobňují, často i mnoho s nimi jako se sousedy činiti majice.*

t. j. nynějším Štýrsku), jichž ale v krajích od češtiny vzdálenějších již neslyšeti. Od Celi k Lutenburku ve Štýrsku říká se: nechodil jsem, nebyl jsem, jako v Čechách a na Slovensku, kdežto v Korutanech a v Krajině mluví se dle způsobu charvátského: nejsem chodil, nejsem byl; ve Štýrsku jest v obyčeji československé prý (pre, praví), jehož v Korutanech a v Krajině neznají, a taktéž gromada (shromáždění), kteréhož slova neznají v Krajině. Slovenci počítají jako Slováci, ondy sousedé jejich, stejně: dve sto, tri sto, pet sto, a užívají s nimi společně slova: licha suda (suda licha, počet rovný a nerovný), kteréž jinde na jihu jest neznámé; se Slováky pak Novohradskými a Hontanskými mají společná slova: jelša (olše), píliti (pilou řezati), raven (rovný, srovnej jméno města Ravenna) a více jiných.

0 nářečí českém.

1. Kde nářečí české jest obecné.

Řeč lidu českého čili nářečí české rozšířeno jest po celých Čechách, kde slovansky se mluví, vyjímajíc pruh země od Poličky k Bystrému a od Kruzburku k Přibyslavi a Polné, kdež se mluví nářečím moravským. Jde od Litoměřic z většiny německých k Roudnici a Mělníku, odtud okolo České Dubé k Železnému Brodu, kdež nad Vysokým dotýká se hranic slezských; dále se točí okolo Králové Dvora a Jaroměře k Polici, přechází u Náchoda k Chudobě do Kladska ¹⁾, jde pak okolo

¹⁾ U Chudoby v Kladsku a u Schwarzbachu v Rakousích jsou jediná dvě místa, vyjímajíc hranice moravské, kde jazyk český na pomezí zemském a za ním se ozývá, kdežto do poslední čtvrti XII. století měl průchod po veškerých hranicích země České, kromě u Chebu. V století XIII. a později ustoupiv na hranicích němčině, jest nyní nejbliž hranic slezských u pramenů řeky Jizery nad Pasekami a Vysokým, nejbliž hranic kladských u Klášterce nedaleko Žamberka a nejbliž hranic bavorských u Trhanova na Domažlicku.

Rychnova k Jablonnému a okolo České Třebové a Litomyšle až po město Poličku, odkudž se po hranicích moravských zatačí ke Kruzburku a k Polné, zacházejíc tuto kolem Jihlavy do Moravy za Telč a Dačice; pod Dačici navrácuje se rozhraním řeči německé k Jindřichovu Hradci, přechází pak na západ k Suchdolu a k Lomům do Rakous, a jde odtud okolo Krumlova a Prachatic k Domažlicům a okolo Plzně k Rakovníku a přes Louny nazpět k Litoměřicům. Vně krajiny této mluví se česky ve Stříbře a v několika vesnicích okolních, kolem od Němců obklíčených¹⁾. Naproti tomu jsou zase mezi osadami českými od Něm. Brodu k Jihlavě některé osady německé.

2. Které jsou známky nářečí českého.

a) Hlásky a formy mluvnické.

Uzké hlásky *e* a *i* kladou se za široké *a*, *o*, *u*: růže (růža), růží, (růžu), růží (růžú), meče (meča); toliko v přítomném čase časoslov klade lid široké *u* a *ou* místo *i* a *í*: píšu (piši), pišou (piší), miluju (miluji), milujou (milují) a p.;

ej rozvedené klade se místo *ý*: dobrej člověk, bejt (býti), a místo *í*: lejtko (lítko), nožejček (nožíček), vozejček (vozíček); zvláště pak v 3. osobě množn. počtu časoslov: honci honějí (honí), nosiči nōsejí (nosí);

e klade se za *i* v přítomném čase časoslov na *íti*: leju (líji), kreju (kryji), meju (myji), lej, (líj), krej, mej a t. d.;

ou vyslovuje se vůbec za *ú*: ouřad (úřad), malounký (malúnký), dlouhou rukou. Toliko na Domažličku zachovalo se posud v koncovkách dlouhé *ú*;

y místo *u* v časoslově budu s předložkami: nabydu (nabudu), pozbydu, vybydu. Totéž slyšeti po různu také na Moravě;

Některé hlásky v obecné řeči se prodlužují, kdežto se v písmě krátí, a to: *á* ve slovích: Ján, náděje, žába (v Moravě žaba),

¹⁾ Totiž v Těchlovicích, Ostročině, Milíkově, Svinné, Sytné, Sulislavi, Vranově a Butově, kteréž osady mají obyvatelstvo smíšené, německé a české.

kázání (kázání), vydávatel, nakládatel, shromáždňovat, královat, nikdá, tehdá, posavád; *é* ve slovích: biéžet (běžeti), léžet, bére, pére, céra (dcera); *í* v slovích: zéli (zelí), kniha, břicho, ukřížovat; *o* ve slovích: Bóže, hóri (hoří), bóli, dóle, nahóre (slov. hore); *ú* ve slově: túze. a j.;

í a *ý* (toto po *d*, *n*, *t*) místo *é*: lito (léto), míň (méně), mlíko (mléko), srdýčko (srdéčko), stýblo (stéblo); zvláště v časoslovech na *sti*: kvist (kvěsti), míst (městi), nýst (nésti) a *p*;

v vsouvá se v násloví před *o*: vondyno (ondyno), vosum (osm), voj (oje), v yjmájíc slova otec a orodovati. U Velešina však a u Kaplic v Budějovicku mluví se vůbec bez příděchu: ondyno, osum;

h odmítá se v násloví před *v*: řešit (hřešiti), řmot (hřmot), řeblo (hřeblo), vězdička (hvězdička), vozd (hvozď);

j se odmítá v časoslově *jdu*; v Čechách říká se: du, deš, de, deme, dete, dou, na Moravě a na Slovensku: idu, ideš, ide atd; též pudu (půjdu), pudeš, méno (jméno), menovat, mnění (jmění);

j před *e* a *í* vůbec se odsouvá: eště (ještě), enom (jenom), inej (jiný), íva (jiva); ve východních Čechách též: ich (jich), ím (jím), nai se (nají se);

č, *ž* a *ř* za *k*, *h* a *r* v 1. os. jedn. *p*. a v 3. os. *m. p.* časoslov na *u*: vleču, vlečou (vleku, vlekou), můžu, můžou (mohu, mohou), třu, třou (tru, trou) a *j*.;

l obojetné jako v písmě vůbec se vyslovuje: manžel místo manžeľ, hlava *m.* hlava ¹⁾. Toliko v několika osadách u Domažlic, u Vysokého a u Polné šlyšeti podnes plné *l*;

m za *n*: pámbu (pán Bůh), pampáter (pán páter), hamba, homba a *p*;

mně za *mě* (*mje*): posmněch (posměch), mněsto (město);

s odmítá se v násloví před *t* téměř po celých Čechách; tříkat (stříkati), třelit a zatřelit (střeliti a zastřeliti), třemcha (střemcha), třebro (stříbro) a *j*;

Co forem mluvnických se týče, klade se:

¹⁾ Široké *l* již za doby Husovy v středních Čechách nebylo v obyčejí, ježto Hus Pražanům vytýká, že říkají: tobolka za toboľka, liko za lýko. V západních Čechách ale, odkudž Hus byl rodem, bylo nepochybně tehda ještě obecné.

ma v instrum. mn. p. za *mi*: tenkýma prstama (tenkými prsty), dlouhýma ulicema (dlouhými ulicemi), širokýma křídla (širokými křídly). Taktéž mluví se z velké části i na Moravě a dílem na Slovensku ¹⁾);

ch přísouvá se k *ou* v duálu: uesla ho na rukouch, měl pouta na nohouch, ránu na prsouch, šli po dvouch;

v adjektivech klade se v mužských a středních pádech *y* za *é*: dobrý dítě, dobrého muže, po dobrým to nejde; a v ženských pádech *y* neb *ej* za *é*: u dobrý neb u dobrej sestry, k tý neb k tej zlosti, v jedný neb v jednej době;

hrdelní hlásky *h, ch, k, též d, n, t, r* v nom. množn. počtu adjektiv nemění se v měkké; říká se: drahý bratři, hluchý říšníci, Praský měšťani, chudý chalupníci, silný pacholci, bohatý kupci, dobrý střelci. Jen u Domažlic a u Vysokého mluví se posud pravidelně: draží, hluší, dobří, silní atd;

e v l. osobě m. p. časoslov na *u* (*ž*) vůbec se odvrhuje: ženem (ženeme), pletem (pleteme);

taktéž odvrhuje se *l* v přičestí minulém, když se končí na dvě souhlásky: von řek (řekl), nemoh (nemohl), zamk, tisk, upad. Valaši na Moravě vkládají naopak *e* mezi ty souhlásky, říkájíce: nemohel, utekel, Opavané pak užívají plné formy: padnul, sednul, zamknul;

v infinitivě časoslov na *ci* vkládá se *t*: říct m. říci, píct m. péci, vlíct m. vléci. Tak mluví vůbec i Moravané a Slováci a tak se mluvilo již v XVI. století, jakž připomíná J. Blahoslav (v České gramatice z r. 1571) příklady z Klatovska a Plzenska: zvrcti a převrcti;

adjektiva konkrétní kladou se za abstraktní: von byl vyslyšenej (vyslyšen), vona byla vyslyšena (vyslyšena).

Když se mluví k osobám vážnějším nebo o nich, klade se časoslovo v množný počet: kde jste ráčili býti velebný pane? pan falář kázali, panímáma povídaly. Tak se mluví k osobám váženým i na Moravě.

b) Zvláštní slova.

V Čechách obecná jsou tato slova, od moravských a slovenských rozdílná: teď (mor. včil, slov. včil neb teraz), nyní,

¹⁾ Koncovka *ma* v instrum. běžná jest v lidu také v Srbsku, kdež mimo to i dativ a lokál tak se končí.

niněkom, nejčkon (nyní), arci (mor. ovšem), prkno (mor. de-ska), pytel (mor. měch), hoch a holka (chlapec a děvče), homolka (mor. tvarůžek neb syreček), podruh (mor. hofér), rákos (mor. palach, slov. šáchor), blit (mor. kčiti, slov. mazati) a více jiných. (Viz Nářečí moravské.)

3. Kolikero rozřečí obsahuje v sobě nářečí české.

V nářečí českém rozeznává se podřečí troje: západní, střední a východní. Podřečí západní zavírá v sobě dvoje různorečí: Domažlické a Lužnické, a podřečí východní různorečí jedno: Krkonošské.

I. Podřečí západní.

Toto podřečí, jež také zoveme Podšumavským, obecně jest v Plzensku, v Písecku, Budějovicku a jižním Tábořsku až po Miličín. Znamky jeho jsou:

a) Hlásky a formy mluvnické.

h v násloví před *a* a *o*: Hanton (Anton), Hanka (Anka), Hanče (Anče), huzdář (uzdář). Tento přídech má vrch svůj na Domažlicku (viz Různorečí Domažlické), a táhne se po různu až do středních Čech ke Zbirohu, Rakovníku a k Roudnici;

ch připíná se v genitivu plur. substantiv: haduch (hadů), jelenuch (jelenů), rakuch, mužuch, uších (uší), lidích (lidí); zde onde i po *r*: vítrech (vítr), bratrch (bratr), putrch (putr). Týž genitiv na *uch* a *ích* jest běžný také v středních Čechách, jmenovitě na Zbirožsku;

adjektiva přisvojovací, ježto v písmě se končí na *ův*, *ova*, *ovo*, končí se tu buď na *ovo* ve všem trojím pohlaví: sládkovo syn, sládkovo dcera, sládkovo pole, nebo na *ovic*: sládkovic syn, sládkovic dcera, sládkovic pole. Kteréžto *ovic* v Prachensku zde onde se vyslovuje jako *ouc*: Zedníkouc dům (Zedníkovic), nebo jako *óc*: Blažkóc (Blažkovic); okolo Budějovic jako *oic*: řezníkovic chlapec (řezníkovic), u Jindřichova Hradce

pak klade se na místě něho *u*: Bartošů Karel, Bartošů Marie, Bartošů vědro.

b) Zvláštní slova.

Slova v západních Čechách běžná, jichž jinde méně slyšeti, jsou tato: loch (sklep)¹⁾, lůšek (sklípek), deska (prkénko), putr (máslu), funt (libra), věrduňk (čtvrt libry, vše to jako na Moravě), sosna (borovice, odkudž Sosny, něm Sohs, les u St. Města na rak. hr.). V Budějovicu zvláště: pažíř (trávník, na př. na návsi), zápaška (zápas), výřezek neb běhoun (vyřezaný býček), havěť (drůbež), sad (zahrada u domu), zpýčiti se (pykati koupě), pítí věnce (slaviti námluvy), jíti na kutě (jíti spat, zvláště za kamna), odkorčiti neb skorčiti se (pustiti se do hádky), chutě bych tě byl nepoznal (bez mála, skoro), zab ho, zabte ho (zabij ho, zabijte ho), a při plavectví: vořina neb hvožděj (něm. Durchschlagholz), slabé stříhy (něm. lockere Bänder), střída (prostředek pramenu), zadní náklad (třetí díl prámu), zadák (poslední vor), přenučení a převrtání (dřeva zvláštní), polání (polení, velká polena), drva (malá polénka, kopovky) a j. V Prachensku zase obyčejná jsou tato slova: smrčka (smrk), brusliny (brusiny), proceství (jako u Jindřichova Hradce a na Moravě), kytká se přijme (ujme), mládí (mladý les), pomněnky (nezabudky), červené svátky (velkonoce, v Klatovech), dědour (nadávka starému člověku), pade sníh (padá sníh, štaročesky) a místní jména Dolana, Bukovana, Krchleba m. Dolany, Bukovany atd.

1. Různořečí Domažlické.

Různořečí Domažlické má průchod blíž hranic bavorských okolo Domažlic, Nové Kdyně a Koutů u lidu, jenž kromě zvláštní řeči posud i zvláštní kraj zachoval. Rozeznává se od češtiny obecné a od podřečí západního vůbec takto:

a) Hlásky a formy mluvnické.

Poslední slabika slova, kterýmž se v řeči činí přestávka, zvláštním způsobem se protahuje, a slabika předposlední, jestli

¹⁾ Již r. 1571 přivádí J. Blahoslav slovo loch co zvláštnost Plzenskou (Plzáckou). Gram. česká, str. 278.

douhá, sama sebou se krátí, na př.: Mamó! zažiňte tu kravú! Kam pak deté? Co budete děláť? Tak mluví se zde onde i v Prachensku a na Zbirožsku;

přídech *h* v násloví před *a* a *u* jest obecný: handěl (anděl), hulice (ulice), hutíkal (utíkal), huzdář (uzdář), vyhučít (vyučít), huváz (uvázl), hale (ále), huďělá (udělá), haby (aby), Hanton (Anton) a j. Mimo to klade se *h* před *n* a *r*: hniže (níže), hnízko (nízko), hrys (rys) a před *d* místo *k*: hdo (kdo), hdy (kdy), hdyž (když), hdyť (kdyť), kteréž *h* za *k* slyšeti také na východní Moravě a na Slovensku;

í v 3. osobě přítomného času klade se pravidelně místo *ej*: děti se modlí, šaty šumí (šustí), vojáci muší (musejí); zároveň ale chybně: voni shání (m. shánějí), zvoníci vyzvání, ano i voni ví (m. vědí) a voni jí (m. jedí). Jako na Domažlicku, klade se *í* místo *ej* také u Bystrého a Vojnova Městce na moravských hranicích a u Bystřice pod Pernštejnem, u Žďáru, u Telče a zde onde okolo Hranic na Moravě;

a proti obyčejí v jiných krajinách českých protahuje se v některých slovích: spál (spal), popád (popadl), vostál (ostal), hnál (hnal), čás, tám, náši a váši v akkus. sing. žensk. pohl. a náše, váše v nom. a akkus. plur.;

jakési *ae*, podobné Zvolenskému na Slovensku, klade se za *a*: daem (dám), paen (pán), baet se (bátí se), žaet (žáti), maeso (maso);

e klade se za *a*: teky (také), meškery (maškary), behno (bahno), vzal (vzal), deji (dají¹⁾); za *ě*: dedek (dědek), nedele (neděle), vedal (věděl), beží (běží); za *i* v subst. ž. p.: věce (věci), radostě (radosti); za *o*: demu (domů), delu (dolů) a za *y*: kobela (kobyly), belo (bylo). Též se vkládá *e* před *r* co polohláska: serce (srdce), ser nec (srnec), kerk (krk), jak to činí i Podkrkonošané u Vysokého;

í klade se místo *ě* v genit. subst. ž. p. na *e*: do Stráži (do Stráže), do neděli (do neděle), a v množn. počtu imperat. časoslovna *u a ím*, jako na Moravě: sednite (sedněte), vezmite si chleba a p.; vsouvá se ve slovích: hřibet (hřbet), hřibitov (hřbitov) a

¹⁾ S tím porovnej dativ nem (nám) a vem (vám) ve spisech XIV. století.

vysouvá se mezi dvěma spoluhláskami: peňze (peníze), séňce (světnice), stolce (stolice), silňce (silnice), pšeňce (pšenice), paňmáma (panímáma), paňteta (paníteta), ml'ňář (mlynář), lacny (laciny). Kteréžto vysouvání hlásky *i* shledává se také na Zbirožsku, v některých slovích ve východních Čechách a v jiných ve Znojemsku na Moravě;

í klade se za *á* v minulém čase: von se votřís (otřásl se), smíl se (smál se), huvíz (uvázl), co se dílo (dálo); za *e* též v min. čase: humříl (umřel), přšílo (přšelo), von míl (měl), chtíl (chtěl), slyšíl (slyšel), vědíl (věděl), držíla (držela), ležíli (leželi), vidíli (viděli), jídli (jedli); i také v jiných slovích: pína (pěna), dívčí (děvče), Hančí (Anče), Kačínka; místo *i* v zájmenech: jích (jich), jím, jími ¹⁾; konečně místo *é* a *ý* v jménech přídavných: pěkní dítě, černí plášť, mladí pán, koupil to za půl zlatího;

jotované *i* zde onde po hláskách retních: deset mjil (mil), pjít (píti), von ho zabjil (zabil); (Viz Různořečí Lužnické.)

u za *y* v časoslově bul (byl), buli (byli) okolo Chodova ²⁾. V některých místech říká se také: buel, bel a bľ. V Soběnově v Budějovicu slyšeti i buol;

ou za *u* v minulém čase časoslov: oboul se (obul se), ohnoul (ohnul), prasknoul (praskl), jakož se mluví i zde onde na východní Moravě;

ú za *ou* v koncovkách: klobúk (klobouk), voni sú (oni jsou), za bílú zdí, sejdú se v húterý; také někdy ve kmeně: kúsek (kousek) dlúho, slúžící;

ej v minulém čase za *y*: mejl (myl), humejl se (umyl se), krejl (kryl);

ď za *đ*: potaď dotaď (odtud dotud), dosiď posíď (posud dosud);

t za *đ* v imperativu: pot (pojď), potte (pojďte), nechot

¹⁾ Tuto zvláštnost připomíná již také J. Blahoslav ve své Gramatice české.

²⁾ Bul říká se v těchto vesnicích: v Újezdě, Babyloně, Bořicích, Draženově, Havlovicích, Kličově, v České Kubici, Chodově, Luženicích, Mrdákově, Nevolicích, Postřekově, Petrovicích, Pažežnicích, Spanově, Stráži a Tlumačově. Obyvatelům těchto vsí přezdívali sousedé: Buláci.

(nechod): Totéž slyšeti také jinde v západních a středních Čechách, jmenovitě na Zbirožsku;

chč neb *šč* za *št*: *chčestí* neb *ščestí* (*štěstí*), *nechčestí* (*neštěstí*), *chčebetat* (*štěbetati*), *došč*, *došť* neb *dešč* (*dešť*). I toto *chč* jde po různu až ke Zbirohu;

ch střída se s *k*: *vichýř* a *vikýř*, *Chodov* a *Kodov*, *Choroušky* a *Koroušky*, *skovat* a *schovat*;

l vysouvá se před vokály: *Kičovo* (*Klíčov* u *Domažlic*), *Tumačovo* (*Tlumačov*); klade se za *v* ve slovích: *sloboda* a *slobodný* a za *r* vůbec jako jinde v Čechách: *lichtář* (*richtář*), *falář* (*farář*), *levír* (*revír*), *lejstřík* (*rejstřík*);

n klade se za *m*: *kan* (*kam*), *tan* (*tam*), *veznu* (*vezmu*, jako na *Hané*), *ven* (*vem*, *vezmi*), *zankni* (*zamkni*), *sednnásob* (*sedmnásob*); též za *ň*: za *nadra* (*za ňadra*), *nakej pantl* (*nějaká tkanice*), *neco* (*něco*), *nehdo* (*někdo*), a přesmykuje se ve slovích: *pinvice* (*pivnice*), *penvý* (*pevný*) a *přimnúť* (*přijmouti*);

r místo *ř* ve slovích: *parez* (*taktéž* na *Zbirožsku*), *rezat* a *tratar* (*trakař*);

v klade se za *ch*: *levký* (*lehký*), *vlvký* (*vlhký*), a odmítá se před *š*: *šelijaký* (*všelijaký*), *šecko* (*všecko*), *šak* (*však*);

ov v místních jménech za *ov*, jako v *Opavsku* a zde onde na *Slovensku*: *Mnichovo* (*Mnichov*), *Střekovo* (*Střekov*), ano i *Houjezdo* (*Újezd*);

dativ množn. p. substantiv, vyjímajíc subst. na *a* a některé na *e*, končí se na *om*: *dubom*, *lidom*, *dětom*, *jeslom*, *věcom*;

bezzivotná statná jména středn. pohl. na *e* mají přírostek jako životná: *lice*, *licete*, *liceti*, *slunce*, *sluncete*, *slunceti*, a statná jména na *i* skloňují se podlé dnešní: *psaní*, *psaního*, *psanímu*, *kamení*, *kameního*, *huhlí*, *huhlího*, což slyšeti i na *Zbirožsku*;

instrumentál duálu mužských a středních jmen končí se na *oma*: *prsoma*, *kolenoma*, *ramenoma*, *křídloma*;

v nom. množ. p. adjektiv mění se široké souhlásky *h*, *ch*, *k*, *r*: *drazí*, *hluší*, *vyšocí*, *dobří*; však v komparativu nemění se: *divokejší*, *hezkejší*, *suchejší*, *bystřejší*, *dobřejší*;

zájmeno *je* v akkus. sing. středního pohlaví klade se pravidelně: *kde jest dítě? jděte pro ně*; *vino jest dobrý, pijte je*. Tak mluví se také pod *Jihlavou* k *Telči* na *Moravě*;

před zájmeně *ten, ta, to* klade se *tu*: *tuten, tuta, tuto, tutoho, tutomu, tutej* a t. d.;

předslovce *po* klade se za *pro*: *přichvát po kozu* (pospíšil pro kozu), *poslal po sedláka* (pro sedláka);

předslovce *z* zdvojnásobuje se: *ze z pole, ze z Domažlic*.

b) Zvláštní slova.

Slova zvláštní, obecná v Domažlicku i také v Klatovsku, jsou: *dřevó* (strom lesní), *vědro* (konev), *mukař* (krupař), *tepviva* (teprva)¹⁾, *calta* (houska), *vodr*, (*odr, patro*), *mžiknút* (mrknouti), *mladá hus* (jako v Praze, *kaltoun*), *vrkoč* (rulík), *společata* (dvojčata), *skadlen* (přadénko), *plechař* (klempíř), *dav řidu* (houf), *veselka* neb *svarba* (svadba), *odpolodne, dopolodne, řeřáb* (jeřáb), *krb* (ohniště), *hřeb* (hřebík), *nastřádat* (nashromáždit), *bedle* (vedle), *chutě* (rychle), *příloh* (úhor, jako na Ostravici); v Domažlicku jsou slova obecná: *stoka* (potok), *čtát* (čítati), *dráha* (stezka), *kočky* neb *krákorky* (šišky neb šáchy), *dvírce* (dvířka), *mochůrka* (měchůrka), *vlasný* (vlastní, jako v Opavsku), *heřmánek* (rmen), *kukalka* (žežhulka), *Manka* (Marie), *kalouny* (tkanice), *plena* (loktuše), *čbvek*, *čouk* (člověk), *zandavačka* (zátka u lahve), *podvazek* (přadení), *kopa* (pásmo), *chvůje* neb *sosna* (borovice), *vycuknút* (vytáhnouti), *třepnút* (udeřiti, třep ho do hřibetu), *od svitu do miraku* (od svítání do smrkání), *širá se* (nastává soumrak), *dědina* (pole v celosti, *těž vesnice*), *pole* (jen malé rozdělené kusy), *suđen* neb *mísník* (polička na mísy), *břitov* (řbitov, hřbitov), *vejmluvy* (výměnek), *kolmaha* (kolečko), *župan* (sědlský šerkový kabát), *škorně* (boty), *popysk* (típec), *vůje* (oj), *husman* (houser), *korec* (strich), *úvar* (trávník); *ruchat* (mačkati, na př. papír), *selný* (silný), *kálat parezy* (štípati), *sednút na kůň* (na koně), *drahně času* (dlouho), *zrovna dost* (velice, vysoce, na př. mám tě rád zrovna dost), *není možná* (nanějvyš, plná míra, na př. také *capart* (křik) *bulmezi nimi, až není možná*), v hlavě se mu *popudilo*, *myšlénky mu spadly* (zbláznil se), *jít hejtu* (na návštěv), *kda jsi byl* (kdes byl),

¹⁾ Slovo *tepviva*, též slova *kliba* (chleb), *chtíl* (chtěl), *míl* (měl) a p., jsou také v obyčeji u Volyně na Staších, u tak řečených Stacháků.

nemám kda (nemám kdy), cintovat (třásti se zimou), stračno (strašno), jou (ano, v Klíčově), narodil se na ošklivci (t. nikdo ho nemá rád), zvoní mu v uších (zní mu v uších, též jinde v západních Čechách a na Slovensku); jedenmécítma, dvamecítma atd. po staročesku, však jen zřídka, na př. v Domažlicích: zvoní třimecítma (ve 3 hodiny), zvoní čtyrmecítma (klekání; v Prachensku užívá se týchž čísel při počítání ryb); též některá slova na Moravě obyčejná: lichva (drůbež), krejčíf (krejčí), bečvář (bednář), mħla (mlha), lože (postel), psina (zimnice), smít se, rozesmít se (smáti se, rozesmáti se), hyn (tam), hynle (tam hle), přeč (pryč), mozika (musika).

2. Různořečí Lužnické.

Toto různořečí, též Třebonské zvané, běžné jest po řece Lužnici v krajině od Soběslavi k Třeboni, kdež obyvatelům takto mluvícím říkají Blaňané či Blaťáci; od Lužnice přechází dále do Táborska až k Miličínu a do Moravy k Telči, k Nové Hříši a Jemnici. Zvláštní známky toho různořečí jsou:

a) Hlásky a formy mluvnické.

Měkké *i* (ji) po hláskách retních rozeznává se sluchem od *y*: holubji (nominativ), holubi (akkus.), pĳít pĳivo (pĳíti pivo), vĳinen (vĳinen), mĳísa (mĳisa). Tak mluví se na Třebonsku, na Hlubočku a Bechynsku, okolo Soběslavi, Veselí a Budějovic, ve východním Písecku a v jihozápadní Moravě od Dačic k Telči, k Nové Hříši a Jemnici ¹⁾. Vně tohoto okršlku vyslovuje se toto měkké *i* po různu u Domažlic a v Opavsku;

dvojhláska *ie* klade se za *i*: víec (víc), víem (vím), povíem (povím). Totéž *ie* má průchod také okolo Zábřehu na Moravě, v Opavsku a vůbec na Slovensku.

Jiné zvláštnosti jsou tyto:

Na Lužnici vysouvá se *v* mezi dvěma hláskami: z Budějce

¹⁾ Pokrajní osady za Dačicemi, kde se vyslovuje měkké *i*, jsou: Třebetice, Baňovice, Palovice, Menhartice, Radotice a Backovice. V Jemnici jest již *i* obecné.

(z Budějovic), strejčkej (strýčkovi), motoidlo (motovidlo), rovněž jako u Domažlic (ve Lhotě a Španově), na Zbirožsku ve východních Čechách.

V krajině Soběslavské, řečené na Blatě ¹⁾, klade se v někte-
rých slovích *e* za *y*, jako na Hané: bote (boty), homolke (ho-
molky).

U Jindřichova Hradce střídá se akkusativ mužských jme
tvrdého zakončení nesprávně s nominativem: tu stojej vojáky
podíváme se na vojáci; též se tam v genitivě mn. počtu klad
nesprávně *áčh*: mnoho vojákách, suknách, slepicách.

Okolo Dačic na Moravě připíná se *u k l* v činném přičestí
když se končí dvěma souhláskami: táhlu (táhl), padlu (padl
řízlu, jedlu, pichlu, kouslu; a však: byl, myl, nikoliv byly
mylu. ²⁾

b) Zvláštní slova.

Po Lužnici v krajině Jindřichohradecké a Třebonské
běžná jsou tato slova: krabuše neb rabuše (náhubek), pros
(jáhly, jako na Moravě), oškvarky (škvarky, též jako na Mo-
ravě), čtiroba (lačný žaloudek), rejna (žlábek), žirné želez
(žhavé železo, v železných hutích v Rozkoši), kozy (chrousti)
pucka (míče), máselníky (houby jistého druhu), otápek (škra-
loub), polivačka (v Třeboni kruchovka, houska jistého dru-
hu), seslik (židlice), syčet (žebrati), imperativy: skov se (scho-
vej se), nehaž (neházej, od hážu, jako na Moravě), prošť
(proste), pušťte (pusťte), skroz (skrz, taktéž u Něm. Brodu)
jsem divný, jak to vypadne (rád bych věděl).

II. Podřečí střední.

Tímto podřečím mluví se ve středních Čechách, totiž
v Pražsku, v západním Boleslavsku, v Litoměřicku, v Ža-
tecku, pokud jest české, ve východním Plzensku, Tábor-
sku, Čáslavsku a ve vedlejší části Ohrudínska. Srovnává
se vůbec nejvíce s jazykem spisovným, majíc tyto zvlášť-
nosti:

¹⁾ Blata slove krajina od Soběslavi k Bechyni a k Veselí, Třebon
a Červené Řečici, obyvatelé pak té krajiny slovou Blatáci (ženská
Blatky), jako na Blatě u Olomouce.

²⁾ Táhlu, padlu a t. d. říká se: v Hostkovicích, Urbanči, Volféřově,
Řečicích, ve Vydlí, Mystůvce a od Hradištká až ke Chlanci.

α) Hlásky a formy mluvnické.

Koncovky v Praze a v krajině Pražské zpěnavě se protahují;

h přisouvá se na severu a západu v násloví před samohlásky jako v Čechách západních: houbytě (ubytí, u Roudnice), harmara (almara), hulice (ulice), harest, huzel, híva (jíva), a místní jména: Hudlice (Údlice), Huhy (Uhy), Hunčín (Unčín), Hojnice (Ojnice), Hokov (Okov). Na Zbirožsku říká se kromě toho: hřemen (řemen), hřemesník (řemeslník), hřebřík (řebřík), a však: řebro (žebro) a řbet neb řibet (hřbet);

v mezi dvěma samohláskami zde onde se vysouvá: bečvářoi (bečvářovi), učiteloi (učitelovic), Hořoi (Hořovice), Cerhoice neb Cerhojce a j.;

a klade se za *e*: čap (čep), však diminutivum čípek (v západních Čechách též čápek), hřablo (hřeblo), jahla (jehla), řesato (řešeto), kancelář (kancelář, taktéž i jinde), křastnout (třasknouti, třesknouti, praštiti), chřastět (chřestěti)¹⁾;

e po *v* za *ě*: vedět (věděti), povedít, čerstvejč, dřeveněj, a *ě* naopak za *e*: otep (otep, otíпка — otýпка), čtění (čtení), květu, kvěct (květu, kvíst);

i za *e* a za *a*: večír (příslovce), šístka (šestka), sídma (sedmička), zíbst a zíblo (zábst a záblo), uvíznout (uváznouti);

i po *ň* se vysouvá: paňmáma (panímáma), voň (oni, na př. voň tam nebyli), kázaň (kázání), psaň (psaní), znamenň (znamení), snídaň (snídání), koňček (koníček), peňže (peníze), poňženě (poníženě) a p. V některých slovích na místě *ň* klade se *j* neb *i*: pajmáma, voj neb voi od sebe rozdílné (oni), pojženě, pojžeje a pojže prosím;

ů za *o*: sůva (sova), kůs (kos), vůsma (osma), i také *u* za *o*: vobučí (obočí), velkunoce, tulik (tolik);

ů za *v*: břískat a břeštět (vřískati a vřeštěti), břeteno, břetýnko, břetánko (vřeteno), zoubák a zubák (zouvák), pabouk a pabučina (pavouk a pavučina) a p.;

¹⁾ Zvláštnost tato a níže tu položené zvláštnosti zvuko- a tvaroslovné vztahují se nejvíce ke Zbirožsku, odkudž nám o nich zpráva podána jest.

c za *s* v adjektivní koncovce *ský*: Plzeňský pivo, Berounský koláče, Cerhovcká věž; též v infinitivech: vect (vésti), kráct (krásti), kláct (klásti);

ď (*jď*) za *d*: votsujď (odsud), potsujď (podsud), votkujď (odkud);

d za *r*: Kadlík (Karlík), pedlík (perlík), kedluben (Kohlrübe), vedliba (verliba - velryba);

h za *k*: hde (kde), hdy (kdy), něhdy, nihdy, nihdá;

k za *t* severně od Prahy: klustej (tlustý), klouct (tlouci);

• *klačit* (tlačíti), vyvrknout nohu (vyvrtnouti, na Zbirožsku);

ň za *n*: paňák (panák), paňár (panár, parchant);

r za *d*: svarba (svadba), borejt a boreť (bodejť, bohdejť),

a za *ř*: parez (pařez), Karez, Karizek (Kařez, Kařizek, vesnice na Zbirožsku);

chě za *šť*, jako na Domažlicku: chčasnej a nechčasnej (šťastný a nešťastný), též Chcekov (Čekov, vesnice na Zbirožsku);

š za *s* v časoslově mušet (musiti), muším, mušejí; též ve slově škořápka a škála (skořápka a skála, toto po různu);

ť za *t* (na Zbirožsku): radost, bolest, a *t* za *ď* neb *jď*: bujt (buď), pote neb pojte (pojďte);

i po *z* a *s* v lokálu mužských jmen za *e*, zde onde v Pražsku: v časi (v čase), v lesi (v lese), na pařezi (na pařeze). Srovnej píseň národní: Zezhulinka kuká na buku v lesi;

v nom. množn. p. mužských jmen dlouhé *i* ve jménech: drozdí, ptáci, jelení, chlapi, muži; ale krátké *i* ve jménech: holubi, čápi;

jestli řeč orodně, klade se genit. plur. na *ů*, na př.: u ševců, u krejčů, u kovářů, a v dativu *om*: ke kovářom, k ševcom. (Srovnej: Podřečí východní.)

Místo: Hůrky, Kavalky a p. slyšeti také: Hůrka, Kavalka. (Srovnej Dolana, Krehleba a p. v Prachensku.)

Adjektiva přisvojovací na *ovo* jsou tu v obyčeji jako v Čechách západních: sedlákovo syn, sedlákovo dcera, sedlákovo dítě. Též se klade: *ovic* (ojc a oic), na př.: tam zůstávají učiteloje, krejčoje. U Berouna však jest již v obyčeji pravidelné *ův* (*ů*), *ova*, *ovo*, od jmen ženského pohlaví ale: *ej*, *d*, *y*: matčinej šátek, matčíná kniha, matčíný pole;

B. *dvá, vobá, tři, čtyři* v nom. se prodlužuje; v **akkus.** však se krátí: *dva, voba, tři, čtyry* (toto někdy i v nom.);
 v mužsk. lok. zájmen klade se *om* za *em*: po čom (po čem),
 u. v ňom (v něm), na našom neb vašom dvoře (našem, vašem), též ve všom (ve všem); zřídka ale v adjektívech: na vysokom stromě (u Benešova). Kteréžto *om* slyšeti také po různu u Domažlic a v Budějovsku, kdež se klade i v instrumentálu substantiv: pod stromom (v Břežanech);
 v přičestí pasivním *í* místo *ě* v Pražsku a Boleslavsku: odpušťino (odpuštěno); vyjasnino (vyjasněno). Totéž obyčejno jest zde onde v Jičínsku a Kralohradecku.

b) Zvláštní slova.

Babka (chroust), bečvář (bednář), holouš (hölub), papeň (u Boleslavi perně, u Berouna perna, pírna), strich (korec), modrák (charpa), droždí (kvasnice), radvanec (kolečko na vození), plouh (pluh, u Slaného), nedvědice (polní ostružiny), sosenska (špargl, u Rakovníka), hrabčinka (čočka), pšeno (proso), chvůje (borovice, na Zbirožsku), prodaj (prodej), vaz (jilm), hušík (prase), hudáčeký (housata), jádra neb ledvinkový hrách (fazole, u Slaného), pěstěčky (housky jistého druhu, ve Slaném), křižalky, mandlovky a makovičky (rozličné housky v Praze), kalouch (kalová kaše, násada v přepruštěném másle, na Zbirožsku), syrové a přepruštěné máslo; trepky, dřevanky a dřeváky (obuv s dřevěným spodkem, toliko že trepky nemají opatku); látra, plur., sáhy, ohodí na látra t. na sáhy, odtud láterník neb sekáč (drnověšp); dolejší n. dolejní (dolní), hořejší n. hořejní (horní), záhy (časné), pšovlně: (vých. Čechách povolně), opravda (vážnost, Ernst, do vopravdy), skroz (skrze), jíti na návštěvu (ve východních Čechách: na návštěv, u Vysokého: na pobyt, na Zbirožsku: na tačky neb na tačka, v Budějovicích: na sedátka, u Sušice: na hrátky, u Klenče: na hejtu neb na hejtum); dodělati se něčeho (dojiti něčeho), jukat (okolo školy choditi), ptát (žebrati, u Zbiroha), bacit (udeřiti, srovn. bacati děti), chejeet (chytati, na Zbirožsku), zdvíhat něco těžkého a zvedat (zvednout) něco lehkého; chroupat, snít pod nohama chroupá; čišet (proudit, když

studené povětrí do teplé světnice vráží); čouhat neb čouchat (to to dnes ňák čouchá, když studený vítr venku věje), tetelit se (zimou se třásti), kasatovat se (v blátě neb v nepohodě bez příčiny někam jíti — kam se ten člověk kasatuje); a zkráceniny, obyčejné na Zbirožsku: pa místo pak; co pa (co pak), hde pa (kde pak), hdy pa (kdy pak), esli pa (jestli pak), ňák (nějak), Rokycká počta (Rokycanská pošta); též tato slova, obecná na Berounsku: láhce (láce), čkát (čekati), chalpa (chalupa), drvo (dříví na prámech naložené), prám (vor, pramen), prámice (lodě, z nichž se staví lodní mosty), vrátný (kormidelník), žula (granit), dejbří (srázné údolíčko, podobné výmolu), myť (fem., paseka), mlázi (mladý les); v Peruci: ještě není stanuta (ještě nevstala), loub (půda); okolo Pelhřimova zase jsou běžná tato slova: kolinec (kůlna), slepouš (slepýš, slepák), není doma ani křístka (skřítka, t. j. není nikoho doma), pak slova *spíš* a *dřív*, kteráž se kladou v rozumu opačném, na př.: on jde rychleji, bude spíš (m. dřívě) v městě; přijdu k němu, ale nejdřív (m. nejspíš) nebude doma.

III. Podřečí východní ¹⁾.

Toto podřečí obecné jest ve východním Boleslavsku, v Jičínsku, Kralohradecku a ve východním Chrudímsku, totiž na Landškrounsku, Ústecku, Vysokomýtsku, na Litomyšlsku až k Poličce a okolo Rudy a Zábřehu na Moravě. Počíná se u Hodkovic blíž České Dubé, jde odtud k jihu k Doubravici, minoue Mnichovo Hradiště a Mladou Boleslav, dále k Lysé a okolo Nimburka k Poděbradům a ke Chlumci, odkudž přechází Pardubickem ke Stradouni u Mýta a jde na západ okolo Vratislavi, Pěšic, Třemošnice, Libejciny, Příluk, Budislavi a Borové k Březinám na moravských hranicích. Znamky podřečí východního jsou tyto :

¹⁾ O Podřečí východním podal zevrubnou rozpravu Jos. Jireček v Čas. Mus. na r. 1863, IV. str. 323—345, kteréž rozpravy i tuto užito.

a) Hlásky a formy mluvnické.

v po samohláskách a na konci slabiky vyslovuje se jako *u*: kauka (kavka), prauda (pravda), děuče neb douče (děvče), stouka (stovka, stojka, jinde stotka), leu (lev), Knífou (Knířov); však v genitivu: lva, Knířova. Týž přezvuk jest obecný také v horním Třenčansku;

v mezi dvěma samohláskami mění se v *j* čili vysouvá se: šeucoj (ševcovi), otcój (otcovi, otcovi), pojdat neb poidat (povídati), laje (lavice);

í v instrum. statných jmen žensk. p. rozvádí se v *ej*: šel s mastěj (s mastí), uhodil ho pěstěj (pěstí); ve slovích abstraktních však nerozvádí se: s bolestí, s dychtivostí. Taktěž rozvádí se *í*, jako vůbec v Čechách, v 3. os. mn. p. časoslov: kauky letěj (letí), nad vězej, voni nosej (nosí), slavěj (slaví); jinde vysouvá se *í* po *j*: volaj (volají), hraj (hrají), kraje chleba, zajc, vajčko a p.; v koncovkách rádo se krátí: štěstí, s pomo-ci, kostelník, dnešní, chodi, chodime atd.;

i se vysouvá v některých slovích: Ančka (Anička), kančka (tkanička¹⁾;

e po retních hláskách klade se za *ě*: pro pet ran (pro pět ran), bežet (běžeti), dve, kvetu²⁾, fertoch, meřice, netynka (hnětinka - placek). Tak mluví se i na Slovensku;

ej za *ou*: hlejbka (hloubka), hejrovati zvony (hourati), a naopak *ou* za *ej*: konoušet (konejšiti);

y za *u* ve slovích: hlyboký (hluboký) a syrový (surový, kteréhož slova vůbec v Čechách neslyšeti);

o přechází v *ů* ve slovích: sůva (sova), chvůj (chvoj), kůtě (kotě), vůsmá (osmá mše);

b klade se za *m*: darebný (daremný), písebný (písemný), brabenec (mravenec), a za *v*: pabouk (pavouk), brabec (vra-
bec), probřislo (povřislo), nezbeda (nezveda), obrubit (o-
vroubiti); též se *b* přisouvá ve slově blízat m. lízati;

¹⁾ Slovo kančka připomíná již také Blahoslav (r. 1571).

²⁾ Kvetu slyšeti také v Prachensku; jinde v Čechách říká se květu.

c zastupuje *s*: copouch (sopouch), kapca (kapsa);

d klade se za *b*: paděrek (paběrek) a v krajině okolo V. Mýta, Litomyšle a Častolovic, ač nyní již zřídka: dežet (běžeti), von deži dehem dehoucim (on běží během běhoucim), straka klude (klube), holoude je v troude na dýlej míse (holoubě jest v troubě na bílé míse); též se *d* vkládá ve slovích: paždí (paží), škudlina (skulina) a *j*;

dn místo *nn*: vadna (vanna), padna (panna), povidnost (povinnost);

h přisouvá se *v*, násloví v některých slovích: hapatyka (apateka), hoblátko (oblátek), hulice (ulice, u Jičina); v jiných slovích se opět odsouvá: lomozit (hlomoziti), hlele (hle hle), moždit se (hmoždit se), rožeň (hrozen);

k za *t*: křečkovat (třečkovati, poskakovati), šentlř (šenker, ve Vys. Mýtě), a u Jičina: křtina (třtina, srovn. ve Znojmsku Křtěnice m. Třtěnice), klustý (tlustý) a klouct (tlouci);

l klade se za *r*: korovlat (kolovrat), rolejk (rorýk), legruta (rekruta), Rolenc (Lorenc), kornifel (kornifer), falář (farář), toral (tolar) a *j*; za *v*: korouhle (korouhev), snětle (snětev) a za *j*: krahulec (krahujec); taktéž se *l* vkládá: šlupina (šupina), štlupeň (stupeň), šklubat (skubati);

m za *l*: vembloud (velbloud), Vamberice v Kladsku (Alberice), Šimberk a Špimberk (Šilberk a Špilberk); za *n*: pargáma (parkány) a za *v*: mňuk, mňouček (vnuk, vnouček); naopak zase klade se *v* za *m*: vochomůrka (muchomůrka), zimouřivy (zimomřivý), luskoviny (laskominy);

n klade se za *m*: písnička (písnička), nýň (míň, méně), sednácť (sedmnácť), osnácť (osmnácť), vejdunek (výdumek), i také nesto (město u V. Mýta); vsouvá se jako vůbec v Čechách v slabiku mě: mněla (měla), pajmámně (panímámě), a vysouvá se mezi dvěma samohláskami: sekajna (sekanina), nadivajna (nadivanina);

r za *d*: herbábí (hedbávi), karlec (tkadlec), svarba (svadba)¹⁾, svarební košile, a za *ř*: porád (pořád), dvírka (dviřka);

¹⁾ Svarba říká se také na Domažlicku a jinde v západních Čechách; na Haná: svadba, na vých. Moravě: svajba.

r za *ž*: mládeř (mládež), drůbeř (drůbež), řebřík (žebřík), rohořka (rohožka);

s v násloví předtůbec se odmítá jako jinde v Čechách: třep (střep), třizlík (střízlíček, třevíc, třešně, tředa a j.; jinde opět se připíná: do Střebový (do Třebové), ze Střenice (ze Třtěníce) a p.;

š za *ch* v množn. počtu slova hoch: hošů, hošům, s hošma (s hochy) a za *s*: šáhnout (sáhnouti);

t za *p* okolo V. Mýta, Častolovic a Jičina, však jen zřídka: patýr (papír), tekná četyce (pěkná čepice), tyte tývo, šak je s tenou (pijte pivo, však jest s pěnou);

hlásky *á*, *í* a *ú* (ou) nezkracují se v instrum. sing. a v dat., lok. a instrum. plur. jmen ženských: za bránou, ke bránám, na bránách, k pracím, v prácech, s mírou, s mouchou, s mouchama a j.; naopak ale zkracují se ve slovích: namáhat (namáhati), začínat, zapínat a j.;

a místo *y* ve jménech kolektivních: Sněžný hora (Sněžné hory, Gesenke); hustý lesa (lesy), borka (borky), bora (bory), hájka (hájky), dola, vrcha (vrchy), chrba (pahrbky), luka (louky), studénka (studénky), zahrada (zahrady), a místní jména: Benátka (v Litomyšli, Benátky), Pečka (Pečky), Slatina (Slatiny);

některá jména kladou se v jiném pohlaví než jinde v Čechách; na př. mužského pohlaví jsou: pout (pouť), voj (oje); Dunaj, lišej, ocel, rez, vos (vosa); ženského pohlaví jsou: zášť (záští), příšť (příští), houšť (houšti), Oust (Ústí nad Orlicí), zábřež (zápraží), snidaně (snídaní), podsíň (podsíní), násila (násilí), sáha (sáh);

hlásky *h*, *ch*, *k*, *r* nemění se v nom. pl. některých jmen životných: to sou pekný struhy (pstruzi), raky (raci), kapry (kapři); ovšem ale: ptáci, slavíci a j.;

když se mluví o něčí rodině nebo domě, klade se genitiv množ. počtu *u* a dativ *om*, od příjmení adjektivních *ejch* a *ejm*: von vostává u Čermáků (v domě Čermákově), šel k Čermákom (zde onde také k Čermákovům), byl sem u Tichejeh, pudu k Tichejm; též: Tichejeh dcera, a však: paní Tichá, paní Libchavská; jinak: paní Brychtka neb Brychtová, paní Třasačka neb Třasáková;

adjektiva přisvojovací na *úv*, *ova*, *ovo* jsou v nom. a akkus. v obyčeji jako v písmě: Zedničků dům, Zedničkova louka,

Zedničkově pole; v pádech nerovných ale přijímají koncovky adjektiv konkrétních: ze Zedničkového domu (zřídka slyšeti ze Zedničkova), k Zedničkovému domu, v Zedničkovém domě, za Zedničkovým domem; v ženském pohl.: u Zedničkovy louky, na Zedničkovy louce;

zájmeno *ten, ta, to* má v množném počtu: ty (páni), tech, tem, tema, a jeden: jedny, jednech, jednejm, jednejsa;

některá časoslova mají proti jazyku spisovnému v infinitivě *eti* místo *iti*: kvileti, mysleti, museti, konoušeti;

zvláštnost jest také infinitiv *jdouti* místo *jíti*: přijdout, obejdnout, zajdnout si, ujdout a p.

b) Zvláštní slova.

Ve *Vysokém Mýtě* a jinde ve východním Chrudímsku a Kralohradecku: ale (asi), borůvky (černé jahody), brslenky (kožené žluté spodky, v Rakovníku praštěnky), černé maliny (ostružnice); coudný (hezký, čistý), दौरa (díra), dovirka (dírká), dřez (střez), fagule (pochodeň), handra (hadra), houska (vánočka, v Jičíně štědrovka, ve Vysokém štědrovnice), horní, dolní (hoření, dolení), hrozný (silný, hrozně prší, silně prší), hrdlouživý (kdo v hrdlo lže, taktéž v Prachensku), charba (charpa), jasan (jesen), Jobeš (Josef), jilm (v Kouřimsku jilma, v Roudnici vaz), kadlátko (karlátky, švestky), kaltoun (mladá hus, drobečky), kantnýř (líha v pivováře), kladka (zámek zavěšovací, jako na Slovensku), kloník (silná větev), kořauka (kořalka), korouhle (korouhev), krehov (hřbitov), lejta (lejty, sudy na vodu k ohni), mádlo (zábradlí), Manča (Marie), mastnice (bílý jíl), mecat se (metati se, žito se mecá), nešť (nechžt, nechť), pazderna (u Jičína suširna), pernice (sedlská čepice), piliny (v Praze drtiny), prodej, prodejný (prodej, prodajný), půl paty (půl páté hodiny), přístodulek (perna), rampouchy (karlátky rudou zkažené), rejsnit (vaditi se), řepa (řípa), rožeň, rožníček (hrozen, hrozníček), seknice (světnice), skoble (skoba), slepák (slepýš), snětev (větev, jetev), srstky (angrešty), stežník (stezka), šáchy (šišky v lese), šisty (šestý), sídmý (sedmý), vůsmý (osmý); není mě s to (nejsem s to, v Kr. Hradeč), šlohat (šlehati), šle (kšandy), špulec (pulec),

štopka (stopka), takovný (takový), teďká (nyní), tránice (velké červené jahody), tok (sito, řešeto), troník (trojník), týle (tele), umrlčí truhla (rakev), usatonit se (unaviti se), vejfevný (veřejný), vonačí, vonačejší (jinačí, jinačejší), vepřovice (cihly egyptské), vopeslej (mlsný), vydrouka (vysoká čepice z vydroviny), zábřež (zápraží), zejma (část roku), zima (studeno), zvihnout (zvednouti, slovo toto jest tu neznámé), žbrouchat se (brodit se, na př. blátem), a zkráceniny: ňák (nějak), ňákej (nějaký), cák (copak), kdák (kdopak), udál (udělal), prála (pravila, též na Rožnovsku v Moravě), bodejť(bohdejť, bodejť bych jel, proč bych nejel), dyť (vždyť), šak (však), do ví (kdo ví), dyž (když), dyby (kdyby) a p.

Na *Richmbursku*: rejší (radší)¹⁾, píro (péro), černý holub (kavka); u Náchoda: mladí se (mračí se), routi, ruje (rváti, rve); v Bělohradě: tobuše (košík na hašení ohně); v N. Hrádku: na horách jest dymno m. mlhavo; v Pecce: klíč třel m. jest zastrčen, jako na Moravě.

Okolo *Jičína*: bolák (nežit), drtek chleba (kousek), chrpa charpa), bagouny (vepřovice), suchodenník (nádenník beze stravy), na úpadku (na stráni), na zátisi (za větrem), kalý (pěkný), kohát (u Vysokého koháč, pařez), stromy kohátit (porážeti), záhrobeč, záhrobeň (zápraží), hoření, dolení (horní, dolní), suširna (pazderna), hrubý (velký, hrubá mše), casný (nedočkavý, všetečný), po sou dobu (po tu dobu, staročesky); krve, genitiv od krev, vyslovuje se zde onde jednoslabičně jako v staročeském.

Okolo *Turnova*: náboženství (nábytek, bohatství domácí), brzník neb brzák (chroust), hejbadla (kvasnice), jahelníček (jehelníček), okrouhlik (hrnek na květiny, v Praze květák), belhač, belhavý (kulhavý, též v Tábořsku), vorhon (lávká přes řeku), třítka (trojka), babka (len připravený k předení), vrkoč cibule (pleteneč cibule), skolký (dříví rozštípané), kale nec (došek, obalený v kalu), čedič (basalt), nekleč (nečas), havět (zprostý lid), kalaba (bláto a dešť), zápražka (jiška), po ty (potom), on mě plel (plisnil), dynovat (na někoho tlačiti), namladit na zajlce (navnaditi), kdyby to na krásně udělal.

¹⁾ Dle J. Blahoslava říkalo se rejší tehda také u Pernšteína na Moravě.

Různořečí Krkonošské.

Pod Krkonoši od Vysokého a Držkova nad Železným Brodem k Semilům a Jilemnici a odtud až asi pod Přečovicemi a Vrchlabí shledávají se mimo zvláštnosti podřečí východního výše položené ještě mnohé jiné, pročež řeč v té krajině běžnou pod jménem různorečí Krkonošského zahrnujeme, známky její takto vytykájice: ¹⁾

a) Hlásky a formy mluvnické.

e vkládá se před *r* a *l* mezi dvěma souhláskami: hernýček (hrníček), perkýnko (prkénko), melč (mlč), lenu (lnu), četl (čtl), plný (plný), peršet (pršeti), pervé (prvé);

a za *e*: odlahlý (odlehlý), šeradný (šeredný), škaradý (škaredý), dundal (dundel), telíř (talíř); *e* za *i*: selnice (silnice), selný (silný), podseň neb podsení (podsíň); *a* za *y* (u Vysokého): meslim (myslím), belo (bylo), kdebe (kdyby), me (my), ve (vy); též za *o*: štěvík (šiovík), čokoláda (čokoláda);

í v 3. osobě množn. p. časoslov na *ím* pravidelně místo *ejí*: voni se těší (těšejí), voni učí (učejí); ale také nesprávně: voni vynáší (m. vynášejí), vdechází (odcházejí), jako u Domažlic a u Bystřice pod Peršteinem;

í za *é*: míno (jméno), líto (léto), díšť (děšť), dvěře (dvěře). Slézsko (Slézsko);

í za *e*: včíla neb číla (včela), dcíra, círa (dcera), zíta (zeť);

ú a *u* za *o*: půle (pole), vlůni (vloni), kusa (kosa), nuh (noh), lumcovat (lomcovati), vuklika (oklika);

ou za *u*: tou knihu, a za *o*: kalhouty (kalhoty), mozoul (mozol), citroun, meloun, kanoun, milioun;

ú za *y* ve slově: bul m. byl (ve Vojtěšicích);

b za *m* nejen ve slovích: darebný, písebný, ale i ve slovích: upřibný (upřimný), tebnost (temnost), tebný (temný); za *v*: Bambe říce (Vambeřice), bidle (vidle), skyba (skyva), tavák (tabák), kejbať (kývati), zabodať (zavodati, o závod běžeti);

¹⁾ Šíře a tomto různorečí píše Jos. Koube v Časop. Mus. na r. 1864, I. str. 49.

- c* za *s*: *Oicilije* (Sicilie), *Sacko* (Sasko), *zicknej* (ziskný), *pule* (puls);
- č* za *š*: *čpalek* (špalek), *čpunt* (špunt), *čpulit* (špuliti),
- x* *čpaček* (špaček), *čpik* (špik);
- v* *d* vkládá se ve slovích: *berdla* (berla), *kondejšit* (konejšiti), *kozdelec* (kozelec), *uzdřim* (uzřim), *podmlázka* (pojmlázka);
- h* místo předložky *v*: *h Jablonci* (v Jablonci), *h Kopidně* (v Kopidlně), *h Vysokým* (ve Vysokém), *hluni* (vloni);
- ch* za *k*: *lochtuše* (loktuše), *prachtikant* (praktikant), *vochabulář* (vokabulář), a *k* za *ch*: *soukotiny* (souchotiny), *křást* (chřást u zelí), *zakubelit se* (zachumeliti se), *těž* za *g*: *kroš* (groš) a *krejcar* (grejcar);
- l* se odmítá: *mod se* (modl se, modli se), *poštář* (poštář, Skenářice (Sklenářice);
- š* široké *l* co pozůstatek hlásky této ondy v Čechách obecné: *chřap*, *volař*;
- m* za *v*: *smětev* (vnětev), *mňuk* (vnuk);
- r* vkládá se před *n* ve slovích: *dřevěrný* (dřevěný), *měděrný* (měděný), *soukerný*, (soukený), a klade se za *d* ve slově: *bernář* (bednář);
- t* odmítá se v slovích: *šťasnej* (šťastný), *zlášni* (zvláštní), *mršnej* (mrštný) a v koncovec *st*: *rados* (radost), *dos* (dost), *veselos* (veselost);
- v* klade se za *m*: *upřívny* (upřimný) a za *l*: *vhář* (lhář), *vžice* (lžice);
- hlásky se přesmykují ve slovích: *netomorný* (nemotorný), *penvej* (pevný), *truř* (rtuř), *čever* neb *čevr* (červ), *palvač* (pavlač), *střípít* (třpytiti) a *j*;
- h, ch, k* mění se v nom. množn. p. adjektiv vsykavky: *mnozej* (mnozí), *ubozej* (ubozí), *hlušej* (hluší), *velicej* (velicí), *širocej* (širocí);
- koncovka *ě* při děvčatech: *Šilháně* (dcera Šilhánova), *Kopale* (Kopalova), *Kučíře* (Kučerova); taktéž jména křestná: *Anče*, *Anešče*, *Barče* a *j*;
- te* a *se* v dat. zájmen místo *ti* (tobě) a *si* (sobě): *já te dam*, *já se uskodím*. Toto slyšeti zvláště v Pasekách a Sklenářicích;

al v činném přičestí časoslov místo *el*: slyšal (slyšel), držal (držel), sedal, vědal, bežal, klečal, čakał, pršało;

c v infinitivu bez *t*: říe (řicti), síe (sícti);

t v infinitivu za *ř*: hádat (hádati), dělat (dělati)¹⁾; též v substantivech žensk. pohl.: radost, kost a v číslech pět a šest. V Pasekách a Sklenářicích blíž Vysokého a v Doubravici a v Krčkovicích blíž Hrubé Skály zachoval se posud plný infinitiv na *ti*: hádati, dělati, rovněž jako v několika osadách u Volyně v západních Čechách;

já su a *oni sú* m. *já jsem* a *oni jsou*, a *já chcu* a *voni chcou* m. *já chci* a *oni chtějí*, říká se tu jako na Moravě.

b) Zvláštní slova.

Čechel (rubáš), čečelka (čočka), čever (červ), drtina (malý člověk), duče (děvče), đuka (děvka), stroučí (lusky), strumen (pramen), záčet (záminka), zíta neb zítka (zeť), mošna (přeháňka deště), prahuť (prahnutí, velké parno), klubák (zobák), kukle (veliký šat na hlavu), lžina neb vžina (lež), pohrobný (hrobník, v Boskově), nemrát (nemravný člověk), topič (dříví), hořenec a doleneč (hořejší a dolejší část vesnice), suška (součotiny), silák (silný), šída (šejdř), šejdovec (taneční veselka), kanduše (ženská sukně), kandák (šosatá kazajka), hambous (nestydatý člověk), chlastory (obnošená obuv), javorník (chroust), umrlčí kvítko (bílé zvonky), rybi očko (pomněnka), volské oko (blatouch), vlásky p. Marie (bylina horská), páteři (velká sedmikráska), bílé kvítko (malá sedmikráska rozkvetlá), krev p. Ježíše (kohoutky), žežhulky (kukačky, bylina), brlavý (nerovný), rozvezlý (rozpustilý), čemesný (čerstvý), casný (všetečný, jako u Jičina), obřidlý (nezdvořilý), nátrhlý (podobný někomu), kalý (dobrý), ochystaný (oblečený), vychoditý, na př. schod, po němž se dobře

¹⁾ Osady, v nichž se vyslovuje v infinitivě měkké ř, jsou v Boleslavsku: Paseky, Jablonec, Vysoká, Hamry, Držkov, Semily, Benešov, a od Železného Brodu k Hodkovicům: Ohrazenice, Tatobyty, Hrubá Skála, Vyskeř, Rovensko, Troskovice a Čimyšl (v Libuni jest již t); v Bydžovsku v krajině Lomnické až po Kyje: Ústí, Dolní Rozškopov, Nová ves, Tample, Karlov, Rostoky, Kruh, Libštát, Bystrá, Kundratice, Mříčeno, Martinice, Křížlice, Ponikl, Jestřabí a Hejlov. (Seznamenal p. prof. A. Maloch.)

chodí, vyhýmený (pořád se smějíci, v Boskově), rozmanitý (rozmazlený), potákevný (poslušný), oškmuřený (zasmušilý), dácný (štedrý), pejskár (kdo kubiho jí), nešetrný (nemotorný), dáselný (dábelský), kondejšeti (konejšiti), dejsnouti (pohnouti něčím), dříví se na louč kele (štípa), střčekovati (skákati), bejhělčít, belhat (kulhati), dubohit (potichu mluvíti), nutkat (nutiti), dynovat (usilovat), smít se, smil se (smáti se, smál se), přít (přáti), to mně to směšilo (bylo mi to k smíchu; v Zlaté Olešnici), siet (sekati), mrholiti (slabě přěti), vyhoulává se, vyjasnívá se, usnábiti (uspati někoho), horazditi (reptati); jíti na pobyt (na návštěvu), shniknouti se (spolčiti se k zlému), zkřívati (poněkud churavěti), jest mu kuřno (chce se mu kouřiti), omiknouti někde (opozditi se); přislácti (hanlivá jména dávat); harobiti (spořiti, jmění sháněti), skoncovati (spořádati, spočítati), hupkem bžeti (hůpkovati), krutiti na někoho (do- léhati), skrátal se (seslil se po nemoci), ohemovati se někomu (vysnívati se, v Boskově); z někoho ohem míti (z někoho smích míti), špatovati (tupiti), souditi někoho (po někom dělati něco, na př. po kulhavém), klosati do někoho (týrati někoho slovy), klackovati neb klácti se (pétulovati se), brykati (křičeti), škrvkati (silně hřmáti), rōtiti (kleti), měl jsem rōcení (byl jsem kárán, vyhubován), smrčení (svečírání), omejknouti někomu něco (někomu něco vytýkati), omrleti (meškati se), chlápati (hlavě píti), oehlápaný (opilý), dreboliti (breptati), stějšťe se (stýská se), zvoní malem, t. j. malým (zvonem), zvonilo (zvonili, jest zvoněno), mōd se (modli se), mīč (mlč), vkručni tam (vkroč tam), znánko (dosti málo), na vziehově (po ruce, na snadě), odsad (odsud), třás (třebas), není potřá (není potřeba), minutě (minule), venky (venku), hulovatě (hodně mnoho); jest hedně chycený (vzdělaný, na př. v řemesle), cejtít (slyšeti) a naopak zde onde poslouchat (cítiti), na př. já rád poslouchám tavák kůřit; hezký (dobrý), lechoviště (lezení zajícovo), mrazovka (zimní čepice), odrážeti (hrana zvoniti), praskavice (kožené kalhoty), darák (kdo dar přináší); kršnavice (levá ruka), navazmo (na uzel svázané), zdvihadlo (kvasnice) a j.

O nářečí moravském.

1. Kde nářečí moravské jest obecné.

Řeč moravská, pokud lid ji sám tak nazývá, jde od Po-
 ličky v Čechách k Borovnici nad Jimramovem tak, že na cípu
 země České okolo Svojanova a Bystrého moravsky se mluví;
 odtud postupuje podél hranic moravských k Vojnovu Městci,
 k Borové, k Přibyslavi a k Polné, vchází na východ od Jihlavy
 opět do Moravy, jdouc na západ od Brtnice a Nové Hříše až
 téměř po Dačice ¹⁾ a odtud rozhraním řeči německé vedlé hra-
 nic rakouských mnohými okliky až k Podivínu, kdež se schází
 s nářečím slovenským. Odtud jde severně okolo Čejkovic a Ky-
 jova po horách Buchlovských a Zdouneckých k Napajedlům,
 a odtud na jih od Zlína a Vyzovic k prosmyku Lisskému
 na hranicích uherských, odkudž se zatáčí vzhůru k Beskydu,
 kdežto zabíhá za Morávku a za Fridek v Těšínsku, a jdouc
 pak přímou čarou pod Bohunín (polský) postupuje v pruském
 Opavsku rozhraním diecése Olomoucké k Petrovicům (u Ketře)
 a k Bavorovu, odkudž se vrací k Branici u Krnova, a jde roz-
 hraním řeči německé k Deštnému, Vítkovu a Fulneku, a okolo
 Hranic, Velké Bystřice, Šternberka, Šumberka a Šilberka ke
 hranicím českým, kdež níže u Cotkytle přechází v nářečí
 české; dále opět běží vedlé řeči německé okolo Zábřehu, Mo-
 helnice, Jevíčka a Březové k Poličce.

Uvnitř krajiny, v které obecný jest dialekt moravský,
 jsou některé okršlky německé na způsob ostrovů, totiž: u Brna,
 u Viškova, u Olomouce a u Konice; největší z nich jest okršlek
 Moravsko-Třebovský (s městy Mor. Třebovou, Mohelnicí,
 Svitavami a Březovou) na hranicích českých, a Kravaňsko (s
 městy Novým Jičínem, Fulnekem a Odrami) na hranicích
 Opavských. Naopak ale jsou zase v krajině německé jižně od
 Pohořelic na hranicích rakouských 4 osady charvátské: Fre-
 liehov, Nový Přerov, Novosedly a Dobré pole, kdež služby
 Boží konají se česky.

¹⁾ Města Jihlava, Telč a Dačice, též prameny řeky Jihlavy a Dyje
 leží v okršlku řeči české.

2. Které jsou známky nářečí moravského.

a) Hlásky a formy mluvnické.

Známky, jimiž se v řeči rozeznává Moravan jednak od Čecha, jednak od Slováka, jsou asi tyto :

Širší hlásky *a, o, u* kladou se místo úzkých *e* a *i* v koncovkách obecně jako na Slovensku: *slepica, slepicu, slepicou* neb *slepico, chcu (chci), chcou, chcú (chtějí)*; ve kmenech však jsou obecnější hlásky úzké, jako v Čechách: *čekat* (slov. *čakať*), *číša* (slov. *čaša*), *lito* (slov. *ljuto*);

r na Moravě vůbec jest běžné jako v Čechách: *hořký, měřica*; na Slovensku *r*: *horký, merica*;

šč za *š* jako v staročeském a jako na Slovensku: *ščípat* (štípati), *ohnišče* (ohniště), *ješče* (ještě);

i za *e* v množném počtu imperativu: *pošlite* (pošlete), *sednime si* (sedněme si), *padnite na kolena* (padněte);

b za *v* ve slovích: *jabor* (javor), *klebeta* (kleveta);

ň za *n* ve slovích: *jeleň* (jelen), *kameň, ječeň, plameň, deň, Beruň* (Beroun); ¹⁾

i za *j* v přít. čase časoslova *jíti*: *idu* (jdu, v Čechách *du*), *ideš, ide* atd.;

e za *o* v nerovných pádech sing. zájmen *ten, onen, kdo* a číslovky *jeden*: *teho, oneho, keho, jednoho*; dat. *temu, akkus. toho, lok. tem, po tem, instr. ém*: *s tém, (taktéž s něm, s naším, s vaším otcem, s jedním*; plur. *y* za *ě*: *tych, tym, tych, tyna*. Zde onde prodlužuje se *é*: *tého, tému* atd.;

plná forma zájmen přisvojovacích *můj, tvůj a svůj*: *mého* (mého), *mojemu* (mému), *moja* (má), *mojej* (měj, mé), *moju* (mou), *mojou* (mou);

přechodník přítomného času vůbec na Moravě obecný jest, však toliko s jedním zakončením: *píja viděl jsem, klepaja na okno, nedaja se pobízet, ona vezma šátek, pohledňa (pohlednouce) naň odejdu*;

¹⁾ Známka tato a jiné níže položené nevztahují se ke Znojmsku, Jihlavsku a vůbec ke krajině blíž hranic českých.

forma *ci* v přít. čase časoslov na *ati*, již v Čechách neslyšeti, v Moravě posud jest běžná: šepcu neb šepco (šeptám), on repce (reptá), tresce (trestá), řehce (řehtá), láce (látá, šaty) a p.;

si v dat. místo *ti*, *si*: uškodil tě (uškodil ti), sedli se (si), hrali se, myslím se, schoval se peníze;

su neb *so* místo *já*: jsem;

ma v instrum. subst. a adj. místo *mi* neb *y*, jako v Čechách: tlustýma tělama (tlustými těly); na Rožnovsku, na Ostravici a zde onde v pruském Opavsku však dle písma: tlustými těly;

d a *t* v přičestí pas. časoslov vůbec se nemění: probuděn (probuzen), vypuděn (vypuzen), obohateň (obohacen); na Ostravici a v Opavsku ale: vypudžen, obohacen;

kmenová souhláska před koncovkou *sti* v infinitivě se vyslovuje a *e* se krátí: pletst (plésti), vedst (vésti), lezt (lézsti), též pect (péci), tect (téci);

příslovce na *sky* s předložkou *po* místo lokálu: po česky (po česku), po chudopacholsky (po chudopacholsku);

e v diminutivech na *eček* v střední a východní Moravě se vysouvá: chlapček (chlapeček), sloupček (sloupeček), koušček (kouštíček); ¹⁾

některá jména místní jsou na Moravě pohlaví mužského. v Čechách a v písmě pohlaví ženského: do Volomouca neb Holomouca (do Olomouce), do Kroměříža, do Slavíča, do Holíča; však ženského pohlaví jsou: Telč, Třebíč, Náměšť, Medřít (Mězířící); ²⁾

krátké *a* v slovích: blato (bláto), žaba (žába);

e místo *í* v infin. časoslov: mět (míti), mřet (mříti), třet (tříti), vřet (vříti), chtět (chtíti);

si v komparativě příslovci místo *ji*: silnější táhnout (silněji), rozumnější mluvit (rozumněji). V různorečí Žďárském praví se ale jako v Čechách: silnějetáhnout, rozumněje mluvit.

¹⁾ Toto zkracování připomíná již J. Blahoslav k r. 1571.

²⁾ Také v staročeském čteme: Nový Plzeň, Mladý Boleslav, a posud se říká: ten Kouřim. Podobně Němci ve Slézsku říkají: Der Breslau, der Brieg, der Bunzel Bunzlau, Boleslav a p.

b) Zvláštní slova.

Zvláštní slova na Moravě obecná jsou: včel, včelky, včelka, včelkom (nyní, jen na Žďársku a ve Znojemsku: pynčkom, ničky, jako v Čechách), tož (tedy, pak, jako v staročeském), kromě-va, protiva, stranyva (kromě, proti, s strany), přeč (pryč), deska (prkno, taktéž na Žďársku a ve Znojemsku), křidle neb křidla (poklička), mých (pytel), peroutka (kosinka), rahno (bidlo), oploteň (jinde perna, přistodůlek), turkyně (turecká pšenice), kominář (kominik), krejčír (krejčí), stolař (truhlář), sevč (švec), panáček (kněz), hofer (podruh), učeň (učedník), hody (posvícení), dědina (vesnice), desítka (desítník), dvadecítka (dvadecitník), čepka (čepice), jatky (masné krámy), tihla (cihla), ¹⁾ proso (jáhly), prosná kaše (jahelná kaše, taktéž u Jindřichova Hradce), březňák (březnový zajíc), odkorek (krájina, krajní prkno), izba, jizba (světnice), síha (sáha, šata (šátek), příkopa (příkop), máčka (omáčka), oharek neb oharka (okurka), ploštka neb stěnka (štěnice), vodenka (sněť), hrotek (dojačka), linda (topol, ne všude), palach (rákos), pu-tra (máslo), funt (libra), věrduňk (čtvrt libry), vorkáv, orkáv, tovar (zboží), bot (bota), vazký (vlhký), plýtký (mělký), hrubý (velký), hore (na hoře, na vrchu), skoro (časně, brzo), látat (záplacovati, na př. oděv), látanina (věc záplacovaná), latař (kdo látá), sezdat ženicha a nevěstu (oddati), líčit izbu (bíliti světnici), třet (vžeti, klíč trčí), budovat (stavěti). ²⁾

¹⁾ J. Blahoslav (v Gramat. české, str. 270) připomíná, že se podobným způsobem jako tihla za jeho času říkalo také: tisař (císař) a všemohoutí (všemohoucí).

²⁾ Jak se nářečí moravské rozeznávalo od českého v XVI. století, vypsál Jan Blahoslav, rodák Přerovský, takto: (v Gramatice české, str. 338):

„Moravané, ačkoli českým jazykem mluví, však ne tak pěkně a slušně vyřikají slov některých. Jako sedláci prostí, zvláště na Hané, velmi ústa otvírají a naberouce některé litery hlaholu plná ústa, jaks nezpůsobně mluví: klauče (klíče), pacholejk, čejstěj mauž, baude mít au vás zejtra atd. Někde příliš ukrajují, diftongů nezachovávajíce, a někdy přidávajíce liter nebo sylab, někde literu příliš protahující jednu, jako v Strážnici a vůkol, kdež říkají: budú, súd, na súdu, klúče (klíče) a u

3. Na kolikero rozřecí dělí se nářečí moravské.

Řeč obecná na Moravě rozchází se na dvoje podřečí: západní a východní. Podřečí západní v sobě obsahuje různorečí čtvero: 1. Podhorské či Žďárské; 2. horské či Svitavsko-Švarcavské; 3. dolské či Litavské a 4. hanácké. Podřečí východní v sobě zavírá též různorečí čtvero: 1. Dolnobřečevské či polohanácké; 2. Hornobřečevské či valašské; 3. Oderské či lašské a 4. Opavsko-Ostravické.

súsedových (u súsedů), Janových, Vávrových, Ondrových; abychom ťa poznali; bychom sa radovali; jedné sa varujme tých věcí; sebrali sa na nás zlí lidé. Okolo Těšina říkají: I veť já němám, než tu jedínú deuru (veť, germ. doch).

Některé věci na Moravě jinými jmény se jmenují, nežli v Čechách. Moravci říkou: sverepý semenec, Čechové ozimý; Moravci: konopě neposkoné, (Čechové hlavaté); Čechové říkou pěkným slovem: hlemejžd, Moravci mrzutě: slimák; Čechové jmenují podletí jaro, Moravci vesno (z vesna), inepta vox. Česky: hlavatice, moravsky: přísada, česky: košťál, mor. hloub. Moravci nevědí, co jest to pařez, než říkají tomu peň. Česky: kroupy traslem proprehly, mor. meslem; Čechové říkají: pět, grošů neb koláčů, Moravci: pět groší neb koláčů. Po česku: klíče; mor. okolo Hulejna klouče, blíže k Strážnici klúče; po česku pupen mor. pupenec; Čechové: nyní, nyníčky, Moravci: včílí, včílíčky (po Strážnicku včílé), ač Plzáci nemnoho lépe říkají: večas. Čechové: jilm, mor. břest; Čechové: pokrutiny, Mor. záboj; česky: potkal jsem se s ním, mor. potřetl jsem ho; Čechové: snažně, Mor. snážně; Čechové: teď, Mor. toť, toťky, totejky a p. Staří Čechové: pněl na kříži, Mor. inepte: strměl (strmí nůž v stěně); Čech dí: vážití vodu, Moravec: táhnouti vodu; lepší české.—Kromě toho přivádí Blahoslav v gramatice své na rozličných místech za zvláštnosti moravské tato slova a spůsoby mluvení: Nechtějou tomu víry dať (nechtí víry dáti); spijou všemi ústy (m. spí, okolo Hulína); maňou (č. maní) na to trefil; sukně látaná (spravovaná); mám k tobě nádbu (naději, důvěru); děti pějou páteř (modlí se otčenáš); hy, henka (isthic); mosí být, také inepte mosejí být (musí být); sekyra (sekera); on půjde spěšnější, stoupá pevnější, konpí lacinší (m. spěšněji, pevněji, laciněji); pán nejsou doma (m. není), pán jeli pryč (m. jel); budú (partic. fut.) on mým súsedem, se mnou se vadí (ve Strážnici); dy by chtěl (m. kdyby); chcemli (chceme-li): přinde, přejde (přijde); tepruv, tepruva (teprv).

I. Podřečí západní.

Tímto podřečím mluví se v Čechách okolo Bystřého, Vojnova Městce a okolo Polné, a na Moravě: v Jihlavsku, až na krajinu u Telče a Dačic; kde se mluví nářečím českým, ve Znojensku, v Brněnsku, až na okolí Břetislavské, kde obecná jest slovenčina, a v Olomoucku. Hlavní známky podřečí západního jsou:

a) Hlásky a formy mluvnické.

Prízvuk jest na první slabice, jako v Čechách: z Próstějova, Bůčovice.

Samohlásky se prodlužují a krátí. V podřečí východním vůbec jsou krátké.

Přídech *h* v násloví před samohláskami po celé západní Moravě, Hanou vyjímajíc, jest obecný; nejsilněji slyšeti jej v krajinách hornatých: hano (na Hané: ano), habe (na Hané: abe), haž (až), hi neb he (i), hiné (jiný), hulica neb holica (ulice), hojimal (ujímal), hohidá (ujídá):

v v násloví před *o* jako v Čechách: voheň (oheň), vomdlel (omdlel). Na Hané toho přídechu není;

e a *é* místo *y* a *ý*: dež (když), bestré (bystrý);

o a *ó* místo *u* a *ou* (ú): na mó došo (na mou duši), s tělem i došo (dušou, duší); von kópil lóko (on koupil louku); *jou* neb *jó* (těž *ou* neb *ó*) v 3. os. přít. času místo *í*: chodijou, chodijó (chodí), tahajou neb tahajó (tahají). Okolo Žďáru a Polné však mluví se správně: chodí, tahají;

d a *t* v časoslovesch odvedených vůbec nemění se v *z* a *c*: vychádět, vechádět (vycházeti), utrátět, hotrátět (utráceti), kátět dříví (káceti), vyplátět dělníky;

j místo *v* v přídavných jménech přisvojovacích: syn tátůj (m. tátův), Procházkůj (Procházkův);

k místo *t* po různu: klustý (tlustý), klóct (tlouci);

l neurčité jako v Čechách; v některých místech však, zejména v několika osadách u Polné, v Lažanech a Maršově blíž Tišnova a okolo Bludova a Záhřehu zachovalo se nicméně široké *l*, jako na východní Moravě;

n místo *j* v časoslovec: přindo (přijdu), nando (najdu), vyndo (výjdu), vodendo (odejdu). Totéž *n* slyšeti po různu také na východní Moravě, jmenovitě u Fridka;

š, p, v, m nejotují se v slovích: holoubata, doupata, Moravané; na východní Moravě: holoubjata, doupjata atd.;

k místo *g*: cigán, kajdý a j.; na východ od Brna ale již slyšeti: cigán, gajdy atd.;

sykavky *s* a *z* a ponební *l* kladou se v některých slovích za úzké: zlý čase (zlé časy), zasi (zase), velký mraze (velké mrazy), na vozi (na voze)¹⁾, v kozi (v koze), ze špitále, ve špitáli, v Bruntáli;

e v 1. osobě množn. počtu časoslov: máne, dáme; u Olomouce ale již po různu: mámy, dámy, jako na východní Moravě;

jména přídavná na *y, á, é* skloňují se v pohlaví mužském a středním taktó: malé (člověk), malý (hříbě), malyho, malým, lok. malým, instrum. malém; plur. maly (dobry, lidé) maléch, malém, akkus. maly, lok. maléch, instr. maléma. V ženském pohlaví gen. dat. a lokal: malej.

b) Zvláštní slova.

Slova zvláštní v západní Moravě obecná jsou: hody (v Čechách posvícení, na východní Moravě krmaš, Kirchmesse); vták (pták), silnica (hučnica), Polák (na Hané a na vých. Mor. Polach), habr (hrab), žádny (žáden), vdáti se (vydati se), potkati (střetnutí), kmoch (kmoťr), kmocháček (kmoťříček) a j.

1. Různořečí podhorské.

Toto různorečí, jež dle hor nazýváme také Žďárským, běžné jest v pohraničných Čechách od Korouhve pod Poliškou k Vojnovu Městci, k Přibyslavi a k Polné, přechází tu do

¹⁾ Na vozi, v kozi, v misi a p. říkalo se na Moravě již v 16. století. Viz J. Blahoslava Gramatika českou, str. 350.

Moravy k Brtnici a Nové Hříši, jde pak vedlé hranic Znojenských k Náměšti a Velké Biteši, dále čarou mezi Doubravníkem a Tišňovem k Lomnici, k Lisicům a Letovicům a okolo Březové a Svojanova nazpět k Poličce¹⁾. Za známky různorečí Ždárského klademe:

a) Hlásky a formy mluvnické:

i v 3. os. množn. počtu přít. času vyslovuje se pravidelně dle písma: páni jezdí, sedí, leží (u Bystrého leží). Toto *i* klade se i tu, kde má býti *ejí*, rovněž jako u Domažlic: lidé se schází (m. scházejí), pacholci vyvádí koně. Blíž hranic Brněnských však již se *i* rozvádí v *jou*: ležijou, vycházejou;

ej místo *y* a *i* jako v Čechách: dobrej pán, vejmluva, nalejvat;

v na konci slova neb slabiky jako *u*: Kosou (Kosov), Beranou (Beranov), láuka (lávka);

ej místo *ad* v komparativech: rejší (radší), mlejší (mladší)²⁾;

h, *ch*, *k*, *r* v množn. počtu přídavných jmen namění se: drahý kupci, suchý lidi, Jihlavský měšťani, rovněž jako v Čechách.

¹⁾ Pro lepší poznání, v jaké míře v pohraničných Čechách po moravsku se mluví, klademe tu odtamtud některé příklady. Ve farních osadách Polenské (město Polnou vyjmajíc) a Nížkovské, též v Horní Věžnici a v Malé Věžniče takto se mluví: dobrýho muža, slepica, slepicu, se slepnicou, pentla, ulica neb hulica, ótery, po hlasi, zly čase, ze špitále, pola (pole pl.), bratroj (bratrovi), všeci (všichni), vycháďet, deska (prkénko), ščestí, sednite se (sedněte si), voni chodí, palach (rákosí), pět groší, pudu k Martinkom (půjdu do Martinkova domu), psina (zimnice), viděl sem ju (ji), šel sem s ňou (s ní), v čom, na ňom, spíš (dříve), náš taťnak stůňou. V Janovicích a v Debroutově rozeznává se posud široké *l*. V Horní Věžnici vyslovují se všechny slabiky zkrátka a říká se tam: rách m. hrách a naopak hřejší m. rejší (radší). V Polné slyšeti toliko moravské: spíše (dříve), rahno (bidlo) a půjdu dom.

Téměř taktéž mluví se okolo Bystrého a Svojanova, však poněkud již více po horsku: houterej (úterý), hulica (vesměs), ze všeckyho, ke všeckymu, vobá (oba), pect a p.; naproti tomu po česku: pére (pere), bére (bere), bižet, Bóže a j.

²⁾ Srovnej staročeské dialektické mlajší (mladší), slajší (sladší).

b) Zvláštní slova.

Plechý (čistý, kloudný), pleše (jak náleží, na př. radovati se), putru vrtěti (máslo tlouci), mně jest ohavně (nanic), zcu neb chcu (chei), zcou neb chcou (chtějí, na Richmbursku v Čechách zcejí), jít dom (domů), loch (sklep), hrotek (dojačka), krajač (nádoba na mléko), jíti na táčky (na přástvu), vše to na Polensku; šveca (švec), krejča (krejčí), kadlica (tkadlec), dobrytro (tu a ve Znojmsku, jinde na Moravě dobrý den), drva (dříví).

2. Různořečí horské.

Má průchod v Brněnsku v poříčí Švarcavském a Svitavském (pročež je i Švarcavsko-Svitavským nazýváme), vyjmouc krajinu od Pernšteina k Doubravniku a Letovicům, kde se mluví podhorský, krajinu od Dědic ke Švabenicům, kde domovem jest hanáčina, a krajinu odtud přes Ždanice a Pavlovice, kde se mluví poloslovensky; mimote jest různorečí horské obyčejné ve velké části Znojemska a v západním Olomoucku od Plumlova ke Konici a Litovli a odtud k Lošticům, Zábřehu a Šilperku. Vrch horáčiny jest v hornaté krajině Černo-horské, Rajecké, Protivanovské, Rozstánské, Kořimské a Veveršské; v poříčí však Moravy k Zábřehu a Rudě a na jihovýchodu od Brna k Bučovicům, Ždanicům a Pavlovicům již znamenitě slábne, pročež vedlejší Horáci Zábřežany nazývají „Podhoráky“ a Slavkovany a Bučovské „Doláky“. Známky různorečí horského jsou:

a) Hlásky a formy mluvnické.

Zvláštní *e* místo *y*, rozdílné od hanáckého a podobné německému *ae*, na př.: rebe (ryby), von mesli (on myslí);

zvláštní *é* místo *ý*: dobré (dobrý) páu, s těžkým (s těžkým) vozem, a místo *ej*: miléši (milejší), pěknéši (pěknější);

e a *é* místo *i* a *í* po *z, s, c, ž, š, č, l, ř*; zde onde *i* po *đ, ě, ň*: zema (zima), selné (silný), cétim (citím); Žedi (židé), Horáce (Horáci), Češe (Češi), nosele (nosili), přešil (přišel), tē (ti);

á v nominativu číslovek: vobá dvá; v akkus. zkrátka: oba dva. Taktó rozeznává se v Brněnsku a na Hané;

u zvláštní místo *o*: vuda (voda), z kupca (z kopce), busé (bosý), vukno (okno), guřalka (kořalka), pochuvař (pochovati). Toto *u* zvláště slyšeti v krajině od Tišnova, Rajce a Protivanova k Brnu a odtud až k Dolním Kounicům;

u v číslovkách: sedum, osum. a sedumý, osumý, okolo Dolních Kounic a Židlochovic:

přípona *ka* u příslovci: včilka, semka, močka neb mucka (moc, mnoho), domka (domů), venka (ven).

Kromě toho má různověčí horské některé zvláštnosti, ježto nejsou rozšířeny všude, nébrž jen v některých krajinách, zejména ve Znojemsku, hornatém Brněnsku a okolo Zábřehu.

Ve Znojemsku, od Jemnice a Domamile přes Hostím až téměř po Náměšř a Vladislav a odtud přes Rosice, Ivančice a Dolní Kounice až k Obřanům a Lištni za Brnem, též od Brna po různu až k Tišnovu, mají průchod tyto zvláštnosti, jichž vrch jest u Hostími a Morasic:

i po *l* a *n* se pohleuje: mesl'vec (myslivec), fl'nta (flinta), sluň'čko (sluníčko), klařca (klanice), pol'b roko (polib ruku), s'n (syn), do Horn'c (do Hornic);

a, *e*, *i* na konci slov a slabik taktéž se pohleuje: de' m' to (dej mi to), dé koňov' sena (dej koňovi sena), v stodol' (v stodole), dva vol' (dva volí), na hule (na ulici), tř' a tř'cet (tři a třidec), hal' (ale), han' (ano), voni šl' (oni šli);

h v násloví před *l* a *n* se přisouvá: hl'ška (liška), hn'c (nic), hl'pa (lípa), hl'de (lidé); v Hostími a jinde říká se také: l'ška, n'c, l'pa, l'de;

a potovičaté místo *i* po *c*, *s*, *z*, *č*, *š*, *ž*, *ď*, *ň*, *ť* okolo Morasic: zama (zima), řa (ti), sa (si), do Želeřac (Želetic), řra (tři), ve Skal'ca (ve Skalici);

e místo *i* po *ť* okolo Miroslavi: v zlostě (v zlosti), v houskostě (v úzkosti), skočet (skočiti), kopčet (kopčiti, kůpky dělati). Taktéž říká se u Polichna v Novohradě: robet (robíti), napravet (napraviti);

g místo *h* v Hostími: gřich (hřích), gřeřit (hřeřiti). ¹⁾

¹⁾ J. Blahoslav (v Gramatice české, str. 274) praví, že za jeho času okolo Ivančic kladli mnozí *z* místo *i* ve slovích: dztě neb dzca (dítě),

... V *Brněnsku*, od Brna k Rajci a Plumlovu a odtud k Bouzovu, jsou tyto zvláštnosti:

v místo *h*: Volomóc (Holomouc), Volomóčane (Holomoučany), Volšténsko (Holšteinsko), Vostěrádky (Hostěrádky), levké (lehký), vlvké (vlhký);

statná jména na *i* skloňují se určitě jako na Hané a na východní Moravě: psaní, psaňa, psaňu, pl. psaña neb psañata a t. d.

... V pohoří *Horní Moravy* od Šilperka a Rudy k Zábřehu, k Lošticům, k Litvůli a Úsovu srovnává se řeč obecná v některých zvucích a tvarech zvláštních s vedlejšími různorečím českým, totiž:

z klade se za *v*: Rimařou (Rimařov), břiteu (břítva);

a kolektivní za *y*: Sněžny hora (Sněžné hory, totiž Jeseňnik), přis hora (přes hory), studénka (studénky);

l v minulém čase vysouvá se: vysch, vyschl neb vyschnul), zaved (zavedl), upad (upadl);

ň za *o*: krůj (kroj), přestrůj se (přistroj se).

Kromě toho se tu shledávají tyto zvláštnosti:

e místo mor. *a* slyšeti v nom. jmen ženských: slepice (m. slepica) a v genit. jmen mužských: z konce (m. z konca); však v akkus. jest široké *u*: slepicu;

krátké *a* místo dlouhého ve slovích: maslo, sadlo, mak, dat (dátí) a v některých jiných;

ie místo *í*: viéko (víko), viéra (víra), viée (víc), jako na Třebonsku a v Opavsku;

j místo *đ* před *t*: naj tém (nad tím); poj tém (pod tím), jejte (jeďte), též ve jméně vesnice: Ješov m. Děšov;

a místo *e* v přít. čase časoslov: trháma (trháme), trháta (trháte), pečema (pečeme), vidíta (vidíte); též v imperat.: žehnéma se (žehnejme se);

široké *l* okolo Zábřeha a Bludova: beľa (byla), vůľ.

b) Zvláštní slova.

Na pohoří Moravském: koblók (klobouk), koblasa (klobasa), jú (ano, u Šilperka), kozák (deštník), křopau či zaviják pže (piše), dzvadlo (divadlo), což ale snad více se podobá vysouvání *i*: dzíce, dzivadlo.

(drobty do mléka), procótnót (proeitnouti), bílé maslo (čerstvé m.), vařené maslo (přehříváné m.), rodiči (rodiče), podlí písma (podlé p.), křida (křída), prála (pravila), týle (tele; jako ve vedlejších Čechách). V krajině Sloupské: závrtky (dutiny, do kterých se potůčky tratí), brablec (vrabec) a j.

3. Různořečí dolské.

Různořečí, jež nazýváme „dolským“ žili od řeky Litavy „Litavským“, jde na jihovýchod od Brna neurčitým pruhem země od různorečí horského k hanáckému a slovenskému, po Bohdalicu, Bučovicu, Ždanicku, Litenčicku, Koryčansku a Pavlovicku. Jest velmi nestejně, blíže se tu horskému a onde slovenskému. Obyvatelé tímto různorečím mluvící slovou v sousedství Horáků na východ od Brna „Doláci“, na Litenčicku a Střílecku „Podlesáci“, na Ždanicku a Koryčansku „Slováci“ a na Pavlovicku (Slovákům) „Hanáci“.

a) Hlázky.

Hlavní známky různorečí dolského jsou čistější samohlázky nežli v horštině, totiž:

horské *o* ustupuje přesnému *u*: žalobu místo žalobo;

dlouhé *ó* ustupuje rozvedenému *ou*: s radostou m. s radostó, těšijou m. těšijó; blíže rozhraní slovenčiny slyšeti též čisté *ú*: těšijú, radujú se m. těšijó, radujó se;

e ustupuje čistému *u* alespoň z části: byli neb beli místo bele;

dlouhé *e* ustupuje rozvedenému slabému *ej*: teplech m. tepléch, nejmilejší m. némileší.

b) Zvláštní slova.

V krajině Poltavské, zejména na Bohdalsku, slyšeti tato slova: bohdal (čáp), halva (flať na dřevě), mlat (stodola, takéž u Uh. Brodu), věn (věno), ryž (žito), kriv (krev), vorkaf (zboží), tihla (cihla), dryčny (bodrý, jako na Slovensku), potrnčené beleše (vdolky karlátkami posázené), pěry (šišky, nadvívané povídlím), deska zuvířená (prkno horkem prohnuté), o blízce (na blízkú), zdoliti (stačiti), doprášeti se něčeho (doprošovati se), obyti se (obvyknouti), krpěti (vystupovati přes

jit, ide, di (jdi); jiné a iné (jiný); iva, itrnice (jitrnice), Jičén (Jičín); iskra, inde; též se klade za *d*: svajba (svadba);

i vysouvá se ve slovích: oěma (očima), ušma (ušima);

o v háslví vyslovuje se bez příděchu *v*: Olšany, oheň; též bez příděchu *h*: ojidá (ujidá, horsky hohidá), ohli (uhli, horsky hohli);

u místo *o*: pokuj (pokoj), jak ide kruz, tak se struj (jak jde kruz, tak se stroj);

h klade se místo *k* v některých slovích, jako na východní Morávě: hdo (kdo), hde (kde);

z místo *s* též v několika slovích: my zme (jsme), jezť (jíšť);

šč a *čč* za *šť* a *čť* v mužsk. nom. adjektiv: Prostějovščí sósedi, Hradeččí hoferi;

o neb *u* místo *om* v 1. os. přít. času: vizo neb vizu (vidím, vizeš, vize, vizeme, vizete, vizó), hážo neb hážu (hází), tak-těž: so (su, jsem);

statná jména středního pohlaví na *e* srovnávají se v pádech nerovných se jmény statnými na *o*: moře, do mořa, k moři, po moři, za mořem;

plur. *ruky* klade se zhusta místo duálu ruce: vzala ho na roke;

koncovka *ska*: chlapisko, ódisko (úd) nožisko (noha);

koncovka *ena*: Pospíšlena, Přecechtělena, starší ženská nevdaná.

Na řece Blatě od hor Plumlovských k Litovli, k Olomouci a k Tovačovu jsou kromě toho tyto zvláštní rozdíly:

ť v infinitivu časoslov místo *t*: omřít (umřít), psat (psát);

y místo *ej* v superlativu a imperativu: nýmilejší (nejmilejší), počký (počkej). Totěž slyšeti po ržau i v horách okolo Hartmanic a Protivanova;

ř široké blíž ústí Blaty i Hané již zhusta se slyší.

b) Zvláštní slova.

Slova zvláštní na Hané jsou asi tato: žeto a rež (pšenice a žito), bolačka (bolest, nežit), vitice (svíčky), tin (stín), střechélke (rampouchy a cukrkandl), kola (koule), šeska (knedlík), potkán (německá myš), zástolí (místo za stolem), zakážka

neb zákažka (zámluva, dělati na zakážku), trnka (sliva, švestka, trnkovy povidle), poloh (kout, padla do polohu, dostala se do kouta), zima (studeno), zíma (část roku,) dědoušek, stařeček (děd, dědeček), kmotřenka, křestná máma (kmotra), lůžko (postel), křib (keř), vahan, vahánek (okřín, ošatka, též na Slovensku), náspa, na náspách (část zvýšená před domem), obrovnávka (dolní část domu, zvenku barvou natřená), přeseněk (přístěnek, komůrka), kalenice (vrch střechy), sečka (sekanina, řezanka), Polach (Polák), oškvarek (škvarek), koňar (konár, velká haluz), šóškať (šeptati), lóbať (líbati), slešet (cíťiti), casnovat sebo (trhati sebou), lapit si (lapnouti se, chytiti se), okřtiti (pokřtiti), oščádat se (skrbiti s něčím), vyróčeť (vyroučeti, rukojemstvím zbaviti), piznót (o zem něčím prasknouti), pcháť, pchání (píchat, píchání), bét na odeito (býti na odchodu), chodit s lítém (s májem), láco dóravé bot (spravuji, látám diravou botu), hrzký (slušný), prám (právě, prám včel, právě nyní), tehdiv (tehda), negace neé (byl doma? neé, opavsky ni, dle písma: nebyl), spolem (spolu), kole (okolo) a j.

II. Podřečí východní.

Podřečí východní rozšířeno jest v poříčí řek Odry a Bečvi aneb v někdejším Přerovsku a Holasovicu (Opavsku). Počíná se u Přerova a Kokor, jde odtud k Chropyni, k Morovicům, Zdouckám, Kvasicům a Napajedlům, kdež se stýká s nářečím slovenským, od Napajedel postupuje pod Zlínem a Vyzovicemi k vrchu Sulovu, zabíhá odtud do Slézska za Morávku, a jde tu vedlé polštiny přes Vojkovice a Bludovice za Fridkem k Bohunínu (polskému) a rozhraním diecése Olomoucké a Vratislavské k Bavorovu v pruském Opavsku, odkudž jde oklikem okolo Ketře německé k Branici pod Krnovem a přes Holasovice, Melč a Klokočov ke Spálovu moravskému, dále pak na jih k Drahotoušům a od Drahotouš přes Lipník k V. Lazníkům, Kokorám a k Přerovu.

Obyvatelé tímto podřečím mluvící slovou na Dolní Bečvi

od Přerova vzhůru *Bečváci* (Hanákům Zábečváci neb Zámoravci), na Horní Bečvi v hornatém Krasensku, Vsetínsku a Lukovsku, též v hornatém Ukvaldsku a Fridecku *Válaši* (Krasenští, Vsatsané a Lukovjané), od Štramberka a Příbora ke Fridku a Bohunínu *Laši* ¹⁾ a po obojím břehu řeky Opavice *Opavané* (ondy Holasovici). Mezi Opavany a Lachy leží tak řečené Kravařsko německé s městy Novým Jičínem a Fulnekem.

Podřečí východní rozeznává se od západního hlavně těmito známkami:

a) Hlásky a formy mluvnické.

Přízvuk jest na předposlední slabice: od Opávy, do Božnáva.

Samohlásky vůbec se krátí: trava (tráva), žila (žila), muka (mouka), byk (býk); okolo Dřevohostic a Holešova však, taktéž v některých osadách u Hranic, prodlužují se;

ý a é v adjektivech pravidelně se klade jako v písmě: dobrý otec, urodne pole;

ř široké jest obyčejné: čeřo, mohřa. V některých osadách na sever od Hranic, na př. v Hodslavicích, též u Spálova a po různu v Opavsku, klade se místo širokého ř u jako na Slovensku: čeuo, mohua;

ř v infinitivu místo t: chodiř, nosiř;

j v časoslově *jdu* s předložkami složeném jako v Čechách: najdu, vyjdu, přijdu; v západní Moravě: nando, vyndo, přindo;

ů v adjektivech posesivních; syn tátů, Procházků; v západní Moravě ůj: Tátůj, Procházkůj;

y místo e v 1. osobě množného počtu časoslov: mamy (máme), damy (dáme) ²⁾;

¹⁾ Jméno Laši jde pak dále až do krajiny polské k Frištáku v Těšínsku a k Vladislavi v pruském Slézsku. Jak vědomo, slovou Poláci Rusům Laši a jazyk lašskij jest jim jazyk polský.

²⁾ Tuto koncevku připomíná na východní Moravě již J. Blahoslav (Gramatika česká, str. 350), zejména přivádí, že se mluvilo: dopustímý, musímý a půjdemy ve Slízanech blíž Morkovic.

jotované hlásky retní *b, p, v, m*: holubjata, dupjata, zemjaky, Opavjané;

g místo *k* v některých slovích jako na Slovensku: muziga (muzika), Veroniga (Veronika);

í v genitivě množného počtu po měkkých hláskách místo *ů*: mnoho ohní (ohňů), pět groší (grošů). Genitiv *groší* slyšeti po různu i v západní Moravě;

dě, ně, tě místo *de, ne, te*: všadě, němam, uněšť, těbe. Na Dolní Bečvi a odtud ke Zdouнкám a Holešovu toho neslychati, ani v městech Hranicích, Příboře a j.;

ni negace (starodávni) místo *ne* neb *nic*. Byls tam? ni. V Příboře a na Dolní Bečvi říká se *ne*;

mne v genitivě a akkusativě pravidelně místo *mě*: hněvá se na mne, byl u mne. Dolní Bečvané však mluví *mě*;

genitiv se zápornými časoslovy posud se zachoval: neviděl jsem matky, neslyšela hlasu, nechcel dřeva dać (nechtěl dříví dáti).

b) Zvláštní slova.

Slova zvláštní u srovnání s podřečím západním jsou na východní Moravě: baran (beran), ptak (fťák), hučnica (hlučnica) neb hradská (silnice), krmaš (z něm. Kirchmesse, posvěcení, hody), Polach (Polák, též na Hané), hrab (habr), žaden (žádný), vydať se (vdáti se), střetnuť někoho (potkatí), kosiť trávu (sekati), švidrať (šilhati), švidravý (šilhavý), mamka (maminka) a j.

1. Různořečí Dolnobečevské či polohanácké.

Tak nazýváme řeč obecnou na Dolní Bečvi od Drahotouš k Lipníku, Kokorám a Kroměříži blíž ústí Bečvi a odtud ke Zdouнкám, Kvasicům, Otrokovicům a Frištáku, odkudž jde podlé různorečí valašského okolo Holešova a Bystřice pod Hostýnem ke Kelči a dále k Hranicům a Drahotoušům.

Různořečí toto nestejně jest; blíž ústí Bečvi a dále ke Zdouнкám podobá se různorečí hanáckému, s nímž má spo-

lečné dlouhé *ó* a dlouhé *é*, u Bystřice a Holešova blíží se různorečí slovenskému a výše na Bečvi od Lipníka k Hranicům různorečí lašskému.

Nemnohé zvláštnosti toho různorečí jsou:

Krátké samohlásky *a*, *u*, *y* místo dlouhých slyšeti již u Kokor a u Přerova;

y místo hanáckého *e*: ryby neb reby místo rebe, dobry člověk místo dobré člověk;

u místo *o* ve slově: musím místo mosím;

é místo *í* (zejména v Soběchlebích): záležé místo záleží, nepřevalé m. nepřevalí, pršé m. prší, čétá m. čítá, křéz m. kříž.

Okolo Bystřice a Kostelan za Zdounkami v krajině již poněkud hornaté obecný jest přídech *v* před *o* a přídech *h* před *a* a *u*: voheň (oheň), hano (ano), ho nás (u nás); též se tam říká: tolij (tolik), včilkej (věil), véža (věž).

2. Různorečí Hornobečevské či valašské.

Různorečím valašským rozumí se vůbec řeč lidu pastýřského po obojím boku Beskydů, totiž hor Sulova, Kněhyně, Radhoště, Trojačky a j. My však vztahujeme jméno toto jediné k řeči Valachů, bydlících na jižní straně Beskydů v poříčí Horní Bečvi a jejích přítoků aneb Valachů Krasenských a Vsatsanů, přiberouce k nim i Lukovany, jichž všechněch řeč blíží se více slovenčině, kdežto řeč Valachů na severní straně Beskydů, na Ukvaldsku a Fridecku, podobá se více laštině a sležštině.

Zvláštnosti tohoto různorečí, jehož rozhraní s lašským a Hornobečevským jde od Beskydů přes Radhošť a Ostrý vrch ke Krasnu a přes Javorník a Rusavu k Frištáku a Zlínu, jsou tyto:

a) Hlásky a formy mluvnické.

a místo *e*: tela (tele), koťa (kotě), tobia (tobě), sobia (sobě);

z místo *s* v slovích: zmy (jsme), jezť (jísti), vylezť (vyléztí), jako na Hané);

n místo *m*: veznu (vezmu); totéž slyšeti na Hané;

st místo *ct* v číslovkách: jedenást, devatenást (jedenáct, devatenáct);

och v lokálu množného počtu: o drakoch (o dracích), na bukoch (na bucích);

e vkládá se v minulém čase časoslov před *l*: vytáhel (vytáhl), sekel (sekl), mohel (mohl), vylezel (vylezl) donesl (donesl);

ú neb *ou* v minulém čase časoslov místo *u*: kleknúl neb kleknoul (místo kleknul neb klekl), připloul, nemlouvil;

á místo *a* v minulém čase: povídál, oznamováł, zavázál.

b) Zvláštní slova.

Slova zvláštní, v krajině valašské obecná, jsou kromě mnohých jiných tato: ostec (bolest), sušice (suché dřevo), raztok (potok), krdel (stádo ovcí), děda (děd), koželuha (koželuh), čtnúť (čísti), vyradikovať sa (vystěhovati se), roba (děvče), konar (větev), može, može (ano, na Rožnovsku), zboží (obilí), obilí (rež), stolůvka (ubrus), četina (chvoj), četinka (ratolest), župa (ženská halina), kopica (krátká punčocha), gevěrec (čepice starovalašská), zalúbiť (zamilovati si), sobáčiť (oddati), poluba (vypálený strom), sedlový kůň (podsební kůň), suchar (suchá jedle neb buk), křib (mladý les), gygula (vrch, apex), břila (břidlice), šáchor (rákos), řeziny (drtiny) hrable (hrábě), závdanek (závdavek), Mach (Martin), vonička (kytečka), parkán (ohrada dřevěná), hraň (hranice), poval (strop), čagan (obušek), hora (les), sanoť (drak), kyjanka (krátký kyj), lištvice (police, mísník), mlatevna (humno), kura (slepice), lávka (lavice), rýl (rýč), kuzlíř (čarodějník), solný (kdo sůl prodává), křestný otec (kmoťr), drač (pohodný), na rvač (na rvačku), statek (dobytek), cáp (kozel), palice (tyčka, rahenko), pažitka (ošlejev), ovlaky (řemínky u kopice), dokel, dotel (odtud, dokud), ptať (žebrati, totéž u Zbiroha v Čechách), dotrakať (dotáhnouti, srov. trakar), počúť (slyšeti), rúče (rychle), varyti (ustoupiti, srov. vary).

3. Různořečí Oderské či lašské.

Tímto různorečím mluví se v krajině od střední Bečvi u Drahotouš a Hranic a od města Kelče až po řeku Ondřejnici za Frenštátem, Trnávku a Petřvaldy, odtud po řece Odře k Starému Jičínu a Hranicům a od Hranic vzhůru k Bartulovicům a přes Uhřinov a Milenov nazpět k Drahotoušům. Rozhraní jižní činí Beskydy od Trojačky k Radhošti.

Za zvláštnosti, jimiž se různorečí Oderské poněkud liší od různorečí Hornobečevského a Ostravického, pokládati lze tyto:

a) Hlásky a formy mluvnické.

ch v genitivu množn. počtu mužských substantiv a přídavných přisvojovacích: z dělníkůch (z dělníků), oves sedlákůch (sedláků). Naopak ale vysouvá se *ch* v lokálu substantiv: v Milotici (v Miloticích);

e místo *a*, však jen po různu: v knížkách (v knížkách);

í v 3. osobě množn. počtu časoslov dle písma: oni chodí, oni umí, zpomínají (v Leštné blíž Hustopeč); jinde, na př. ve Špičkách: chodijú neb choda;

ď, ň, í místo *d, n, t* ve slovích: svařba, haňba, klařba. Taktéž mluví se i okolo Zdounek;

ou v genitivu množn. počtu: zemjakou (zemjáků); též budou, vouz (vůz), blíž Kelče;

ai (aji) spojka místo *i*;

bul místo byl a sedmu, osmu místo sedm, osm na Ukvaldsku;

dvěma, oběma dativ správný od dva, oba.

b) Zvláštní slova.

V krajině lašské výše popsané v oběhu jsou tato slova zvláštní: komorník (podruh), kopidol (hrobař), zavítka (padlá ženská), aha (ano), sirota (sirotek), ryl (rýč, jako u Valachů), tolej (tolik), ranušenko (raničko), lava (lavice), na okole (v okolí), dražší (dražší), siha dřev (sáha dříví), henkaj (tam), oditý (oděný, srovnej určitý), robenek (chlapeček), on přichodí, provodí (přichází, provozuje), slunce zachodí (zachází), kochanek (miláček), kaplun (kapoun), brany kůň (vraný k.), vařecha, vařeška (vařečka), horno (horko), kasanice, kasanka

(zástěra), holubi hrkají (vrkají) a osobní jména participiální na *ala*: Stahala, Vahala, Bumbala, Kořala, Prehla a p.

4. Různořečí Opavsko-Ostravické.

Jest obecné v poříčí řek Opavy, Pštiny a Ostravice čili v knížetství Opavském a Krnovském v Rakousku a Prusku až po Bavorov a téměř po Ratiboř, okolo Spálova v Moravě a po obojím břehu Ostravice až ku pramenům jejím. ¹⁾ Obyvatelé veškeré této krajiny, i v pruském Opavsku, nazývají tuto svou řeč moravskou, toliko obyvatelé na pravém břehu Ostravice v Těšínsku ji jmenují slézsskou. Rozeznává se od vedlejší laštiny a valaštiny těmito zvláštnostmi:

a) Hlásky a formy mluvnické.

Hlásky polské *ź, ś, ć* kladou se za *z, s, c*: v kože neb v koži (v koze), v leše (v lese), ratolesć (ratolest), pisać (psátí), ćichy (tichý). Tyto zvuky vyslovují se zvláštním způsobem jmenovitě *ć* není ani české *c*, ani *ď*, ani *dž*;

dź za *ď* neb *d*: *dźeća* (dítě), *ludźe* (lidé), zvláště v pruském Opavsku; též místo *z* v participium passivi a v subst. verbalním: řidžen (řízen), chodźeni (chodění), sedźeni (sezení) a ve formách od kmenného *d* odvedených: nařidźovać (nařizovati), zradźovać (zrazovati).

Na východ od Opavy, počínajíc od Kateřinek, v Hlučíně, v Polomi, ve Studenkách a t. d., vyslovuje se na místo: *ź, ś, ć* *dź* hlubší *ż, ś, ć* a *dż*, na př. *żima* (zima), v leše (v lese), *śeno* (seno), *ćichy* (tichý), *ćepły* (teplý), *muwjić* (mluviti), *dźića* (dítě), *řidźic* (řiditi), *budźe* (bude), *iđże* (jde);

a za *e*: *ćakać* (čekati), *mja* (mě), *ća* (tě);

ie místo *í*: *viec* (vice), *spieś* (spíše). Vedlé toho však: *věra* neb *vira* (víra), *mira* (míra), *penize*, *peniz* (peněz), *penizam*, *penizach*, a to zvláště okolo Opavy;

¹⁾ Pokrajní osady, kde se tímto různorečím mluví, jsou na levém břehu řeky Ostravice: Petřvaldy, Brušberk, Staříč, Lysůvky, Chlebovice, Palkovice, Metylovice, Lhotka, Fridlant a Čeladná; na pravém břehu ke Slézsku: Vrvice, Datyně, Břuzovice, Nošovice a Morávka.

y za *e*: sedym (sedem, sedm), osym (osm, osem); na Ostravicku mimo to: ohyň (oheň), dyň (džeň), amyn (amen), pynize (peníze), sym (jsem), blazyn (blázen), darybok (darebák);

pře za *pro*: předavač (prodávati), přebudzič (probuditi);

ú místo *o*: pomuh (pomohl), pokuj (pokoj), Ratibuř (Ratiboř), un (on), aspuň (aspoň), but (bota), strum (strom), muzk (mozek);

ia po retních za *ě*, však po různu: miakky (měkký), dřeviany (dřevěný);

y vsouvá se před *l* a *r*, však neslyšeti ho úplně: syrdečko (srdečko), myrkva (mrkev), vylček (vlček), pylny (plný). Valaši Ukvaldští kladou toto *y* po *r*: pryv (prvé), hry nec (hrnec), sryp (srp);

c v infinitivu místo *ct*: pec (péci, pect), tec (téci, tect), tluc a zde onde tuuc (tlouci);

úv v genitivu množn. počtu vůbec se klade: deset lesův, mnoho vozův;

och v lokálu množn. počtu zde onde: na kamnoch, o mužoch, o rúžoch;

a místo *e* v přírostku subst. středního pohlaví: kniža (kniže), knižača (knižete), knižaču, knižačem; taktéž čakač (čekati) a j.;

um za *ú* neb *ou* v instrum. subst. a adjektiv žensk. pohlaví: tum duhum cestum (tou dlouhou cestou), s velkum radošćum (s velkou radostí); v pruském Opavsku též v dat. mn. p. místo *ám*: rybum (rybám) a v. 3. os. mn. p. časoslov: chodžum (chodí, chodijú), radujum se, (raduji se), česum se, (těší se);

genitiv a akkusativ mn. p. adjektiv jest stejný: je dobry na chudobnych místo na chudobné;

nuť v přičestí formy činné za *ť*: sednuť (sedl), čisknuť (tiskl), též stanuť (vstal), počnuť (počal);

a v genitivu adjektiv přisvojovacích dle písma: do panova domu; však v dativu: k panovemu domu, lokal: v panovym domě; předložka *do* místo *k* dle polštiny: idže do tkača neb tkoča (jde ke tkadlcovi), do žida (k židovi), do tětky (k tetce).

Zvláštnosti Opavské jsou tyto:

v mezi dvěma samohláskami se vysouvá: praiť neb prajiť tačičkoi (pravil tatičkovi), Držkoice (Drzkovice u Opavy), Laštoičky (Vlastovičky), Jarkoice (Jarkovice). Takto slyšeti okolo Opavy;

z měkké *i* po retních hláskách *b, p, v, m* u Melče a Spálova, též u Paskova a na Dolní Ostravici: *bjil* (bil), *huuši chuapi* (hluší chlapi), *mjily bratr*, *povjim to a p* Naproti tomu: *biř* neb *biu* (byl), *akkusativ huuche chuapi* (hluché chlapy), *miřy* (myly). Toto *i* vyslovuje se sice jináč než *y*, není však zcela měkké *ji*;

h *o* místo *e* v Branici u Krnova a v Boboluskách: *lon* (len), *budžo prřot* (hude přšeti), *šoř* neb *šuř* (šel);

ř *th* za *t* po různu: *mytho* (mýto), *letho* (léto);

l *u* neb *v* za *ř* u Spálova a u Branice, *i* jinde po různu: *biu* (byl), *smoua* (smůla), *myduo* (mydlo), *tvusty* (tlustý), *byvava* (bývala);

č *ím* místo *iju* v přítomném čase časoslov, jako v staročeském: *pím* (piju), *vyřím* (vyliju);

ě *i* v 3. os. mn. počtu časoslov odvrhuje se: *čeřu se* (těřiju se), *hařu* (hařiju), *poruču* (poručiju);

ř *koncovky ženských jmen: ula, ica a anka* okolo Mor. Ostravy: *Bohdalkula*, *Bohdalica*, *Podeřvjanka* (žena *Podeřvova*).

ř *Zvláštnosti Ostravické:*

ř Poslední slabika, když někdo se volá neb táže, asi o kvintu se zvyšuje: *Janě!* skoro *budžeř hotový?* *Tatulkú!* *skel idžeće?* (*Tatinku, odkud jdete?*) *Vidželi řée ho, jak ućekoř přes ty zohoný?* Tak mluví se ve Fridku a dále po Ostravici. S čímž porovnáno buď přizvukování u Domařlic v Čechách;

o klade se místo *a* jako v polštině: *zomek* (zámek), *tkoč* (tkač, tkadlec), *Poloch* (Polach), *Vořoch* (Valach), *mo miřo* (má milá), *jo* (já), *vořom* (volám), *vykopoř* (vykopal), *předoř* (prodal). V krajině Fridecké (město Fridek vyjmajíc) a okolo Bavorova v pruském Slézsku slyřeti také *u* za *a*: *zumek* (zámek), *jo děřum* (já dělám), *jo mum* (mám), *byřum* (bývám), *něřum* (nedám), *vořume* (voláme), *Junovice* (Janovice), *Junek* (Janek);

ch v minulém čase časoslov za *jsem*: *zařeřch* či *zařeřech* (zařel jsem), *začnuřch* či *začnuřech* (začnul jsem), *němoheřch* (nemohl jsem), *miřovařach* *će* (milovala jsem tě), *ztraćiřach* (ztratila jsem); také se říká: *žeřch* místo *že já*;

i klade se za *e*: *vidiř* (viděl), *utik* (utekl), *miř* (měl), *čimu* (čemu, proč), *poviz* (pověz, toto i v Opavsku).

Ve vesnici Beskydě, jejíž obyvatelé jsou z většiny osadníci ze Slovenska, obecné jest *r* za *ř*: remeslo, reka. I v některých jiných místech slyšeti: kolar (kolář), mynar, (mlynář).

b) Zvláštní slova.

Slov jinde na Moravě neobyčejných jest na Opavě a na Ostravici mnoho, z nichž jsme sebrali tato; baj (i také), bo (neboť, enim), čemu (na Ostravici čimu, proč, jako u Plzně, v staročeském a jihoslovanském), černidlo (inkoust), český (groš), čtvrtka (míra na obilí, Scheffel, v Branici), čuč neb čuč (cítiti), děprem, děpro neb čeprem (teprv), do kna nic (do konce nic), dřevo (dříví), dževucha, dževocha neb džeuha (děvče), hažečky (šišky, knedle), hrabí (habří), hradský (správce zámku), hřiby (houby), hučnica (silnice), huška (husička), hevka (sem, semka), chebz (bez), chłop a roba (muž a žena), choruba (korouhev), chrobak (červ), jaky, taky (jaký, takový), jaleň, jalenek (jelen, jelínek), jet po vůli (zdlouhavě), kaj (kde, kam), kapłun neb kapłan (kapoun), kdžiž (když), kłaky (šaty), kobzole (zemiáky), kokot (kohout), koval (kovář), kovalčík (tovaryš kovářský), krava voľuje (běhá se), kret (krt), kriv (krev, taktéž na Hané), kura (slepice), łata (záplata), łežka (lžice), ličic (počítati), lošov (střez, Schaff?), ludkové (lidičky), łuni neb łoni (vloni), mačička neb mamulka (mamin-ka), makyta (rokyta), masař (řezník), meškač (bydleti), murař neb mulař (zedník), murovač (zdítí), nebohy (nebožtik), něnis (nejši), dněskajši džeň (dnešní den).

Obecač (obětovati), odštípenec (odpadlík), oruži (zbraň, v Benešově), oškomek (na oko), obak neb ovak (sic), panic (mládenec), patěrky (růženec), pecak (kamnovec), pivnica (sklep), pjata (pata), pata (pátá, na př. hodina), płuta (deštivá povětrnost), ostatní (poslední), pomalutky (pomalu), požčač (propůjčiti), příkač se (vaditi se), příkazek (přehrada na cestě), prvši (první), pukatnice (široké rukávy), pytač (ptáti se), řadžic (mluviti), rachovač (počítati), řaža neb řařa (záře), říkač modliti se, uvijač se (pospíchat), robič (děláti), robota (práce), sivač (trhati, na př. kvítí), sklep (krám, kvelb), slůza (slza), snaha (čistota), snažny (čistý), na snažno doděláti (na čisto),

stanu^ć (vstáti), sto^{łek} (stolice, v Mladotsku), stryk (strýc), svak (švakr), šaha dřeva (sáh dříví), ščaslivy (šťastný, v Melči, jako na Slovensku), ševc a švec, široky (tolar, n.p.: za pět širokých), škrtačka (chvoště), lacny (laciný, jako u Domažlic), šumny (pěkný), švrk (smrk), škrobánek (skřivánek), tatulek (tatínek), tkač (tkadlec), to je klenota (není to pravda, u Melče), chraň (pal, utíkej), rušaj (zhurta utíkej), ruče (rychle, však (zřídka), dyć (vždyť), třa neb třeja (třeba), tynu^ć (tonouti, věneček tyne), zaoběcać a přislubić (přislíbiti), zápasnica (zástěra mužská), zarobek (výdělek), zbe^ł (okov u studně), zblo (stéblo), zboží (obilí), zły (špatný, zlé dřevo), zmudić čas (mařiti čas), usatać (unaviti), včilejky, včilej (nyní), věuci (nenadále), vitky (hbitý), vłasny (vlastní, jako u Domažlic), vykruta (záminka), vyřadzać někomu (s někým zacházeti), žičić (přáti), žu^łty (žlutý), župan (kabát).

Některých slov užívají Opavané jinak než Moravci na Hané a Švarcavě a stejně jako Čechové: bilić (izbu, bíliti světnici, na Moravě líčiti), pšenice a žito (u Bavorova pšenice a rež, v Branici a některých místech k Opavě žito a rež, jako na Hané), okurky (na Moravě oharky), sosna (borovice), máslo (na Moravě putra), spuščane mas^ło (přehřívané máslo), homo^łka neb homů^łka (mor. tvarůžek) a j.

Zvláštní slova na Fridecku a vůbec na Ostravici běžná jsou: bachora (plur., střeva), bařovka (bařina) br^ła (berla), byd^ło (rohatý dobytek), brataněc (bratranec), brovek (kanec vymiškovaný), břitev (břitva), celina (žlutá hlína), cedzok (cezák, cedík), ćemyno (témě), ćesař (tesař), ćisoř (císař), ćava (kavka), ćepaň (lebka), ćin (stín), ćunek (člunek), ćečuvka (čočka), cygun (cikán, lhář), dzevečka (milenska), dživka (děvečka, služka), dodžerky (poslední den při drání per^łí), dřizga (tříska), dřik (dřič, pohodný), džubok (zobák), faculik (šátek kapesní), furtka (malé dvéře u dvoru), grun či gruhn (chlum, pahrbek), gymba neb gemba (huba), handra hadra, hydbov (hedbávi), gloh (hloh), hody (vánoce), ho^łumek (hlídač dříví), hrozno (hrozen), hyrtuň (hrtan, chřtán), chabošć (proutí), chabovec, chabovina, ochab (proutek kauze^łlný), chajta, chata (chatř), chyba (škoda), chlebu^łvka neb sto^łůvka (ubrus), chabryk (charpa), jahřabina (jeřabina), jer-

mak (výroční trh), jaščířka (ještěrka), jutřňo (jitřní mše), kačina (kachna), kaptur (okap), karvač (karabáč), klamka neb kluka (klika), klij (klich), kyľbosa (klobasa), kobyliha (kobliha), koľtun (spletenina vlasů, nemoc), byč pod kumory (bydletí v nájmu), kšica (dlouhé vlasy), kudeľ (srstř zvířecí), (kudžel (koudel), Lach (pl. Laši, obyvatelé na Horní Ostravici), ľach (špatný člověk), ľudzica (udice), ľyľka (ľžice), ľabí ľyľka (mušle), ľza (slza).

Maciga a mamulka (matka, u Valachů), mľodynec a galonka (mládenec a milenka), močorka (močál), marijunek (majoránka), maňdok (levák) mľoducha (nevěsta), muzg (mozek), mrdek neb ocosek (cop), mučelnik (mučedník), nobiľ (náběl), nabožinství (velká mše), ňac (nať), nošini (osení), na bok (na levo), od ruky (na pravo), obilí (rež či žito), obrus (ubrus), obuch (hůľ se sekýrkou), oddovka (odvádění na vojnu), ohnivko (článek či kroužek), odkorek (deska od koruny, t. j. kůry), omyľka (omyl), oračka (orání), ořešina (strom ořechový), oš (náprava), osa (vos), ostrev (řebřina), ostružina (černá malina), palica (hůľka na procházku), paňščoř (robotník), panské (robot), poruba či paruba (seč), pašunek (pasinek), počerky (potěrky, růženec), pjatro (patro ve stodole), pauz (pavůza), pečetovka (pečetidlo), pěstunka (chůva), pěšo (pěšky), pína (pěna), pivjunka (pivoňka), plachta (velký šátek ženský na převěšení, okolo Morávky), pľunky (planá jablka), pokrřiva (kopřiva), pľiluh (úhor), pľodky (přástky), rum (rámek), rač (kopyto rozpoltěné), rza (rez), ruľa (rouřa), ryňščoř (stříbrný rýnský), (rynskula, papírový rýnský), šekani (řezanka), synek (chlapec), šino (seno), skura (vydělaná kůže), koža (syrová kůže), škobrunek (skřivánek), sršec (žíně), stařik (starec), stařiček (dědeček), stařinka (babička), starosta a starula (při svadbách), svěďřik (nebozez), svičnik (svícen), ščipa (píd), škučina neb škuč (šťětina), ščur (šťir), ščob (šťovík), struj (kroj), tyka (tyčka), tľoľka (dřevo stýřelé), uherky (jistě slivky), vajco, dimin. vajko (vejce), vřtel (věřtel), zďřadľo (zrcadlo), źac (zeť), zgarda (zneuctění), zvyčoj (obyčej), žhrunt (žrout), župica (starodávný kabát valašský).

Břidky (ohyzdný), špatny (škaredý), hersky (hezky), chyľy (náchylný), kľošnaty (klasatý), napokosy (šikmý), pľosky

(plochý), pram (právě), robsky (ženský), svěčny (svědčící, příhodný), ščiry (upřímný), velčansky (velikánský), zeliňasty (nazelenalý).

Boškač (líbati, dač gymby), brydnuč (broditi se), écič (ctíti), čuč (slyšeti), rozvidňac se (rozedníti se), huškač (houpati se), jechač (jeti), klnuč (jednoslabičně vysloveno, kleti), koslač se (kolibavě choditi), napščiivič (navštíviti), přimřič oči (primhouřiti), pščkač (kýchati), ščkač (šťukati), řecy (prý), rynuč (řinouti), rozduchač (rozdychati), rozpažič (rozřezati), rušič se (hybati se, na př. ani se neruš, odtud ruch), to se mi zyňdže (toho mi bude potřeba), shrbnu (shrnu), ščíbič (strčiti), chlaščič, piznuč (udeřiti), stihac se (spěchati), šarpac (trhati), šulač (mísiti), utkač (utlačiti, zacpati), zabyč se (zdržeti se).

Coby (aby), choč, chočož (ačkoli), do teje (k tobě), —kel (—kud), dokel, dotel (dokud, dotud), odtel (odtud), pokel (pokud), nakel (nakdy), potel (potud), kěj (kdy, na př.: němum kěj, nemám kdy), kole (okolo), kěla (kolik), tela (tolik), naozais(t) (zajisté), všaj (všudy).

0 nářečí slovenském.

1. Kde nářečí slovenské jest obecné.

Nářečí slovenské jest řeč lidu obecného v jihovýchodní Moravě a v severozápadních Uhřích. Rozhraní jeho jde od hory Beskydu blíž pramenů Kysuce po hranicích moravských k průmysku Lisskému, vchází tu do Moravy přes Lidečko pod Vyzovice a Zlín a přes Provodov a Bohuslavice k Napajedlům, odtud postupuje přes hory Zdounecké a Buchlovské za Kyjov až k Podivínu, kdež přechází u Lednice do Rakous k Valticům a Cahnovu, běží pak od Střezenic řečištěm Moravy k Děvínu, scházejí se tu s němčinou, dále pak k Prešpurku a vedlé řeči uherské přes Diošeg k Novým Zámkům na jih až k Dunaji u Komárna; odkudž se točí na sever k Tekovu, přes Levíce a Tesary na Lučenec a Římovskou Sobotu a odtud přes

Plešivec a Rožnavu na jih pod Košice, kdež se schází se řečí maloruskou; vedlé této řeči jde na východ k Humennému a Snině, obrací se pak ke Stropkovu a Bardijovu a na sever k řece Danajci nad Lubovným na hranicích haličských; odkudž vedlé řeči polské postupuje do Oravy nad Trstennou a Náměstem, od kterýchžto míst k severu se mluví polsky; pak dotýká se nad Bystřicí opět hranic haličských, od nichž zabíhá pod Oštědnici a Čadci v Třenčansku a dále po pravém břehu řeky Kysuce nazpět k Beskydu a Bečvi.

Vně tohoto okršlku země, kde Slováci nepřetrženě bydlí, jsou také domovem jinde v Uhrích, jmenovitě v velkém počtu ve stolici Pešťanské, Komárněnské, Sabolčské za Tisou, Aradské, Torontálské, Báčské, ve vojenském Pomezí a j. Naproti tomu jsou zase mezi nimi nejedny osady jiného jazyka, a to německá města Prešpurk, sv. Jiří, Pezinek, Modra, Štávnice, Křemnice a j., v Nitranské a Turčanské stolici Německé Právo a několik jiných vesnic, v Tekovské Velkopole a Perg, v Gemerské Dobšina, ve Spišské tak řečená Spišská města, Kežmarek, Levoč, Smolník a j.; u Nitry jest v okršlku slovenském několik osad uherských a na severozápadě ve Spiši od Křiváně ke hranicím haličským a ke Kežmarku a u pramenu Hronu několik osad rusínských, zejména Telhart, Sumja a Vernart.

2. Které jsou známky nářečí slovenského.

a) Hlásky a formy mluvnické.

Slováka rozeznati lze od Morávana a Čecha, co do řeči, zvláště podlé těchto známek:

Široke hlásky *a* a *u* jsou v slovenčině mnohem obecnější nežli v nářečí moravském, zvláště ve kmenech: zajac (zajíc), čaša (číše), jazero (jezero), hadbáv (hedbávi), zlahčovať (zlehčovati), dorážať (dorážeti), pršať (pršeti), klúč (klíč), lubiť (líbiti se), čúť (čítí) a j;

r místo *ř*: reč (řeč), přítel, prijatel (přítel). Moravští Slováci ale vyslovují ř.

y a *ú* prosté: býk (česky bejk, mor. bék), rýha (rejha), lú-

l (louka), volajú (volajú); toliko v instrumentálu ženském slovuje se ve středním Slovensku *ou* místo *ú*: silnou rukou;

a místo *e* v náměstkách: mja (mě), ťa (tě), sa (se);

ie místo *í*: viera (víra), miéra (míra);

e místo *ě* po hláskách retních: v hrobe (v hrobě), veru (věru), v dome (v domě). Slováci moravští a z části Bělohorci kladou však měkké *ě*;

o v násloví: omše (mše), Ostrihom (Střehom);

j v násloví vůbec vysouvá se: ihla (jehla), ircha (jircha), kra (jiskra), ikavec (jikavec), Izera (Jizera);

č místo *st*: črevíc (střevíc), črep (střep), črenka (střenka). Na moravšti Slováci říkají: střevíc atd.;

g místo *k*: Magura (Makura, hora), cingať (cinkati), golka (kořalka);

pre místo *pro*: preraziť (proraziti), predat (prodati);

široké *ř*: v Horním Třenčansku, v Oravě, dílem v Turci, Spiši a Šariši (však ve středním Slovensku jest slabé); *u* místo *o* *ř* (byu, bou, m. byl): v Dolním Třenčansku, v Nitransku, vešpursku, ve Zvoleně, Liptově a v ostatních stolicích;

e v diminutivech na *ek* se vysouvá jako na Moravě: kúček (kouštiček), syrček (syreček), Janček (Janeček), pupček (upeček);

om v instrum. sing. jmen. mužských místo *em*: s mužom mužem), s pánom (s pánem), a *och* v lok. pl. místo *ech*: o mu- ch, o pánoch;

ma v instrum. adjektiv místo *mi*: tlustýma těly; u moravských Slováků však i v substantivech: tlustýma tělama;

číslo *sto* spojuje se s jinými čísly v singuláru: dve sto (dvě stě), tri sto (tři sta), pet sto rynských (pět set zlatých);

třetí osoba množn. počtu klade se, když se k někomu uví, za druhou, jako v německém: posadnú si pan švager (sede si pane švakře); jak se mávajú? (jak se máte?); šak djá (však víte);

nominativ místo vokativu, když se k někomu řeč obrací: sused ako sa majú (pane sousede, jak se máte), ó pekná lipo! (ó pěkná lípo!);

em místo *u* v 1. osobě přítomn. času: milujem (miluju), em (piju), mažem (maži);

á místo í v 3. os. množného počtu časoslov na *ím*: oni chodá (chodí), čiňá (činí);

raz místo *roz*: razsocha (rozsocha), razvora (rozvora), razporek (rozporek).

b) Zvláštní slova.

Arenda (nájem, pacht), arendovať (pachtovati), banovať (litovati), bo (neboť), bošk (hubička), boškať, poboškať (líbatí), brnět (hučeti, včely brňá), cinter neb emiter (coemeterium, hřbitov), dumbir (zázvor), duriť sa (durditi se), gajdy (dudy), gazda (hospodář), grof (hrabě), hora (les), hrozno (hrozny, collectivum), chyr (pověst), kázeň (kázání), keď neb ked (když), keby (kdyby), kebysme (kdybychom), lacný (laciný, jako na Ostravici), lichva (drobný dobytek), mur (zeď), murar (zedník), murovať (zdítí), najme neb najma (jmenovitě, obzvláště), nožnice (nůžky), oblok (kulaté okno), osožiti, osohovati (užitek přináseti), osožný (užitečný), ostatní (poslední), páčít sa (líbiti se), panština (robota), paterky (růženec), plíť (pilou řezati), plť (vor), plvať (plovati), počúť (slyšeti), pohar (číše), požičat (půjčiti), přečo (proč), priuček (příučení, výstraha), ráz (jednou, kromě Moravy a Rakous), dva rázy (dvakrát), sto rázy (stokrát), robota (práce), rúče (rychle), sobáš (oddavky), šťastlivý (šťastný), šuhaj (mládenec, pacholek, těž na vých. Moravě), těhla, tehla (cihla), tovar (zboží kupecké, jako na Moravě), um (mysl, přišlo mu na um), veť, (zajisté), vydaj (vdávky), výše roku (déle než rok) a j.

3. Na kolikero rozřečí dělí se nářečí slovenské. ¹⁾

Nářečí slovenské obsahuje v sobě troje podřečí: *západní*, *střední* a *východní*, z nichž první a druhé zase na

¹⁾ M. Hodža ve spise: *Epigenes Slovenicus čili Tentamen orthographiae slovenicae* (v Levoči 1847, str. 17) dělí nářečí slovenské na tato podřečí: 1. Československé, na Moravě a ve stolicích Prešpurské, Nitrianské a Třenčanské; 2. Novoslovenské ve stolicích Turčanské, Liptovské, Zvolenské, Tekovské, Novohradské a Honťanské a 3. Polskoslovenské, v části stolice Oravské a ve stolicích Šaňské, Spišské, Zemenské a Abaujvarské.

několiko různorečí se rozcházejí. Podřečí západní zavírá v sobě: 1. různorečí moravskoslovenské; 2. Bělohorské; 3. Trnavské; 4. Dolnotřenčanské čili Třenčansko-Nitranské a 5. Hornotřenčanské čili Žilinské. Podřečí střední v sobě obsahuje: 1. různorečí Hornovážské čili Oravsko-Turčansko-Liptovské; 2. Pohronské čili Zvolensko-Tekovské; 3. Hontánské; 4. Novohradské a 5. Gemerské. V podřečí východním, dle toho, co nám z něho podáno, takových rozdílůstí nenalezli jsme, abychom z nich zvláštní různorečí stanovili; jmenovitě obecná řeč okolo Humenného a Snině, již mnozí Sotáckou jmenují, téměř v ničem od Šarišské se neliší.

I. Podřečí západní.

Západní podřečí slovenské jest obecné na Moravě, pokud tu dle rozhraní výše vytknutého Slováci obývají, v Rakousích od Valtic ke Střezenicům a na Slovensku v poříčí Dolní Moravy, Dolního a Středního Váhu a řeky Nitry, aneb ve stolicích Prešpurské, Nitranské, Třenčanské a části Oravské. Hlavní známky podřečí západního jsou tyto:

a) Hlásky a formy mluvnické.

é nezměkčené: chléb, tiché děti, holé vrchy; v středním Slovensku měkké *je*: chľeb, tichje děti, holje vrchy;

ú dlouhé vesměs, také v instrumentálu jmen ženských: tú velkú rybú. Ve středním Slovensku vyslovuje se v instrumentálu *ou*: tou veľkou rybou;

ú neb *ou* v genitivu množn. počtu: pánů, pánov i pánuo. Ve středním Slovensku *ou*: pánou;

é v nominativu množn. počtu: pánové, lidé neb lidé. Ve středním Slovensku *ja*: pánovja.

b) Zvláštní slova.

Bar (nebo, třeba), včil neb včul (v středním a východním Slovensku teraz), laziť, loziť (iterativum od lézti), ozaj (opravdu), volakdo (někdo), volačí (něčí), sirota (sirotek), zmarniť

(zabiti), otvorit (otevřiti), pomimo (okolo), ušipané (černý dobytek).

1. Různořečí moravskoslovenské.

Toto různorečí má průchod v Uherském Hradištsku a v jižní části Brněnska od Čejče až k ústí řeky Dyje. Rozhraní jeho jde od prosmyku Lisského na uherských hranicích na jih od řeky Dřevnice po Čertově Hoře, Dúbravě, Tlusté Hoře, Malenisku a Křibech k Napajedlům, nad kteroužto čarou bydlejí Valaši Vsatsané a Lukované, od Napajedel po horách Zdouneckých a Hřibécích za Kyjov a Bzenec k Čejči, Podivínu a Břeclavi, odtud podál řeky Moravy až ke Strážnici, od Strážnice ke Hroznové Lhotě, Hornímu Němčí a Hroznkovu a od Hroznkova po hranicích uherských k prosmyku Lisskému. Na pruhu země od Strážnice ke Hroznkovu, t. části Suché Moravy, mluví se po bělohorsku. Obyvatelé krajiny od Brumova k Pozlovicům, ježto za starodávna slula „Lucko“, nazývají se „Zálešáci“, obyvatelé pak roviny od Hodonína ke Strážnici z části „Podlužáci“. Hlavní známky slovenčiny moravské jsou:

a) Hlásky a formy mluvnické.

ř místo *r*, jako jinde na Moravě; toliko ve slovích: uderit, strela a já reku (jářku) vyslovuje se *r*;

ě po hláskách retních: pěkný, město, obě. V Rakousích a Uhřích: pekný, mesto, obe;

u místo *l*, vyjímajíc Buchlovany a obyvatele měst: byua (byla), huaua (hlava), uuka (lůka);

co místo *čo*, *nic* místo *ništ* u Slováků uherských obyčejného;

ď místo *dz* a *ť* místo *c*: dědina, propotěn; po bělohorsku: dzedzina, propocen;

é místo *i*: chléb, zelé (zeli), polévka. Tak mluví se na Brumovsku;

v krajině Luhačovické vysouvá se *u* v slovích: žlty, tlstý dlhý, tlet (tlouci), jako na Váhu, a ve slovích: dlhý a tlet kromě toho *l* se prodlužuje; též se tu vysouvá *u* v dativu sing.

adjektiv a zájmen, na př. dobrém místo dobrému a mojem, tvojem, svojem místo mojemu, tvojemu, svojemu.

b) Zvláštní slova.

Na Suché Moravě (krajíně pod Strážnicí): čerpák (nádoba čerpací, též jinde na Slovensku), hrud (zvýšenina), na př. Habrovský hrud u Břeclavi a j.

2. Různořečí Bělohorské.

Počíná se pod Javořinou u Strání v Moravě, jde přes Malou Blatničku a Lipov k Radějovu pod Strážnicí a dále po hranicích uherských až po Brodské, kdež zabíhá po řece Dyji do Rakous k Poštorni a Valticům a vrací se nazpět okolo Cahnova ke Střezenicům; odtud jde dále po řece Moravě až k Děvínu (německému) a od Děvína vzhůru po Bílých Horách na východ od Senice, Sobotiště a Vrbovců, mezi Velkou a Novými Lhotkami pod Javořinou, kteréž náležejí k různorečí Trnavskému, nazpět ke Strání do Moravy. Za známky různorečí Bělohorského pokládají se:

a) Hlásky a formy mluvnické.

dz místo *d* a *z*: dzedzina (dědina), dzića (dítě), nůdza (nouze);

č místo *ť*: taćinek (tatínek), chodzić (choditi);

u místo *l* jako ve vedlejší Moravě: vidzeu (viděl), moheu (mohl); odkudž ono škádlivé: Odkud jsi? z Bou (z Boru); co vezeš? smou (smolu); pojdzeme spou (spolu).

ě po retních hláskách zde onde: věrný, město; okolo Senice však a v Rakousích prostě *e*: verný, mesto;

r místo *ř* jako jinde na Slovensku; blíž hranic moravských ale slyšeti ještě *ř* ve slovích: hořký a řka;

e místo *y* po *h*, *ch*, *k*, *r*, zvláště ve jménech místních: Leváre (Leváry), Gajare, Bůre, Rybke;

c v infinitivu pravidelně místo *ct*: pec pécti), sec (sécti), moc (moci, moci);

měkké *i* ve zájměně *oni* a *í* v přídavných jménech

z větší části: na př.: ostatní, místní a p., kdežto v Trnavsku vyslovuje se: ony, ostatný, místný.

b.) Zvláštní slova.

U Slováků rakouských běžná jsou tato slova: canký neb dryčný (pěkný), fujavica (chumelice), hlaveň (uhel), chyba (leda), kasanica (sukně), strmeň (třmen), nahlednúc (navštívit), íci do oného (někam jíti), kosírek (péro za kloboukem), pytaé (žádati).

3. Různořečí Trnavské.¹⁾

Čára, ježto v sobě zdržuje toto různorečí, vůbec „tvrdým“ nazývané, jde od Velké Javořiny na pomezí Moravském k Vrbovcům a Senici, odtud po Bílých Horách dolů k Modře a Prešpurku a dále vedlé řeci uherské k Diosegu a Středě na Váhu, odkudž se točí pohořím mezi Fraštákem a Radošinou po levém břehu Váhu na Tlustou Horu na východ od Temětína a přes Beckov dolinou mezi Klanečnicí a Bošací ke Strání moravskému pod V. Javořinou. Hlavní známky trnavěiny jsou:

a) Hlázky a formy mluvnické.

a místo *ě*, *í* a *ie* po *l* a *r*: mal (měl), zmaklý (změklý), najvác (nejvíce), vyprávám (vypravuji), pálám (pálím), horám (hořím), činá (oni činí);

y místo *i* a *ý* místo *í* po *d*, *n*, *t*; ony (oni, mužské životné), svítýlo (svítilo), temnosty (temnosti), hlavný (hlavní), ostatný (ostatní);

ó místo *u*: hróza (hrůza), z lóna (z lůna), Bóh (Bůh);

o vkládavé: som (jsem), uněsol (unesl), mohol (mohl);

h, *ch*, *k* bez změny: na duhy (na duze), po macochy (macoše), po matky (po matce). Tak mluví se i dále na Slovensku.

b.) Zvláštní slova.

Breh (vrch, v Bzincích), širák (klobouk), knisať sa (hou-

¹⁾ Toto různorečí uvedl J. Bernolák r. 1790 dle jistých pravidel v písmo, od které doby se v něm až do r. 1849 některé spisy vydávaly.

pati se), kuriť pec (topiti v kamnech), uhodnúť někam (někam trefit), žuriť (zuřiti), stavať (budovati), včul (včil) a j.

4. Různořečí Dolnotřenčanské. ¹⁾

Různořečí Dolnotřenčanské čili Třenčansko - Nitranské jest běžné v dolní části stolice Třenčanské od prosmyku Vlačského pod Brumovem moravským, kdež u Vlčího vrchu zabíhá do Moravy za Starý Hroznokov, Bystřici, Lopeník, Olšovec a Březovou, odkudž jde rozhraním Trnavčiny mezi vodami Klanečnicí a Bošáckou k Novému Městu nad Váhem a Temětínu, odtud obloukem k Bánovečům, Bojně a Radošině a vedlé pohoří, jdoucího po levém břehu Váhu mezi Radošinou a Fraštákem dolů.

a) Hlázky a formy mluvnické.

Toto různořečí rozeznává se od trnavštiny zvláště tím, že má:

měkké *ď* a *ť*: keď, iděm (jdu), djeťa (dítě), prjaťel, nosiť, sťažuvať (stěžovati si), ludje robjá (trnavsky: lidé robá);

uo místo *ů*: puojdem (půjdu), pánuo (pánů);

u místo *l*: bou (bol, byl), mohou (mohol, mohl);

je místo *e*: našjeho, dobrjeho;

ch místo *k*: chto (kdo), nichto (nikdo), chtory (v Turčansku: ktorý), dochtor (doktor);

u po *l* vysouvá se jako v trnavštině a oravštině: slnko (slunce), dlhý (dlouhý), tlstý (tlustý);

ou místo *ú* v koncove v Nitransku: dlhou rukou. Tak se mluví vůbec v středním Slovensku.

b) Zvláštní slova.

Jolša (olše), farba (barva), zverec (zajíc). Blíže Nitry proskakuje mnoho slov uherských od blízkých obyvatelů téhož jazyka.

5. Různořečí Hornotřenčanské.

Toto různořečí, jemuž také říkáme Žilinské, jest obecně

¹⁾ Z tohoto různořečí chtěli J. Hurban a L. Štur udělati řeč spisovnou (r. 1843), kteráž ale v několika létech zanikla.

v horním Třenčansku od prosmyku Vlárského podél hranic moravských až ku pramenům řeky Kysuce, v jejímž poručí jest 14 osad polských, mezi nimiž město Čadce a ves Oštědnice; od této vsi jde hranicemi haličskými až do Oravy, ¹⁾ vrací se okolo Vařina a Rajce k Valašské Bělé a odtud rozhraním různoročí Dolnotřenčanského k Běluši, k Pruskému a k prosmyku Vlárskému nazpět. V podstatě podobá se různoročí Ostravickému v Moravě, majíc tyto zvláštnosti:

a) Hlásky a formy mluvnické.

Přízvuk jest na slabice předposlední: do Budatína. Samohlásky vesměs se zkracují.

dz místo *ď* a *d*: *kedz* (keď), *idzem* (jdu), *sedzem* (sedm). V střední Oravě však, kdež se jinak mluví hornotřenčansky, klade se *ď*: *keď*, *iděm*;

ć místo *č* a *t*: *oćeć* (otec), *šesć* (šest), *mać* (míti), *majće* (mějte), *prjaćel* (přítel), *Ćiaśin* (Těšín);

ovo místo *ov* ve jménech místních: *Krakovo* (Krakov), *Beněšovo* a j. Tato koncovka běžná jest pak odtud k východu po Tatrách až do Spiše.

a místo *e*: *něba* (nebe), *ćia* (tě), *sa* (se), *preca* (přece);

h místo *k*: *hdo* (kto), *nihdo* (nikdo);

s místo *š*: *Polasi* (Polaši, Poláci), *Valasi* (Valaši);

đ před *n* vysouvá se: *dva ni* (dni), *žány* (žádný);

um v instrum. jmen ženských zde onde: *tum rukum* (tou rukou).

b) Zvláštní slova.

Pálené (kořalka, též jinde na Slovensku), pšeno (proso), Polská, do Polskej (sousední Krakovsko), svetlica (světnice), lejša (olše), niš neb ništ (nic), vetkati (strčiti).

II. Podřečí střední.

Jest obecné po Horním Pováží až ke hranicím stolice Třenčanské, po Horním a Středním Pohroní, též po řekách

¹⁾ Osady Oravské, v nichž se mluví hornotřenčansky, jsou tyto: Náměstovo, Trstěná, Zubrohlava, Bobrov, Hamry, Ústí, Klyn, Slanice Lokca, Vavřečka, Hruštín, Čimhová, Zábíčov a j.

Řimavě a Jelšavě, čili v Dolní Oravě, v Turci, v Liptově, ve Zvoleně, v Tekově, Hontě a Novohradě a poněkud i v Gemeru. Hlavní známky tohoto podřečí jsou:

a) Hlásky a formy mluvnické.

je místo *é*: mljeko (mléko), chljeb (chléb), pljest (plésti), mjest (mésti); taktéž v jménech přídavných: dobrjeho (dobrého), krivjeho (křivého) a v množn. počtu: tichje (tiché), úrodnje (úrodné), holje (holé);

také jiné spoluhlásky se změkčují: žjadať (žádati), vy-sjato (vyseto), tricjat (třidcet);

ou místo *ú* v instrumentálu jmen ženských: se šedivou bradou, svojou cestou, tou veľkou rybou; taktéž v genit. mn. počtu: pánou (pánů) a v přídavných přisvojovacích: rolnikou (rolníkův);

æ místo *a*: mæso (maso), těšæ sæ (tešá sa, těší se);

o místo *e*: rož (rež), som (jsem), zo dverí (ze dveří), vie-nok (víněk), kostol (kostel), tisíc dosok (desk), ktorý (který), štvoro (čtvero);

ja místo *ie* neb *í*: nářečja (nářečí), lúčenja (loučení);

ja v nom. plur. místo *i* neb *é*: oráča (oráči), ľudja (lidé) pánovja (pánové);

uo v adjektivech středního pohlaví: slovenskuo (slovenské), panskuo (panské);

u místo *o*: spisuvatel (spisovatel), menuvať (jmenovati);

e se vysouvá v zájmenech: mojho (mojeho), našho (nášeho), vašho (vašeho);

j se vysouvá v násloví před samohláskami: ako (jako), ihla (jehla), istý (jistý), Ozef (Josef);

dlouhé *é* a *ř*, jako zde onde u moravských Slováků: sínce, tlstý, pridřžať sa, srněc;

kt místo *gd*: kto (gdo), ktosi, volakto jako v staročeském;

št místo *šč* zde onde: štedrý, štebotám;

h místo *ch* na straně východní: hládek (chládek), tihý (tichý), nahávať (nechávati);

s místo *z*: s něho (z něho), s ní (z ní). ¹⁾

¹⁾ V tomto podřečí, kteréž prof. M. Hattala, položiv za základ různorečí Zvolenské, r. 1850 v jistá pravidla mluvnická uvedl, tisknou se nyní noviny politické v Pešti a některé jiné časopisy na Slovensku.

b) Zvláštní slova.

Boženník (přísežný), byka (býk), bar, bars, (třeba), nænka (matka), tatka (otec), něbohý (nebožtík), test (ve Zvoleně svokor, švakr), testina (svokra, švakrová), ufnost (naděje), pokonať sa (porovnatí se), niét (není), okrem (kromě), pravota (rozepře), nákladky pravotnje (útraty právní), pravda (právo), pravdu prislužít (spravedlivé učiniti), obí dva (oba dva), z obích stran (z obou stran), rataj (v Oravě rolník), vraveť (praviti), vrece (měch), žochtar (hrotek).

1. Různořečí Hornovážské.

Různořečím Hornovážským nazýváme řeč obecnou v Dolní Oravě od hradu Oravského na jih, v Turci a v Liptově, pročez by také slouti mohla různorečím Oravsko-Turčansko-Liptovským. Společné známky tohoto různorečí jsou:

a) Hlásky a formy mluvnické.

d místo *dz*: dedina, deti, chodit; v Hornotřenčansku: dzedzina, dzeci, chodzić;

o místo *e*: štvoro dětok (čtvero dítek), so synom (se synem), blázon (blazen). Taktéž mluví se ve Zvoleně;

ch v lokálu čísel: v tridsetich rymskoch (Turč. Lipt. tridsatic, ve třidceti rynských), v pätich rokoch (Turč. Lipt. petich);

u (ú) po *l* se vysouvá jako v trnavštině: stlp (sloup), dlhý (dlouhý), slnce (slunce), tlstý (tlustý), klbko (klubko),

V *Turci* liší se řeč od liptovčiny a oravčiny takto:

é v nerovných pádech sing. a v nomin. a akkus. plur. adjektiv: dobrého muža, zlé časy; v Liptově a v Oravě: dobrjeho muža, zlje časy. Ve Zvoleně zde onde v sing. ý: dobrýho, dobrýmu;

ti v infinitivu zde onde jako v písmě: nositi, máti (míti), utierati, choditi;

t v partic. passivi místo *n*: pravda uznatá (uznaná), odebratá (odebrana), do arestu datý (daný);

V *Liptově* jsou tyto odchýlky:

e a *a* místo Oravského a Zvolenského *æ* velmi zhusta: *pet*, *orača*, *sedliák* místo: *pæt*, *oračæ*, *sedlæk*;

o v adjektivech středního pohlaví místo *é* neb *uo*: *moravsko pole*, *sedliacko prislovie*; *oravsky*: *sedliackuo*, *moravskuo*.

Řeč v *Dolní Oravě* má tyto zvláštnosti: ¹⁾

Zkrácené infinitivy: *břst* (*břednouti*), *krast* (*krásti*), *past* (*padnouti*), *sast* (*sednouti*), *skubst* (*skubnouti*), *lazt*, *hriebst* a j.;

d se vysouvá před *l*: *salo* (*sádlo*), *česalo* (*česadlo*), *zubalo* (*zubadlo*, *caňk*), *zrkalo* (*zrcadlo*), *ťažalo* (*těžadlo*), *rylo* (*rádlo*), *šilo* (*šidlo*), *žalo* (*žihadlo*);

t se vysouvá před *l* a *r*: *emelo* (*ometlo*), *sreda* (*středa*), *sretnem* (*střetnu*), *srebem* (*střebu*), *sriebro* (*stříbro*);

g místo *h* a *k* velmi zhusta: *stryga*, *galun* (*kaloun*), *galeta* (*kaleta*), *gogol* (*hohol*), *gola* (*koule*) a j.;

koncovka *ee* v jménech obyvatelských: *Dubovec* (*obyvatel Dubové*), *Jasenovec*, *Žažkovec*, *Porubec*, *Oravec* a p.;

æ krátké i dlouhé: *mæso*, *pæta*, *læhky*; *rædok* (*řádek*) *žæl*, *nosæ*. Dlouhé *æ* krom Oravy slyšeti jen v *Gemeru*.

Slova zveličující na *isko* jsou velmi obecná: *chlapisko*, *žensko*, *kravisko*, *koňsko*.

Životná jména středního pohlaví mají dvoji plural: *dievča*, *dievčatá* a *dievčence*; *šteňa*, *šteňatá* a *štenence*; *prasa*, *prasatá* a *prasece*; *húsa*, *húsatá* a *husence*.

V číslovkách jsou tyto zvláštnosti: jména mužského pohlaví do pěti berou se jen společně: *dvajá chlapi*, *trajá*, *štyriá chlapi*, *nikoliv*: *dva*, *tři*, *čtyři chlapi*; od pěti ale, když řeč jest o osobách, berou se společně i zvláště či odděleně, na př.: *pæť rúbačov* (*drvoštěpů*) a *piati* neb *pætoria rúbači*, *sto vojákov* a *stí vojáci*, *šiesti* i *šestoria chlapi*; neříká se ale: *dvajá koně*, ani *dvajá krčahy* (*džbány*). Ve *Zvoleně*, v *Novohradě* a ve *Spiši* praví se: *dvojmi chlapi*, *trojmi chlapi*, t. j. *my dvajá*, *trajá chlapi*. Jména středního pohlaví berou se též společně a zvláště, a to životná: *dvoje detí*, *troje* neb *pætoro húsat*; v *duálu*: *dvoje koles* (*spolu*) a *dve kolesa* (*o sobě*); v množném

¹⁾ Viz Rozpravu Ctíboha Zocha o vlastnostech a zvláštnostech řeči slovenské v Oravě. *Priatel' školy a literatury*. V *Budně* 1860, č. 1—3.

počtu ale jen společně: troje hrabiel (hrabí), dvier, nohavic. Jména ženská neberou se společně a neříká se tedy: dvaja ženy ani dvoje žen.

b) Zvláštní slova.

V Oravě: besněť (blázniti), brehovať (oškliviti si), brost (puky na buku), celieť (hojiti se), če (co), če chceš (co chceš, v Párnici), čereslo (rádlo), emar (podmáslí), svezky (svázané pltě na Váhu), dážd (dešť), dever (bratr mužův jest dever jeho manželky), dědina (společná majetnost), iskať (hledati), túžiť sa (stěžovati si), krčah (džbán), krieslo (vyvýšené místo, trůn), laskať sa (kochati se), mlazga (lýko), naňo, naňko (otec, ruský nænka-chůva), obecať (darovati), ostrva (suchý strom s haluzemi), ožiharen (pec hrnčířská), parobok (otrok), pelaiť (hnati, běžeti), plakať (umýváti, vypírati), plznút (srst' tratiti, pelichati), máslo nechce do gulí (nechce do koulí, nechce se stloukati), podvih (těrcha, tíže), ponevierať sa (potulovat se), pravda (právo), presmradzať (zaháletí), slemæ, slemeň (vrchní práh nade dveřmi), svat (svadebník), škopit' (klestiti), trnác (týnec, dům na sloupech), tryzniť (hovořiti), vet (hle), znoj (pot), zolvica (sestra mužova jest zolvica jeho manželky), žerav (sloup u studně), žrielo (zřídlo ve skále).

2. Různořečí Pohronské.

Rozšířeno jest po řece Hronu ve stolicích Zvolenské a Tekovské, pročež také Zvolensko-Tekovským je jmenujeme, a rozeznává se od obecného středního podřečí slovenského těmito známkami:

a) Hlásky a formy mluvnické.

e po *h*, *ch* *k* místo *y*: ruke (ruce), nohe (nohy), slivke (slivky), muče (muchy). V Novohradě a v Hontě i po jiných hláskách *e* se klade: rybe (ryby), huse (husy);

ý místo *é* v nerovných pádech jmen přídavných: dobrýho (dobrého), dobrýmu (dobrému), v dobrým (v dobrém). Tak též zde onde v Gemeru;

i místo *e* v genit. jmen pohlaví ženského: z Bystrici (z Bystrice), z Viédni (z Vídně). Totéž proslychá se v Gemeru;

t místo *ť* v infinitivu okolo Libětova: písat (psáti), vynášat (vynášeti);

dz místo *ď* zde onde: idze (jde), prijdze (přijde);

c místo *č*: cesto (těsto).

b) Zvláštní slova.

Čela (včela), útěreň (jitřní), jaděrnica (jitřnice), přešibaný (prohnaný, chytrý), patriky (růženec), kutat (hrabati), semka (sem), tutoka (tuto), prvejka (prvé) a j.

3. Různořečí Hontánské.

Obecná řeč ve Velkém Hontě srovnává se vůbec s vedlejší řečí Tekovskou, Zvolenskou a Novohradskou; v osadách však, ježto prvé náležely k hradu Bzovíku v Dolním Hontě, jichž na počet jest asi 30 a mezi nimiž přední jsou Tesáry a Rykyně, průchod mají tyto zvláštnosti:

a) Hlásky a formy mluvnické.

e místo *y*: te (ty), krave pile (krávy pily), žene prišle (ženy přišly), kose (kosy), rebe (ryby);

o místo *e*: tode (tedy), kode (kedy, kdy), kobe (keby, kdyby), kod (keď, když);

e místo *a* v nomin. množn. počtu: pánovje (pánovja);

a za *o* jako v Dolní Oravě: razum (rozum), razga (rozha), raven (roven), razvora (rozvora);

jména ženského pohlaví na *a* mají ve vokativu *o* jako v Čechách a na Moravě: mamó (matko, jinde na Slovensku *a*: mama), apo (otče, jinde apa).

b) Zvláštní slova.

V Dolním Hontě běžná jsou tato slova: apa (otec), edon (jeden), jať (chytiti, na př. jemi ho, chyt ho), šoplasiť sa (plechtati se vo vodě), vile (vidle) a j. ¹⁾

¹⁾ Zvláštnosti řeči Bzovické patrný jsou v této průpovědi: Kobe se te Martenko bou k nam přišou, kod naše žene dohnale tje naše krave domou, bou be sí sa račúovau, ako susedovje do nich lúčali kamením, akobe nemale razumu. A kode bude, tode bude — me za tech do škode priděme.

4. Různořeči Novohradské.

Toto různořečí, to jest, obecná řeč ve stolici Novohradské, nestejně jest, podobajíc se v některých zvláštnostech na západě různořečí Hontanskému a Zvolenskému, na východě různořečí Gemerskému. Hlavní rozdíly v něm jsou:

a) Hlásky a formy mluvnické.

Od Polichna k Hontu a Zvolenu rozvádí se *y* v koncevce vůbec v *ej*, *j* však slabě se vyslovuje a v Hontě zcela pomíjí; n. př.: dobrej muž, osvícenej rozum, husej (husy), kozej (kozy), kobej ženej dobrej bolej (kdyby ženy dobré byly).

Na východ od Polichna ke Gemeru asi v .0 osadách okolo Gače či Haliče běžné jest v infinitivu časoslov *e* místo *i*: učei (učíti), robei (robiti).

Na samém pomezí Gemerským v Uhorsku a Poltaru klade se v 1. osobě množn. počtu časoslov *o* místo *e*, jako v Gemeru: my smo (jsme), urobimo (uděláme).

Mimo to jsou v Novohradě tyto zvláštnosti:

y za *e* a *za* *o* v adjektivech a číslech: kterého (kterého), jednyho (jednoho), všeckyho (všeckého, všeho), tych (těch);

n v časoslově *jdu*, spojeném s předložkami: vyndú duchovia (vyjdou duchové), dondú (dojdou), vynšli (vyšli);

i za *e*: odišli (odešli), též za *ě*: obid (oběd);

y místo *u* v časoslově museti: on mysi (musí), myseli (musili);

u místo *l*: pou (půl), potretou (potřetl, potkal), mau (mal, měl), dojšau (došel).

b) Zvláštní slova.

Dovica (vdova), bralo (brádl, vrch), dosiau (dosud), sladkan (koláč), blízo (blízko), iba (jen), ligotať (blýštět se). Blíž rozhraní uherčiny míší obyvatelé v Novohradě jako jini sousedé Uhrů některá slova uherská do řeči, na př. děnglavý (tenký), pajta (humno), varoš (město), vodlovať (vyznati) a j.

5. Různořeči Gemerské.

Slovenčina v Gemeru od obecné slovenčiny střední nemálo se liší a jest i sama v sobě rozdílná, majíc jiné zvláštn-

osti v Podmurání, jiné okolo Rybníka a Baloku, jiné v Štítcku a opět jiné v Malém Hontě okolo Tisovce. V Podmurá-
u Dobšiny a jinde znamenati patrně, že na blízku jsou osady
maloruské. Znamky gemerčiny vůbec jsou asi tyto:

a) Hlásky a formy mluvnické.

o za e v 1. osobě mn. p. přítomného času: idzemo (jdeme),
dzemo (vedeme);

uo za o: vo huore (v hoře, v lese);

ó za ú v instrum. jmen ženských: pivnó rukó (pevnou
kou); též v genit. množn. počtu za ũ neb ũv: papršlekó (pa-
šlků), synó (synův) a v adjektivech přisvojovacích: panó
ánův);

č za ě: dač jesč (dáti jísti), hrač (hráti), deči (děti);

š za ě: šľoveše (člověče), ušeny (učený), parobšok (pa-
bček, chlapeček), nach sæ paši (nech se páčí, líbí), šert
ert);

dž za ď: chodžič (choditi), Džuro (Ďuro, Jira), džedžina
ďdina);

ď, n, t vyslovuje se tvrdě: chodeu (chodil), na ne (na ně),
ia sa (těší se);

æ jako dlouhé á: zvæu (zvál), ďæka (ďíka);

k za ch: kceš (chceš), kcete (chcete);

samohlásky a, e, u vkládají se před l a r po rusínsku:
ardy (tvrďý), smerek (smrk), perekop (příkop), žulty (žlutý);
rusínské aja za á: peknaja džouša (pěkné děvče);

dlouhé í i v Gemeru: dlhja ruka (dlouhá ruka), tésty
om (tlustý strom).

b) Zvláštní slova.

Burian (koukol), frišky (krásný), koj (keď, když), pra
ře), rozopra (rozepře), miknuč (umlknouti), pivny (pevný),
rina (práce náhlá), trpó (teprv), van (on), žmen (přebrště)

III. Podřečí východní.

Toto podřečí rozšířeno jest ve Spiši, Šariši a ve stolic
mnenské a Abaujvarské. V oněch dvou stolicích blíží se

velice blízké polštině, v těchto dvou maloruštině, kteráž v nich jest spolu domovem. Za hlavní známky tohoto podřečí ve *Spiši* a *Šariši* pokládati lze tyto:

Hlásky a formy mluvnické.

Přízvuk jest na slabice předposlední.

Samohlásky vůbec se zkracují.

é, é, z šeplavé: *éply* (teplý), *éma* (tma), *lazić* (lézti), v *lese*.

ž, š, č místo *z, s, t*: *želeny*, *ošika*, *pošvičim* (posvítím), *češky* (těžký);

dz místo *ď* a *d*: *budžece* (budete), *dzivy* (divý);

e nejotované v přídavných jménech: *čiche* hodziny (tiché hodiny), *hole* brizky (holé vršky), *dobrego pana*;

e místo *a* jinde na Slovensku obecného: *mě, ée* (tě), *še, sice*;

u místo *o* zde onde: *un* (on), *nus* (nos, genit. nosu);

o místo *e*: *čomu* (čemu), *sobu* (sebou);

ž široké: *žuka*, *vydaž*;

předložka *do* místo *k*: *do pana* (k pánovi);

g místo *h* zhusta: *głupy* (hlupý), *głupak* (hlupák);

vkładavé samohlásky: *tarhaé* (trhati), *žarno* (zrno), *ušmercié* (usmrtiti), *Ternava* neb *Tyrnava* (Trnava), *žolty* (žlutý), *pułny* (plný);

buž, buli místo: *byl, byli*, zvláště v *Šariši*;

a místo *e* v množném počtu přítomného času ve *Spiši*: *trhama* (trháme), *chodzima* (chodíme);

u v instrumentálu jmen ženských: *tu šilnu ruku* (tou silnou rukou);

vokativ jako v Čechách na Moravě: *ó pekna lipo! vy šedlaku!*

V *Zemnensku* jsou tyto zvláštnosti:

j vkládá se před sykavky: *maje* (máti), *majceri* (mateři), *hojscina* (hostina);

e místo *i* v infinitivu, jako v *Gemeru*: *robeé* (robiti);

předložka *proti* s akkusativem: *naproci otca sveho* (proti otci svému), *procivko mudre ridzeni bože* (naproti moudrému řízení božímú). Taktéž se mluví z části v *Gemeru* a v *Novohradě*.

Zvláštní slova: *ava* (hle), *bym* (bych, co bym se hněval), *breh*, *brížek* (vrch), *bilić* (bílití, jako v Čechách), *bruch* (břicho), *dudek* (groš), *dryčny* (hezký, jako v Brněnsku), *kapeluch* (klobouk), *skarha* (žaloba), *skaržić še* (stěžovati si), *trimać* (držeti), *leś* (silva, jako v Čechách), *velo ludzi* (mnoho lidí), *pramen* (papršlek), *rućić*, *rućać* (hoditi, házeti), *hutorić* (mluviti), *perašin* (petružel), *net* (není), *ljem* neb *lem* (jen), *sosna* (borovice), *sielo* či *sielico* (košile, tamtéž), *valal* (ves, uh.)

V krajině Humenské, totiž v městečku Snině a ve vesnicích Dluhé, Bělé, Udavském a Papině, shledávají se tyto zvláštnosti:

s místo *c* v slově *so* (co), pro kteréž slovo obyvatelům té krajinky prý dána jest přezdívka Sotáci;

c místo *t*: *ceper* (teprv), *cirně* (trní), *cahajce* (tahejte), *uceknul* (utekl), *mac* (míti).

Zvláštní slova: *koval* neb *kovač* (kovář), *kalab* (klobouk), *postav* (sukno), *jarek* (řeka), *oblok* (okno), *šljub* aneb *vesele* (sňatek či kopulace), *nohavky* (nohavice), *chtožka* (kdo-si), *dva oči*, *dva uši* (dvě není obyčejno), *harček* (hrnek), *dohovarac sa*, *bešedovac sa* (smluviti se), *šleboda*, *šlebodny* (svoboda, svobodný), *on nit* (on není), *sednice sebe* (sedněte si), *bul šmy tam* (byl jsem tam) a v. j.

O polštině na Slovensku.

Rozebravše různorečí slovenská, máme za náležité, abychom tu vytknuli také některé známky a zvláštnosti řeči polské, pokud na Slovensku jest obecná. Mluví se polsky, jak svrchu uvedeno, v severním Třenčansku okolo Čadce a v severní Oravě nad Náměstovem. Osady polské v Třenčansku jsou kromě Čadce: Hořelice, Oštědnice, Skalité, Černé, Svrčinoves, Závodí, Raková, Staškov, Olešná, Podvysoká, Turzovka, Vysoká a Makov. V Oravě má řeč polská průchod v těchto osadách: v Polhoře, Rabči, Rabčici, Sihelném, Mutném, Veselém, Novoti, Zákamenném, Erdódce, Podvilku, Harkabuzi, Sárně, Bukovině a Podskli, Pekelníku, Jablonce, Orávce, Zubřici, Dolní a Horní Lipnici, Dolním a Horním Chyžném, v Suché Hoře a v Hladovce.

Zvláštnosti polštiny v této krajině jsou tyto:

g místo *h*: *gluche* (hluchý); *om* místo *a* a *on* místo *e*;

rz místo *r*: *rzepa* (repa); *h* místo *ch* *hleb* (chléb);

o místo *a*: *jo* (já), *zomek* (zámek);

z místo *ž* *zeto* (žito); *sc* místo *šč*: *scodre* (šcedrý);

ć místo *t* neb *c*: *ćiasto* (těsto neb cesto); *ż* místo *z*: *żem* (zem);

ś místo *s*: *śmierć* (smrť); *c* místo *ć*: *cudne* (čudný).

Zvláštní slova: *cuska* (halena), *baba* (žena), *kroda* (kopa), *spolnik* (soused), *karb* (rováš neb vrub), *dymnica* (jizba, z které dým oblokami čili okny vychází); *světlica* (jizba, v které jsou kachle).

Lépe ještě poznati lze polštinu v Čadčansku a v Oravě z této průpovědi:

Zli hlopi od rania v karcmie šedzom, gorolké pijom a kie przidom du domu, robiom krzik, tlucom baby i dzieci, a co pochycom, psujom, l'ecom hevok i tamok a dogadujom šie. Ciche baby šedzom v izbie na pokoju a zvadlive krzicom a hlopom dokucajom a v spol'stvie šie kamoskom zalujom. Oh! moje mile kurcontka tak šie zlenkli tego pijaka, kie prišiel du domu a jo vierzciemi juž dobrze niezginem od žalu i cierpenia.

Rozdílnost nářečí a různorečí československých

patrná jest zvláště v těchto slovích :

Bílou mastí; v západních a středních Čechách bílou masti; domažlicky bílú masti; ve východních Čechách bílou mastěj; v Moravě horsky a hanácky bílou masťou a bíló masťó; lašsky a valašsky bílu masťu; Ostravicky a Opavsky bělu mašću a bělum mašćem; moravsko- a rakousko-slovensky bílú masťú a mascú; trnavsky bílú masťú; oravsky belov masťov; středoslovensky bělou masťou a bílou mastou; gemersky bělo mascó a masťó; na východním Slovensku bělu mašću.

Borovice; v západních Čechách sosna a chvůje; na Moravě podhorsky borovica, horsky buruvica, opavsky sosna; na Slovensku vůbec borovica; třeňčansky bor, nitransky buor;

avě, ve Zvoleně a Hontě borovja; novohradsky borovka; gemersky a šarišsky šošna.

Býk; v Čechách bejk; na západní Moravě bék; na východní byk; na Slovensku západním a středním býk; ve Zvoleně byka, v Gemeru byko; na východním Slovensku byk.

Byl; na Domažlicku bul, buel, bel a bl, u Budějovic poznu buol; v západní Moravě bel, ve východní byl, zde onde bu; na Slovensku bělohorsky, třenčansky a liptovskyy bou; Trnavsku a ve středním Slovensku bol, v Gemeru a na východním Slovensku bul.

Co; v západním Slovensku čo; v Oravě čea čuo; ve středním Slovensku čvo a čuo; v Hontě švo, v Gemeru šva, v krajině Humenské so.

Haluz neb haluze; v Moravě podhorskyy haluza, horskyy hanáckyy haloza, na východní Moravě hažuza; ostravickyy a opavskyy hažudza a hažuža; na Slovensku bělohorskyy haúza; dolnolenkyy halujza, ve Spiši hažuža.

Když; v Čechách vůbec dyž, v západní Moravě kdež a kdž, ve východní Moravě dyž, opavskyy také kdžič; na Slovensku keď, trnavskyy ked, hornotřenčanskyy kedz, hončanskyy (na Zvolenicku) kod.

Který; v Čechách kterej a kerej; v západní Moravě keré a keré, na východní Moravě kery; na západním Slovensku který, ve středním ktorý, v Gemeru kotrý, ve Spišitory.

Lidé; v Čechách lidi; v Moravě horskyy a hanáckyy ledi; opavskyy hl'de a l'de; na východní Moravě lidi, lide a lude, trnavskyy ludze, opavskyy lude a ludže; na Slovensku moravskyy ludé, bělohorskyy ludé a ludzé; dolnotřenčanskyy lje; hornotřenčanskyy ludze; ve středním Slovensku ludja ludjã; gemerskyy lude, dále na východě ludze.

Nič; na Slovensku bělohorskyy nič, trnavskyy nyč, hornotřenčanskyy niš, zvolenskyy a gemerskyy ništ.

Nyní; v Čechách nini, ničky, ninčky, ničkom, teď; na Moravě včil, horskyy také včilka, opavskyy včilej; na Slovensku západním včel a čil; trnavskyy čul; v Turci a dále na východě az.

Olše; v Čechách vůbec volše a volš; v západní Moravě

vůlša; na Hané a na východní Moravě olša, na Ostravici také olš; na Slovensku bělohorsky jelša, trnavsky jelša a jalša, dolnotřenčansky jolša, hornotřenčansky lejša; v středním Slovensku jelša; novohradsky jauša, gemersky jelha, šarišsky olcha, zemnensky olha.

Sedm a osm; v Čechách sedum a vosum; na Moravě ve Znojmsku sedm a vosm, na Hané a na Bečvi sedm a osm; na Ukvaldsku sedmu a osmu, v Morávce v Těšínsku sedem a osem, jinde na Ostravici a v Opavsku sedym a osym, v Branici u Krnova sedum a osum; u Slováků v Rakousích sedn a osn, u jiných Slováků sedem a osem.

Slunce; v Čechách taktéž a slunýčko; na Moravě horsky slonce, slónce, slonečko, sloničko, slonyčko; hanácky slonce; hornobečevsky slunko; lašsky slunce; opavsky slunco a slunce; na Slovensku mor. slovensky suunko, středoslovensky slnee, gemersky slnko, dále na východě slunko.

Stín; v Moravě na Hané, na Litavě a na Bečvi tín; valašsky stín; na Ostravici ciň a sciň, na Opavě tiň, ciň a čiň; moravskoslovensky tín, bělohorsky scin, trnavsky stýn, třenčanskonitransky cjěň a tjěň, gemersky stín, ve Spiši cjeň, v Zemnensku a Abaujvarsku sciň a ciň.

Páni těší se; na Domažlicku a okolo Žďáru a Bystřého v Čechách, též na Pernšteinsku a okolo Hranie na Moravě taktéž; jinde v Čechách těšejí se; na Moravě podhorsky těšijou se, horsky a hanácky těšijó se, bečevsky těšijú a těše se, lašsky těša se, ostravicky češa se a česum se, opavsky češu se, moravskoslovensky těšijú a těšá sa, trnavsky tešá sa, třenčansky a nitransky tešjá sa, v středním Slovensku tešá sá a tešja sa, gemersky tešá sá; dále na východ češu se a češa se.

Umru; v Čechách vůbec umřu, domažlicky humřu; na Moravě horsky hemřo, hanácky omřo, na východní Moravě umřu; na Slovensku umrem a umrjem.

Záře též zář; na Moravě horsky zára a řáza, dolno- a hornobečevsky žár a žáňa, lašsky zaňa; ostravicky řaža a řoža; opavsky zaňa a řaža, mor. slovensky zaňa, bělohorsky a trnavsky žára a žár, nitransky žjara, zemnensky zara.

Příklady

řečí slovanských a různorečí
československých.

1952

1. 1952

2. 1952

1952

1952

1952

I. Bájka o slunci a stromech.

Ve všech řečech slovanských.

(Str. 3—5).

I. Český dle písma. ¹⁾

Slunce a stromy.

Ztěžovaly sobě jednoho času na slunce stromy v lese, zvláště duby, lípy, borovice, jivy, i olše, břízy, javory, osyky a plané střešně, a hněvajíce se na ně pravily: Ty, královno nebes, osvécuješ pěkně slunná města, tiché vesnice a úrodná pole, na nichž se blýští zlatolhasá pšenice, stebelnaté žito, bujná jařice a zrnatý ječmen rolníkův; tvých teplých paprškův těší a radují se také zelené louky, vinice na roznohy bohaté a holé kopce, které až do nebe se vypínají; jen lesů stromovím porostlých necháváš v smutné temnosti, ve vlhku a v chladném stínu. I žeklo na tuto žalobu slunce s výsosti své stromům, totiž dubům, lipám, borovicím, jívám, olším, břízám, javorům, osykám a planým střešním: Pohledněte vy nemoudří jenom pozorněji okolo sebe a najdete i uvidíte, že jste sami hlavní a největší příčinou všeho toho, čeho mne nyní viníte, a nikoli já; neboť bych s velkou radostí času letního i zimního na vás svítilo, ale vy sami svými tlustými kmeny, šibokými haluzemi a hustým listím paprškům mým bráníte, že jejich záře nemůže do vašeho lesa prorazit.

A taktéž činí i mnozí lidé, podobní jsouce dětem nerozumným; i oni byli a jsou nejvíce sami štěstí svému na překážku; nechťéjce toho ale říci a přiznati se k tomu viní z toho a z jiných vlastních hříhův raději původce všeho dobrého, a reptají proti otcí a stvořitelí svému a proti moudrému řízení božím.

¹⁾ Texty, při nichž není pojmenován spisovatel, napsány jsou vydavatelem.

2. Hornolužicky.

Napsal pan M. Hórník.

Slónco a štomy.

Wobéežowachu so junu štomy we lěsu na slónco, mjenujey duby, lipy, khójny, jawory, jiwy, wólše, wosyey, brězy a dźiwje wišnje a prajachu, hněwajo so na nje: Ty, kralowa njebies, wobswětluješ rje-nje žiwe města, čiche wsy a plódne pola, na kotrychž so blyšća zlotokłosata pšenica, stwjełcate žito, kóčjace nalětno sywy a zornaty ječmjelj rólnikow; na twojich čopłych pruhach wjesela a zraduja so tež zelene łuki, winicy, bohate na kicách, a hołe hory, kotrež so pozběhuja hač do mróčelow; jenož lěsy, ze štomami porosćene wostajš we zrudnej čemnosći, we mokroće a we chłódnym sćinje. A rjekny na tutu skóržbu slónco ze swojeje wysokosće k štomam, a to k dubam, lipam, khójnam, jiwam, wólšam, wosycam, brězam a dźiwim wišnjam: Wy njerozomne, pohladajće jenož kedźbliwje wokoło so a nańdźeće a wohladaće, zo wy same sće hlowna a najwjětša přičina wšeho teho, čehož nětko mje winicie a nie ja; přetož bych zawěsće z wulkej radosću we lěće a zymje na was swěćilo; ale wy ze swojimi tołstymi zdónkami, šěrokimi wotnohami a hustym lisćom mojim pruham wadźicie, zo jich swětko přerazyć njemóže do wašeho lěsa.

A tak činja tež mnozy ludźo, njerozomnym dźěćom podobni, a běcha a su swojemu zbožu najbóle sami zadźěwk; ale njechaja to rjec a se k temu přiznać a tehodla dawaja winu teho a druhich samsnych swojich hrěchow radšo kužolej wšeho dobreho, a swarja na swójeho stwo-rićela a na mudre zřadowanje Bože.

3. Dolnolužicky.

Napsal pan H. Kopf.

Slyńco a bomy.

Raz woběžkowachu se bomy w lěsu na slyńco, wosebnje duby, lipy, chójce, klony, wiwy, wólše, jaseny, brjaze, škrjoki wjerby a łomy, a gronjachu na njo rozgniwane: Ty, kralowka njebjka, wobswěšujoš rědnje žywe města, čiche wsy a plódne pola, na kotrychž se blyšći zlotokłosata pšenica, chwejate žyto, tuena jarica a zornaty jačmjelj rólnikow; na twójich šopłych prugach wjasele a raduju se tež zelene łuki, bogate winice, a góte górki, kotrež se až do mrokawow znosuju, jano lěsa, z bomami wobrosćone, wóstawijoš w tužnej šamnosći, w mokroći a w chłódnem senju. Slyńco ze swojeje wyšyny bomam

na taku skjarźbu wótgroni: Poglédajšo jano raz krađu wokoło se, a namakajšo a doglédajšo se, až wy sami głowna a nejwětša wina na tom wšom sćo, cogoždla mě něto přeskjaržujošo, a nic ja; přeto ja by zawěsće z wjelikej radosću w lětnem a zymskem casu na was swěšilo, ale wy wobarašo z wašymi tłustymi pjenkami, šyrokimi gałuzami a gustym listom mójim prugam, až jich swětło do wašogo lěsa se přesišćas njamožo.

A tak cynje tež młoge luže, a su rowne njerozymnym žišam; teź wóni běchu a su swójeje gluce a strowju nejcesćej sami na zažiwje, njekše to pak wuznaš a wěrno měš, ale wobskjaržuju wjele wěc togo dla a dla samskich grěchow nejlubjej załožarja wšogo dobrego, a warcaju přešiwu swójoje stwórišela, a přešiwu Bóžego mudrego wještenja.

4. Polsky.

Napsal pan J. Zaráński.

Słońce a drzewa.

Zalily się raz drzewa w lesie na słońce, zwłaszcza dęby, lipy, sosny, wierzby, olsze, toż jawory, osiki, brzozy i dzikie czereśnie, i prawiły gniewając się na nie: Ty, królowa niebios, oświecasz ludne miasta, ciche wsi i urodzajne pola, na których się błyszczy złotokłosa pszenica, długoździebne żyto, bujnia jarka i jędrny jęczmień rolnika; twemi ciepłymi promieniami cieszą się także zielone łąki, winnice w grona bogate, łyse góry, które się aż do nieba podnoszą; tylko lasy drzewami porosłe zostawiasz w smutnej ciemności, w wilgoci i w chłodnym cieniu. Rzekło tedy na te żale słońce drzewom, to jest, dębom, lipom, sosnom, wierzdom, olszom, toż jaworom, osikom, brzozom i dzikim czereśniom: Nieroządne, poglądniejcie tylko uważniej około siebie, a najdziecie i ujrzycie, żeście same główną i największą przyczyną tego wszystkiego, o co mnie teraz obwiniaacie, a nie ja; albowiem oświecałoby was z wielką radością, ale wy same przeszkadzacie waszemi grubemi pniami, szerokimi gałęziami i gęstym liściem moim promieniom, że blask ich nie może do was przeniknąć.

I tak też działa bardzo wiele ludzi, którzy podobni są do nierozumných dzieci; oni także byli i są szczęściu swemu sami na przeszkodzie, lecz nie chcą tego wyrzec i do tego przyznać się, a obwiniają o to i o inne własne grzechy raczej sprawcę wszelkiego dobrego, i szemrzą przeciw ojcu i stwórcy swemu i przeciw rządowi bożemu.

5. Velkorusky.

Napsal pan Jan Holovackij.

СОЛНЦЕ И ДЕРЕВЬЯ.

Жаловалось однажды на солнце деревья въ лѣсу, именно дубы, липы, сосны, ивы, ольхи, яворы, осины, березы и дикія вишни, и сердясь на него говорили: Ты владыка небесъ, освѣщаешь шумные города, тихія села и плодovitыя поля, на которыхъ блистаетъ у поселянъ золотоколосая пшеница, стебелстая рожь, буйное яровое и зернистый ячмень; твоимъ теплымъ лучамъ радуются также зеленые луга, богатые виноградники и вершины горъ, возносящихся къ небесамъ; одни только лѣса поросшіе деревьями, оставляешь ты въ печальной тмѣ, въ сырой и холодной тѣни. А солнце отвѣчало на эту жалобу деревьямъ, т. е. дубамъ, липамъ, соснамъ, ивамъ, ольхамъ, яворамъ, осинамъ, березамъ и дикимъ вишнямъ: Взгляните вы неразумныя лишь пристально кругомъ себя, и увидите, что вы сами главною причиною всего того, въ чемъ вы меня теперь обвиняете, а не я; я съ большою радостью свѣтилобъ на васъ лѣтомъ и зимою, но вы сами своими толстыми пнями, широкими вѣтвями и густыми листьями препятствуете тому, чтобы свѣтъ моихъ лучей могъ къ вамъ проникнуть.

Такъ дѣлаютъ и многіе люди, подобно неразумнымъ дѣтямъ; и они были и остаются сами препятствіемъ своему счастью, но не хотятъ въ томъ признаться, а обвиняютъ въ томъ какъ и въ иныхъ грѣхахъ охотнѣе начало всего блага, и ропщутъ на своего отца и творца и на промыслъ божій.

Solnce i děrevja.

Žalavalis' adnaždy na soľnce děrevja v lesu, imenna duby, lipy, sosny, ivy, olohi, javary, asiny, berjozy i dikija višni, i serdjas na něvo gavarili: Ty vladyka něbės, asvěščaješ šumnyje garada, tichija sjoľa i pladavitija pala, na katorych blistajet u pasėlan zaľatakalo' saja pšenica, stėbelistaja rož, bujnaje jaravoje i zėrnistyj jačměň; tvoim tjoptym lučam radujutsja takže zėlonyje ługa, bahatyje vina-gradniki i veršiny gor vaznasjaščichsja k něbesam; adni tolka lesa paros-šyje děrevjami astavljaješ ty v pečalnoj tmě, v syroj i chaľodnoj tēni. A soľnce atvečala na etu žalabu děrevjam, t j. dubam, lipam, sosnam, ivam, olcham, javaram, asinam, berjozam i dikim višnjam: Vzgljanitě vy nėrazumnyja liš pristalna krugom sėbja i uviditě, što vy sami glavnoju pričinoju vsėvo tavo, v čom vy menja tēperj abvinjajetě, a ně ja; ja s baľšoju radastju svėtiľab na vas lėtam i zimuju, no vy sami svaimi toľstymi pnjami, širokimi vėtvjami i gustymi listjami

repjatstvujuetě tamu, štoby svēt maich lučej mog k vam prani-
nut.

Tak dělajut i mnogie ljudi, padobna nērazumnym dětjam; i ni byli astajutsja sami prepjatstviem svajemu sčastju, no ně chatjat tom priznatsja, a abviňajut v tom kak i v inych grēchach ahotnēje ačala vsēvo blaga, i ropšēut na svajeho atca i tvarca i na promysl ošij.

6. Malorusky.

Napsal pan Baz. Kowalskij.

СОЛНЦЕ И ДЕРЕВА.

Жаловалися разъ дерева въ лѣсѣ на солнце, властни-
о дубы, липы, сосны, ивы, ольхи, также яворы, осики бе-
езы и дикі черешни и розправляли про тое, що ся на
него гнѣвали. Ты королевно небесъ освищаешъ тучни
гѣста, тихи села и урожайны поли, на которыхъ блеста-
тса золотоколоса пшеница, стебелясте жыто, буйна ярь
зернистый ячмѣнь рольниковъ; твоими лучами теплыми
ѣшатся также зелени луки, винограды въ грозна бога-
и, лысы горьбы, що ажъ до небесъ вспинаются; толь-
о лѣсы деревьями поросли оставляешъ въ смутной тмѣ,
ъ вогкой и холодной тѣнѣ. А солнце рекло на туюто
жалобу деревьямъ, т. е. дубамъ липамъ, соснамъ, ивамъ
льхамъ, также яворамъ, осикамъ, березамъ и пустымъ
ерешнямъ: Погляньте вы немудри лишь около себе по-
орвѣйше, а найдете и обачите, що сами головою при-
вною всего того есьте, чога мья теперь обвиняете, а не
; бо я бымъ съ великою радостью подчасъ лѣта и зимы
в васъ свѣтило, але вы сами своими толстыми пямяи,
ирокими галузями и своимъ густымъ листемъ лучамъ
оимъ перешкожае, що ихъ свѣтло къ вамъ продер-
ся неможе.

А такъ то дѣлають и многи люди, котори суть по-
обы дѣтемъ нерозумнымъ; бо и они были и суть сами
частію своему на перешкодѣ, но нехотять того речи и къ
ому признатися, и винять за тое якъ и за власни грѣхи
адаше источникъ всего доброго, и роптають противъ сво-
у отцу и сотворителю и противъ уряженію божию.

Solnce i dereva.

Żalowałyjsja raz dereva v lisi na sołnce, włastyvo duby, łypy, sos-
y, ivy, olchy, takze javory, osyki, berezy i dyki čerešni, i rōp-

pravlaťy pro toje, ščo sja na neho hnivaly: 'Ty, korolevno nebes, osviščajš hučni mesta, tychi sela i urožajny pola, na kotorych blystajetaja zolotokolosa pšenycja, stebelyste žyto, bujna jar i zernystyj jačmiň rólnykóv; tvoimy lučamy teptymy tišatsja takže zeleni luki, vnohrady v brozna bohati, lysi horby, ščo až do nebes vspynajutaja; tólko lisy derevamy porosli ostavlaješ v smutnoj tmi, v vohkoj i v chołodnoj tini. A soľnce rekło na tujuto žalobu derevam, t. j., dubam, lypam, sosnam, ivam, olcham, takže javoram, osykam, berezam i pustym čerešňjam: Pohlańte vy nemudri kiš około sebe pozornijše, a najdete i obačyte, ščo sami hoľovnoju pryčynoju vseho toho šte, čoho mja teper obvynjajete, a ne ja; bo ja bym s vetykoju radostiju pódčas lita i zymy na vas svityło, ale vy sami svoimy toľstymy pnjamy, šyrokimy haľuzamy i svoim hustym lystjem lučam moim pereškožajete, ščo ich svitło k vam prodertysja nemože.

A tak to diľajut i mnohi ljudy, kotori sut' podobny ditem nerozumnym; bo i ony były i sut' sami ščastju svojemu na pereškodi, no nechotjat toho rečy i k tomu pryznatysja, i vynjat za toje jak i za vlasni hrihi radše istočnyk vseho dobroho, i roptajut protiv svomu otcu i soťvorytelju i protiv urjaženju božomu.

7. Srbskocharvátsky.

Napsal pan Jakub Užarević.

СУНЦЕ И ДРВА.

Дрва у шуми, именовито: хростови, липе, борови, иве, іоше, затымъ яворови, ясике, брезе и дивль трешня, тужила се едномъ на сунце, и говорила му, зашто се нагъ гнѣве: Ти краљицо небеса освѣтлюшь халабучне градове, тиха села и родна поля, на конма се блиста златокласа пшенца, стабловита ражь, буйна ярина и зрнаты вчамъ ратара; а топлымъ твоимъ зракама радую се и зелене луке, и виногради, грождемъ богати, и голе хриди ков се къ небу узпиню; едино шуме, дрвльмъ зараштене оставляшь у жалостной тами, у влажной и хладной сѣни. На тужбу ту одговорило сунце дрвлю, то есть: хростови-ма, липама, боровима, ивама, іошама, затымъ яворови-ма, ясикама, брезама и дивльмъ трешняма: ви луде, погледайте само позорнѣ око себе, пакъ хете наћи и видѣти, да сте само ви, а не я, главный и najvešij uzрокъ свему, чимъ мене окривлюете; я бо бы врьло радо улѣтио и зимно доба сяло на васъ, али ви сама дебелимъ своимъ цяньвима, широкимъ гранама и густымъ своимъ лищемъ

smetate monim zrakama, da svetlost tvoja nemože do vas prodirati.

Нето тако раде и многи люди, кои налице дѣци неразумной; и они су были а и есу сами запрѣка среѣна своєю; али неће имъ се тога рећи и признати, него воле ради тога и ради другий собствены грѣха кривити зачетника свега добра, и ропћу на отца и створителя свога и на мудре наредбе божіе.

Sunce i dèrva.

Dèrva u šumi, imenito hrasti, lipe, bori, ive, joše, zatim javori, jasike, breze i divje trešnje, tužila su se jednom na sunce, i govorila mu, zašto se nanj gnjeve: Ti, kraljico nebesah, osvietljuješ halabučne gradove, tiha sela i rodna polja, na kojih se blista zlatoklasa pšenica, stablovita raž, bujna jarina i zèrnati ječam težakah; a toplim tvojim zrakam raduju se i zelene lúke, i vinograd i groždjem bogati, i gole hridi, koje se k nebu uzpinju; jedino šume. dèrvjem zaraštene, ostavljáš u žalostnoj tami, u vlažnoj i hladnoj sieni. Na tužbu tu odgovorilo sunce dèrvju, to jest, hrastom, lipam, borom, ivam, jošam, zatim javorom, jasikam, brezam i divjim trešnjam: Vi lúde, pogledajte samo pozornije oko sebe, pak éete naći i vidieti, da ste same vi, a ne ja, glavni i najveći uzrok svega, čim mene okrivljujete; ja bo bi vrlo rado u listno i zimno doba sijalo na vas, ali vi sama debelimi svojimi panjevi, širokimi granami i gustim svojim listjem smetate zrakam mojim, da svetlost njihova nemože do vas prodirati.

Isto tako rade i mnogi ljudi, koji naliče dieci nerazumnoj; i oni su bili a i jesu sami zaprieka sreći svojoj, ali neće im se toga reći i priznati, nego vole radi toga i radi drugih vlastitih griehah kriviti začetnika svega dobra, i roptju na oca i stvoritelja svoga i na mudre naredbe božje.

8. Krajinskoslovensky.

Napsal pan Matouš Cigale.

Solnce pa drevje.

Tožile so nekđaj zoper solnce drevesa v gozdu, zlasti dobi, lipe, bori, ive, jelše, tako tudi javorji, trepetlike, breze in divje črešnje, ter so mu jezne govorile: Ti, kraljica nebes, razsvetljuješ šumne mesta, tihe vasi in rodovitne polja, na kterih se blišči zlatoklasa pšenica, stebelnata rž, čvrsta jarina pa zrnati ječmen kmetičev; tvojih toplih žarkov veselé se tudi zeléne trate; vinogradi

grodzja bogati, goli hribi. ki se k nebu spinjajo; samo gosde z drevjem obrastene puščaš v žalostni temi, v volhkem in v hladni seni. Odgovorilo pa je solnce na to pritožbo drevesom, namreč dobom, lipam, borom, ivam, jelšam, tako tudi javorjem, trepetlikam, brezam in divjim črešnjam: Poglejte, vi nespametne, samo pasljiveje okoli sebe in našle ter uvidile boste, da ste same poglavitno in največ krive vsega tega, česar me sedaj krivite, ne pa jez; kajti jez bi močno rado v letnem in zimskem času sijalo na vas, ali same ste sè svojimi debelimi debli, širokimi vejami in gostim listjem na poti mojim žarkom, da njih svetloba ne more k vam predreti.

Tako dela tudi mnogo ljudi, kateri so podobni otrokom nespametnim; tudi oni so bili in so sami svoji sreči na poti, ali nočejo tega reči in spoznati, temoč rajši zavolj tega in zavolj drugih vlastnih grehov dolžé začetnika vsega dobrega, in godernjajo proti očetu in stvarniku svojemu in proti modrim naredbam Božjim.

9. Bulharsky.

Napsal pan Konst. Pavlović.

СЛЪНЦЕ-ТО И ДРЪВЕСА-ТА.

Оплаковали ся веднаждь дръвеса-та въ горж-тж на слънце-то, а именно: джбови, липи, явори, борова, ракити, а така и елхи, брѣстови, трѣперушки и дивя череши, и говорѣха му срьдито: ты, небесна кралице, оставашь крамоливы градовы, тихы села и плодны поля, на кон-то ся лжцжть като злато житни класови, стьбляста рьжь, буйна ярица и зрьнѣвый ѣчмыкь орачовъ; и оть лжчы-ты ти ся утѣшавать и радувать и зелени морави, лозна на гроздѣ богати, а и голо вршѣ, кон-то ся възънасятъ до небе, а само горы, кон-то сж обьрасля съ дръвеса, оставашь въ тжжж тьмж, во влажж и въ хладжж сѣнкж. На тжзи жялбж отьговорило слънце оть высочинж си на дръвеса-та, сирѣчь: на джбовы, липы, боровы, елхы, трѣперушки и дивы череши: поозьрнет ся немждри по-прилѣжно около си, пакъ щете видѣ, че на все то вы сте главна и найголѣма причина, за кою-то мене бѣдите, а не азъ; азъ быхъ ви вѣрж съ найголѣмъ радость и зимѣ и лѣтѣ свѣтило; ала вы съ дебелы-ты сѣ груповы и съ широковы-ты си клоны и гжсты-ты си лж-

овы прѣчите на мон-ты лчы, та зарн-ти имъ немогътъ
и допржтъ до ващы-ты усон.

Това правжтъ и много людѣ, и сж подобны на малкы
еразумны дѣца; защо-то сж были и сж найвече прѣчка
а честь-тж си, ала сами на себе не тжкаты и не ся набѣ-
ѣваты, най за тжзи и за другы свои погрѣшкы по-радо
ривжтъ начѣлника на все-то добро, и тжкаты отцу и
ѣтворителю си и мѣдрому божию нарежденю.

Slnce i drvesa.

Oplakovali sa vednaž drvesa (strmi) v gorā-tā na slnce-to, a ime-
no dābove, lipi, javori, borove, rakiti a tāj i jelchi, brestovi, trepe-
uški i divi čereši, i govorjacha mu srdito: Ty, nebesna kralice, osjaja-
aš kramolivi gradovi, tichi sela i plodni polja, na koi-to sa lštāt kačo
lato žitni klosovi, stebljasta raž, bujna jarica i zrnjaty jačmik ora-
ov; i ot lači-ti ti sa utješavat i raduvat i zeleni moravi, lozja na groz-
je bogati a i golo vrše, koi-to sa vznasjat do nebe, a samo gori,
oi-to sa obrasli s drvesa, ostavjaš v tážnā tāmā, vo vlagā i v chlad-
ā sjankā. Na tāzi žalbā otgovorilo slnčice ot visocinā si na drvesa-
a, sireč na dābovi, lipi, borovi, jelchi, treperuški i divi čereši: Poo-
arnete sa nemādri po-priležno okolo si, pak štete vidja, če na vse
ste vy glavna i najgoljama pričina za koje-to mene bedite, a ne
z; az bych vi vjara s naj goljamā radost i zimja i letja svetilo, ala
y s debeli-ti si trupovi i s široki-ti si kloni i s gāsti-ti si listovi pre-
ite na moi-ti lači, ta zari-ti im nemogať da doprať do vaši-ti usoi.

Tova pravjat i mnogo ljudie, i sa podobni na malki nerazumni
eca; zašto-to sa byli i sa največe prečka na čest-tā si, ala sami na
ebe ne tjakat nenabeždat sa, naj za tasi i za drugi svoi pogreški po-
ado krivjat načelnika na vse-to dobro, i tjakat otcu i sātvoritelju si
mādrumu bošju nareždenju.

V nářečí českém.

(Str. 9—33).

Podřečí západní.

1. V Koutech u Domažlic.

Slunce a dřeva.

Stěžovaly si jednou dřeva v lese na slunce, zlášť duby, líp hivy, volše, vosyky a plany křešně, a prajily, neboť se na ně Ty, královno nebeská, vosvícuješ hlučný mněsta, tichy vesnice a pole, na kerejch se leskne zlatoklasá pšence, steblaty žito, buj zrnaty ječmen rolníkovo; z tvejch teplejch papršků těší a radujú zeleny louky, vjinice na rožníky bohaty a holy kopee, kery s až do nebe; jenom lesy dřevama porostly necháváš ve smutneje ve vlhku a v chladnym stínu. I řeklo na tuto žalobu slunce totiž dubom, lípám, sosnám, hívám, volšem, vosykám a planejm. Pohledněte vy nemúdry jen pozorněje vokolo sebe, a najdete i že ste samy hlavní a největší příčinú všeho toho, z čeho mně níte, a ne já; neboť bych zajistě z velkú radostí času letníh ního na vás svítilo; vy hale samy svejma tlustejma kmenar kejma jetvěma a hustym listím paprškům mejm bráníte, že z nemůže do vašeho lesa prorazit.

A taktěž činí i mnohy lidí, podobni sůce dětem nerozu voni byli a sú sami nejvíc chčestí svému na překážku; ne hale říct a k tomu se přiznat, a viní z toho i z jinejch vlasn raděj původce všeho dobryho, a reptaji proti otcí a stvořiteli proti múdrymu řízení božímu.

2. V Nové Mdyni.

Napsal pan J. Čermák.

Slunce a dřeva.

Stěžovaly sobě jednou dřeva v lese na slunce, totiž du chvůje, hivy, volšiny, vosyky, břízy, javory a plany křešně, a protože se na ně hněvaly: Ty, královno nebeská, vosvécuješ hlu sta, tichy dědiny a hourodny pole, na kerych se blejská z pšence, steblaty žito, bujná jař a zrnaty ječmen rolníkovo; teplejch papršků těší se taky zeleny louky, vinice na hrozny

oly kopce, až do nebe se znášející; jenom lesy dřevama porostly necháváš ve smutnej tmě, ve vlhkotě a v chladnym stínu. I řeklo na to žalobu slunce stromům, totiž dubům, lipám, chvůjím, hívám, volšínám, vosykám, břízám, javorům a planejm křešním: Podívejte se jen nemoudrý pozorně vokolo sebe a najdete i uvidíte, že ste vy samy hlavní a největší příčinu všeho toho, z čeho mně nyčko viníte, a ne já; neboť bych jistě z velkú radostí času letního i zimního na vás svítilo; ale vy svejma tlustejma kmenama, širokejma větvema a hustym listím paprškům mejm překážíte, že jejich záře nemůže k vám do lesa prorazit.

A tak činí taky mnohy lidí, souce podobný dětem nerozumnejm; i voni byli a sou sami nejvíc štěstí svému na překážku; nechtějí to ale říct a přiznat se k tomu, a viní z toho i z jinejch vlasnych věchu radši původce všeho dobrého, a reptají proti otcí a stvořitelí svému a proti moudrymu řízení božimu.

3. Ve Zdáru blíž Plánice.

Slunce a dřeva.

Stěžovaly si jednou dřeva v lese na slunce, obzvláštně duby, lípy, sosny, ivy, volše, i taky vosyky, javory, břízvy a plany křešné, a prarily, hněvajíce se na něj: Ty, královno nebeská, vosvěcuješ pěkně hlučny mněsta, tichy vesnice a ourodný pole, na kterejch se svítí zlatoklasá pšenice, stybelnaty žito, bujná jař a zrnatej ječmen rolníkovo; z tvejch nejlepšíjch papršků těší a radujou se taky zeleny louky, vjnice na rožně pohaty a holy kopce do nebe se znášející; jenom lesy dřevama porostly necháváš ve smutnej temnosti, ve vlhku a v chladným stínu. I řeklo na tuto žalobu slunce z vysokosti svej dřevům, totiž dubům, lipám, sosnám, ívám, volšem, vosykám, břízvám a planym křešněm: Podívejte se vy nemoudry jen pozorně vokolo sebe a najdete i uvidíte, že ste samy hlavní a největší příčina všeho toho, z čeho mně teď jinite, a ne já; neboť bych zajistě z velkou radostí času letního i zimního na vás svítilo; ale vy samy svejma tlustejma kmenama, širokejma větvema a hustym listím paprškům mejm bráníte, že záře jejich nemůže do vašeho lesa prorazit.

A tak činěj i mnohy lidí a sou podobny dětem nerozumnejm; i voni byli a sou samji nejvíc štěstí svému na překážce; nechtějí to ale říct a k tomu se přiznat, a vjiněj z toho i z jinejch vlasnych hřechů raděj původce všeho dobrého, a reptaj proti otcí a stvořitelovji svému a proti moudrymu řízení božimu.

4. V Badoticích pod Jemnicí.

Napsal pan Augustin Zoufal.

Sluníčko a stromy.

Stěžovaly si jednou stromy v lesi na sluníčko, zláštně duby, lipy, borovjice a hivy, taky volše, březe, jabory, vosyky a plany třešně, a povjídaly, proto že se na ně hněvaly: Ty, královno nebes, osvécuješ hlučný města, tichy vsi a ourodny pole, na kterejch se blýská zlatoklasá pšenca, zblolvjity žito, bujná jař a zrnatej ječmen sedláků; z tvejch teplejch papršků těšijou a radnou se taky zeleny louky, vinohrady, bohaty na hrozničky a holy kopce, co dosahujou až do nebe; jenom lesy stromama porostly necháváš v smutnej temnosti, ve vlhku a chladným stínu. A povjídalo na tuto žalovu sluníčko z vysokosti svej stromům, to jest, dubům, lipám, borovjicám, hivám a taky volšám, březám, vosykám, jaborům a planejm třešňám: Podivejte se jenom nerozumny pozornější vokolo sebe a najdete a uhlidáte, že ste samji hlavní a největši příčinou všeho toho, z čeho mě tu vjinite, a ne já; nebo bych zajistě z velkou radostí času letního i zimního na vás svjtilo, vy ale z vašijma tlustyjma kládama, širokyjma větvjčkama a hustyjma lupenima paprškům myjm bráníte, že jejich zář nemůže do lesa vašeho prorážet.

A tak dělaji i mnohy lidi a sou podobny dětem nerozumnyjm; i voni byli a sou štěstí svymu nejvíc samji na závađu; nechcou te ale říct a přiznat se k tomu, a vjmijou z toho a z jinejch vlasnich hříchů radši původce všeho dobryho, a reptaji proti otcovji a stvořitelovji svymu a proti moudrymu řízení božimu.

Podrečí střední.

5. Od Zbiroha.

Napsal p. J. Lego.

Slunce a stromy.

Jednou stěžovaly si na slunce stromy v lese, nejvíc duby, lipy, chvřje, jabory, hivy, i taky volše, vosyky, břízy a planý křešně, a prály, protože se na něj hněvaly: Ty svítíš na hlučný mněsta, tichý vesnice a ourodny pole, na kerejch se blejská sedlákovy (zlatoklasá) pšenice, (stebelnatý) žito, bujná jař a zrnatej ječmen; z tvejch teplejch papršků těše i radnou se taky zelený luka, vinice, bohatý na rožně a holy vrchy, co sahai (se vznáše) až do voblak; jenom lesy stromama porostlý necháváš v smutnej temnosti, ve vlhku a v chladným stínu. I řeklo na tuto žalovu slunce z jeho výsosti stromům: du-

bům, lípam, chvůjem, hívam, volšem, vosykam, břízam a planejm křešněm: Pohledněte jen nemoudrý pozorně vokolo sebe, a uhlídáte, že ste vy samy hlavní a největší příčina všeho toho, co mně ničky za vinu dáváte, a ne já; dyť by já istotně z velkou radostí v zimně v letě (v letě i v zimně) na vás svítilo, vy ale z vašema tlustejma kmenama, velikejma sukama a z hustym listim mejm paprškům bráníte, že jejich zář nemůže do vašeho lesa prorazit.

A tak dělaj i mnohý lidi, a sou podobný nerozumnejm dětem; i voni byli a sou jejich chčestímu sami nejvíc na překážku; nechtěj to ale říct a se k tomu přiznat, a proto dávaj vinu z toho i z jinejch vlasních hříchu radši původcovi všeho dobrýho, a reptaj proti pánu a stvořitelovi svýmu a proti moudrýmu řízení bůžimu.

6. V Kundratcích blíže Prahy. *)

Napsal pan J. Vet.

Slunce a stromy.

Stěžovaly si jednou stromy v lese na slunce, zláště duby, lípy, borovice, javory, ivy, i taky volše, vosyky, břízy a planý třešně, a pravily, huňvajíc se na něj: Ty, královno nebes, osvčecuješ pěkně hlučný města, tichý vesnice a ourodný pole, na kerejch se skví zlatoklasá pšenice, stybelnatý žito, bujná jař a zrnatej ječmen rolníků; z tvejch teplejch papršků těšej a radujou se taky zelený luka, vinice bohatý na rožně a holý kopce, který se vypínaj až do voblak; jenom lesy stromovím porostlý necháváš v smutný temnosti, ve vlhku a chladným stínu. I řeklo na tuto žalobu slunce z výsosti svý stromům, totiž dubům, lípám, borovicím, javorům, ívám, volším, vosykám, břízám a planejm třešním: Pohledněte jen nemoudrý pozorně vokolo sebe, a najdete i uvidíte, že vy samy ste hlavní a největší příčinou všeho toho, z čehož teď mně viníte, a ne já; neboť bych zajistě z velkou radostí času letního i zimního na vás svítilo; vy ale svejma tlustejma kmenama, širokejma větlima a hustým listim paprškům mejm bráníte, že záře jejich nemůže do vašeho lesa prorazit.

A tak činěj i mnoho lidí, a sou podobny k dětem nerozumnejm; i voni byli a sou štěstí svýmu nejvíc sami na překážku, nechtěj to ale říct a k tomu se přiznat, a proto viněj z toho i z jinejch vlasních hříchů raděj původce všeho dobrýho, a reptaj proti otcí a stvořiteli svýmu a proti moudrýmu řízení bůžimu.

*) Taktěž zní tato bájka v Hořticích v Táborsku, toliko místo teď obyčejnější jest tam nyníčko neb nynenko, místo vetle větev a místo svýmu a dobrýho svemu a dobrého.

Podřeči východní.

7. Od Vysokého Mýta. ¹⁾

Slunce a stromy.

Jednoho času stěžovaly si na slunce stromy v lese, menovitě duby, lípy, borovice, javory, ívy, i taky volše, vosyky, břízy a plany třesně, a prály, protože se na něj hněvaly: Ty, králouno nebes, vosvicuješ pekně (tekně) hlučný mesta, tichy vesnice a ourodny pole, na kerejch se blejší zlatoklasá pšence, stybelnaty žito, bujná jeřice a zrnatej ječmen rolníku; s tvejh teplejch papršku těšej a radujou se taky zeleny luka, vinice, bohaty na rožně a holy vrcha, co se znášej až do veblak; enom lesy stromovím porostly necháváš v smutnej temnosti, ve vlhku a v chladnym stínu. I řeklo na tuto žalobu slunce z výsosti svej stromum, dubum, lípám, borovicím, ívám, volším, vosykám, břízám a planejm třesním: Pohledněte jen nemoudry pozorněje vokolo sebe, a najdete i uvívíte, že vy samy ste hlauni a největší příčinou všeho toho, s čeho ted mně vinite, a né já; neboť bych zajisté z velkou radosti v lítě i v zejmně na vás svítilo; vy ale svejma tlustejma kmenama, širokejma kloníkama a hustym listím paprškum mejm bráníte, že jejich zář nemůže do vašeho lesa prorazit.

A tak činěj tež mnohy lidi, a sou podobny nerozumnejm dětem; i voni byli a sou nejvíc sami svému štěstí na překážku; nechťej to ale říct a přiznat se k tomu, a proto viněj z toho a z inejch vlasních řiču rač původce všeho dobryho, a reptaj proti ocoj a stvořiteloj svýmu a proti moudrymu řízeni bózimu.

8. Na Vysokém.

Napsal pan Josef Koublé.

Sluničko a stromy.

Stěžovaly si jednou stromy v lese na sluničko, zláště duby, lípy borovice a ívy (hívy), i taky volše, břízy, javory, vosyky a plany třesně, a povdały, protože se na něj hněvaly: Ty, králouno nebes, vosvicuješ hlučný města, tichy dědiny a ourodny pule, na kerejch se blejší zlatoklasá pšenice, stybelnaty žito, bujná jarka a zrnatej ječmen rolníkúv; s tvejh teplejch paprškú těší a radujou se taky zeleny luka vinice na rožny bohaty a holy kopce (vrcha), co se znáší až do veblak; jenom lesy stromovím porostly necháváš v smutny temnosti, ve vlhku a ve chladnym stíně. I řeklo na touto žalobu sluničko z vy-

¹⁾ Doslovně jako u Mýta zní ta bájka v krajině Jičínské; jenom místo slova „kloník“ říká se tam „sněteu.“

sosti svy stromům, to jest, dubům, lípám, borovicám, ívám, volším, i taky vosykám, břízám, javorům a planejm střešním: Podvějte se jenom nemoudří pozorněje vokolo se, a najdete i uvidíte, že vy samotně ste hlauní a největší příčina všeho toho, z čeho tejd' mně viníte, a ne já; nebo bech zajisté z veikou radosti v létě i v zejmně na vás svítilo; vy ale svejma tlustejma kmeny, širokejma směty a hustym listím paperškům mejm bráníte, že zář jejich nemůže do vašeho lesa prorazit.

A tak dělá taky moc lidí, keří sou podobny dětem nerozumnejm; i voni beli a sou nejvíc samotně štěstí svýmu na překážku, neschcou to ale říe a přiznat se k tomu, a viní z toho a z inšich vlasnich říchů rač původce všeho dobrýho, a reptají (horazdí) proti oci a stuořiteli svýmu a proti moudrýmu řízení bojkýmu.

V nářečí moravském.

(Str. 34—61).

Podřečí západní.

Různořečí podhorské.

1. V Polníčce a Žďárn v Čechách.

Slunce a stromy.

Stěžovaly sobě vonekdy na slunce stromy v lesi, zlášče duby, lípy, borovice, ívy, i volše, břízy, javory, vosyky a plany střešně, a pravily, proto že se na něj hněvaly: Ty, královno nebes, vosvicuješ hluchny města, tichy vesnice a ourodný pole, na kerejch se blejšti zlatoklasá pšenica, styblovity žito, bujná jařica a zrnaty ječmen rolníků; z tvejch teplejeh papršků těší a radujou se taky zeleny louky, vinice na hrozny bohaty a holy kopce, co se až do nebe vypinají; jenom lese stromovím porostly necháváš ve smutny temnosti, ve vlhku a v chladnym stínu, I řeklo na tuto žalobu slunce z vysosti svy stromům, dubům, lípám, borovicám, ívám, i taky volšám, vosykám, březám, javorům a planejm střešním: Pohlednite jen vy nemoudry pozorněje vokolo sebe, a najdete i uvidíte, že ste samy hlavni a největší příčinou všeho toho, z čeho mně teď viníte, a ne já; neboť bych z velikou radosti času letního i zimního na vás svítilo; ale vy samy svejma tlustejma kmenama, širokejma haluzama a hustym listím paprškům mejm překážíte, že záře jejich nemůže do vašeho lesa prorazit.

A tak činí taky i mnohy lidi, a sou podobny nerozumnejm dětem; i voni byli a sou névic sami šťastí svýmu na překážku; nechcou to ale říet a k tomu se přiznat, a viní z toho a z jinéjeh vlasnich říchů radši původce všeho dobrýho, a reptaj proti oti a stvořiteli svýmu a proti moudrýmu řízení bžímu.

2. Od Kunstátu.

Napsal pan J. Sankot.

Sluníčko a stromy.

Jednon si stěžovaly stromy v lese na sluníčko, vobzlaště duby, lípy, bory a hívy, taky volše, březy, jabory, vosyky a plany střešně, a povídaly, proto že se na na něj hněvaly: „Ty, královno nebes, vosvěcuješ hlučný města, tichý dědiny a ourodny pola, na kterejch se blýská zlatoklasá pšenice, zblovitý žito, bujná jařina a zrnatej ječmen sedláků; z tvejh teplejh paprsků se těši a radujou taky zelený louky, vinice na hrozně bohaty a holy kopce, co až k nebi dosahjou; jen lesy stromama porostly necháváš ve smutnej temnosti, ve vřhku a chladným stínu. Na tuto žalobu povídalo sluníčko z vysokosti svej stromům, totiž dubům, lípám, borům, hívám, taky volším, březám, vosykám, jaborům a planejm střešňám: Vy nemoudři podivte se jen pozorněje voko- kolo sebe, a nandete a uvidíte, že ste sami hlavní a největší příčina všeho toho, z čeho mně ted vinité, a ne já; nebo já bych jistě z velikou radostí v letě i v zimě na vás svítilo, ale vy z vašima tlustejma tělama, širokejma haluzama a hustejm listim mejm paprskům bráníte, že nemůže jejich zábrě do vašeho lesa prorážet.

A tak dělají taky innozi lidé a sou podobny nerozumnejm dětům; i voni byli a sou svymu štěstí sami nejvíc na překážku; ale nechceji to říct a k tomu se přiznat, a vinijou z toho a z jinejh vlasních říchů račí původce všeho dobrého, a reptaji proti otci a stvořiteli svymu a proti moudrymu řízení božimu.

3. V Kralicích u Náměstě.

Napsal pan J. Mlejnek.

Slunce a stromy.

Stěžovaly sobě jedno stromy v lese na slunce, zláště duby, lípy, borovice, hívy, volše a plany střešně, a pravily, protože se na ně hněvaly: Ty, královno nebes, vosvěcuješ hlučný města, tichy dědiny a órodný pole, na kerejh se leskne pšenica, žito a zrnatý ječmen rolníků; ano i lóky a vinohrady na hrozny bohaty, holy kopce a jinši věci na zemi těšijou se z tvejh teplejh paprsků, jen lesy necháváš v smutnej temnosti a v chladným stínu. I řeklo na to slunce stromům, dubům, borovicám, hívám, volším a planejm střešním: Podivajte se jen pozorněje voko- kolo sebe a najdete, že vy samy ste hlavní a největší příčina všeho toho, co mně nyněko za vinu kladete, a žádněj jinej; neboť vy samy svejma tlustejma tělama, širokejma větve- ma a hustým listim překážíte, že my jasny paprsky nemůžou k vám do lesa prorazit.

A skoro tak dělají i mnozi lidi. I voni byli a só podnes sami šťastí svymu na překážku, nechcou to ale říct a k tomu se přiznat, a vinijou z toho a z jinejh vlasních říchů spíš původce všeho dobrého, a reptaji proti otci a stvořiteli svymu a proti moudrymu řízení božimu.

Různořečí horské.

4. Od Zábřeha.

Napsal pan K. Pivoda.

Slůnce a strome.

Stěžovale se jedná strome v lese na slůnce, zlášče dube, lipy, bore a jive, e take volše, břize, jabore, vosyke a plane střešně, a povidale, proto že se na ně hněvale: Te, královná nebes, vosvěcoješ hločne města, tiche dědine a órodne pole, na kerých se bléská zlatoklasá pšenice, steblovitá rež, bojná jařina a zrnaté ječmeň rolniků; z tvých teplých papršků těšijó a radojó se take zelene lóka, vinice, bohate na hrozny a hole kopce, co dosahujó až do nebe; jenom lese stromama porostle necháváš v smutne temnosti, ve vlhko a ve chladnem stíno. A povedalo na tóto žalobo slůnce z vesokosti své k stromom, to je, dubom, lipám, borom, jivám a take volšem, břizám, osykám, jaborom a planém střešňám: Kókněte se jenom nemódfi pozornějši vokolo sebe, a nandete a ovidite, že ste sami hlavní a névěčí příčinó vŕeckohe toho, z čeho včel nně vinite, a ne já; nebo byoh zajistě z velké radostó časo letního a zemního na vás svítilo; ve ale s vašema tlostěma tělami, šerokéma haluzama a hostým léstím mojím paprškóm bráňte, že žáf jejich nemože do lesa vašeho prorazet.

A tak dělajó take mnozí ledi, a só podobni dětom nerozumném; e oni byle a só ščestí svémo néviec sami v cestě; nechcó to ale řéct a přeznat se k temu, a vinijó z toho e z jiných vlasních řícho rači původce vŕeckohe dobrého, a reptajó proti otei a stvořiteli svémo a proti módrémo řízení božimo.

5. V Opatovicích u Jevíčka.

Napsal pan J. Šmeral.

Slonečko a strome.

Stěžovale sobě jedná na slonečko strome v lese, zlášče dube, lepe, bore a jive, he take volše, březé, jabore, voseke a plany střešně, a povidale, že se na ně hněvale: Te, královhá nebes, vosvěcoješ hločný města, tichy dědine a hórodny pole, na kerých se bléská zlatoklasá pšenice, zblimity (stybelnaty) žeto, bojná jařina a zrnaté ječmeň rolniků; z tvých teplých papršků těšijó a radojó se take zeleny lóke, vinice, bohaty na hrozne a holy kopce, co dosahujó až do nebe; jenom lese stromovím porostly necháváš v smotne temnosti, ve vlhko a ve chladnym stíno. A povedalo na tóto žalobo slonečko z vesokosti své stromům, to je, dobom, lepám, borom, jivám, a take volšám, březám, vosekám, jaborom, a planým střešňám: Kóknite se jenom nemódfi pozornějše vokolo sebe, a nandete a hovidite, že ste sami hlavní a né-

věči přečínó všeckyho toho, z čeho včel mně viníte, a ne já; nebo bech zajistě z velkó radostó časo letniho a zemniho na vás svítilo; ve ale svéma klostéma tělama, šerokéma halozama a hostym lestim paprškom mém bránite, že žář jejich nemože do lesa vašeho prorazet.

A tak dělajó take mnozi ledi, a só podobni dětóm nerozomném; he voni bele a só ščesti svýmo névic sami v cestě; nechcó to ale říct a přeznat se k temo, a vinijó z toho e z jiných vlasnich řicho radši původce všeckyho dobrýho, a reptajó proti otcovi a stvořitelovi svýmo a proti módrémo řízení božímo.

6. V Letovicích.

Slunce a strome.

Stěžovale sobě jedná na slonce strome v lese, totiž dobe, bore, híve, volše a plane třešně, a pravele v zlostě naň: Te, královno nebes, hosvěcoješ hločne města, tiche dědine, he pole hórodne; ano he lóke, vinice, kopce a hine věci na zemi radojó se z tvých teplých paprško; jen lese necháváš v smotne temnosti. He řeklo na toto žalobo slonce stromom, dohom, borom, hívám, olšám a planém třešňám: Hledte jenom pozornější vokolo sebe a naleznete, že ve same ste hlavná a névěči přečina všackeho toho, co mně není za vino kladete, a nikdo hiné; neboť ve same svéma tlostéma pněma, šerokéma halozama a hostém lopením bránite, že moje jasne papršky nemožó k vám do lesa prorazet.

Tak též činijó he mnozi ledi, sóc podobni dětóm nerozomném; he voni bele a só névic same ščesti svému na překážko, nechcó se ale k tomo přeznat, a vinijó z toho raděj původce všeho dobrého, a reptajó proti otcí a stvořiteli svému a proti módrému řízení božímu.

7. V Komíně u Brna.

Napsal pan Tomáš Šimbera.

Slunce a strome.

Stěžovaly subě jedná strome v lese na slonce, zlášče dobe, lipě, buruvíce, híve a take vulše, vuseke, březe, jabure a plany střešně, a puvídalý, prutu že se hněvaly na ně: Te, královnu nebes, vusvičujěš hločny města, tichy dědine a horudny pula, na kerých se leskne zlatu-klasá pšenca, zbluvity žito, bojná jařina a zrnatý ječmeň sedlákůj; z tvých teplých papršků tešijó a radujó se take zeleny lóke, vinuhrade na hrudne buhaty a huly kupce, cu se haž do nebe znášijó; jenom lese stromuvím purustly necháváš v smotny temnosti, ve vlvko a v chladnym stíno. A řeklu na totu žalubo slonce z vysusti svy stromum,

dobum, lipám, buruvicám, hívám, vulšám a take vusekám, březám a planém střešňám: Puhlednite jenom nemódfi a puzurujte vukulu sebe, he nandete a hovidite, že ve sami ste hlavni a névěči příčinó všehu tuhu, z čehu věilka mně vinite, a nikuliv já; nebu bech duzajista z velkó radusťó časo letnihu a zemnihu na vás svítlu; ve hale svéma klostéma vodeňkama, šerukéma halozama a hostém listím paprškum mém bránite, že řása jejich nemuže k vám do lesa prurazet.

A tak dělajú take mnuzi ledi, a só pudubni dětum neruzomném; he vuni beli a só névic sami ščesto svymo na překážko, nechcó hale tuhu říct a přeznat se k tomu, a prutu vinijó z tuhu, he z hiných vlasních hřichu rači puvodce všehu dubryhu, a reptajú pruti otei a stvůřiteluvi svymo a prutu módrymo řízeňo bužimo.

8. V Přisnoticích u Židlochovic.

Napsal pan Jan Fáborský.

Slunýčko a strome.

Stěžuvale sobě jednó strome v lese na slunýčko, vobzláščně dube, lipě, bore, jive a take volše, březe, jabore, voseke a planý střešně, a povidale, protože se na ně hněvale: Te, královno nebes, vosvácuješ hluchý města, tichý dědine a hórodný rola, na keréch se bléská zlatoklasá pšenca, zblovitý žito (též rěz), bujná jařina a zrnaté ječmeň rolníkú; z tvéech tepléech paprškú těšijó se a radujó take zelený lóke, vinice, bohatý na hrozně a holý kopce, co dosahujó haž do nebe; jenom lese stromovím porůstly nechávaš v smutné temnosti, ve vazko a v chladným stíně. A povidale na tóto žalubo slunýčko z vé-sokosti své stromům, to je, dubům, lipám, borům, jívám a také volšám, březám, vosekám, jaborům a planém střešňám: Kóknite se jenom nemódfi pozornějši vokolo sebe, a nandete a hovidite, že ste sami hlavni a névěči příčinó všeckýho toho, z čeho ničky mne vinite, a ne já; nebo bech zajistě z velkó radusťó časo letniho a zimniho na vás svítlo, ve hale svéma klustéma tělama, širokéma haluzama a hustém listím paprškum mém bránite, že zář jejich nemuže do lesa vašeho prorážet.

A tak dělajú take mnozi lidi, a só podobni dětum nerozumném; e voni bele a só sčesti svýmo névic sami v cestě; nechcó to hale říct a přeznat se k tomo, a vinijó z toho a z hiných vlasních hřichů réší původce všeckýho dobrýho, a reptajú protivá otei a stvůřiteluvi svýmo a protivá módrymo řízení božimo.

9. V Nosislavi.

Slunýčko a stromé.

Stěžuvale se jedné stromě v lese na slunýčko, zlášče dube, lípe, bore, volve, a take volše, bříze, jaboré, voseke a planý střešné, a povídale, protože se na ně hněvale: Te, královno nebes, osvěcuješ hluchý města, tichý dědine a hórondný pola, na kerých se blýská zlatoklasá pšenca, zblovitý žito, bujná jařina a zrnaté ječmeň rolníkůj; z tvých teplých papršků těšijó se a radujó take zelený lóke, vinice bohatý na hrozne, a holý kopce, co se znášijó haž do nebe; jenom lese stromama porostlý necháváš v smutné temnotě, ve vazko a v chladným stíně. E povídalo na tóto žalubo slunýčko z vesokosti své stromům, to je, dubům, lípám, borům, volvám, volšám, břízám, vosekám, jaborům a planém střešním: Podivéte se jenom nemódrí pozorňeši vokolo sebe, a nandete a huvídite, že ste sami hlavní a névěčí příčinó všekyho tehoty, z čeho věil mně viníte, a ne já; nebo bech zajistě z velkó radostó časo letního a zimního na vás svítilo, ve hale svéma klustéma tělama, širokéma haluzama a hustém listím paprškům mém bránite, že zář jejich nemůže do lesa vašeho prorazit.

A tak dělajó take mnozí lidí, a só podobní dětřim nerozumném; he voní bele a só ščestí svýmo névic sami v cestě; nechcó to hale říct a přeznat se k temo, a vinijó z toho a z hiných vlasních hříchů radši původca všekyho dobrého, a reptajó protiva votcovi a stvořitelovi svýmo a protiva módrýmo řízení božimo.

10. V Šitbořicích.

Napsal pan J. Šula.

Slunýčko a stromé.

Stěžuvale se jedné na slunýčko stromě v lese, vobzlášče dobe, lípe, bore a hivy, a take volše, březe, jaboré, voseke a planý střešné, ha povídale, protože se na ně hněvale: Te, královno nebes, osvěcuješ hluchý města, tichý dědine a hórondný rola, na kerých se blýščí zlatoklasá pšenca, zblovitá ryž, bujná jařina a zrnaté ječmeň rolníkůj; z tvých teplých papršků těšijó a radujó se take zelený lóke, vinice bohatý na hrozne, a holý kupce, co dosahujó haž do nebe; jenom lese stromama porostlý necháváš v smutné temnosti, ve vazko a chladným stíně. A povídalo na tóto žalobo slunýčko z vesokosti své stromům t. j., dubům, lípám, borům, hívám, a take volšám, březám, vosekám planém střešním: Kóknite se enom nemódrí pozorňeši vokolo sebe, nandete a hovídite, že ste same hlavní a névěčí příčinó všekyho tehoto, z čeho věil mne viníte, a ne já; leho bech histotně z velkó radostó časo letního a zemního na vás svítilo, ne hale svéma klostěr

lama, širokéma halozama a hostém listím paprškům mém bráníte, zářa jejich nemůže do lesa vašeho prorážet.

A tak dělají také mnozí lidi, a só podobní dětům nerozumným; he ni bele a só ščesti svýmo névic na překážko; nechcú to hále říet a eznat se k temo, a vinijó z toho a z hiných vlasních hříchů rači ivodce všeckyho dobrýho, a reptajó proti ocovi a stvořitelovi svýmo a otí módrýmo řízení božimo.

11. V Budkovicích blíž Ivančic.

Napsal pan Tomáš Procházka.

Sloničko a strome.

Stěžoval' se jedno strome v lese na sluničko, totiž dobe, borovice, hive, olše a plane třešně, a řekle v zlosti: Te svítíš na města, dědine a pola, na lóke a vinohrade; i hiné věci na zemi radojó se z tvých teplých aprško; jenom lese necháváš v smotné tmě. E řeklo na to sloničko tromům, dobům, borovicám, hivám, volšám a planým třešňám: Povíte se a déte pozor vokolo sebe, že ve same ste hlavní a névěčí příčinó toho všeho, co mně hněke za vino dáváte, a nikdo hiné; ebo ve same svéma klostéma vodenkama, širokéma halozama a hostém stem překážíte, že moje paprške nemožó jasně k vám prosvitět.

Rovně tak dělají mnozí lidi. E voni bel' a só névic sam' svýmo čestí na překážko; nescou se hale k tomu přeznat, a vinijó z toho adči původce všeho dobrýho, a reptajó proti stvořiteli svýmo a proti módrýmu řízení božimo.

12. V Morasicích blíž Výmyslic.

Napsal pan J. Kandrnoška.

Slonce a strome.

Stěžoval' sobě jedno na slonce strome v lese, névic dobe, hlpe, borovice, hive, volše, voseke a plany střešně, a hněvaja se na ně hovidale: Te osvítuješ hločny města, tichy dědine a hórodny roli, na terých se svítí zlatoklasná pšenca, žito, ječmen a bojná jařica; z tvých eplých papršků těšijó se žake zeleny lóke, ryvonosny, vinohrade a holy ropce, až do nebe se zbihajíci; jenom lese stromama porostly necháváš v smutny temnosti, ve vlhkotě a v chladným stíně. I řeklo na toto žalobo slonce stromům, dobům, hlpám, borovicám, hivám, volšám, vosekám a planém střešňám: Hldnte ve nemódrí jen pozorněje vokolo sebe a hovidíte, že ste sami hlavnó a névěčí příčinó všeho toho, z čeho mně něky vino dáváte, a ne já; nebó běch z velko radosti časó

letního a zemního na vás svítelo; ve sami ale svéma klostéma pněma, širokéma halozama a hostém hlstím paprškům mém bráníte, že zář jejich nemůže k vám do lesa prorazet.

A tak činíjí také mnozí hldi, podobni sóc dětím nerozumném; take voň bel' a só sami névic ščestí svymo na překážce; ale nechó to říct a se k tomo přeznat, a dávají vino z toho a z hiných vlasních hříchů řeš původcimo všeho dobrého, a reptají proti stvořitelovi svymo a proti módrymo řízeň' božimo

13. Ve Zvěrkovicích blíž Hostími.

Napsal pan Fr. Valouch.

Slonečko a strome.

Stěžoval' sobě jedná na slonečko strome v lesi, zlášče dobe, hlpe, borovice, hive e také volše, březe, jabore, voseke a plané střěšně, hi povídal', protože se na ně hněval': Te, královno nebes, hosvěcoješ hločné města, tiché vse a hóródné pole, na keréch se bléská zlatoklasá pšen'ca, stebelnaté žeto, bujná jař a zrnaté ječmen sedláko; z tvéch teplých paprško těšijó a radujó se také zelené lóke, vinohrade bohaté na hrozne e holé kopce, co sahajó až do nebe; jen lese stromama porostlé necháváš v smotné temnostě, ve vlhko a v chladném stíno. Hi povídalo na toto žalobo slonečko (sluněčko) s vasokosti své stromům, dobům, hlpám, borům, hívám e také volšám, březám, vosekám, jaborům a planým střěšňám: Hlidňte jen nemódrí pozorněc vokolo sebe, a najdete a hohlidáte, že ste sam' hlavní a névečí příčina všeho toho, z čeho ničko muě viníte, a ne já; nebo bech jistě z velkó radostí časó letního i zimního na vás svítilo, ve ale svéma klostéma tělama, širokéma halozama a hostém hlstem paprškóm mém bráníte, že záře jejich nemože do lesa vašeho prorazet.

A tak dělají také mnozí ld'e, a só podobny dětím nerozumném; he voň bel' a só ščestě svémo névic sam' na překážko; nechó to ale říct a přeznat se k tomo, a dávají vino z toho i z hiných vlasních hřícho (též gricho) rač původce všeho dobrého a reptají protě otce a stvořitelov' svémo a protě módrémo řízeni božimo.

Různořečí dolské.

14. V Bedhalicích u Viškova.

Napsal pan Fr. Škorpík.

Sloníčko a stromy.

Stěžovaly sobě jednou na sluníčko stromy v lese, zlášče duby, lípy, bory a jivy, a taky olše, březe, javory, osyky a plany střěšně, a po-

ly, protože se na ně hněvaly: Ty, královno nebes, osvěcuješ hlučny ta, tichy dědiny a ourodny pola, na kterých se blýská zlatoklasá nica, zblovitá ryž, bujná jařina a zrnatej ječmen rolníků; z tvejch ejch -paprsků těšijou a radujou se taky zeleny luka, vinice bohaty hrozny a holy kopce, co dosahujou až do nebe; jenom lese stromům porostly necháváš v smutny temnosti, ve vazku a v chladným š. A povidalo na tuto žalobu sluníčko z vysokosti svej stromům, je, dubům, lipám, borům, jivám a taky olšám, březám, osykám, jařim a planejm střešňám: Kouknite se jenom nemoudří pozornější okolo se a nandete a uvidíte, že ste sami hlavní a největší příčinou všeho toho, z čeho včil mně viníte, a ne já; nebo bych zajistě z velu radostou času letního a zimního na vás svítilo, vy ale svejma klujema tělama, širokejma haluzama a hustým listím paprskům mejm bráníte, že zář jejich nemůže do lesa vašeho prorážet.

A tak dělajou taky mnozí lidi, a sbu podobni dětem nerozumnejm; oni byli a sou šťastí svymu nejvíc sami v cestě; nechcou to ale říct k tomu se přiznat, a vinijou z toho a z jinejch vlastních hříchů radši dvoje všeckeho dobrého, a reptajou protivá otcovi a stvořitelovi svynu a protivá moudrému řízení božímu.

15. V Litečicích.

Napsal pan V. Lešetický.

Slunko a stromy.

Stěžovaly si kdysi na slunko stromy v lesi, zláštně duby, lipy, bory, hivy, volše, vosyky, březe, jabory a plané střešně, a povidaly, protože se na ně hněvaly: Ty, královna nebes, osvěcuješ hlučny města, tichy dědiny a ourodny pola, na kerých se ligotá zlatoklasá pšenica, zblovitá ryž, bujná jarka a zrnatý ječmen rolníků; z tvých teplých paprsků těšijou a radujou se též zeleny lóky, vinohrady na rozny bobaty a holy kopce, kery se až do nebe vynášijou; jenom lese stromům porostlé necháváš v smutné temnosti, ve vlhku a chladným tínu. Odpovědělo na této žalobu slunko stromům, dubům, lipám, borům, jivám, volšám, vosykám, březám, jaborům a planým střešňám: Pohlíňte vy nemoudry jenom vokolo sebe, a nandete a uvidíte, že ste samy hlavní a největší příčina všeckeho toho, z čeho mě včil obviňujete, a na žádný spůsob já; leboť bych s velikou radostí v létě i v zimě na vás svítilo, ale vy svojima klustýma pňama, širokýma haluzama a hustým listím paprskům mým bráníte, že záře jejich do lesa vašeho nemůže prorazit.

A taktěž činijou i mnozí lidé, sa podobni dětem nerozumným; oni byli a sou hlavní příčina svojho nešťastí, nechcou to ale říct a k tomu se přiznat, a vinijou z toho a z jiných vlastních hříchů raděj

původca všeckeho dobrého, a reptajou proti otcu a stvořiteli svojímu proti moudrému řízení božímú.

16. V Koryčanech.

Napsal pan Kašpar Pivoda.

Slunce a stromy.

Stěžovaly si jednu na slunce stromy v lesi, obzvlášť duby, lípy, lípy a jivy, i taky olše, břez, jabor, osyky a planý střešně, a podaly, proto že se na ně hněvaly: Ty, královno nebes, osvěcuješ hluboká města, tichý dědiny a úrodný pola, na kerých se blýští zlatoklasá pšenice, steblovitá ryž, bujná jařina a zrnatý ječmen rolníků; z tvých teplých paprsků těšijí a radují se taky zelený lúky, vinice, bohatý bražny a holý kopce, co dosahují až do nebe; jenom lese porostlým stromovím necháváš v smutný temnosti, ve vlhku a ve chladným stínu. I povídalo na tuto žalobu slunce z vysokosti své tromom, totiž duby, lípám, borom, jívám, olšám, březám, osykám, jaborom a planým střešním: Pohlídnite jenom nemúdrí pozornější okolo sebe, a najde i uvidíte, že ste sami hlavní a největší příčinú všeckeho toho, z čeho včil mě viníte, a ne já; nebo bych zajisté z velkú radostí času letní a zimního na vás svítilo; vy ale svými tlustými tělami, širokýma hluzama a hustým listím paprskom svým bráníte, že žár jejich nemože do lesa vašeho prorážet.

A tak dělajú taky mnozí lidi, a sú podobní dětom nerozumným; oni byli a sú štěstí svému nejvíce sami v cestě; nechcú to ale říct k tomu se přiznat, a vinijú z toho i z jiných vlasních hříchů radší původca všeckeho dobrého, a reptajú protiv ocovi a stvořiteli svému protiv moudrému řízení božímú.

17. V Bakvičech blíž Podivína.

Napsal pan Fr. Schuster.

Sluničko a stromy.

Stěžovaly sobě jednou na sluničko stromy v lesi, zvlášť duby, lípy, jabor a jivy, i taky olše, břez, jabor, osyky a planý střešně, a povídaly, proto že se na ně hněvaly: Ty, královno nebes, osvícujáš hluboká města, tichý dědiny a úrodný pola, na kerých se blýští zlatoklasá pšenice, steblovitá ryž, bujná jařina a zrnatý ječmen rolníků; z tvých teplých paprsků těšijou a radujou se taky zelený louky, vinohrady bohatý na hrozny a holý kopce, co dosahujou až do nebe; jenom lesem stromovím porostlým necháváš v smutnej temnosti, ve vlhku a ve chladným stínu. Nějaká tato žaloba povídalo sluničko z vysokosti svéj stromů

jest, dubům, lipám, borůvkám, lípám a taky olšům, březám, osykám, ja-
 orům a planým střešňám: Pohlédněte, jenom nemoudré pozornější ko-
 m sebe, a nandete i uvidíte, že ste samy hlavní a největší příčina
 šeckeho toho, z čeho věll mě vinité, a ne já; nebo bych zaisté z vel-
 ou radostí času letního a zimního na vás svítilo, vy ale svýma klu-
 týma kmenama, širokýma haluzama a hustým listím paprškům mým
 ráníte, že zář jejich nemůže do lesa vašeho prorazit.

A tak dělajou taky mnozi lidi, a sou podobni dětám nerozumným;
 oni byli a sou štěstí svýmu nejvíc sami na překážku; nechcou to
 le říct a přiznat se k tomu, a vinijou z toho i z jiných vlasních hří-
 chů: rač původca všeckeho dobrého, a reptajou proti otcí a stvořiteli
 svýmu a proti moudrýmu řízení božimu.

Různořečí hanácké.

18. Od Studnic u Viškova.

Napsal pan Fr. Paleček.

Slunce a strome.

Stěžovale si jedná na slunce strome v lesu, zlášče dobe, lepe, bore,
 hive, volše, voseke a plany střešně, a pravile, lebo se hněvale na ně:
 Ta, královna nebes, vosviejoš hločne města, tichy dědine a hóródny
 pola, na kterých se bléští zlatoklasá pšenica, stybelnatá ryž, bujná
 jarka a zrnaté ječmen rolníků; z tvých teplot papršků těšijó a ra-
 dojó se taky zelene lóke, vinohrady na hrozne bohaty a holy kopce,
 co se znášijó haž do nebe; jenom lese stromovým porostle necháváš ve
 smotne tmě, ve vlvkotě a v chladnem stíno. E řeklo na toto žalovo
 slunce z vesostí své stromům, dobům, lepám, borovicám, hivám, vol-
 šám, vosekám a planým střešňám: Pohlédněte jenom nemódrí pozor-
 něší vokolo sebe, a nandete e hovídite, že ste samy ste hlavní a největší
 příčino všeckeho toho, z čeho mně věll vinité, a ne já; nebo bech za-
 jisté z velkó radostí času letního a zemního na vás svítilo, ve hale
 vašema klostéma vodenkama, širokýma haluzama a hostým lestím pa-
 prškům mým bráníte, že zář jejich nemože k vám do lesa prorazit.

A takto dělajó e mnozi ledi, a só podobni nerozumpným dětem; he
 voni bele a só největší sami štěstí svýmu na překážce; nechcú to hále
 říct a přeznat se k tomu, a vinijó z toho he z jiných vlastních hříchu
 rač původca všeckeho dobrého, a reptajó proti otcí a stvořitelovi svýmu
 a proti modrýmu řízení božimu.

19. V Olšanech u Olomouce.

Napsal pan Tom. Bečák.

Slunce a strome.

Stěžovali si jedné strome v lesu na slunce, zlášče doba, lepe, borovice, íve, olše, oseke a plany střešně, a pravila, lebo se hněvalo na ně: Te, královná nebes, osvicoješ hločny města, tichy dědine a úrodný pola, na kerých se skvijó zlatoklasá pšenica, stebelnaty žeto, bujná jarka a zrnaté ječmeň rolníku; z tvých teplých papršku těšijó a radost se taky zeleny lóke, vinice na hrozne bohaty a holy kopce, co se znášijó až do nebe; jenom lese stromovím porostly necháváš v smotné tmě, ve vlhkotě a v chladnym stíno. E řeklo na toto žalobo slunce z vesosti svoji stromom, dobom, lepám, borovicám, ívám, olšám, osekám a planém střešněm: Pohlidněte jenom nemódfi pozorlivíší okolo sebe, a nandete a ovizete, že ve sami ste hlavní a névěči přéčeno všechny toho, z čeho mně viníte, a ne já; leho bech zajistě z velekó radost časó letního a zemního na vás svítílo; ve ale svéma klostéma píama šerokéma halozama a hostém léstím paprškom mém bráníte, že zář jejich nemože k vám do lesa prorazet.

A takto dělájó e mnozi ledí, a só podobni dětem nerozomným; e oni bele a só névic sami sčesti svymo na překážce, nechcó to ale říct a k temo se přeznať, a vinijó z toho e z jiných vlasních hřichu ráč povodec všeckeho dobrýho, a reptájó proti otcovi a stvořitelovi svymo a proti módrymo řízeni božimo.

Podřečí východni.

Různořečí dolnobečevské.

20. V Lutepcanech u Kroměříže.

Napsal pan Štěpán Cholava.

Slunko a stromy.

Stěžovaly si jedné stromy v lesi na slunko, zlášče duby, lipy, borovice, ívy, olše, jabory, osyky a planý střešně, a povídalý, hněvaja na ně: Ty, královná nebeská, osvécuješ hlučny města, tichy dědiny úrodný pola, na kerých se skvěje zlatoklasé žito, zblovitá ryž, buj jarka a zrnaté ječmeň rolníků; z tvých teplých paprškú těšijó a radost se taky zeleny lóky, vinice na hrozny bohaty a holy kopce, co se nebe vznášijó; jenom lese stromovím porostlý necháváš v smutne tólosti, ve vlhku a v chladnym stíně. I řeklo na tuto žalobu slunko vesosti svoji stromom, dubom, lipám, borovicám, ívám, olšám, jak

rom, osykám a planém střešňám: Pohlídnite jenom nemódfi pozorněši okolo sebe, i nandete a uvidíte, že sami ste hlavní a névěči přičinó všeho toho, z čeho věil mě viníte, já ale né; nebo bych jistě z velkó radostó času letního a zimního na vás svítilo; vy ale svojema tlustéma pňama, širokéma haluzama a hustém léstím paprškóm mojim bráníte, že žáfa jejich nemože k vám prorazit.

A tak činijó i mnozí lidi, a só podobní děťam nerozumném; i oni byli a só névic ščestí svojimu na překážee; nechtěja to ale říci a přiznat se k temu, vinijó z toho i z jiných vlastních hříchů rači původca všeho dobrého, a reptajó proti ocovi a stvořitelovi svojemu a proti módrýmu řízení božímu.

21. Ve Vikoši blíž Přerova.

Napsal pan Fr. Lorenc.

Slunce a stromy.

Stěžovaty sobě jedná stromy v lesi na slunce, zlášče duby, lipy, bory a ivy, i taky olše, březe, jábory, osyky a planý střešně, a povídały, hněvaja se na ně: Ty, královno nebe, osvícnejš bhučný města, tichý dědiny a órodný pola, na keréch se blišče zlatoklasý žito, steblovitá ryž, bujná jařina a zrnaté ječmeň rolniků; z tvojih (tvých) teplých papršků těšijó a radujó se taky zelený lóky, vinice na hrozny bohatý a hoľý kopce, co se znášijó až do oblaků; jenom lese stromovím porůstlý necháváš v smutné temnosti, ve vlvku a chladným tínu. Na tuto žalovu povídało slunce z vysosti svoji stromom, to je, dubom, lipám, borom, ivám, i taky osykám, březám, jáborom a planém střešňám: Pohlédněte jenom nemódfi pozorněši okolo sebe, a nandete i uvidíte, že vy sami ste hlavní a névěči přičina všeckýho toho, z čeho věil mě viníte, a ne já; lebo bych já z velikó radostó času letního i zimního na vás svítilo; vy ale svojema tlustéma pňama, širokéma haluzama a hustém léstím paprškóm mojim bráníte, že žáfa jejich nemože k vám do lesa prorazit.

A tak dělajó taky mnozí lidi, sóc podobní děťom nerozumném; i oni byli a só névic svojemu štěstó na překážku; nechoó to ale říci a přiznat se k temu, a vinijó z toho a z iných vlastních hříchů radši původca všeckýho dobrého, a reptajó proti otei a stvořitelovi svojemu a proti módrýmu řízení božímu.

22. V Bořenevících blíž Holešova.

Napsal pan Jos. Malík.

Slunko a stromy.

Stěžovaly si jednou stromy v lesu na slunko, obzláštné duby, lipy, bory, ivy, olše, osyky, březe, jábory a plany střešně, a povídały, proto

že se na ně hněvaly: Ty, královno nebes, osvícuješ hlučný města, tichý dědiny a úrodný pola, na kerych se blíští zlatoklasnatý žito, zblouvitá ryž, bujná jarka a zrnatý ječmeň rolníků; z tvých teplých papršku těšíjou a radujou se taky zelený louky, vinohrady na hrozny bohatý a holy kopce, kery se až do nebe vypínajou; jenom lese stromama porostly necháváš ve smutné tmě, ve vlhku a chladným tině. I povídalo na této žalobu slunečko z vysosti svoji stromom, dubom, lipám, borom, ivám, osykám, březám, jaborom a planým střešňám: Podívejte se vy nemoudry jenom okolo sebe, a nandete a uvidíte, že ste samy hlavní a největší příčina všeckeho toho, z čeho mne věil vinite, a na žádný způsob já; lebo bych z velikou radosti v létě i v zimě na vás svítilo, vy ale svojema tlustyma pňama, širokyma haluzama a hustým listím paprškem mojim zavazite, že žář jejich do lesa vašeho nemože prorážet.

A tak dělajou i mnozí lidi, sa podobni dětom nerozumným; i oni byli a sou névic svojemu štěstí na překážku; nechcou to ale řeknout a se k tomu přiznat, a vinijou z tého a z jiných vlastních říchu rači původca všeckeho dobrého, a reptajou proti otcu a stvořitelu svymu a proti moudrymu řízení božimu.

23. V Přerově.

Sluničko a stromy.

Stěžovaly sobě jednue na sluničko stromy v lesi, zlašče duby, lipy, bory a ivy, i taky olše, březe, jabory, osyky a plany střešně, a povídaly, proto že se na ně hněvaly: Ty, kralovna nebes, osvícuješ hlučný města, tichý dědiny a urodný pola, na kerych se blýští zlatoklasné žito, stěblovitá ryž, bujná jařina a zrnatý ječmeň sedlaku; z tvých teplých papršku těšíjou a raduju se taky zelený luky, vinice, bohatý na hrozny a holy kopce, co dosahuju až do nebe; jenom lese stromovím porostly necháváš v smutnej temnosti, ve vlhku a ve chladným tinu. Na tuto žalobu povídalo sluničko z vysosti svej stromom, to je, dubom, lipam, borom, ivam, i taky olšam, březam, osykam, jaborom a planým střešňám: Pohledněte enom nemudří pozornější kolem sebe, a nandete i uvidíte, že ste sami hlavní a největší příčinu všeckeho toho, z čeho věil mne vinite, a ne já; nebo bych zajisté z velku radostí času letního a zimního na vás svítilo; vy ale svyma klustyma kmenama, širokyma haluzama a hustým listím paprškem mym branite, že žář jejich nemože do lesa vašeho prorážet.

A tak dělajou taky mnozí lidi, sa podobni dětom nerozumným; oni byli a su štěstí svymu najvíce sami na překážku; nechcou to ale říct a přiznat se k tomu, a viniju z tého i z jiných vlastních říchu rači původca všeckeho dobrého, a reptaju proti otcu a stvořitelu svymu a proti mudrymu řízení božimu.

Různořečí Hornobečevské.

24. V Zubří u Rožnova.

Napsal pan Ondřej Palacký.

Slunce a stromy.

Stěžovaly sobě jednu stromy v lesi na slunce, obzvláštně duby, lipy, bory, vrby (zlatoliče), olše, javory, osyky, březe a plané střešně, a pravily, proto že sa naň hněvaly: Ty, královno nebeská, osvěcuješ hlučné města, tiché dědiny a úrodné pola, na kerých sa leskne zlatoklasé žito, stebelnatá rež, bujná jarka a zrnatý ječmen rolníků; z tvých teplých papršků těšá sa i zelené lúky, vinohrady na hrozny bohaté a holé kopce, co sa až do nebe vypinajú; edem (edom, enom) lesy stromovím porostlé necháváš ve smutnej temnosti, ve vlhku a v chladném stínu. I řeklo na tuto žalobu slunce stromom, dubom, lipám, borom, zlatoličom, olšám, javorom, osykám, březám a planým (polním) střešňám: Pohledněte (pohleňte) vy nemúdré enom pozornější okolo seba, a nandete i uhlédnete, že ste samy hlavní a největší příčinu toho všeckého, z čeho mňa včil viníte, a ne já; neboť já bych s velikú radostú času letního i zimního na vás svítilo; ale vy samy svými tlustými sněty, širokými haluzami a hustým listím paprškem mým překážíte, že zářa jejich nemože k vám do lesa prorazit.

A taktěž činá i mnozí ľudě, podobní sůce děťom nerozumným; i oni byli a sú sami šťastí svému na překážku, necheú to ale říct a k temu sa přiznať, a viná z toho i z jiných vlastních hříchů radši původca všeckého dobrého, a reptajú proti otcí a stvořiteli svému a proti múdrému řízení božímu.

25. V Karlovicích.

Slunce a stromy.

Nařikaly si dysi stromy v lesi na slunce, zlášče duby, lipy, bory a lvy, též olše, březe, javory, osyky a plané střešně, a prály, hněvaja sa naň: Ty, královno nebe, osvícuješ hlučné města, tiché dědiny a úrodné pola, na kerých sa blýščí zlatoskvúcí žito, steblovitá rež, bujná jařina a zrnatý ječmeň rolníků; z tvojich teplých papršků těšá a radujú sa také zelené lúky, vinice na hrozny bohaté a holé kopce, co sa znášajú až do oblaků; edem lesy stromovím porostlé necháváš v smutné temnosti, ve vlhku a chladném tínu. Na túto žalobu prálo slunce s vysostí svoji stromom, to je, dubom, lipám, borom, ívám, též osykám, březám, javorom a planým střešňám: Podívejte sa edem nemúdrí pozornější okolo sebja, a najdete a uvidíte, že vy sami ste hlavní a největší příčina všeckého toho, z čeho včil mňa viníte, a né já; lebo bych já s velikú radostú času letního ai zimního na vás svi-

tilo; vy ale vašimi tlustými pňami, širokými haluzami a hustým listím paprškem mojim bráníte, že žáří jejich nemůže k vám do lesa prorazit.

A tak dělají si mnozí lidé, sice podobní dětom nerozumným; a oni byli a sů nejvíce svójemú štěstí na překážku, nechcú to ale říknú a přiznat sa k tomu, a viná z toho a z jiných vlastních hříchů rači půvoce všeckého dobrého, a reptú proti otcí a stvořitelovi svojmu a proti múdrému řízení božímú

26. V Busavé pod Hostýnem.

Napsal p. Dan. Sloboda.

Slunce a stromy.

Stýskaly sobě jednú stromy v lese na slunce, menovitě duby, lipy, bory, jívy, olše, osyky a plané střešně, a pravily, hněvají se na ně: Ty, královno nebes, osvécuješ hlučné města, tiché dědiny a úrodné pola, na kterých se skví zlatoklasé žito, zbelnatá rež, bujná jarka a zrnatý jačmen rolníků; z tvých teplých papršků těšijú se také zelené lúky, vinice na hrozna bohaté a holé kopce, do nebe se vznášející; jenom lesy stromovím porostlé necháváš v smutnej temnosti, ve vlhkosti a v chladném stínu. Tož řeklo na túto žalobu slunce z vysosti svéj stromům, dubům, lipám, borům, jívám, olšám, osykám a střešným planým: Podivte se jen nemúdrí pozorně okolo sebe a uvizete, že vy sami ste hlavní a nejvěčší příčina všeho toho, z čeho mně věil viníte, a ne já; nebo bych zajisté s velikú radostí času letního aj zimního na vás svítilo; vy ale svýma tlustýma pňama, širokýma haluzama a hustým listím paprškům mojim bráníte, že žáří jejich nemůže k vám do lesa prorazit.

Tak též činijú aj mnozí lidé, podobní súc dětem nerozumným; aj oni byli a sů štěstí svómu nejvíce sami na překážce; nechcú to ale říct a se přiznat k tomu, vinijú z toho aj z jiných vlastních hříchů raděje půvoce všeho dobrého, a reptajú proti otcí a stvořiteli svómu a proti múdrému řízení božímú.

27. Ve Všemíně.

Napsal pan Jos. Vojtek.

Slunce a stromy.

Stěžovaly si jednú na slunce stromy v hoře, zlášče duby, lipy, bory, makyty, olše, osyky, březvy, javory a plané střešně, a pravily, protože sa na ně hněvaly: Ty, královna nebes, osvécuješ hlučné města, tiché dědiny a úrodné pola, na kterých sa blýščí zlatoklasé žito, stěblovitá rež, bujná jářka a zrnatý ječmen rolníků; z tvojich teplých papršků těšijú a radujú sa také zelené lúky, vinohrady na hrozny bo-

até a holé kopce, co až do nebe sa vynášijú; enom hory stromama orostlé necháváš v smutnej temnosti, ve vlhku a v chladném stínu. I ravilo na tuto žalobu slunce stromom, dubom, lipám, borům, makyám, osykám, březám, javorom i planým střešňám: Podivajte sa vy nemůdré enom okolo sebe, a najdete i uhlédnete, že ste samy hlavní a najvěčší příčina všeckého toho, z čeho mňa věil vinite, a na žádný spůsob já; lebo bych z velikú radostú času letního i zimního na vás svítlo, vy ale svýma tlustýma snětama, širokýma haluzama a hustým istím paprškóm mojím bráníte, že žařa jejich do hory vaší nemože prorazit.

A takhle činijá i mnozí lidé, sůce podobní děťom nerozumným; i oni byli a sú sami svému šťastí na překážce, nechcú to ale říct a k tomu sa přiznat, a vinijá z toho a z jiných vlastních hříchů radě původce všeckého dobrého, a reptajú proti otcu a stvořitelu svému a proti múdrému říděňu božímu.

Různořečí Ōderské.

28. V Mileuové u Drahotouš.

Napsal pan Al. Šrom.

Slunce a stromy.

Stěžovaty si jednu na stunce stromy v lesi, zlášče duby, lipy, bory, jivy, olše, jakož i jabory, osyky, březe a pľané střešně, a povidaťy, proto že se naň hněvaťy: Ty, královno nebes, osvěťuješ hlučný města, tichý dědiny a úrodný pola, na kerých se blyščí zlatoklásé žito, stebelnatá ryž, bujná jarka a zrnatý ječmeň sedláků; z tvojich teplých papršků těší a radujú se ai zelený lůky, vinohrady na hrozny bohaty a holé kopce, co se až do nebe vypinajú; enem lese stromovím porostlé necháváš ve smutnej tmě, ve vazku (vlhku) a v chladným tñě. A řeklo na tuto žalobu slunce stromom (i stromům), to je, dubom, lipám, borom, jivám, olšám, taky jaborom, osykám, březám a pľaným střešňám: Pohlídnete vy nemůdré enem pozornějši około sebe, a nandete a nahlídnete, že ste samy hlavní a největší příčinú všeckého toho, z čeho ně věil vinite, a ne já; lebo já bych s velikú radostú času letního ai zimního na vás svítlo, ale vy samy vašima tlustýma pľama, širokýma haluzama a hustým listem mojím paprškům překážíte, že zářa jejich nemože k vám do lesa prorazit.

A tak dělá ai moc lidí, kerí sú podobní děťom nerozumným; bai oni byli a sú sami svojemu šťastí na překážku, nechcú to ale říct a k temu se přiznat, a vinijú z toho a z jiných vlastních hříchů račí původce všeckého dobrého, a reptajú proti ocu a stvořitelu svému a proti múdrému řízení božímu.

29. V Modslavicích.

Napsal pan Ondřej Palacký.

Stunce a stromy.

Stěžovaly sobě ráz stromy v lesu na stunce, zvláště duby, lipy, bory, jivy, olše, javory, osyky, březe a plané střešně, a praviťy, proto že sa na ňo hněvaly: Ty, královno nebes, osvěcuješ hlúčné města, tiché dědiny a úrodné pola, na kerých sa blyščí zlatoklase žito, stěbelnaté obilé, bujná jarka a zrnatý ječmen sedlákůch; z tvých těplých paprškůch těšá sa ai (aji) zelené lúky, vinohrady na hrozny bohaté a holé kopce, co sa až do nebě vypinajú; edem lese stromovím porostlé necháváš ve smutné tmě, ve vlhku a v chladném tině. A řeklo na tuto žalobu stunce stromům, dubům, lipám, borům, jivám, olšám, javorům, osykám, březám a planým střešňám: Pohlehtë vy němúdré edem pozornější około sebe, a najdětě a uhlédnětě, že stě samy hlávni a največší příčinu všeckého toho, z čeho mňa včil vinitě, a ni já; lebo já bych s velkú radostú času letního a i zimního na vás svitilo, ale vy samy svými tlustými pni, širokými haľuzami a hustým listem paprškům mým překážítě, že zářa jejich němože k vám do lesa prorazit.

A taktěž dělá a i hojně lidí, keří sú podobni dělům něrozumným: a i oni byli a sú sami šťastí svému na překážce, něchcú to ale řeknúť a k temu sa přiznať, a viňá z toho a z jiných vlastních hříchůch radši původca všeckého dobrého, a reptajú proti otcu a stvořitelu svému a proti múdrému řízení božímu.

30. V Mozlovicích.

Napsal pan Št. Navrátil.

Stunko a stromy.

Stěžovaly sebě jednuc (raz) stromy v lese na stunko, menovitě duby, bory, jivy, lipy, olše, osyky a plane střešně, a povědaľy, proto že se naňo hněvaly: Ty osvícuješ šramotne města, tiche dědiny a urodne pola, na kerých se bliščí zlatoklase žito, reť, jačmen a bujna jarkina; ba i zelene lúky a vinohrady a do nebě šahaľuci vrchy těša sú z těplých paprškův tvójich; eden lesy stromami porošecne nechavaš smutne tēmnosti, ve vlhkotě a v chladnem tině. I povědaľo na tu žalobu stunko stromům, borům, jivam, lipam, olšam, osykam a střešňám planým: Podivajtě se edem hlupy pozornější kole sebě a najdětě, že stě samy ukrutnu a největší příčinu toho všeckého, z čeho mě včil vinitě (co na mně ustrkujetě), a ni já; nebo bych s velku radostú v let v zimě na vás svitilo; vy ale samy svojimi hrubými pňami, širokými ha

lužami a hustými listami zavazatě mojim paprškam, že řaža jejich ně-
može ku vam do lesa přejist.

Tež tak dělaju i všelijaci lude, podobni dětam něrozumným; ba iť
oni byli a su sami najviece svojimu štěstiu na protivenství, něchcu ale to
sami řeknuť a k temu se přiznať, a viňa z toho, ba iť z jinych vla-
stnich hřichův radši původca všeckeho dobrého, a reptaju (promlujaju)
proti ocu a stvořitelu svojimu a proti mudremu řízení božimu.

Různořečí Opavsko-Ostravické.

31. Ve Fridku.

Napsal pan Ignác Tkač.

Słunko a stromy.

Ščežovaly sebe (také seje) roz strumy v leše na słunko, mynoviéce
duby, sosny, rokyty, lipy, olše, ošíky a pláne třešně, a povědały, bo še
naň hněvaly: Ty osvieuješ šrumotne města, čiche dzedžiny a urodne
pola, na kjerychž še blišči zlatokłose žito, obili, jačmyň a bujno ja-
řina; ba i zeline lůky, vlnohrady a k nebu powyšine vyrehy a kopce
raduju še z čeplych papršku tvojich; jedyn lesy stromami porosycne
něchovoš v smutne čimnošci, ve vylhkošci a v chładnym činu. I pově-
dało na tu žalobu słunko strumum, dubum, sosnum, rokytum, lipum,
olšum, ošíkum a třešňum plánym: Podživojéše še jedyn vy hlůpi pozor-
nějši kole sebě, a najdžece, že šče sami hlávňu a največi příčinu
teho všeckeho, co na mně včil ukazujece, a ně jo; bo bych z velku ra-
lošcu času letniho i žimniho na vas svičilo; ale vy samy svojimi hru-
pymy pňami, širokymi haluzami a hustym lišcim překažoće mojim pa-
přškum, že řaža jejich němeče k vam do lesa přeňšć.

Rovně tak čino i mnozy lude, podobni džećum něrozumným; i uni
yli a su ešče podněš sami svojimu ščešcu na překožce; něchcu to ale
povědać a k tymu še přiznać, a vinu toho i jinych vlastnich hřichův
lovaju puvodeovi všeckeho dobrého, a reptaju proci otcu a stvořitelu
vojimu a proci mudremu řízení božimu.

32. V Háji u Opavy.

Napsal pan A. Vašek.

Słunko a stromy.

Ščežovaly se jeden raz stromy v leše na słunko, menoviče duby
py, sosny, ivy, olše, ošíky a pláne střešně, a pravěly, bo se hněvaly

na ňo: Ty, kralovno neba, osvievuješ hučne města, čiche dzedžiny a urodne pola, na kerych se skviju zlatoklase žito, ščebebnata rež, bujna jarka a zyrnaty jačmeň rolnikuv; z tvojich čeplych papyrškv česu a raduju se tež zelene ľuky, vinice na hrozny bohate a hoľe kopce, co se vynašaju do neba; enem lesy stromovim porostľe něchavaš v smutnej čmě, ve vylhkoče a chľadnym čičnu. I řekľo na tu žalobu slunco z vysočiči svoji stromum, dubum, lipam, sosnam, (borovicam), ivam olšam, ošikam a pľanym střešňam: Pohľadniče ene němudři pozorlivějši okoľo sebe, a najdzeče a uvidziče, že vy same šče hľavňum a najvěčum pričinnm vŕeckeľo toho, z čeho mě viniče, a ně ja; bo bych zajišče z veľkum radoščum času letněho a žimněho na vas svičilo, vy ale svojima hrubyma pňoma (kľapčoma), širokyma haľužoma a hustym liščim papyrškum mojim braniče, že jejich zařa němože k vam do lesa přeražáč.

A tak džeľaju i mnozy ľude, sue podobni džečum něrozumnym; i oni byli a su najviec sami ščešču svojemu na překažce, ale něcheu to řec (řeknuč) a přiznač se k temu, a viňu z tego a z jnych vlastnych hřichuv rači puvodca vŕeho dobreľo, a reptaju proči otei a stvořitelovi svojemu a proči mudremu řidzeňu božiemu.

33. V Milhestovicich u Opavy.

Napsal pan Vinc. Prasek.

Slunco a stromy.

Ščežovaly sobě raz stromy v leše na slunco, menoviče duby, lipy, sosny, vrby, olše, ošiky a pľane střešně, a prajely, bo se na ňo hñevaly: Ty, kralovno neba, osvievuješ hučne města, čiche dzedžiny a urodne pola, na kerych se blišči zlatoklase žito; zrnata rež, ščebebnaty jačmeň a bujne jare žito; z tvojich čeplych papyrškuv česu a raduju se zelene ľuky, revnate vinice a hoľe kopce, kere až do neba šahaju; ene lesy stromovim porostľe něchavaš ve smutnej čmě, ve vlvkošiči a chľadnym čičnu (chľadnej čični). A řekľo na tu žalovu slunco z vysočiči svojej stromam, dubam, lipam, sosnam, vrbam, olšam, ošikam a pľanym střešňam: Pohľadniče ene vy němudre pozornějši koľem sebe, a najdzeče a uvidziče, že vy same šče hľavňum a najvěčum pričinnm vŕeckeľo toho, z čeho mě viniče, a ně ja; bo by išče s veľkum radoščum času letněho a žimověho na vas svičilo, ale vy svojima hrubyma pňama, široky ma haľužama a hustym liščim papyrškum mojim braniče a překažace, že jejich řařa němože k vam do lesa přeražáč.

A tak džeľaju i maqzi ľude, sue podobnř džečam něrozumnym; i oni byli a su najviec sami svojemu ščešču na překažce, něcheu to řeknuč a přiznač se k temu, a viňu z tego a z jinšich vlastnych hřichův rači puvodca vŕeckeľo dobreľo, a reptaju proči oteu a stvořitelu svojemu a proči mudremu řidzeňu boskemu.

34. V Neplachovicích.

Napsal pan Jos. Kramný.

Slunce a stromy.

Stěžovali sobě raz stromy v lese na slunce, menovide duby, lipy, sosny, vrby, olše, ošíky a pláne střešně, a řekly, hněvajíce se na ňo: Ty, kralovno neba, osvícuješ hučne města, tiche dědiny a urodne pola, na kerych se blišči zlatoklase žito, zrnata rež, stěbelnaty jačmeň a bujne jare žito; z tvych těpých paprškův těšu se i zelene lúky, rovnate vinice a hoře kopce, kere se až do neba zdvihaju; jene lesy stromovim porostle nechavaš ve smutne tmě, ve vlhku a chladne tini. A reklo na tu žalovu slunce stromam, dubam, lipam, sosnam, vrbam, olšam, ošíkam a plánym střešňam: Pohlednitě ene vy němudři pozor-ější około sebe, a najdětě a uviditě, že stě sami hlavňum a najvjačum přičinum všeckeho toho, z čeho mja věil vinitě, a ni ja; lebo ja bych velkum radostum času letního a zimního na vas svitilo, ale vy sami ašima hrubyma pňama, širokyma haľuzama a hustym listim paprškum vojim překažitě, že raža jejich němože k vam do lesa přeražitě.

A taktež čiču mnozi lude, sue podobni děťam něrozumnym; i ni byli a su sami ščesťu svojemu na překažee, něchcu to ale řeknuť k temu se přiznať, a viniju z toho a z jnych vlastnych hřichuv radši uvodca všeckeho dobrého, a reptaju proti otcu a stvořitelu svojemu proti mudremu řízení božimu.

35. V Benešově u Hlučína.

Napsal pan Cyprián Lelek.

Slunce a stromy.

Sčežovali sobě raz stromy v lese na slunce, menovide duby, lipy, borovice, jivy, olše, ošíky a pláne třešně, a pravěly, hněvajíce se na ňo: Ty osvícuješ hučne města, čiche džedziny a urodne pola, na kerych se věje zlatoklase žito, zrnata rež; ščebelnaty jačmeň a bujna jařica; z tvych čepých paprškův česu se tež zelene lúky, rovnate vinice a hoře kopce do neba se zdvihajici; ene lesy stromovim porostle nechavaš v smutnej čemnošči, ve vlhkoče a chladnej čini. I řeklo na tu žalovu slunce stromum, dubum, lipum, borovicum, jivum, olšum, jikum a třešňum plánym: Pohlednitě jen němudři pozornější około sebe, a najdžede, že vy same šče hlavňum a najvěčum přičinum všeckeho toho, z čeho mě věil vinice, a nikoliv ja; boč bych zajišče s velkum radoščum času letního i zimního na vas svičilo, vy ale svyma

hrubyma pňoma, širokyma haľužoma a hustym liščim paprškum nym překažiče, že řaža jejich němože k vam do lesa přeražič.

A tak tež čiču mnozi ľudže, podobni suc džěčum něrozumnym; i oni byli a su sami ščešču svojemu na překažce, něchcejce to ale řeknuč a k temu se přiznač, viňu z tego i z jinych vlastnich hřichův radši původca všeho dobroho, a reptaju proči otcu a stvořitelu svojemu a proči mudremu řizeniu božimu.

36. Ve Vodce sa Opaven.

Napsal týž.

Sľunco a stromy.

Sečžovaly sobě raz na sľunco stromy v lesě, menovicě duby, lipy, borovice, ivy, olše, ošiky a plane třešně, a pravěly, hněvajic sa na ňo: Ty osvěcuješ hučne města, čiche džědziny a urodne pola, na kerych sa skvěje zlatokľase žito, zrnata rež, ščebelnaty jačmeň a bujna jařina; z tvych ceplych paprškův čěšu sa tež zelene ľuky, revnate vinice a hole kopce do neba sa zdvihajici; jene lesy stromovim porostľe něchavaš v smutnej čěmnošči, ve vlvkocě a chľadnej čini. I řekľo na tuto žalovu sľunco stromam, dubam, lipam, borovicam, jivam, olšam, ošikam a plany m třešňam: Pohľednicě jen němudři pozornějši okolo sebe, a najdzěcě, že vy same šče hlavňum a najvěkšum přičinum vseckeho tego, z čeho mě včil vinicě, a ni ja; boč bych zajiščě s velkum radoščum času letniho i zimniho na vas svičičo, vy ale svyma hrubyma pňoma, širokyma haľužama a hustym liščim paprškum nym překažiče, že řaža jejich němože do lesa k vam přeražič.

A tak čiču i mnozi ľudžě, podobni suc džěčam něrozumnym; i oni byli a su sami ščešču svemu na překažce, něchcu ale to řeknuč a k temu sa přiznač, a viňu z tego i z jinych vlastnich hřichův radši puvodca všeho dobroho, a reptaju proči otcu a stvořitelu svemu a proči mudremu řizeniu božimu.

37. V Bavorově.

Napsal týž.

Sľunce a strome.

Zcežovaly sobě raz strome v lese na sľunce, menovicě dube, lipy, borovice, jive, olše, ošike a plane třešně, a pravěly, hněvajune se na ně: Ty osvěcuješ hučne města, čihe vsi a urodne pole, na kerych sa skvěje zlatokľase žito, zrnato rež, ščebelnaty ječmeň a bujno jařina z tvech cepľech paprškův čěsum se tež zelene ľuke, revnate vini ce

ole kopce do neba še džvigajunce; ehe lese stromovim porostle něhavaš v smutnej čemnošći, ve vlvkoće a chladnej čini. I řeklo na tuto alovu sluńce stromum, dubum, lipum, borovicum, jivum, olšum, ošium a pľanem třešňum: Pohlednice ene němudři pozornějši okolo sebe a najdžeće, že ve same šće glavňum a največkšum přičinum všeckego tego, z čego mě teraz viniće, a ni jo; boč bech zajišće s velkum radošćum času letněgo i zimněgo na vos švicio; ve ale švemi hrubemi pľami, širokemi haľuzami a hustem lišćim paprškum mem překažić, že řaža jejich němože k vum do lesa přeražić.

A tak činũm tež mnozi ludžě, podobni sunce džjećum něrozumněm; i oni beli i sum šćešću svemu na překažce; něhcejunc to ale řekněč a k temu še přiřnač, viňum z tego i z jinech vlastnich gřichuv radši puvodca všeckego dobrego, a reptajum přečiv otcu a stvořicelu svemu a přečiv mudremu řižeňu božimu.

V nářečí slovenském.

Podřečí západní.

(Str. 61—80.)

Růžnořečí moravskoslovenské.

I. V Lanštorfě u Podivína.

Sunko a stromy.

Stěžovaly si negdy na sunko stromy v lesi, zuášće duby, lipy, borovice a ivy, i take olše, březe, jabory, osyky a puané střešně, a povídaly, proto že sa na ně hněvaly: Ty, královno nebeská, osviťuješ hučné města, tiché dědiny a úrodné pole, na kerých sa blyšći zuatkuasá pšenica, stebuovatá réž, bujná jařina a zrnatý jačmeň sedlákův; z trojich teplech papršků těšá a radujú sa také zelené úky, vinohrady, boháté na hrozny a holé kopce, co dosahujú až do nebe; enom lese stromovim porůstle něháváš v smutnej temnosti, ve vlhku a v chuadlém stíně. Na túto žaubu povídaou sunko z vysokosti své stromom, o je, dubom, lipám, borovicám, ívám, i také olšám, březám, osykám, aborom a puaným střešňám: Podívajte sa enom nemůdré stromy pozornějši kolem sebja, a nandete i uvidíte, že ste samy huavní a najčěťši přičina všeckego tego, z čeho věil mja viniće, a ne já; lebo bych sto z velikú radostú času letního a zimního na vás svítio, vy ale výma tuastýma sněťama, šireťýma hauzama a hustym listem paprškum nojim bránite, že žáře jejich němože do lesa vašeho prorazit.

A tak džaujú take mnozi lude, a sú podobni džětom něrozumným; oni byli a sú ščestí svému najvjec sami na překážku; něhečú těho ně řiet a přiřnat sa k tomu, a viňá z těho i z druhých vuasnich hřihů řači pľuvodce všeckého dobrego, a reptajú proti otcu a stvořitelu svému a proti můdrému řižeňu božimu.

2. V Kunovicích.

Napsal pan Jos. Vykydal.

Suunko a stromy.

Stěžovauy sobě jednu na suunko stromy v hoře, obvzuášně duby, lipy, bory, ivy, olše, osyky, březe, jábory a puané střešně, a pravíu, proto že sa na ně hněvauy: Ty, královna nebes, osvécuješ huučné města, tiché dědiny a úrodné pola, na kerých sa blyšči zuatokuasé žito, stebuovitá réž, bujná járka a zrnatý ječmen rolníků; z tvojich tepuých papršků tešíjú a radujú sa take zelené úky, vnohrady na hrozny bohaté a houé kopce, co až do nebe sa vynášajú; enom hory stromama porústúe necháváš v smutné temnosti, ve vuvku a v chuadném tínu. I pravíuo na tuto žauobu suunko stromom, dubom, lipám, borom, ívám, osykám, březám, jaborom i puaným střešňám: Podívajte sa vy nemúdré enom okouo sebe, a najděte a uhlédnete, že ste samy huavní a najvětší příčina všeckého toho, z čeho mě včiu viníte, a na žádný způsob já; lebo bych já s velikú radostú času letního a zimního na vás svítíuo, vy ale svojima tuustýma snětama, širokýma hauuzama a hustýma listama paprškóm mojim bráníte, že paučívost jejích do hory vaší nemože prorazit.

A takhle dělajú take mnozí lidé, súce podobní dětom huupým; i oni byui a sú sami svému ščestí na překážku; nechcú to ale řéct a sa přiznat k tomu, a viníjú z toho a z jiných vuastních hříchů radčí původce všeckého dobrého, a reptajú proti otei a stvořiteli svému a proti múdrému řídění božímu.

3. V Luhačovicích.

Napsal pan Fr. Brzobohatý.

Slnce a stromy.

Stěžovaly sobě negdy na slnce stromy v lesi, zlášť duby, lipy, bory a ivy, i také olše, březe, jabory a plané střešně, a povídaly, hněvaja sa naň: Ty, královno nebe, osvícuješ hlčné mněsta, tiché dědiny a úrodné pola, na kerých sa blišči zlatoklasé žito, steblovitá réž, bujná jařina a zrnatý jačmeu rolníků; z tvojich teplych papršků tešíja a radujú sa také zelené lúky, vinice na hrozny bohaté a holé kopce, co sa znášajú až do oblaků; enem lese stromovím porostl: necháváš v smutnej temnosti, ve vlhku a v chladném tínu. Na túto žalobu povídalo slnce z vysostí svojej stromom, to je, dubom, lipám, borom, ívám, také osykám, březám, jaborom a planým střešňám: Pohlédněte enem nemúdrí pozornej okouo sebe, a najdete ai uvidíte, že vy sami ste hlavní a največí příčina všeckého toho, z čeho včíl mña viníte, a ne já; lebo bych já z velikú radostú času letního ai zimního na vás svítíuo: vy ale svojima tlstýma pňama, širokýma haluzama a hustým listím paprškóm mojim bráníte, že zářa jejích nemože do lesa k vám prorazit.

A tak dělajú také mnozí lude, súce podobní dětom nerozumným; ai oni byli a sú najvjee svým ščestí na překážku, nechcú to ale řéct a

znat sa k tom', a vinija z toho a z iných vlasních hříchů radši pů-
leca všeckého dobrého, a reptajú proti otci a stvořitelovi svojém' a
oti múdrém' řízení Božimu.

4. V Kloboucích.

Napsal pan J. Polach.

Slunečko a stromy.

Stěžovaly sa jednu na slunečko stromy v hoře, zláště duby, lipy,
ry, makyty, olše, osyky, březe, javory a plané střešně, a povídaly,
to že sa na ně hněvaly: Ty, královno nebes, osvěcuješ hučné města,
hé dědiny a úrodné pola, na kerých sa lihotá zlatoklasé žito, ste-
ovitá rež, bujná jarka a zrnatý jačmeň rolníků; z tvých teplých pa-
šků těšija a radujú sa take zelené lúky, vinohrady na hrozny bohaté
hlané kopce, co až do nebe sa vynášajú; enom hory stromovím po-
stle necháváš v smutné temnosti, ve vlvku a v chladném tínu. I po-
lalo na tuto žalobu slunečko stromum, to je, dubum, lipám, borum,
kýtám, osykám, březám, javorum i planym střešňám: Podívejte sa
nemúdrí enom okolo sebe, a nandete i uhlidáte, že ste samy hlavní
největší příčina všeckého toho, z čeho mňa věil vinite, a na žádn
ůsob já; leboť bych s velikú radostí času letního i zimního na vás
itilo, vy ale svýma tlustýma pňama, širokýma haluzema a hustým li-
m mojim paprškem bráníte, že žára jejich do hory vaší nemože prorazit.

A taktež činijú i mnozí lude, súce podobní dětom nerozumným; aj oni
li a sú svojemu štěstíu na překážce; nechcú to ale říct a k tomu sa
iznat, a vinijú z toho a z jiných vlasních hříchu rači puvodea všec-
ho dobrého, a reptajú proti otcu a stvořitelu svému a proti múdré-
u řízeňu božimu.

Různořečí Bělohorské.

5. Ve Stráuí na Moravě.

Napsal pan Pavel Sloboda.

Slunko a stromy.

Stěžovaly si jeden ráz na slunko stromy v horách, najvie duby,
y, borovice, ívy, jelše, osyky a plané strešně, a povédaly, hněvajie
na ně: Ty osvieuješ hučné města, tiché dědiny a úrodné pola, na
rých sa ligotá zlatoklasé žito, steblovitá rež, zrnatý jačmeň a bujná
rka sedlákova; z tvojich teplých papršků těšá sa také zelené lúky,
nohrady na hrozně bohaté, aj holé kopce, co sa až do nebe vyná-
jú; enom hory stromovím porostlé necháváš v smutnej temnosti, ve
hku a v chladným tínu. I povédalo na tuto žalobu slunko stromom,
je, dubom, lipám, borovicám, rokytám, jelšám, osykám a planým
rešňám: Podívejte sa vy nemúdrí enom okolo sebja, a naiděte

i uvidíte, že ste sami najväčší a hlavná príčina všetkého toho, z čoho mňa obviňujete, a na žiadny spôsob ja; neboť bych s veľikú radosťou času letniho i zimniho na vás svítilo; vy ale sami svojima tlustýma telama, širokýma haluzama a hustým listím paprškem mojim prekážku deláte, že žár moja k vám nemože prorazit.

A tak činá i mnohý lude, súce podobni deťom nerozumným; aj oni byli a sú sami najvjee svému šťastiu na prekážce, nechcejú ale to rect a k tomu sa priznat, a viňá z toho i z iných vlastních hrichů radč původca všetkého dobrého, a repcú proti stvoritelu svému a proti múdrému ridčňu božimu.

6. V Holíci.

Napsal pan Ondřej Vacula.

Slunko a stromy.

Stěžovaly si ráz na slunko stromy v lesi, zlášče duby, borovice, ivy, olše a planý strešně, a povedaly v svojem hněvě naň: Ty osvécuješ lidnaté města, tiché dzedziny a úrodné pola; ano aj lúky a vinohrady na hrozno bohaté, vrchy a iné věci na zemi těšá sa z tvých teplých papršků. Len lese necháváš v smutnej tmě. I reklo na to slunko stromom, dubom, borovicám, olšám a planým strešňám: Pohlédnite enem pozornější okolo sebja, a uvidíte, že ste vy samy a nikdo druhý hlavná a největšá příčina všetkého toho, co mi včil za vinu dáváte; lebo vy samy s vašima tlustýma pny, širokýma haluzama a hustým listem prekážáte, že moje papršky nemožú k vám prorazit.

Rovně aj tak robjá mnozí ludé: ai oni byli a sú podnes sami svojimu šťastiu najviece na prekážce; nechcú sa ale k temu priznat a viňá z toho radši původca všetkého dobrého, a repcú proti stvoritelovi svojimu a proti múdrému rizeňu božimu.

7. Ve Strážích blíž Šaština.

Napsal pan J. Štětina.

Sunce a stromy,

Stěžovaly si ráz na sunce stromy v lesi, zlášče duby, lipy, borovice, rokyty, i také olše, javore, osyky a plané strešně, a rekly, hněvaja sa naň: Ty, královno nebes, osvécuješ hučné města, ciché dzedziny a úrodné pola, na kerých sa skvěje zuatokuasé žito, kuasnatá réž, bujná jarina a zrnatý jačmeň sedlákův; z tvých teplých papršků těšá a radujú sa též vinohrady na hrozny bohaté a houe kopce, co vznášajú sa ža do neba; enem lese stromovím porostué necháváš v smutnej temnosci, ve vlhku a v chuadném seinu. I odpovídaou na túto žauobu sunko z vysosci svéj stromom, totiž dubom, lipám, borovicám, rokytám, i také olšám, javorom, osykám a strešňám puaným: Pohlédnite nemudri len pozornější okouo sebja, a najdete a uvidíte, že vy sami ste huavnú a največí příčinú všetkého toho, z čeho mja včil viníte, a ni-

koliv já; nebo bych zajise z velkú radoscú času letního aj zimního na rás svícino; vy ale svýma tustýma pňami, širokýma hauzami a hustým liscím papršlekom mojím bráníte, že žara jejich nemože do lesa vašeho prerazit.

A tak též robjá mnozí lidé, podobni súc dzetom nérrozumným; i oni byli a sú najvícej ščascu svému na prekážku, nechceja ale to reknút a priznat sa k temu, a viňá z toho ai z jiných vuastních hriechú račik úvodca všeho dobrého, a reptajú proci oteu a stvoritelovi svému a roci mudrému rídzeňu božímu.

8. V Ránspurku v Rakousích.¹⁾

Sunce a stromy.

Stěžovaly si někedy stromy v lesi na sunce, zlášče duby, lipy, bovice, rokyty, i také olše, javore, osyky a puané strešně, a povídaly, roto že sa naň hněvaly: Ty, královno nebes, svítíš na hučné města, iché dzedziny a úrodné pola, na kerých sa blišči zuatokuasé žito, zbeu- atá réž. zrnatý jačmeň a bujná jarina; z tvých teplých papršků těšá a adují sa také vinohrady na hrozny bohaté a houé kopce, vznášajuci a ža do neba; enem lesy stromovím porostué necháváš v smutnej tem- osci, ve vlhku a v chuadném seínu. I povídauo na tuto žauobu sunce vysosci svej stromom, tociž dubom, lipám, borovicám, rokytám, také olšám, javorom, osykám a puaným strešňám: Podzivajte sa y němúdíri enem pozornější okouo sebja, a najdzete i uvidzite, že vy ami ste huavná a najvěčí příčina všeckého toho, z čeho mja věil vi- íte, a nekolik já; nebo bych zaisce z volkú radoscú času letního i imního na vás svícino; ale vy sami svýma tustýma těly, širokýma auzami a hustým liscím papršlekom mojím bráníte, že žara jejich ne- ože do lesa k vám prerazit.

A taktéž dzevajú i mnozí lidé a sú podobni dzetom nérrozumným; oni byli a sú sami najvícej ščascu svému na prekážku; nechcú to le rect a priznat sa k temu, a viňá z tého i z iných vlasních hriechů adši původca všeeckého dobrého, a repeú proci oteu a stvoritelovi svému proci mudrému rídzeňu božímu.

3. Různořečí Třnavské.

9. V Dobré Vodě.

Napsal pan Martin Lačkovíc.

Slnko a stromy.

Ztažovaly sa jeden ráz stromy v hore na slnko, najme duby, lipy, províce, ívy, jalše, osyky a plane čerešne, a hovorily, hnevajúc sa

¹⁾ Srovnává se téměř ve všem s textem ze Stráží.

na ne: Ty osvecuješ ludnaté mesta, tiché dediny a úrodné pola, na ktorých sa rodí zlatoklasé žito, rež, jačmen a bujná jarina; z trých teplých paprškov tešá sa tiež zelené lúky, révy viničné a do neba sa vynášajúci holé vrchy; len hory stromovím porostené neoháväš v smutnej temnosti, ve vlhkosti a v chladnom styne. I reklo na túto žalobu slnko stromom, dubom, lipám, borovicám, ívám, jalšám, osykám a planým čerešnám: Pohládnite vy nemúdry len pozornejšie okolo seba, a nájdete, že ste samy hlavná a najväčšia príčina všeho toho, s čoho mna včul viníte, a ne já, ktoré bych z veľkú radostú času letneho i zimneho na vás svítlo; vy samy ale svými tlátými pni, širokými haluzami a hustým listím paprškom mojim prekazužete, že žára jejich nemože k vám do hory prerazit.

A tak tiež činá i mnohý lude, podobny súce detom nerozumným: i oni boli a sú sami šťastú svému na prekážce; nechcú ale to povedat a k tomu sa priznat, a viná z toho i z iných vlastních hriehov rádnej pôvodca všeho dobrého, a reptajú proti stvoritelovi svému a proti múdremu rízenu božému.

10. V Suché u Trnavy.

Slunko a stromy.

Stažovaly sa raz stromy v háji na slunko, zlášče duby, lipy, borovice, rokyty, olše, osyky a plané čerešne, a hovorily, hnevajíc sa nan: Ty osvecuješ hlučné mesta, tých dzedziny a úrodné pola, na ktorých sa stkeve zlatoklasé žito, rež, jačmen a bujná jarina; z trojich teplých papršlekov sa tešá aj zelené lúky, revonosné vinohrady a holé kopce, co až do neba sa vznášajú; len háje stromovím porostnuté necháväš v smutnej temnosti, ve vlhku a v chladnom stýne. I reklo na túto žalobu slunko stromom, dubom, lipám, borovicám, javorom, olšám, osykám a planým čerešnám: Pozrite vy, nemúdry len pozornejšie okolo seba, a uvidíte, že ste sami hlavná a največá príčina toho, s čeho mna včul viníte, a né já; lebo bych z veľkú radostú času letného aj zimného na vás svítlo, ale vy sami svojima tlstýma pnama, širokýma halúzama a hustým listým papršlekom mojim brányte, že žára jejich nemože k vám do hája prorazit.

A tak činá aj mnohý ludé, podobný súce dzetom nerozumným; aj ony boli a sú sami šťastú svojému na prekážke, nechcú to ale hovorit a k temu sa priznat, a činá viného z toho a z jiných vlasných hriehov rádnej pôvodca všeckého dobrého, a reptajú proty stvoritelovi svojému a proty múdremu rízenu božému.

12. Ve Fraštáku.

Napsal pan Michal Praznovský.

Slnko a stromy.

Stežovaly sa ráz stromy v hore na slunko, zlášče duby, lipy, borovice, vrby, tak tiež jalše, javory a plané čerešne, a reknuly, hnevajíc

sa nan: Ty, královna nebes, osvícuješ vesele mestá, tiché dediny a dné polá, na kterých sa blyšči zlatoklasné žito, stebelnatá rež, bujná ina a zrnatý jačmen rolnikov; z tvojich teplých zárov tešá a radujú také vinohrady na hrozna bohaté a holé kopce, tahajice sa až do pa; len hory stromami poróstnuté nehávás v smutnej temnosti, ve kote a v studeném chládku. A réklo na túto žalobu slnko s výso-svej stromom, totižto dubom, lipám, borovicám, vrbám. takže šom, javorom, osykám a planým čerešnám: Pohľadnite len nemúdrí ornejši okolo seba, a najdete a uvidíte, že vy samy ste hlavná a vatšá príčina vŕeckého toho, čo mně za vinu pokládáte, a ni já; o bych zajiste z veľkú radostí času letního a zimního na vás svi-; vy ale svojimi tlstými penmi, širokými haluzami a hustým listom om mojím bránite, že nemóžu do hory vašej prerazit.

A tak též robá mnohý ľudé, podobní detom nerozumným; i ony i a sú najváccej sami ščasti svému na prekažke; nescejce ale to mnú a priznat sa k tomu, pokládajú vinu toho a jiných vlastních chov rači původcovi vŕeckého dobrého, a reptajú naproti otcu a stvo-řlovi svému a naproti múdrému řídení božému.

12. V Pištanech.

Napsal pan Rud. Smeringa.

Slnko a stromy.

Stažovaly sebe jedenráz na slnko stromy v hore, zlášče duby, f, borovice, ivy, jalše, osyky a plané čerešne, a hovorily, hnevajúc na neho: Ty osvecuješ hlučné mesta, tiché dediny a úrodné pole, kterých sa skveje zlatoklasá pšenica, žito, jačmen a bujná jarica; vŕch teplých paprškou tešá sa tež zelené luky, revonosné vinice a é kopce do nebe sa vznášajuci; len hory a háje stromovím porost-é neháváš v smutnej temnosti, ve vlhkote a chladném stínu. I po-alo na túto žalobu slnko stromom, dubom, lipám, borovicám, ivam, lám, osykám a čerešnám planým: Pohladnite vy nemúdrí len pozojši okolo seba, a najdete, že ste samy hlavná a najvatšá príčina vŕec-ko toho, z čoho mna včul viníte, a žadným spůsobom já; však bych elkú radostí času letneho i zimneho na vás svítilo; vy ale samy mi tlstými pnami, širokými haluzami a hustým listím paprškem mo-prekážáte, že žara jejich nemože k vám do hory prerazit.

A tak též činá i mnohý ľudé, podobní sűce detom nerozumným; i boli a sú sami ščastu svému na prekažce: nechtejűce to ale pove-a k tomu sa priznat, viná z toho i z jiných vlastních hřichov ra-původca vŕeckého dobrého, a reptaju proti otcu a stvoritelu svému rotí múdrému řídenu božemu.

13. V Lúce sa Váhem.

Napsal pan Pavel Sloboda.

Slnko a stromy.

Stožovali sa jeden raz na slnko stromy v hore, najme duby, lipy, borovico, ivy, rakytė, jalše, osyky a plané čerešně, a povedaly, hnėvajú sa na ně: Ty, královna nebe, osvecuješ hlučné mesta, tiché dzedziny a úrodné pole, na kerých sa ligoce zlatoklasé žito, steblovitá rež, zrnatý jačmeň a bujná jarina sedlákova; z tvojich tēplých paprškou tēšá a radujú sa také zelené lúky, vinice na hrozno bohaté a holé kopce, čo sa až do nebe dvihajú; len hory stromovím porostlé necháváš v smutnej temnosti, ve vlhku a v chladném ejeni. I povedalo na tuto žalobu slnko stromom, dubom, lipám, borovicám, rakytám, jalšám, osykám a planým čerešňám: Pozritė vy němudri len pozornejšej okolo seba, a naidete i uvidíte, že stė samy hlavnú a najvatšú príčinú všetkého toho, z čoho mňa čil vinitė, a na žáden spôsob já, keré by som s veľkú radosťou letného času aj zimného na vás svjecilo; vy ale samy svojimi tlstými pni, širokými haluzami a hustým listím papršlekom mojím prekážku robitė, že žáre jejích nemóžu do hory vašej prerazit.

A podobné robá i mnohý ludje, súce podobny dėtom nerozumným: aj oni boli a sú šťastu svojému na prekážke, nechcejú to ale povedat a k tomu sa priznat, a viná z toho i z jiných vlastnich brjechu ráčej původca všetkého dobrego, a reptajú proti oteu a stvoritelovi svému a proti múdrému ridėňu božimu.

14. V Bzincích bliž Nového Města.

Napsal týž.

Sunko a stromy.

Stožovali sa jeden raz na sunko stromy v horách, najma duby, lipy, borovice, rakyty, jalše, osyky a plané črešne, a povjedaly, hnėvajú sa na ne: Ty osvecuješ hučné mesta, ciché dzedziny a úrodné pole, na kerých sa ligoce zlatoklasé žito, steblovitá rež, bujná jarina a zrnatý jačmeň sedlákou; z tvojich tēplých paprškou tēša a radujú sa také zelené lúky, vinohrady na hrozny bohaté a holé brehy, čuo sa až do neba dvihajú; len hory stromovím porostlé necháváš v smutnej tmavosti, ve vlhku a studeném ejenu. I povjedalo na tuto žalobu sunko stromom, dubom, lipam, borovicam, rakytam, jalšam, osykam a planým črešnam: Pozrite vy němudri len pozornejšej okolo seba, a naidete i uvidíte, že ste samy hlavnú a najvatšú príčinu šetkého toho, z čoho mňa věil vinyte, a na žáden spuocob já; lebo bych s veľkú radosťou času letného i zimného na vás svjecilo, vy ale samy svojimi tustými pny, širokými haluzami (chabinami) a hustým liscím papršlekom mojím prekážku robíte, že žára jejích nemože k vám do hor prerazit.

A podobne robá i mnohý ludé, a sú podobny dztom nerozumným:

Aj ony boli a sú najväč šťastu svojemu na prekažce, nescejú ale to porjedat a k tomu sa priznat, a viná z toho i z jiných vlastných hrjechou račej původca šetkého dobrého a repcu proti mudrému ridceňu božimu.

Různořečí Dolnotřencanské.

15. V Kovárcích blíž V. Topolčan.

Napsal pan Fr. Hreusík.

Slnko a stromy.

Ponosuvaly sa ráz na slnko stromy v hore, najväc duby, lipy, javory, bóry, rakyty, též jalše, brezy, osyky a plané čerešně, a hovorily, hněvajúc sa naň: Ty, královná nebeská, osvieuješ veselé mesta, tiché dediny a úrodne polá, na kterých sa lisknú jako zlato žitné klasy, trstnatá raž, bujná jarina a žfiatý jačmen gazdov (rolníkovi); z tvojich téplých šugarov (slovo uherské místo paprškov) těšá a radujú sa též aj zelené lúky, vinohrady na hrozná bohaté a holé vrchy, které zdvihajú sa do něba; len hory stromámi porastené něháváš v smutnej me, ve vlhkosti a v chladném tíni. Na túto žalobu odpovedalo slnko z vysokosti svojej stromom, t. dubom, lipám, bórom, jalšám, osykám a planým čerešňám: Poobzirajte sa len němúdry pilnější okolo seba, a najděté aj uvidité, že vy samy stě hlavnú a najvatšú toho příčínú, čom mňa čil vinitě, a ně já; lebo by som zaisté z velkú radostí ľasu letného a zimného na vás svítilo; vy ale svojimi tlistými pňámi, širokými haluzámi a hustnými listámi šugarom (bleskom) mojím bránitě, že žára ich němóže do hája vašého preraziť

A takto robá aj mnehý ľudá, súce podobny dětom něrozumným; aj oni boli a sú najväc sami šťastu svojemu na prekážke, něchou ale sa seba to povedat a k tomu sa priznat, leč viná z toho a z jiných vojich vlasných hrichov račej původca všeckého dobrého, a repcu roci otcu a stvortělovi svojému a proti mudrému ridceňu božému.

16. V Bánovcích.

Napsal týž.

Slnko a stromy.

Stážuvaly siráz na slnko stromy v háju, najme duby, lipy, javory, buory, jalše, brezy, osyky a plané čerešně, a hovorily hněvlive naň: Ty, královna nebes, osvieuješ hlučné mesta, tiché dědiny a úrodne polá, na kterých sa skveju jako zlato žitné klasy, trstnatá raž, bujná jarica a ruatý jačmen Rolníkovi; z tvojich téplých paprškov těšja a raduju sa jež aj zelené lúky, vinohrady na hrozná bohaté a holé vrchy, které

znášajú sa až do neba; len háje stromami porastené nechávajú ve smutnej tme, vo vlhkosti a v chladnom tmeni. Na takúto žalobu odpovedalo slnko z vysokosti svojej stromom, dubom, lipám, burom, jalšam, osykam, a planým čerešňam: Poobizrajte sa len nímudrý pilnejšie okolo seba, a nadjete aj uvidíte, že vy samy ste hlavná a najväčšia príčina všetkého toho, v čom mňa veíl vinité, a nje já; lebo by som zaisté z veľkej radostov v letě i v zime na vás svjtilo; vy ale svojimi tlstými pňami, širokými haluzami a hustými listami paprskom mojim bránite, že žjara jien nemože k vám do hory prerazit.

A takto robja aj mnohý ľudě, síce podobní dětom něrozumným; aj oni boli a sú najvjac sami šťastú svojemu na prekážce, nechceju ale to povedat a k tomu sa priznat, a viňa z toho a z jiných svojich vlasních hrjechov raděj pówodca všetkého dobrého, a reptaju proti otcu a stvoriteľovi svojemu a proti múdrěmu riděhu božjemu.

17. V Hradišti u Bánovcú.

Napsal p. J. Kompánek.

Slnko a stromy.

Ponosovaly sa jeden ráz na slnko stromy v hóre, najme duby, lipy, buory, rakyty, tjez i jalše, javory, osyky a plané čerešně, a pravily, hněvajúc sa naň: Ty, krá'ovna něbe, osvedcuješ veselé mestá, tiehé dědiny a úrodné polá, na kerých sa mení jako zlaté žitné klasy, stěbelnatá raž, bujná jarina a zrnatý jačmeň rolníkov; z tvojih těplých paprškėv těšá a radujú sa aj zélené lúky, vinohrady na hrozná bohaté a holé kopce, keré sa vyzdvihujú až do něba; len lesy stromovim porostnuté nechváš v smutnej těmnosti, ve vlhкотě a v chladnom tjeňu. A reklo na tuto žalobu slnko z vysosti svojej stromom, totiž dubom, lipám, buorom, rakytám, tjez i jalšam, javorom, osykám a planým čerešňam: Póhlednitě němudři len pozornějšje okolo seba, a nadjete i uvidíte, že vy samy ste hlavná príčina všetkého toho, za čo mňa veíl vinité, a na žjaden spósob já; lebo bych zajisté z veľkou radostou v čase letňom i zimnom na vás svjtilo, vy ale vašimi tlstými pňami, širokými haluzami a hustými listy paprškėkom mojim sa protivitě, že žjara jejich nemože do hory vašej prerazit.

A tak tjez čiňa aj mnohý ľudje, podobný síce dětom něrozumným; aj oni boli aj sú sami šťastú svojemu na prekážce; nechceju ale to povedat a k tomu sa priznat, a viňa za to i za jiné vlasné hrjěchy raděj pówodca všetkého dobrého, a reptěju proti otcu a stvoriteľovi svojemu a proti múdrěmu riděhu božjemu.

18. Ve Velkých Šuranech.

Slnko a stromy.

Ponosovali sa jeden ráz na slnko stromy v hore; najme duby, lipy, borovice, vrby, tak tjež aj jalše, brezy, javory osyky a planjé čerešně, a pravily, hñevajúc sa naň: Ty, královna něbeská, osvecuješ hlučnjé města, tichjé dědiny a úrodnjé pola, na kterých sa mení zlatoklasá pšeniца, stěbelnaté žito, bujná jarica a zrnatý jačmeň rolníkov; z tvých těplých blyskov těšá a radujú sa tjež vínice na hrozná bohaté a holé kopce, co sa znášajú aš do neba; len hory stromovím porostlé něháváš ve smutnej těmnosti, ve vlhkotě a v ehladněm stíně. A řeklo na túto žalobu slnko s vysosti svej stromom, totižto dubom, lipám, borovicám, vrbám, tak tjež aj jalšám, brezám, javorom, osykám a planým čerešňám: Pohlednjte len němudři pozornějši okolo seba, a najdětě i uviditě, že vy samy ste hlavná a najvtšá přičína vřeckého toho, pře keré včil mna vinitě, a nikdy já; lebo já bych zaiste s velkou radostou v časi letněm a zimněm na vás svjetilo; vy ale svojíma tlstýma pnámj, širokýma haluzámj a hustým listím blyskom mým bránitě, že žára jejich němože do hája vašého prerazit.

A takto tjež činá mnohý ludě, který sú podobny dětom něrozumajým; i ony boli a sú najvác sami šťastu svému na prekážku; nechteju tu ale o sebe rozprávát a priznat sa k tomu, a viná z toho a z jiných vlastných hřichov račej původca vřeckého dobrého, a reptaju proti otcu a stvoritelovi svojemu a proti múdrému řideňu božěmu.

19. V Bošáci.

Napsal pan Pavel Šloboda.

Sunko a stromy.

Stěžovaly sa jeden raz stromy v hore na sunko, najma duby, lipy, bóry, rokyty, jalše, osyky a plané čerešně, a povedaly, hñevajúc sa na ně: Ty, královna nebes, osvecuješ hlučné města, tiché dědiny a urodné pole, na kterých sa hgoce zlatoklasé žito, stěblovitá rež, zrnatý jačmeň a bujně jaré žito sedlákou; z tvojih těplých papršlekou těšá sa také zelené lúky, vínohrady na hrozny bohaté a holé vršky, čo sa až do něbe vznášajú; len hory stromovím porostlé něháváš v smutnej těmnosti, ve vlhku a v ehladněm cjení. I povedalo na túto žalobu sunko stromom, dubom, lipám, bórom, rakytám, jalšám, osykám a planým čerešňám: Pozřitě vy němudři len pozornějšje okolo seba a uznátě, že stě samy hlavnú a najvtšú přičínú vřeckého toho, z čoho mña včil vinitě, a na žáden spusob já, keré by som s velkí radostú času letnjého i zimného na vás svjetilo; ale vy samy svojíma tustými pní, širokýma haluzami a hustým listím papršlekom mojím prekážku robítě, že žáre jejich němožú do hory vašej prerazit.

A podobně robá i mnohý lůdje a sů podobni dětom něrozumným; aj oni boli a sů šťastů svojemu na prekažce, něchtějú ale to povedat a k tomu sa priznat, a viňá z toho i z jiných vlastních hriehou račej původca všetkého dobrého a reptajú proti mudrému řiděnu božjemu.

20. V Trenčíně.

Napsal pan Jan Ondrišík.

Sůnko a stromy.

Sťažovaly sebe jedenraz na sůnko stromy v hore, najme duby, lipy, borovice, jivy, rakyty, jalše, osyky a plané čerešne, a povedaly, hnevajúc sa na ne: Ty, královna nebeská, osvěcuješ hlučné mestá, tieché dediny a úrodné pole, na kterých sa ligoee žito, rež, jačmeň a jaria; z tvojich teplých papršlekov tešá sa též zelené lůky, revonosné vinice a holé kopce, vznášajúc sa do nebe; len hory stromovím porostlé nechávaš v smutnej temnosti, ve vlhkosti a v chladném tieni. I povedalo na túto žalobu sůnko stromom, dubom, lipám, borovicám, rakytám, jalšám, osykám a planým čerešňám: Pozrite vy nemůdři len pozornejšej okolo seba, a uznáte, že ste samy hlavnú a najvatšú příčinú všeckého toho, z čoho mňa včil viníte, a na žádnén spůsob já; lebo b som s velkú radostú letného i zimného času na vás svjetilo; vy ale samy svojimi tustými pni, širokými haluzámi a hustým listím žáram (papršlekom) mojim prekážku robíte, že žáre ich nemůža k vám preražit.

A podobne činá i mnohý lůdje, podobný detom nerozumným; aj ony boli a sů šťastů svojemu na prekažce; nechcejú ale to povedat a k tomu sa priznat, a viňá z toho i z jiných vlastních hrjechov račej původca všekého dobrého, a reptěú proti otcovi a stvoritelovi svojemu a proti mudrému řiděnu božjemu.

Různořečí Hornotřenčanské.

21. V Kolárovcích.

Sůnko a stromy.

Žalovaly jedneho času na sůnko stromy v hore, návjecěj duby, lipy, borovice, vrby, olše, javory, osyky, breze a divé čerešne, a povedaly, že sa nan hnevaly: Ty, královna nebes, osvěcuješ lidnaté mesta, tieché dzedžiny a úrodné rolje, na kerých sa ligotá zlatoklasé žito, stebeľnatá rež, bujná jarina a zrnatý jačmen rolniků; z tvých čeptých paprškov (vlasov) tešá a radujú sa také zelené lůky, vinohrady na hrozna bohaté a holé vrchy, co až do nebe dostanú; len hory stromo-

porostnuté nechávaš ve smutnej émé, ve vlhku a v chladném cjeně. Povedalo na tuto žalobu slunko stromom: dubom, lipam, borovicam, vrbám, olšám, javorom, osykám, brezám a divým čerešňám: divajte sa vy nemúdry enom pozornejšje okolo seba, a najdete i idíte, že ste samy hlavná a návjačja príčina všetkého toho, z čoho mna žilje viniče, a ně já; lebo já bysom z velikum radosćum času letneho zimneho na vás svjećelo; ale vy samy svými hrubými pnoma, širokými konároma a hustým lidsím paprškem (vlasom) mým zavadzáte, žára jejich nemože k vám do hory prerazić.

A tak robjá i mnohý ludja, a sú podobny dziećom nerozumným; vony boli a sú sami svojemu šćasću na zavadzánje, nehećú tě ale vedat a k temu sa priznać, a viňá z toho i z jiných vlastních hrječov radšej původca všetkého dobrého, a reptajú (hřešja) proti oćeovi stvoriteli svojemu a proti múdrému rídženju božjemu.

22. V Novém Městě nad Kysucí.

Napsal pan J. Lottner.

Slunko a stromy.

Ztažovaly sebe jeden raz na slunko stromy v hore, zláště duby, jely, borovice, rakyty, tak aj jelše, osyky, brezy, javory a plane čerešně, a povedaly, preto že sa na ne hnevaly: Ty, kralovna nebes, svećuješ hlućne mesta, tiche dediny a urodne pole, na kterých sa žoce zlatoklase žito, stěblovita rež, bujna jarina a zrnaty jaćmen dljakov; z trojich teplech paprškův tešja a raduju sa teěž zelene ky, vinice na hrozna bohate a hole kopce, čo sa až do neba vznáju; len hory stromy zarosnute nechávaš v smutnej temnosti, ve vlhku v chladnom tjene. A povedalo na tuto žalobu slunko s vysokosti oje stromom: dubom, lipam, borovicam, rakytam, jelšam, jako aj osykam, brezám a planým čerešňám: Pohlednitě len nemúdry, a pozorujte okolo seba, a najdětě i uviditě, že vy samy stě hlavna a najvětša příčina všetkého tohoto, z čoho věul mna vinitě, a ně ja; lebo bysom dozajista s velku radostu času letnjeho i zimneho na vás svjećo; vy ale se svojimi tlustými pni, širokými haluzami a hustým listom paprškem mojim bránitě, že záre jejich nemuožu k vám prerazić.

A tak robja práve mnohy ludje, a podobny su dziećom nerozumným; oni boli a su najvjać sami šćastu svojemu na prekážke; nehećuju to povedat a priznat sa k tomu, a preto vinja z toho i z jiných vlastních hrječov radšej původca všetkého dobrého, a reptaju proti oćeovi stvoriteli svojemu a proti mudremu rizeňju božjemu.

Podrečí strední.

Různořečí Hornovážské.

23. V Ústí v Oravě.

Napsal pan Augustin Koválik.

Slunko a stromy.

Ztežovaly sebe raz na slunko stromy v hore, najme duby, lipy, borovice, vrby, též i jelše, javory, osyky a divé čerešně, a vravely, hnevajú sa naň: Ty, kráľovna nebe, osvecuješ hlučné mesta, tiché dediny a úrodné pole, na kerých sa stkvi zlatoklasá pšenica, steblovato žito, bujný jarec a zrnatý jačmeň sedlákou; z tvojich teplých papršlekov tešja i radujú sa tiež vinice na hrozno bohaté a holé kopece, čo sa až do neba zušajú; len hory stromovým porostlé nehávaš v smutnej temnosti, ve vlhkosti a v chladnej tuoni. I odpovedelo na túto žalobu slunko z vysokosti svojej stromom, to je, dubom, lipám, borovicám, vrbám, tiež jelšám, javorom, osykám a divým čerešňám: Pozrite nemúdre len pozorlivéjšej okolo seba, a najdete i uvidíte, že vy samy ste hlavňou a najvatšou príčinou všetkého toho, z čeho mna teraz vinité a njé ja; lebo bych naozaj z veľkov radostov po čas letní i zimní na vás svjeto; vy ale vašimi hrubými pňami, širokými haluzami a hustým listím papršlekom mojim bránite, že zára jejich nemože do vašej hory preraziť.

A tak robja i mnohý ludja, a sú podobní dětom nerozumným; aj oni boli a sú najváe sami ščesťu svojmu na prekážce; nechcejú ale to povedať a k temu sa priznať, a obviňujú z toho a z jiných vlastajch hrjeshov pôvodca všetkého dobrého, a reptajú proti otcu a stvoriteľovi svojmu a proti mudrému spravováňu božému.

24. V Jasenové v Oravě.

Napsal p. Ctiboh Zoch.

Slnce a stromy.

Túžily sá (žálovaly sá) raz na slnce stromy v hore, menovito duby, lipy, borovice, rakyty, jelše, osyky a divje čerešně, a vravely, hnevajú sá naň: Ty svjetoš na veľkje mesta, tichje dědiny a úrodnje polja, na ktorých sá ligoce zlatoklasná pšenica, žito, jačmeň a bujná jaria, z tvojich teplých papršlekov tešja sá tjež zelenje lúky, vinice na hrozno úrodnje a holje chopce, vypínajúce sá do něba; len hory struoinovní zarastěnje nehávaš v smutnej temnosti, vo vlhčine z chladnej tuoni. Na túto žalobu rjeklo slnce stromom; dubom, lipám, borovicám, rakytám, jelšám, osykám a divým čerešňám: Pozrite vy němúdri len pozornějšje

okolo seba, a uvidíte, že ste samy hlavná a najväčšia príčina šetkneho toho, čo na mňa žalujete, a nje ja; lebo bych z veľkou radosťou času letného i zimného na vás svietilo, ale vy samy svojimi hrubými pňami, širokými haluzami a hustým listim papršlekom mojím prekážku robíte, že jejich raža nemuže k vám do hory prejsť.

A práve tak robá mnohí ľudia, podobajúc sa deťom nerozumným; i oni boli a sa štěstú svojmu sami na prekážke; nechťac to ale rjeť a k tomu sa priznať, obviňujú z toho i z iných vlastných hrjechov radšej puvodca šetkneho dobrého, a repcú proti otcovi a stvoriteľovi svojmu a proti mudrému rídeniu božjemu.

25. V Kláštère v Turci.

Napsal pan Emerich Černý.

Slnko a stromy.

Štažovaly sebe raz na slnko stromy v hore, obzvláštné duby, lipy borovice, javory, i také rakyty, jalše, osyky a divé čerešne, a vravely, pretože sa naň hněvaly: Ty, královna nebes, osvecuješ ludnaté mestá, iché dediny a úrodné polá, na ktorých sa ligoce zlatoklasá pšenica žito), stěblatá raž, bujná jarica a zrnatý jačmen gazdou; z trojich ěplých papršlekom těšjá a radujú sa aj zelené lúky, vinohrady na rozna bohaté a holé vrchy, které sa vypínajú až do něba; len hory tromami porostěné něcháváš v smutněj time, ve vlhkosti a v chládku. I povedalo na to slnce stromom, totyž dúbom, lipám, borovicám, akytám, jelšám, osykám a divým čerešňám: Pozritě vy nemúdí len ozornějšje okolo seba, a najdětě a uvidětě, že ste samy hlavná a najatšá príčina všeckeho toho, z čoho mňa teraz vinitě, a na žaden puosob ja; lebo bych zajistě z veľkou rāděstou času letného aj zimšho na vás svietilo; vy ale samy svýma hrubýma pňama, širokýma sluzmi a hustými listami papršlekom mojím bránitě, že žjare jejich šmože do vašej hory prezaziť.

A taktjež robja aj druhí ľudja, a sú podobny deťom nerozumným, oni boli a sú sami najvjac štastu svojemu na prekážke; něchcejú to le povjedať a k tomu sa priznať, a vinja z toho a z druhých vlasich hrjechou radšej puvodca všeckeho dobrého, a reptajú proti otcu stvoritělu svojemu a proti mudrému rídeniu božjemu.

26. Ve Svařině v Liptavě.

Napsal p. A. Cebecauer.

Slnce a stromy.

Žalovaly sa ráz na slnce stromy v hore, najme duby, lipy, borvice (svrčiny), vrby, tjež jelše, javory, osyky a divje čerešne (trpký), vravely, hnevajúc sa naň: Ty, královná nebeská, osvecuješ hluchje

mestá, tichje dediny a úrodnje polá, na ktorých sá bliskece zlatoklasá pšenica, stěblovitno žito, hustá jarina a zrnatý jarec rolnikou; z tvo-
jich těplých papršlekom těšjá a radujú sa tjež vinice na hrozná bohatje
a holje kopce, vypínajúce sá do neba; len hory stromami zarastenje
nehávaš v smutnej tme, vo vlhkosti a studenom tuoni. Odpovedalo
teda na túto žalobu slnce z vysokosti svojej stromom, to je, dubom,
lipám, borovicjam, vrbám, tak tež jelšám, javorom, osykám a divým
čerešňám: Pozrite len vy nemúdrí pilnejšje okolo seba, a najdetě a uviditě,
že stě vy hlavná a najveťšja příčina všeckjeho toho, z čoho ma obvi-
nujetě, a nje já; lebo já by iste s velkou radostou za času letnjeho a
zimjeho na vás svjetilo, vy ale svojimi hrubými pňami, širokými ha-
luzami a hustým listím papršlekom mojím bráníte, že ich žára nemože
do hory vašej prerazit.

A tak tjež robjá mnohý ludja, podobni detom nerozumajým; i oni
boli a sú najvjac sami štěstú svojmu na prekážke, ale nechcú to po-
vjedať a priznať sa k tomu, a račej obvinujú z. toho a z druhých
vlastných hriechou puvodca všeckjeho dobrjeho, a reptajú proti mú-
drému riděňu božjemu.

Různořecí Pohronské.

27. V Březné ve Zvěleně.

Napsal p. K. Kuzmany.

Slnce a stromy.

Ponosovali sa ráz na slnce stromy v hore, obzláště duby, lipy,
borovice a rakyty, tjež jelše, brezy, javory, osyky a divje čerešně, a
hovorili, lebo sa naň hněvali: Ty kráľovna něba, osvěcuješ grmataje
mesta, tichje dědiny a úrodnje polá, na ktorých sa svjetí zlatoklasjá
pšenica, stěblatno žito, bujná jarica a zrnatý jačmeň sedljakou; z tvo-
jich těplých papršlekom těšjá a radujú sa tjež zelenje líky, vinice
bohatje na hrozno a holje kopce, ktorje sa vznášajú až do něba; len
hory stromovím porastlje nahávaš vo smutněj tme, vo vlhku a v stu-
deňom chládku. Na túto žalobu povedalo slnce zo svojej vysosti stro-
mom, to je, dubom, lipám, borovicjám a rakytám (bjelým vrbám), tjež
jelšám, brezám, javorom, osykám a divým čerešňám: Popáčetě len
nemúdrje pozornějšje okolo seba, a najdetě i uviditě, že vy samje stě
hlavná a najvátšja příčina všeckého toho, z čoho teraz mňa obviňujetě,
a nje já; lebo by som s velikou radostou v času letnom i zimnom na
vás svjetilo, ale vy svojimi hrubými pni, širokými haluzjami a hustým
listím papršlekom mojím zastávate, že svetlo ich nemuže do vašej hory
prerazit.

Tak robja i mnohy ľudja ako děti nerozumnje; aj oni boli a sú najrjacejšami šťastiu svojmu na prekážky; nechcu to ale povedať a k tomu sa priznať, a obviňujú z toho a z druhých vlastních hrjechou radšej: původca šetkého dobrého, a reptu proti ocovi a stvoritel'u svojmu i proti múdrymu řízeňú božímu.

28. Ve Velkých Kosmalovcích v Tekevsku.

Napsal pan Ondřej Trnka.

Slunce a stromy.

Těžkaly sa raz na slnce stromy v hore, obzlaště duby, lipy, bovice, bjle vrby, aj jalše, brezy, javory a planje čerešně, a hoveily, preto že sa hnevaly na ně: Ty, kralovná nebe, osvetluješ veselje nestá, tichje dědiny a úrodnje pol'á, na kerých sa ligoce zlatoklasnuo řito, krásna rož, bujna jarina a zrnatý jačmeň seliakov; z tvojich te-
lých papršlekov tešjá a radujú sa aj zelenje lúky, vinice bohatje na
trozno a holje kopce, kerje sa až do oblakov zvyšujú; len hory
stromovím porastenje nahávaš v smutnej tĕmnosti, vo vlhku a vo hlad-
ru. A odpovjedalo na to slnce z vysokosti svojej stromom, totižto du-
som, lipám, borovicjam, vrbám, ako aj jalšjam, brezam, javorom a
slaným čerešnjam: Pozrite len němudří pozornejše okolo sebe, a
najdeté aj uvidité, že stě samy hlavnou a največou příčinou šetkého
oho, čo mňa čil vinitě, a nje já; lebo by zaiste z velkou radostou
asu letního aj zimního na vás svjtilo, vy ale z vašma tlstýma koreň-
ná, ze širokýma haluzjami a hustým listím papršlekom mojím bránitě,
e žjare ich němožú do hory vašej prerazitě.

A tak činja rovno mnohý ľudja, súc podobní dětom nerozumným; aj oni boli a sú šťastiu svojmu najvjac na prekážku; neksejú to
le povjedať a priznať sa k tomu, a vinja za to a za inje vlastnje
rjeche raděj původca šetkého dobrého, a reptajú proti ocovi a stvo-
řitel'ovi svojemu a proti múdrymu řídeňu božímu.

Různořečí Hontánské.

29. V Tesarech.

Napsal pan K. Braxatoris.

Slunce a stromy.

Raz sa stromy v hore ponosovaly na slnce, najvjac dube, lipy,
bovice, jalše, osyky a planje čerešne, a vravely, hnevajúc sa naň:
osvecuješ hučnje mestá, tichje dedinke a úrodnje poljá, na kterých

sa lisne zlatoklasuo žito, rož, jačmen a bujný jarec; z tvojích teplých bleakou tešja sa aj zelenje lúke, vinice a holje kopce, vznášajúce sa až do neba; len hory stromovím perastlje nahávaš v smutnej tme, v mokrotě a v chladnej tvoni. Na tuto žalobu slnce odpovjedale stromom, dubom, jaššam, borovicjam, lipám, osykám a plavým čerešňam: Páčťe že vy nemúdrí pozornejše okolo seba, a uviditě, že ste samy najvátěja príčina všeckého toho, čo na mňa teraz obvinujete, a nje ja, keruo by som s veľkou radostou letního aj zimného času na vás svjetilo; vy ale samy vašma hrubýma pňama, širokýma haluzma a hustým listim mojim bleskom bránite, že jich zare nemuožu k vám prist.

A takto robja aj vela ludja, podobni súc dětom nerozumnjá; aj oni boli a sú sami svojmu štastú na prekážke; nechťae to ale povedať a k tomu sa priznať, obvinujú račej z toho a z druhých vlastních hrjeshov původca všeckého dobrého, a šomrú proti ťecovi a stvoriteli svojmu a proti múdrýmu rizenú božimu.

Různorečí Novohradské.

30. V Polichně.

Napsal pan J. Gasparides Vladár.

Slnko a stromy.

Ponosovaly sa volakodej stromej v hore na slnko, najvjac dubej, lipej, borovice, jauše, osykej a polnje čerešne, a vravely vo hněru svojem: Nuž, královná nebes! tej osvācuješ veselje města, tichje dedinej a úrodnje pole, na kerejeh sa vidí krásnuo žito a požehnaná jarica: z tvojích teplých paprškou radujú sa takej zelenje lúke, vinice na hrozno bohatje a holje kopce, čo sjáhajú až aj do neba; len horej hustejmstromom porastenej nehavaš v smutnom zátóni a vo vlhkosti. Aozvalo sa na takú žalobu slnce zo svojej vysosti stromom, dubom, lipám, jaušjam, osekam a polnjem čerešňam: No že už no pozritě okolo seba a uviditě, že ste iba samy najvátěja príčina toho, čo na mňa žalujete; lebo bych já veť s veľkou radostou či v letě či v zimě vás osvēcovalo a zahrjevalo; vy ale svojma hrubejma pňami, širokejma haluzjami a hustejm listom paprškou mojim bránitě, že svetlo jejich nemuože sa k vám dostať.

A takto, hla! robja aj vela ludi, podobně ako děti; i oni boli a sú najvjac štastu svojemu na prekážke; ale nechću sa k tomu priznať a skládajú potom vinu na druhého, a brechajú i repečou proti Bohu, stvoriteli svojmu.

31. V Hodróm Kamení.

Napsal pan Št. Toth.

Slnce a stromy.

Ponosuvaly sa raz stromy v hore na slnce, obzlašné duby, lipy, borovke, vrby, aj jalše, brezy, javory a planjé čerešne, a hovorily, preto že sa hněvaly naň: Ty, královna něbe, osvetluješ veseljé městá, úhję dědiny a úrodnjé poljá, na kerých sa ligoce zlatoklasnjé žito, kráma rož, bujnję jariny a seljakov zrnatý jačeň; z tvojih teplých paprskov těšjá sá a radujú aj zelenjé lúky, vinice bohatjé na hrozno a holjé kopce, kerje sá až do oblakov vyvyšujú; len hory zo stromami porastenjé nahávaš v smutnej těmnošú, vo vlhku a vo hládku. A odpovědalo slnce z vysokosti svőej stromom, to jest, dubom, lipám, borovkám, vrbám, aj jalšjam, brezám, javorom a planým čerešnjam: Pozritě lem vy nemudři pozornějšjé okolo sebe, a uviditě, že stě vy samy najvějšjá přičina šeckýmu tomu, čo teraz na mna upravátě, a ni já; lebo by já zaistě s velkov radostov v letě aj v zime na vás svjětילו; ale vy s našima hrubýmá koreňma, so širokýmá haluzjámá a s hustým listom nedopustitě, žeby žjary moje mohly do hory vašej preražit.

A rovno tak robjá vela lujá, a sú ako děti něrozumnjé; aj oni boli a sú ščastjú svojmu najvjac na prekážku; ale někecejú to povjedat a priznat sa k tomu, a dávajú vinu za to a za inšjé vlasnjé brjěhy rátej na původca šeckýho dobrýho, a reptajú proti oca a stvoritěla svőjho a proti mudrýho riděnjá božjho.

Různořecí Gemerské.

32. V Rybníku.

Slnko a stromy.

Ponosovaly sá jedonraz stromy vo huare na slnko, obzlašné duby, lipy, sosny, ívy, jalše, osyky a planje srešne (i čerešne), a povedaly, hnevajúc sá na ne: Ty osvjaeješ hlušná městá, tichja dedžiny a úrodnja pola, na kotrých sá blyšči zlatoklasá pšenica, žito, jarec a bujnja jarina; z tvožeh teplých paprškě těššá sa i zelenja lúky, revonosnja vinice a holja kopce, kotrja se až do neba vypinajú; chyba huory porosnútja stromy nahávaš v smutné temnošě, vo vlhkosěi a v chladnom stínu. I povedalo na tuto žalobu slnko stromom, dubom, lipám, sosnám, ívám, jelchám, osykám a planým srešnom: Pohlětetě vy nemudři len lepšj okolo sebě, a uviditě, že stě samy hlavná a najvětšá přičina šitkyho toho, zo šoho mna teraz obvinujetě, a ni já; e by som já s velkě radosěb v letě i v zime na vás svjačילו; vy ale

samy svojima hrubýma pňami, širokým haluzím a hustýma listy mojim paprškem prekážatě, že jich pálišivost nemože ku vám prerazič.

A takto robá i velé lidí (i lidí), podobni súc nerozumným děčom; aj oni buli a sú sami svojmu šťastú na prekážke; nechotěú to ale povedač a ku tomu se priznač, a obvinujú z toho aj z druhých vlasních hrjachó raší původca šitkyho dobryho, a repeú proti oteu a stvoritelu svojmu a proti múdrymu rizeňu božimu.

33. Ve Velké Bévčí.

Napsal pan M. Markovič.

Slnko a stromy.

Ponosovaly (ťažkaly) sa raz stromy v huore na slnko, a to duby, lipy, smreký, vrby, tak tjež jelhy, javory, osyky a polne čerečne, a povedaly, hnevajuc sa nan: Ty, kralovna nebecka, osvēcujěš hučatje mesta, tichje dediny a urodnje pola, na nichž sa blišči zlatoklasa pšenica, steblatje žito, bujna jarina a zrnaty jeree polnikov (řidčeji rolnikov); z tvojich teplech paprškoch těšá a radujú sa i vinice v hroznu bohate a holje vršky, vyvyšujúce sa do nebe; jedine huory stromami porostle nehavaš v smutne tme, vo vlhkotě a v pozimnem chladku. I odpovedalo na tuto želobu slnko ze svojej vysokosti stromom, totiž dnubom, lipám, smrekom, vrbám, aj jelhám, jávorom, osykám a čerešňám polnim: Hledtě len nemudři a pozorujtě okolo sebe, a najdětě i uviditě, že vy samy stě hlavna a najveša příčina temu všemu, v čom teraz mne žalujetě, a nje ja; nebo by doista z velkó radostó času letního i zimního na vas svjetilo; vy ale z vašima hrubýma pnemi, širokyma konarami a hustyma listami paprškem mojim brantě, že jich blesk nemože do hnory vašej prerazit.

A takto tjež robá mnohy lude a su podobny děčom nerozumnym; i oni buli a su najvece sami štěstu svemu na prekážke, nechou to ale povedat a priznat sa k tomu, i viná (pořikaju) z toho a z jiných vlasních hrjachov raděe původca všeho dobrego, a reptaju proti oteu a stvoritelu sveho a proti mudre rideni božje.

Podřečí východní.

34. V Podhradí Splšském.

Slunko a stromy.

Zěožovaly sebe raz na slunečko stromy v loše, najvjac duby, lipy, borovice a rokyty, tjež olše, brezy, javory, ošiky a dzive čerešně, a hvarely, preto že še naňho hněvaly: Ty, kralovno nebeska, osvēcujěš žive mesta, ciche dzedziny a urodne pola, na chtorych še bliška zlatoklasa pšenica, scebolnate žito, bujna jarica a zrnaty jarec rol-

roch; z tvojich ceplych paperškoch ceša a raduju še aj zelene luky, nice na brozna bohate a hole kopce, čtore dosahuju až do neba; m lesy zo stromami zarostnute nechavaš v smutnej cemnosci, vo slhkoce a v chladnym tjeňu. I povedzelo na tuto žalobu slunko z vysokosci svojej stromom, tocižto dubom, lipam, borovicam, rokytam a tak j olšam, brezam, ošikam, javorom a dziyvym čerešňam: Popaterce lem emudri okolo sebe, a najdzece i uvidzice, že sce samy hlavnu a najekšu pričinu všeekeho teho, z čeho teraz mne vinyt uznavace, a nje ja; sbo by zajisce z velku radoscu v čas letušni a žimušni na vas svjesilo, ale vy samy svojimi hrubymi pňami, širokymi halužami a hustymi iesami mojim paperškom branice, že žare jejich nemožo do lesa vašeho preražic.

A tak robja take velo ludze a su podobne dzecom nerozumnym; i oni buli a su sčescu svojemu najvjac sami na prekažke; nechcejú to ale povedzec a priznac še k tomu, a viňa z toho a z druhych vlastnych hrichov radši puvodca všeekeho dobrego, a reptaju proci otcu a stvoritelu svojemn a proci mudremu ridzeňu božemu.

35. V Leveči.

Napsal p. J. Pumpery.

Slunko a stromy.

Sčežovaly se raz stromy v lese na slunko, najvjacej duby, lipy, borovica, verby, jalše, brezy, javore, osiky a plane čerešně, a chvaly s hněvom ku němu: Ty, královno něbeska, osvecuješ vesele mesta, ciche dzedziny a urodne pola, na kterych se blyšta zlatoklasa pšenica, steblovito žito, bujna jarina a zarnaty jačmen sedlakoch; z tvojich ceplych paperšlekoč ceša a raduju se take zelene luky, vinice bohate na brozna a hole kopce, ktere se až do chmaroch vyzvichňuju; len keryso stromami porostnute nechavaš vo smutnej tmavě, ve vlhkosci a v chladku. I odpovedzelo na totu žalobu slunko s vysokosci svojej stromom, tociž dubom, lipam, borovkom, rakytom a tež jalšom, brezom, osikom, javorom a planym čerešňom: Obzrice se len a okolo sebe mudre pozorujce, a najdzece i uvidzice, že sce vy samy najvekša pričina temuto všeekekn, co mně za vinu davace, a ne ja; lebo by ja zajisce s velku radoscu času letneho i zimneho na vas svecilo; vy ale so svojimi hrubymi pňakmi, širokymi halužami a hustymi listami mojem paperškom branice, že svetlo jejich nemože do lesa vašeho dojce.

A tak velo ludze robja, a su rovne dzecom nerozumnym; i oni buli a su sčescu svojemu najvjacej sami na prekažku; nechcejú to ale povedcac a priznac se k tomu, a obvinuju z toho a inšich vlastnych hrichoch radšej puvodca všeekeho dobrego, a reptaju proci oca a spastitelu svojeho a proci mudre rizene boske.

36. V Gabeltově v Šattíli.

Slunko a stromy.

Skaržily se kedšlí na slunko stromy v l'ese; najvecej duby, lipy, sosny, rokyty, olchy, osíky, brézy, javóry, a polne čerešně, a hutoroly že se na něho hněvaly: Ty, kral'ovna něbeska, pekně ošvicuješ hučn mesta, ciche valaly a urodne polja, na kterych se ligode zlatoklasu pšenica, steblovíte žito, bujna jarina a zernovity jarec gazdov; z trojich ceplych práménoc češa a raduju se i žel'ene lúky, vinice na hrozna boháte a hole verchy, ktere se vypínája až do něba; l'em l'esy stromámi porostnúte zochabjaš v smutnej čemnošči, ve vlhkóšči a v chladne čeni. Na tu žalobu (skarhu) tak hutorilo slunko z svojej vysoké stromom: dubom, lipam, sósnam, rokytam, olcham, osíkam, brezam, javorom a plným čerešňam: Popátríce l'em vy hlúpe pozorlivejši okolo sebe, a najdzece a uvidzice, že šee sám: hlávna a najveksa príčina všeckeho toho, o čim vy mně teraz žalujete, a nje ja; bo ja by zaisce z velku radoscu v l'ese a v žime na vas švicilo; vy ale z vašima hrubyma drevami, širokyma konarámi a hustym líscem pramenom mojim preškadzujete, že jich bl'ask němože do vašeho l'esa se prebič.

A tak robja aj velo ludzi, a sa podobne něrozumnym dziecom: i oni buli a sa svojemu ščešcu sami na prekažce; ale něchca to poredzéd a ku temu se priznač, a za to skarža o tym a o inšich vlasnych hrihoch radše tvorca všeckeho dobrego, a ruhaja se panu a stvoritel'u svojemu a mudremu ridzeňu božiemu.

37. V Preševě.

Napsal pan Jan Anderfy.

Slunko a stromy.

Ščežovaly sebe raz stromy v l'ese na slunko, najvecej duby, lipy, borovice, rokyty, ol'hy, javory, osíky a plne čerešně, a hutoroly, hněvajuc se na něho: Ty, kral'ovno něbeska, ošvicuješ hučn mesta, ciche valaly a urodne pol'a, na kterych se blišči zlatoklasa pšenica, klaskovíte žito, bujny jarec a zrnaty oves sedlakuv; z tvojih ceplych paprskov češu a radaju se: aj vinice pre hrozna bohate, a hole bričky, vyznašujuce se do něba; l'en l'esy stromami porostnúte ochábjaš v smutnej temnosci, ve vlhku a chladnym sciňu. I reklo na totu žalobu slunko ze svej vysokosci stromom, točižto dubom, lipom, borevicam, rokytam, ol'ham, osíkam a plným čerešňom: Popátríce l'en vy: němudre pozornejši okolo sebe, a najdzece i uvidzica, že vy samy šee hlávna a najveksa príčina všeho toho, z čeho mně teraz vinice, a nje ja; l'eho by som zaisce s velku radoscu času l'etneho a žimneho na vas švicilo; vy ale svojima tlustyma pňakami, širokyma halúzami a hustyma líscami paprskom mojim branice, že svetlo jich němože do l'esa vašeho praratič.

A taktež robja veľo ľudze, a su podobne dzecom nerozumnym; i oni buli a su šťescu svojemu na prekažce; něchu ale to povedzio a priznac se ku temu, a viňa z toho a z inych vlasnych hrichov radše povodca všickeho dobreho, a reptaju procivko oca a stvoritel'a svojeho a procivko múdre' ridzeni bože.

38. Ve Slně v Zeměnsku.

Napsal pan Štěpán Štetz.

Slunko i stromy.

Zčežovali sebe jeden raz na slunko stromy v leše, najvecej duby, lipy, sosny, rokyty, olchy, ošiky i polne čerešně, a z hněvom na něho hutorili: Ty, ošvicuješ žive mesta, čiche valaly a urodne pola, na kotrych blišči se žoltoklasna pšenica, žito, jarec i bujna jarica; z tvojich ceplych pramenoch raduju še take želene luky, rozkošne vinice i hole hury, došahajuci do neba; len lesy, zo stromami porosnute zohabjaš v smutnej cemnosti, v mokrosci a v žimnym čiňu. I hutorilo na totu žalobu slunko ku stromom, đubom, lipam, sosnam, rokytam, olchom, ošikam a polnim čerešňom: Popatrite vy nemudri len pozorlivejši okolo sebe, a uvidzice, že sce samy perša a najvekša pričina všeckeho toho, z čeho mne teraz súdzice, a ne ja; lebo ja bych zaisce s veľku radoscju i v lece i v žime na vas švicilo, ale vy samy zo svojima hrubyma pňakami, širokyma halužami a hustyma líscami mojím pramenom prekažku robice, že jich zara nemože ku vam preražic.

A taktež robja i veľo ľudze, a su podobne dzecom nerozumnymi; i ony su sami svojemu šťescu na prekažce, ale nechcejú to hutoric a ku temu se priznac, a skladaju vinu toho radnej na puvodca všeckeho dobreho, a hřeša naproci oca a stvoritel'a sveho a naproci múdre' ridzenie bože.

Různořečí polskoslovenské.

39. V Čadci.

Napsal pan J. Lottner.

Slonko a strome.

Zčažovalé sebe keděšik na slonko stromé v leše, najme dymbé, lpé, šošné, rokyté, olše, ošiky, brezé, javoré a ploné trešně, a povjadalé, preto že še naň gñevalé: Té, kralovno nebe, osvěncuješ žive mjasta, čiche džedžině a urodné pole, na keréch še ligoce žlatoklasé žito, šeblovito rež, bujno jarina a zarnyté jenčmen šedlokov; z tvojich čepťech paprskov češu a raduju še tež želone ténky, vinogrode na grozna bogatje,

a gole kopce. co še vzašo až do nebe; jacé lasé stromím porostle něchovoš v smutnej čemnošči, vé vilhku a v chłodném čěnu. I povjadal na tomto žalobě stonko z vésošči svojěj stromom, duřom, lipam, šošnom, rokytom, olšom, i ošikom, brezem a ploném třěšnom: Pohladniče jacé němůdri a pozorujče okolo seba, a najdžče i uvidžiča, že vé samy šče glavňo a nověno přičina všěckego tego, z čěgo teraz mě viniče, a nje jo; lebo bech doista z velkom radosčěm času letněgo i žimnego na vas svěčilo; vé ale vašěmi tlustěmi pňami, širokymi galěnzami a hustém liščim paprskom mojím broniče, že žare jejich nimožom ku vom preražič.

A tak robjom tež mnozě l'udže, a som podobni džěčom něrozumněm; i oně bělé a som samé sčášču svojěmu na překožče; něchom ale to povjadač a priznač še ku těmu, a preto chěb z tego a z jiněch vlostněch grěchov račěj puvočca všěgo dobrego, a reptajom proči stvoritelu svojěmu a proči mudrěmu řidzeňu božěmu

40. Na Skalitěm.

Napsal týž.

Soľńce a stromy.

Žěenžovaly šebe roz stromy v laše na soľńce, najma donby, borovky, olše a plone črešně, a gvarily ve švem gnuvu: Ty osvičiš mjašta, džadžiny a pola, ba i lonky a vinice, krapy a druge věci na žemi čieša še z čěpla tvojego, jen laši něhovoš v šmutnej čamnošči. I gvarilo na to soľńce stromum, donbom, borovkam, olšam a plonym črešnam: Patřče jen lepši kolo šeba, a uvidžiča, že vy samy šče glavni a najveši přičina všěgo tego, čo mně teraz za vjnu dovoče, a nik iny; bo vy samy svojimi tolstými pňami, širokymi galonzmi a gonstym liščim robiče překožku, že moje čěplo němog še do vas dostač.

Tak i młogi l'udže robio. I oni boli i son do džiči sami svojěmu ščenšču na překožku, něchčonc še ale ku tomu přiznoč, vnu sklodajon radnej na tvurca všěgo dobrego, a reptajon proči tvurcu svojěmu a proči mudremu řidzeňu božěmu.

II. Píseň Loučení.

Ve všech řečech slovanských.

---

1. Český dle písma.

Loučení, loučení,
Jak jest to těžká věc,
Když se musí rozloučiti
S panenkou mládenec.

Když jsme se loučili,
Oba jsme plakali,
Oba jsme si bílým šátkem
Oči utírali.

Umřeš ty, umru já,
Umřeme oba dva,
A dáme se pochovati
Do jednoho hroba.

Dáme si napsati
Na jednu deštičku:
Tuto ležeji ¹⁾ dva lidé
O jednom srdéčku.

2. Hornolužický.

Ach džělenje, ach džělenje,
Kak čěžka věc to je,
Hdyž ma so młodžene džělići
Wot holěki lubeje.

Hdyž prajachmoj sej bože mje,
Mój wobaj plakachmoj,
A z rubiškom tym běluškim
Sej wočy wutřechmoj.

A wumrješ ty a wumru ja,
Moj wobaj wumrjemoj,
A jenož rowěk njech jednički
Sej wobaj skazamoj.

Njech napisnu na desćičku
Na jednu woběmaj:
We wutrobičey jednej tu
Dwaj wotpočujetaj.

3. Dolnolužický.

Žělenje, žělenje,
Ach kake tuženje,
Gdaž młožene žoweycece
Groniš dej' bóženje.

Gdaž smój se žěliťej,
Woboj smój plakaťej,
Z rubiščekom bětem smej
Wočy wotrjewaťej.

---

¹⁾ Za příčinou verše místo leží.

Smój seb' jo zhubilej:
Na přece wostańnej
W lubosći zawěrnej
Na nimjer zwězanej.

Wumrjoš ty, ¹⁾ wumru ja,
Wumrjomoj wobaj dwa,
Dajmoj se zakopaš
Do jadnog' rowcyka.

Dajmoj seb' k spomnjenju
Na jednom kamjenju
W zlošanim napismu
Napisaš na rowu:

Ten kamjeň křyjo dwa
Lubeju cłowjeka,
Kótrejuž wutřoba
Na nimjer jo jadu.

4. Polsky.

Rozłączenie, rozłączenie,
Cóż to za ciężka rzecz,
Gdy się musi rozłączyć
Z panienką młodzieniec.

Gdyśmy się łączyli,
Obojeśmy płakali,
Obojeśmy białą chustką
Oczy obcierali.

Umrzesz ty, umrę ja,
Umrzemy obadwa,
I damy się pochować
Do jednego grobu.

Damy sobie napisać
Na jednej deszczułce:
Tu leży dwoje ludzi
O jednym serduszku.

5. Velkorusky.

Разлука, разлука,
Какъ ты тяжела,
Когда нужно разлучиться
Молодцу съ дѣвицею.

Какъ мы разлучались,
Мы оба плакали,
Оба платкомъ бѣлымъ
Очи утирали.

Умрешь ты, умру и я,
Умремъ мы оба,
И вѣлымъ себя зарыть
Въ одну могилу.

И вѣлимъ мы написать
На одной доскѣ:
Что лежать тутъ двое,
У которыхъ одно сердце.

Razłuka, razłuka,
Kak ty tjažela,
Kohda nužno razlučit' sja
Molodeu s djeviceju.

Kak my razlučališ,
My oba plakali,
Oba plátkom bjelým
Oči utirali.

Umrjoš ty, umru i ja,
Umrjom my oba,
I velim sjebja zaryť
V adnu magiłu.

I velim my napisať
Na adnoj daskje:
Što ležať tut dwoje,
U katorych adno serdec. —

¹⁾ Aneb: Humrjoš ty, humru ja.

6. Maleruský.

вѣка, розлука, вѣ то тяжка рѣчь, мусить розлучатисѣ. вѣвчиною молодець.	Rozluka, rozluka, Jakaž to tjažka rič, Koły musyt rozlučatys S divěynoju molodec.
сѣмо розлучалисѣ, сѣмо плакали, бѣлою хусткою сѣи утирали.	Koły smo rozlučalys, Oboje smo plakały, Oboje biłoju chustkoju Očy sy utyrały.
иѣ ты, умру и я, иѣ оба, кемѣ ся поховати иѣного гроба.	Umreš ty, umru i ja, Umremo oba, I kažem sja pochovaty Do odnoho hroba.
иѣ собѣ написати иѣной досцѣ: лежати двое душѣ иѣомѣ сердцѣ.	Kažem sobi napysaty Na odnij dosei: Tut ležat dvoje duš O odnim sercei.

7. Srbskeohavrátsky.

иѣнакѣ, разстанакѣ, иѣли в стварѣ, сѣ мора разстятѣ иѣвойкомѣ младецаѣ.	Razstanak, razstanak, Težka li je stvar, Kad se mora razstajati S dievojkom mladenac.
сѣмо сѣ разстали, сѣмо плакали, сѣмо бѣломѣ марамомѣ иѣи утирали.	Kada smo se razstajali, Oboje smo plakali, Oboje smo bielim rubcem Oči si utirali.
иѣнешѣ ти, умрѣтѣи я, иѣнемо обадвоѣ, иѣнемо покопати сѣ иѣомѣ гробу.	Umriet ćeš ti, umriet ću ja, Umriet ćemo obadvoje, I dat ćemo pokopat se U jednome grobu.
иѣмо сѣ написати иѣну дашчицу: иѣлежи двое людѣи иѣа сѣрданца.	Dat ćemo si napisati Na jednu daščicu: Ovdie leži dvoje ljudih Jednoga sérdašca.

8. Krajinskoslovensky.

Ločítev, ločítev,	Či umreš ti, umrl bom jez,
Ali je težka reč,	Umrta bova obadva,
Kedar se mora ločiti	In se dava pokopati
Od dekleta mladenič	V en grob.
Kedar sva se ločila,	Dava si napisati
Oba sva se jokala,	Na eno deščico:
Oba sva si z belo ruto	Tukaj leži dvoje ljudi
Oči brisala.	Srčca enega.

9. Bulharsky.

Лжченіе, лжченіе,	Lačenje, lačenje,
Колко нѣщо тѣжко,	Kolko njašto tjažko,
Като трѣба да ся лучи	Kato trjaba da sa lači
Младецъ съсъ момиче.	Mladec sas momiče.
Когато ся лжчехми,	Kogato sa lačechme,
И двама плачехми,	I dvama plačechme.
И двама си съ бѣлж крѣж	I dvama si s bjalaž krpja
Очы отривахмы.	Oči otrivaehme.
Умрешъ ли, да умрѣ и азе,	Umreš li, da umra i aze,
Да умремъ и двама,	Da umrem i dvama,
Да рѣчемъ да заровѣтъ	Da rečeme da zarovjat
Въ іеднѣ гробъ и двама.	V jedin grob i dvama.
И да рѣчемъ да напишѣтъ	I da rečeme da napišat
На іеднѣ дъсчицѣ:	Na jedna dasčica:
Тукъ си лѣжѣтъ двѣ душицы	Tuk si ležat dve dušici
Съсъ іедно сръднице.	Sas jedno sardčice.

V nářečí českém.

Podřečí západní.

1. V Koutech u Domažlic.

Loučení, loučení, Což je to těžká věc, Dyž se musí rozloučit S panenkú mládenec.	Humřes ty, humřu já, Humřeme vobá dvě, A dáme se pochovat Do jednoho hrobu.
Dyž sme se loučeli, Vobá sme plakali, Vobá sme si bílým šátkem Voči hutírali	Dáme si napsat Na jednu deštičku: Tuto leží dva lidi Vo jednom srdečku

Podřečí východní.

2. Od Vysokého Mýta.

Loučení, loučení, Jak je to těžká věc, Dyž se musí rozloučit Panenkou mládenec.	Umřeš ty, umřu já, Umřeme voba dva, A dáme se pochovat Do jednoho hrobu.
Dyž sme se loučili, Oba sme plakali, Oba sme si bílým šátkem Oči utírali.	Dáme si napsat Na jednu deštičku: Tuto léžej dva lidi Vo jednom srdýčku.

3. Ve Vysokém.

Loučení, loučení, Což je to těžká věc, Dyž se musí rozloučit S panenkou mládenec.	Dyž sme se loučili, Voba sme plakali, Voba sme si bílým šátkem Voči utírali.
--	---

Umřeš ty, umřu já:
Umřeme vobadva,
A dáme se pochovat
Do jednoho hrobu.

Dáme si napsat
Na jednu deštičku:
Tuto leží dva lidi
Vo jednom srdičku.

V nářečí moravském.

Různořečí podhorské.

1. V Polníčce u Žďáru.

Loučení, loučení,
Což je to těžká věc,
Gdyž se musí rozloučit
S panenkou mládenec.

Gdyž sme se loučili,
Voba sme plakali,
Voba sme si bílým šátkem
Voči utírali.

Umřeš ty, umřu já,
Umřeme voba dva,
A dáme se pochovat
Do jednoho hrobu.

Dáme si napsat
Na jednu deštičku:
Tuto leží dva lidi
Vo jednom srdečku.

2. Od Velkého Mestiříčí.

Lóčení, lóčení,
Co je to těžká věc,
Dež se mosi rozlóčit
S panenkó mládenec.

Dež sme se lóčile.
Voba sme plakale.
Vola sme si: bílém šátkem
Voči otírala.

Omřeš ty, omřo já,
Omřeme voba dva,
A dáme se pochovat
Do jednoho hrobu.

Dáme si napsat
Na jedno prkénko:
Toto ležijó dva lidi
O jednom srdečko.

Různořečí horské.

3. V Letovicích.

Lóčení, lóčení,
Co je to smotná věc,
Kdež se mosi rozlóčet
S panenkó mládenec.

Kdež sme se lóčele,
Voba sme plakale,
Voba sme si bílém šátkem
Voče hotjerale.

Homřeš te, homřu já,
Homřeme voba dva,
A dáme se pochovat
Do jednoho hrobo.

Dáme se napsat
Na jedno deštičko:
Tade ležijó dva lede
Vo jednom srdéčku.

4. Od Bouzova.

Lóčení, lóčení,
Co je to těžká věc,
Dež se mosí rozlóčet
S panenkó mládenec

Homřeš te, homřo já,
Homřeme vobá dvá,
A dáme se pochovat
Do jednoho hrobu.

Dež sme se lóčili,
Vobá sme plakale,
Vobá sme se bílém šátkem
Voče hotírale.

Dáme se napsat
Na jedno deščečko:
Tode ležijó dvá ledi
Ho jednom srdéčko.

5. V Kohoutovicích u Brna.

Lóčení, lóčení,
Co je to těžká věc,
Dež se mosí rozlóčit
S panenkó mládenec.

Homřeš te, homřo já,
Homřeme vobá dvá,
A dáme se pochovat
Do jednoho hrobu.

Dež sme se lóčili,
Vobá sme plakali,
Vobá sme si bílém šátkem
Voči hotírali.

Dáme si napsat
Na jedno deščičko:
Tady ležijó dvá ledi
Ho jednom srdýčko.

6. V Komině u Brna.

Lóčení, lóčení,
Co je to těžká věc,
Dež se mosí ruzlóčit
S panenkó mládenec.

Homřeš te, homřo já,
Homřeme vubá dvá,
A dáme se puchovat
Do jednuhu hrubo.

Dež sme se lóčili,
Vubá sme plakali,
Vubá sme si bílém šátkem
Vuči hotírali.

Dáme se napsat
Na jedno deščičko:
Tade ležijó dvá lidi
Vu jednom srdíčko.

7. V Hostími.

Lóčen', lóčen',
Co je to smotná věc,
Dež se mosí rozlóčet
S panenkó mládenec.

Dež sme se lócel'.
Vobá sme plakal',
Vobá sme se bílém šátkem
Voča hotíral'.

Homřeš te, homřo já,
Homřeme vobá dvá,
A dáme se pochovat
Do jednoho hrobo.

Dáme se napsat
Na jedno deštičko:
Toto ležijó dvoji hl'di
Ho jednom srdičko.

8. V Mašovicích u Znojma.

Lóčení, lóčení,
Co je to těžká věc,
Dež se moši rozlóčit
S panenκό mládeneč.

Dež sme se lóčili,
Vobá sme plakali,
Vobá sme se bílým šátkem
Voči hotírali.

Homřeš te, homřo já,
Homřeme vobá dvá,
A dáme se pochovat
Do jednoho hrobo.

Dáme se napsat
Na jedno deštičko:
Toto ležijó dvá lidi
Ho jednem srděčko.

Různořečí dolské.

9. V Litenčicích.

Loučení, loučení,
Co je to těžká věc,
Dyž se musí rozloučit
S panenkou mládeneč.

Dyž zme se loučili,
Vobá zme plakali.
Vobá zme si bílým šátkem
Voči utírali.

Umřes ty, umřu já,
Umřeme vobá dvá,
A dáme se pochovat
Do jednoho hrobu.

Dáme si napsat
Na jednu dešičku:
Tuto ležijou dvá lidi
Vo jednem srděčku.

Různořečí hanácké.

10. V Břesovicích u Prostějova.

Lóčení, lóčení,
Jak je to těžká věc,
Dež se mosi rozlóčit
S panenκό mládeneč.

Dež zme se lóčele,
Obá zme plakale,
Obá zme si bílým šátkem
Oči otírale.

Omřeš te, omřo já,
Omřeme obá dvá,
A dáme se pochovat
Do jednoho hrobu.

Dáme si napsat
Na jedno dešěčko:
Toto ležijó dva ledi
O jednem srděčko

11. V Olšanech.

lóčení,	Omřeš te, omřo já,
o těžká věc,	Omřeme obá dvě,
mosi rozlóčet	A dáme se pochovat
nkó mládenec.	Do jedneho hrobu.
ie se lóčele,	Dáme si napsat
ie plakale,	Na jedno deščečko:
ie si bílém šátkem	Toto ležijó dvoji ledi
rali.	O jednom srdečko.

Různořečí dolnobečevské.

12. V Lutopevnách.

, lóčení,	Umřeš ty, umřu já,
to těžká věc,	Umřemy obá dvě,
mosi rozlóčet	A dámy se pochovat
nkó mládenec.	Do jedneho hrobu.
iy se lóčili,	Dámy si napsat
iy plakali,	Na jednu deščičku:
iy si bílém šátkem	Tady ležijó dvoji lidi
rali.	O jednom srdečku.

13. Ve Vlkoši.

lóčení,	Umřeš ty, umřu já,
o těžká věc,	Umřeme obá dvě,
mosi rozlóčet	A dáme se pochovat
nkó mládenec.	Do jednoho hrobu.
ie se lóčili,	Dáme si napsat
ie plakali,	Na jednu deštičku:
ie si bílém šátkem	Tuto ležijó dva lidi
rali.	O jednom srdičku.

14. V Kyselovicích.

lúčení,	Umřeš ty, umřu já,
to těžká věc,	Umřeme oba dva,
musi rozlúčit	A dáme se pochovat
nkú mládenec.	Do jednoho hrobu.
ie se lúčili,	Dáme si napsat
ie plakali,	Na jednu deštičku:
ie si bílým šátkem	Tuto ležijú dvoji lidi
rali.	O jednom srdičku,

Různořečí Hornobečevské.

15. Ve Vsetíně.

<p> Lúčení, lúčení, Co je to těžká věc, Dyž sa musí rozlúčit S panenkú mládenec. </p> <p> Dyž smy sa lúčili, Oba smy plákali, Oba smy se bílym šátkem Oči utírali. </p>	<p> Umřeš ty, umřu já, Umřemy oba dva, A dámy sa pochovat Do jednoho hrobu. </p> <p> Dámy se napisat Na jednu deščičku: Tuto ležá dva lude O jednom srdečku. </p>
---	---

16. V Zubří u Rožnova.

<p> Lúčení, lúčení, Což je to těžká věc, Dyž sa musí rozlúčit S panenkú mládenec. </p> <p> Dyž sme sa lúčili, Oba sme plákali, Oba sme si bílym šátkem Oči utírali. </p>	<p> Umřeš ty, umřu já, Umřeme oba dva, A dáme sa pochovat Do jednoho hrobu. </p> <p> Dáme si napsat Na jednu deščičku: Tudy ležá dva lude O jednom srdečku. </p>
--	--

Různořečí Oderské.

17. V Hodslavicích.

<p> Lúčení, lúčení, Jak je to těžká věc, Dyž sa musí rozlúčit S panenkú mládenec. </p> <p> Dyž smy sa lúčili, Oba my plákali, Oba smy si bílym šátkem Oči utírali. </p>	<p> Umřeš ty, umřu já, Umřemy oba dva; A dámy sa pochovat Do jednoho hrobu. </p> <p> Dámy si napisat Na jednu deščičku: Tuto ležá dva lidé O jednom serdečku </p>
---	---

18. Ve Spálově.

<p> Uučeni, uučeni, Co je to těžka věc, Dyž se mosi rozuucit S panenku muadeneec. </p>	<p> Dyž sme se uučili, Oba sme puakali, Oba sme se biuym šátkem Oči utírali. </p>
---	--

Zemřeš ty, zemřu ja,
Zemřeme oba dva,
A dame se pochovat
Do jednoho hrobu.

Dame se napsat
Na jednu deščíčku:
Tuto leža dva ludi
O jednom serdečku.

19. V Koslovicích.

Lučeni, lučeni,
Jak je to těžka věc,
Hdy še musí rozlučit
S panenku mladěněc.

Umřeš ty, umřu ja,
Umřemy oba dva,
A damy še pochovať
Do jednoho hrobu.

Hdy smy še lučili,
Oba smy plākali,
Oba smy šebě bilu šatku
Oči utirali.

Damy šebě napisat
Na jednu dešfulku:
Tuto leža dva lude
O jednym srydečku.

Různořečí Opavsko-Ostravické.

20. V Metelovicích.

Lučeni, lučeni,
Jak je to ézka věc,
Hdyž še musí rozlučić
S panenku mladženěc.

Umřeš ty, umřu jo,
Umřemy oba dva,
A domy še pochovac
Do jednoho hrobu.

Dyž zmy še lučili,
Oba zmy plākali,
Oba zmy še biľu šatku
Oči ucírali.

Domy šebě napisac
Na jednu deščoľku:
Tuto leža dva ludže
O jednym srydečku.

21. V Morávce v Těšinsku.

Lučeni, lučeni,
Co je to ézka věc,
Kdež še musí rozlučić
S panenku mladženěc.

Umřeš te, umřu jo.
Umřemy oba dva,
A domy še pochovac
Do jednoho hrobu.

Kdež zme še lučili,
Oba zme plākali,
Oba zme še biľu šatku
Oči ucírali.

Dome še napisac
Na jednu desečku:
Tu ležo dva ludže
O jednem srdečku.

22. V Opavě. ¹⁾

Lučeni, lučeni,	Umřeš ty, umřu ja,
Co je to těžka věc,	Umřemy oba dva,
Dyž se muši rozlučič	A damy se pochovač
S panenkum mlađeněc.	Do jednoho hrobu.
Dyž smy se lučili,	Damy se napisáč
Oba smy pľakali,	Na jednu desečku:
Oba smy se biľum šatkum	Tuto ležu dvoji lude
Oči učirali.	O jednym syrdečku.

23. V Neplachovicích.

Lučeni, lučeni	Umřeš ty, umřu ja,
Co je to ťažka věc,	Umřemy oba dva,
Dyž se musi rozlučič	A damy se pochovač
S panenkum mlađeněc.	Do jednoho hrobu.
Dyž smy se lučili,	Damy se napisáč
Oba smy pľakali,	Na jednu desečku:
Oba smy se biľum šatkum	Tu ležu dvoji ludi
Oči utirali.	O jednym srdečku.

24. V Branici blíž Krnova.

Uučeni, uučeni,	Umřoš ty, umřu ja,
Co je to čjažka věc,	Umřomy voba dva,
Dyž sa muši rozuučič	A damy sa pochovač
S panenkum muaděněc.	Do jednoho hrobu.
Dyž smy sa uučili,	Damy še napisáč
Voba smy puakali,	Na jednu desečku:
Voba smy še biuum šatkum	Tuto ležje dva lude
Voči učirali.	Vo jednym serdečku.

25. V Bavorové.

Lučeni, lučeni,	Umřeš ty, umřu jo,
Což je to čježko věc,	Umřeme obadvo,
Když še musi rozlučič	A dume še pochovač
S paněnkum mladzěněc.	Do jednoho hroba.
Když me'ch še lučili,	Dume še napisáč
Oba 'chme pľakali,	Na jednu desečku:
Oba 'chme še biľum šatkum	Tuto ležum dva ludže
Oči učirali.	O jednym srdečku.

¹⁾ Tak zní tato píseň také v Benešově a ve Vodce za Opavou; tol že ve Vodce na místě »čežky« se praví »čjažky« a na místo se »š:

V nářečí slovenském.

Různořečí moravskoslovenské.

I. V Lanštorfě u Podivína.

Lú č ení, lú č ení,	Umřeš ty, umřu já,
Ja k je to ťažka věc,	Umřeme obá dvě,
Dy ž sa mosi rozlú č ít	A dáme sa pochovat
S p anenku mu adenec.	Do jedneho hrobu.
Dy ž sme sa lú č ili,	Dáme sobě napsat
Ob á sme puakali,	Na jednu deš č ičku:
Ob á sme si biuým šátkem	Tuto lež á dvě lude
O č i utírali.	O jednom srdečku.

2. V Kunovicích.

Uu č ení, uu č ení,	Zemřeš ty, zemřu já,
Ja k je to těžká věc,	Zemřeme obá dvě,
Dy ž sa musí rozuu č ít	A dáme sa pochovať
S p anenkú mu adenec.	Do jedneho hrobu.
Dy ž sme sa uu č ili,	Dáme se napísať
Ob á sme puakali,	Na vrch na truhličku:
Ob á sme si biuým šátkem	Tuto lež íjú dvě těua ¹⁾ ,
O č i utírali.	Gauan z gauanečku. ²⁾

Různořečí Bělohorské.

3. V Holíci.

Lú č ení, lú č ení,	Umřeš ty, umru já,
V š a k je to ťažká věc,	Umreme oba dva,
Ke d sa musí rozlú č ít	A dame sa pochovat
S p anenkú mu adenec.	Do jedneho hrobu.
Ke d sme sa lú č ili,	Dame si napísať
Ob a sme puakali,	Na jednu deš č ičku:
Ob a sme si s biuým šátkem	Tuto lež á dve dušičky
O č i utírali.	O jednom srděčku.

¹⁾ Těla. ²⁾ Galan s galanečkou = milenec s milenkou.

4. V Cahnově v Rakousích.

Uučení, uučení,
Jak je to čažká vec,
Ked sa mosi rozuučie
S panenku muádenec.

Ked sme sa uučili,
Obá sme puakali,
Obá sme si biuým šatkem
Oči ucirali.

Zemreš ty, zemrem já,
Zemreme obá dvá,
A dáme sa pochovac
Do jedneho hrobu.

Dáme si napísac
Na jednu deščičku:
Tuto leža dvá ludzi
O jednom srdečku.

3. Různořečí Trnavské.

5. V Suché u Trnavy.

Lúčení, lúčení,
Však je to tažka vec,
Ked sa mosi rozlúčit
S panenku mládenec.

Ked sme sa lúčili,
Obá sme plakali,
Obá sme si bilým ručnýkom
Oči utýrali.

Zemreš ty, zemrem já,
Zemreme obidvá,
A dáme sa pochovat
Do jedneho hrobu.

Dáme si napísat
Na jednu deščičku:
Tuto ležá dvá ludé
O jednom srdečku

6. V Březové.

Lúčení, lúčení,
Což je to tažká vec,
Ked sa mosi rozlúčit
S panenku mladeneec.

Ked sme sa lúčili,
Obá sme plakali,
Obá sme si bilým šatkem
Oči utjerali.

Umreš ty, umrem já,
Umreme obá dvá,
A dame sa pochovat
Do jedneho hrobu.

Dame si napísat
Na jednu deščičku:
Tuto ležijá dvá ludja
O jednom srdečku.

7. V Pišťanech.

Lúčení, lúčení,
Šak je to tažká vec,
Ked sa mosi rozlúčit
S panenku mladeneec.

Ked sme sa lúčili,
Oba sme plakali,
Oba sme si bilým ručnikom
Oči utjerali.

Umreš ty, umrem já,
Umreme obidva,
A dame se pochovat
Do jedneho hrobu.

Dáme si napísať
Na jednu deštičku:
Tuto ležá dva lude
O jednom srdečku. ¹⁾

Různořečí Dolnotřenečanské.

8. V Bánovcích.

Lúčenje, lúčenje,
Čo to za ťažká vec,
Keď sa mosí rozlúčiť
S panenkou mláděneč.

Umreš ty, umrem já,
Umreme obá dvá,
A dáme sa pochovať
Co jedneho hrobu.

Keď sme sa lúčili,
Obá sme plakali,
Obá sme si bělov šatkov
Oči utjerali.

Dáme si napísať
Na jednu doštičku:
Tuto ležja dvaja ludje
O jednom srděčku.

9. Ve Velkých Šuranech.

Lúčení, lúčení,
Jak je to ťažká vec,
Keď sa mosí rozlúčit
S panenkou mláděneč.

Umreš ty, umrem já,
Umreme obidvá,
A dáme sa pochovat
Do jednoho hrobu.

Keď sme sa lúčili,
Obá sme plakali,
Obá sme si bělým šatkom
Oči utírali.

Dáme si napísať
Na jednu deštičku:
Tuto ležá dvoji ludě
O jednom srdečku.

10. V Třenečíně.

Lúčení, lučení,
Šak si ty ťažka vec,
Keď sa musí rozlúčit
S panenkú mláděneč.

Umreš ty, umrem já,
Umreme obidva,
A dáme sa pochovať
Do jedneho hrobu.

Keď sme sa lúčili,
Oba sme plakali,
Oba sme si bělú šatkú
Oči utjerali.

Dáme si napísať
Na jednu deštičku:
Tuto ležá dvoje ludi
O jednom srdečku.

¹⁾ Tak se zpívá ta píseň také v Kovárcích u V. Topolčan, jen že se praví: mláděneč, rozlúčit, pochovat, utírali a dvoji ludja. V Dobré Vodě zase kladou na místě „bílým ručníkom“ — bělu šatku, a na místě dva lude — dvaja ludě.

Různořečí Hornotřenečanské.

11. V Kolárovcích.

Lúčení, lúčení,
Jak je to ťažka vec,
Kedz sa musi rozlúčiť
Z devkú mladeneč.

Umreš ty, umrem ja,
Umreme obidva,
A dame sa pochovac
Do jedneho hrobu.

Keď zme sa lúčili,
Oba zme plakali,
Oba zme si biťum šatkum
Oči ucírali.

Dame si napisac
Na jednu deštičku:
Tuto ležja dva ludzja
O jednom srdečku.

Podřečí střední.

Různořečí hornovážské.

12. V Jasenové.

Lúčeňä, lúčeňä,
Veľ je to ťažká vec,
Ked sa musi rozlúčiť
S panenkou mladeneč.

Umreš ty, umrem ja,
Umreme obadva,
A dame sa pochovať
Do jedneho hrobu.

Keď sme sa lúčili,
Oba sme plakali,
Oba sme si bĕlou šatkou
Oči utjerali.

Dáme si napisat
Na jednu doštičku:
Tuto ležä dvaja ludžä
O jednom srdčečku.

13. V Ústí v Oravě.

Lúčenja, lúčenja,
Jak je to ťažká vec,
Ked sa musi rozlúčiť
S panenkov mládeneč.

Umreš ty, umrem ja,
Umreme obidva,
A dame sa pochovať
Do jedneho hrobu.

Keď sme sa lúčili,
Oba sme plakali,
Oba sme si bĕlov šatkov
Oči utjerali.

Dame si napisat
Na jednu deštičku:
Tuto ležä dva ludja
O jednom srdečku.

14. V Mošovcích v Turci. ¹⁾

Lúčenja, lúčenja,
Ak je to ťažka vec,
Keď sa musí rozlúčiť
S panenkou mláděneč.

Keď zme sa lúčili,
Oba zme plakali,
Oba zme si bĕlou šatkou
Oči utjerali.

¹⁾ Jako v Mošovcích zní píseň Loučení také ve Svaříně v Liptově.

Umrješ ty, umrem ja,
Umreme obidva,
A dame sa pochovať
Do jednoho hrobu.

Dame si napísať
Na jednu doštičku:
Tuto ležja dvaja ľudja
O jednom srdččku.

Různořečí Pohronské.

15. V Banské Bystřici.

Lúčenja, lúčenja,
Ak je to ťažka vec,
Keď sa musí rozlúčiť
S panenkou mladěncec.

Umrješ ty, umrjem ja,
Umrjeme obidva,
A dame sa pochovať
Do jednoho hrobu.

Keď zme sa lúčili,
Oba zme plakali,
Oba zme si bĕlou šatkou
Oči utjerali.

Dame se napísať
Na jednu daštičku:
Tuto ležja dvaja ľudja
O jednym srdččku.

Různořečí Hontanské.

16. V Tesarech.

Lúčenja, lúčenja,
Veť je to ťažka vec,
Keď sa musí rozlúčiť
S panenkou mláděncec.

Umrješ ty, umrjem ja,
Umrjeme obaja,
A dame sa pochovať
Do jednoho hroba.

Keď sme sa lúčili,
Oba sme plakali,
Oba sme si bĕlou šatkou
Oči utjerali.

Dame si napísať
Na jednu doštičku:
Tuto ležja dvaja ľudja
O jednom srdččku.

Různořečí Novohradské.

17. V Polichně.

Lúčení, lúčení,
Čak je to ťažka vec,
Keď sa musí rozlúčiť
S panenkou mláděncec.

Umrješ ty, umrjem ja,
Umrjeme obidva,
A dame sa pochovať
Do jednoho hrobu.

Keď sme sa lúčili,
Oba sme plakali,
Oba sme si bĕlým šatkom
Oči utjerali.

Dame sebe napísať
Na jednu tabličku:
Tuto ležja dvaja ľudja
O jednom srdččku.

Různořečí Gemerské.

18. V Rybníku.

Lúšenja, lúšenja,
Aka to tažká vec,
Koj sá rozlušuje
S panenkové mládenec.

Koj smo sá lúšili,
Obi dvě smo plakali,
Obi dvě smo si bjalo šatkó
Oši utjerali.

Umrjaš ty, umrjam já,
Umrjamo obi dvě,
A dámo sě pochovač
Do jednyho hrobu.

Dámo si napisac
Na ednu deščišku:
Tuto ležá dvě lude
O jednom srdjašku.

19. Ve Velké Bevtici.

Lučeni, lučeni,
Jak je to težka vec,
Keď sa musí rozlučiť
S paničko mladeneč.

Keď sme sa lučili,
Obidva sme plakali,
Obidva smys si bělym hantuškom
Oči utjerali.

Umreš ty, umrem ja,
Umreme obidva,
A dame sa pochovať
Do jednoho hroba.

Dame si napisat
Na jednu deštičku:
Tuto leža dvoji ludi
O jednom srdečku.

Podřečí východni.

20. V Podhradí Splšském.

Lučeni, lučeni,
Co je to čežka vec,
Když še muši rozlučie
S panenku mladzeněc.

Když sme se lučili,
Obi dvoje sme plakali,
Obi dvojemesi s běluchustečku
Očka ucjerali.

Umreš ty, umrem ja,
Umreme obidva,
A dame se pohrebac
Do jednoho hroba.

Dame sebe napisac
Na jednu deščičku:
Tuto leža dvojo ludze
O jednym srdečku.

21. V Bardijově.

Lúčeni, lúčeni,
Co je to čežka vec,
Keď še muši rozlučie
S panenku mladzeněc.

Keď zme se lúčili,
Obidva zme plakali,
Obidva zme sobe z bilu chustl
Oči ucirali.

Umreš ty, umrem ja,
Umreme obidva,
A dame še pochovac
Do jednoho hrobu.

Dame sobe napisac
Na jednu deščičku:
Tuto ležu dva ludze
O jednym srdečku.

22. V Prešově.

Lučeni, lučeni,
Což jest to čežka vec,
Když se musí rozlučic
S panenku mladženěc.

Když sme se lučeli,
Obidva sme plakali,
Obidva sme sebe z bilu šatku
Oči ucirali.

Umreš ty, umrem ja,
Umreme obidva,
A dame se pochovac
Do jednoho hroba.

Dame sebe napisac
Na jednu deščičku:
Tuto leža dva ludze
O jednom srdečku.

23. Ve Snině.

Lučeni, lučeni,
Jak je to čežka vec,
Ked se muši rozlučic
S panenku mladženěc.

Ked sme se lučili,
Obidvojo sme plakali,
Obidvojo sme sebe s bilu hustku
Oči ucirali.

Umreš ty, umrem ja,
Umreme obidva,
A dame se pochovac
Do jednoho hroba.

Dame si napisac
Na jednu deščičku:
Tuto leža dva ludze
O jednym serdečku.

III. Jiné příklady.

V nářečí českém.

Podřečí západní.

Od Domažlic.

Jirka s kozou. ¹⁾

Bul jeden král a měl ceru, a von ji nemoh žádněj rozesmít, vona bula dycky smutná. Tak ten král poudali, hdo hudělá, haby se vona zasmíla, že mu ji dejl. Tak von bul jeden pastýř a měl syna, říkali mu Jirka. Von poudá: „Tatíku! já teky pudu, esli bych ji rozesmil. Já na vás nic nechci jenom tu kozu.“ A táta řekl: „No ták di. Ta koza bula taková, hdy von chtěl, tak vona každýho držíla, a ten čovek mušel při ní vostat.

Tak tu kozu vzal a šel, a potká jednoho, von měl nohu na rameně. Jirka poudal: „Ty, co máš hen tu nohu na rameně?“ A von: „Já hdyž ji shundám, tak doskočím sto mjil.“ — „A kám deš?“ — „Já du na službu, hdo mě veme.“ — Tak pot se mnú.“

Šli dálejc a potkali zas jednoho, měl prkýnko na vočích. „Ty, co máš hen tu na vočích prkýnko?“ A von: „Já hdyž to prkýnko pozvihnu, tak vidím sto mjil.“ A kam deš? — „Já du na službu, chceš li mě vzít.“ Ba jou, vemu. „Pot teky se mnú.“

Hušli kús cesty, potkali třetího kameráda, von měl flaši pod ramenem a místo zandavačky držíl v ní palec. „Ty co hen ten palec držíš?“ — Já hdy ho vycuknu, dotřiknu sto mjil, a co ehci, šecko zatřiknu. Chcešli, vem mě teky do služby, může tuto bejt tvy chěestli a naše teky.“ A Jirka mu na to: „No ták pot.“

Potom přišli do města, hde bul ten král, a nakúpili si na tu kozu pantlu. A přišli na jednu hospodu, a vono tám už bulo předpověděno,

¹⁾ Vzato z Čítanky slovanské K. J. Erbena. I, 34 — 36.

haž takoví lidi přídú, haby jim jíst a pít dali, co budú chtít, že to ten král šeko zaplatí. Tak voni tu kozu samým pantlem vovázali a dali ji do sénci šenkýři k vopatření, a von ji dal do přístěnku, hde jeho cery ležily. Von ten hospodskej měl tři divčé, a ešte nespály. Tak ta Manka řekla: „Och, hdyby sem já mohla teky nákej takovej pantl mjit! já pudu a vodvážu nákej s tý kozy.“ Ta druhá, Dodla, poudá: „Nechót, von to ráno pozná.“ Hale vona šla přec. A hdy Manka dlúho nešla, řekla ta třetí, ta Káče: „Di tam pro ni.“ Tak ta Dodla šla a třepala Manku po hřibetu: „I pót, nech toho!“ a už se vod ní nemohla vodtrhnút. Tak ta Káče poudá: „I pote! nevodvažte je šeky.“ Šla a třepala Dodlu po sukni, a už teky nemohla pryč, mušela při ní vostat.

Tak ráno von si ten Jirka přichvát a šel po tu kozu, a ved to šeko pryč, Káči, Dodlu i Manku. Šenkýř ešte spál. Šli skrze ves, a von koukal lichtář z vokna: I fuj! poudá, „Kačínko, co to? co to?“ Šel a popád ji za ruku, chtěl ji vodtrhnút, a vostat teky při ní. Potom hnál pastýř krávy rejničků a bejk šoust se vokolo, huváz, a Jirka teky ho ved.

Tak potom přišli před ten zámek, a voni ven vyšli slúžící; a hdyž takovy vece vidili, šli a poudali tomu králi: „Och pane! hen tu máme takový podivanú; už tu byly šelijaky meškery, hale to tu ešte nebulo.“ Tak tu královo divčí hnedle vyvedli na ten palác, a vona se podivala a zasmíla se, haž se zámek votřis. Tak lčko se ptáli, co je zač? Von: že je pastýřovo syn a že mu říkaj Jirka. A voni: že to nemůže bejt; že je ze sprostýho rodu, že mu tu divčí nemužú dát, hale že jim muší něco ešte hudělat. Von poudá: „Co?“ A voni: že hen tám je studánka, je tám sto mjl; esli z ní za minut přinese ten koflík vody, tak tu divčí dostane. Tak von ten Jirka poudal tomu, co měl tu nohu na rameně: „Ty si řek, hdyž shundáš hen tu nohu, že doskočíš sto mjl.“ A von: „Ó to já snadno dokážu!“ Shundal nohu, skočil a bul tám. Hale potom už chybalo maličko jenom, a už by tu bul čas, že měl přijít. Tak Jirka řek tomu druhýmu: „Ty si poudal, hdyž pozvihneš hen to prkýnko z vočí, že huvidiš na sto mjl: koukni se, co tám dělá.“ — Och pane! von tám leží. Och Jemináčku! von tám husnul. „To bude zle,“ poudá Jirka, „už tu bude čas. Ty třetí, ty si poudal, hdy hen ten palec vycukneš, že dotfikneš sto mjl: chutě třikni tám, hať vstává. — A ty, podívej se, esli už se tám hejbá nebo co? „Och pane! už vstává, hutirá se — už nabirá vođu.“ Potom von skočil a už tu bul, a zrovna v čas.

Tak potom voni poudali, že jim muší dokázat ešte jeden kús. Že hen tám ve škále je takový zvíře, jednorožec, že jim moc lidi zhubi: esli je zhladí ze světa, že tu divčí dostane. Tak von si vzal ty lidi, a do toho lesa šli. Tak přišli k takový smrčíně. A vono byly tři zvířata, a byly takovy lože vyšounstany, kerak ležily. Dvě nedělaly nic, ale to třetí hubilo lidi. Tak voni si nabráli kameního a těch jedlovejeh krá-korek za nadra, a vlezli na dřevo nahoru; a hdy si ty zvířata lehly,

tak voni pustili delů kámen na to jedno zvíře, co bul jednorozec. A vono to zvíře řeklo tomu druhýmu: „Dej pokoj, něštochej mě!“ A vono poudá: „Já tě nedělám nic. A zas na toho jednorozce ze z hora pustili kámen. „Dej pokoj! už si mi to hudělal po třetí.“ Hdyž já tě nic nedělám!“ Tak se popádli a práli se dohromady. A ten jednorozec chtěl to druhý zvíře probodnúť; hale vono huskočilo, a von kerak se pruce po ňom hnál, tak zarazil tím rohem do dřeva a nemoh ho hnedle vydát. Tak voni hnedle skočili ze smrčiny delů, a ty dvě zvířata हुtek y, a tomu třetímu, tomu jednorozci, voni husekli hlavu a vzeli ji na rameno a nesli ji do zámku.

Tu voni v zámku vidili, že Jirka zas ten kúsek dokázal. „Co, prej, budem dělat? snad mu přec mušíme tu dívčí dát?“

„Ne pane!“ poudá jeden ten slůžci, „to nemůže bejt; hdyž je sprostěj, haby von takovú královskú dívčí dostál; hale mušíme ho ze světa zhladit.“ Tak von ten král jim řekli, haby vyšetřili jeho řeč, co bude mluvit. Tak bula tam nájemnice jedna, vona mu poudala: „Jirko! s tebu nebude dnes dobře, chtěj tě zhladit ze světa.“ Tak von poudá: „Och já se nebojím: kterak mně teprřiva bulo dvanáct let, já sem jich zabjil jednu ranú dvanáct.“ Hale to bulo tuto, hdy mu máma hupekly rozpiček, vono mu na něj vlítlo dvanáct much, a von je na jednu ranu zabjil.

Tak voni hdy to slyšili, řekli: „Jináč ne, než že ho mušíme zatřetit.“ Tak potom si přiškivali vojáky a poudali, že mu hudělaj parádu, že budú ho voddávat na paláce. Tak ho tám vyvedli a vojáci chtěli už do něho spustit A von ten Jirka řek tomu, co místo zandavačky palec držil: „Ty si poudal, hdy vycukneš hen ten palec, že šechno zatřitkneš; chutě vycukni!“ — O pane! to já snadno dokážu.“ Tak ten palec vycuk a šecky je zatřik, haž buli šecky slepi a žádněj neviděl.

Tak voni, hdy už vidili, že jináč není, řekli mu, haby šel, že mu tu dívčí dej. Tak potom mu dali pěkný šaty královský a bula svarba. A já sem na tý svarbě tekv bula: měli tam moziku, zpivali, jidli a pjili; bulo mesa, mochůrek a všeano plný košíinky, a vodičky plný vědra. Dnes sem šla, večerá sem přišla; našla sem meze parezy vejce, praštila sem se jednomu na hlavu a hudělala sem mu pleš, a má ho doposavád.

Podřečí východní.

Od Vysokého Mýta.

Pohádka vo mlsnym šeucoj.

V isty usi nedaleko Vraclave byl jeden mlsnej švec. Jeho žena upekla jednoho dne dve holoubata, jedno sobe a druhý jamu, postála je do troudy a vodošla na chvilku ze seknice na zábřež, gde si právě její hoši Jobeš a Rolinek hrali na vojáci. Švec zatím šil na verpánku u

lajce, pod kerou mněl skovanej žbánek týva. Dyž mu holoubata v troude zavoněly, dostal na ně luskoviny, zvih se z verpánku, položil šidlo a drateu na laje, šel k troude, voduřel ji a vytáh kuthan. Šak nežli sáh po holoudeti, kouk dřiu vokynkem do kuchyně a đourou ve dvěřích do síně, esli tam nejní žena, neboť se jí túze bál. Dyž tam bylo tícho, práł sám k sobe: cák se budu rozmejšlet? dyť nepude vo krk, nák to vypadne; vohutnám holoude, dokud žena nepřide. Potom holoude vytáh, rozkrájel ho vostrym nožečkem, spolk nejdřiu křídýlko, pak stehýnko a konečně ho sněd tekně cely. »Mlsnej enom dyž voblizne a hladovej dyž se nai«, prał stary příslovi. Ale švec byl mlsnej a hladovej, nemněl teda jednoho holoudete dost, a proto se taky pustil do druhého, a dyž ho mněl v sobe, vzal si k tomu eště dve žlice zéli, co bylo na dřly (bílé) míse v troude a vytyl skleňci týva z podlajce. Na to sed zaseje na verpánek a šil dál. Tu přišla žena do seknice, a že bylo zrouna poledne, přistroila na stůl a dávala voběd. Šecko se vedlo dobře, poliuka se snědla, nadvajna taky, ale dyž přišlo na pečinku, tu byl vohěň na třeše. »Gdák sněd holoude, co sem skovala do troudy?« začla křičet šeucová a skákala, až překotila korovlat u medence.

»Prauda, že tys ho sněd, ty vopeslej?« a tu šeucoj zahrozila pěstěj. »Mně se neptej,« řek na to švec a třás se, »já sem nic nesněd, dyť sem ani neveděl, žes dala co pít.« Šeucová rozlobená ptala se po druhy po ftáku, ale švec zapíral zaseje, až konečně řek, že vona sama snědla holoude, a že ho nini na něm ubohym žádá. »I ty hrdlouživej, kyž tě straka poklude! Šak vem to nešť; nechme zatim tej hádky; vod ninčka nebudem ani jeden ani druhěj mluvit. Kerej by dřiu promluil, na tom to vostane, že sněd holoude.« Tak řekla šeucová, a dle její vůle muselo se stát. Vod tej doby bylo v šeucovym dome jako v hrobe. Mrzelo je to sice dost voba dva; šeucová nemohla se vadit a treperendit, a šeucoj se zaseje stejskalo, že nemoh vodpoidat a spivat; i veru raděje by byl slyšel ženu hubovat, než aby to mrtvy tícho byl dýle snášel. Ale první slovo nechtěl přeci vyřknout ani ten ani vonen.

Třetího dne potom, co naposledy spolu mluvili, jel vokolo kočár a zastal zrouna naproti šeucovy chalupe. Sloužiči, vilda šeucovou před domem, skočil rounejma nohama dólu a volal na ni: »Pozdrau Pámbu pajmámo, kudy pak tu de cesta do nesta?« Šeucová dežela k němu a už mněla hubu voduřenou, aby mu poveděla, kudy se jede; v tom ale se zpatovala a vokázala mu enomeje rukou pod Hájka k Paulovskyho mlejnu — a švec smek četyci — a udál taky tak. Sloužiči dyž přišel nazpátek k vozu, pojďal svymu pánoj, že v tej chalupe sou dva němi, kery na sebe porád škareděj, slova nemluvěj a enom prstama šecko ukazujou. V tom vokamženi šak si šeucová něco vymyslela, vyběhla z chalupy a stehala k pánoj do kočáru, jako by mu chtěla něco povedít. Pán jí udál místo, vona sedla vedle něj, koč přásk do kočů a kočár ujížděl. Tu křiči švec z vokna: »Ženo, rozmilá ženo, tekně tě prasim, nevodjížděj mně a vodpusť mně, já sem sněd holoude.« Tu se

dale Šeucová do hlasityho smichu a poveděla ted' pánoji vobširně, proč nemluvili. Pán se tomu vod srce smál a dal Šeucovej toral, aby si koutyla iny holoubata, z kerejch ale nedostal její misnej muž-ani na zub.

V nářečí moravském.

Různořečí hanácké.

Od Olomouce.

Napsal pan Jan Lepař.

Ztracené dítě.

Bel jeden rebář a ten měl jednoho senka; potom ten rebář omřel, a jeho žena šla do lesa a bévala tam v jedné roztrhané chalópece, proto že jo nechtěl žádné vzít k sobě. A v té chalópece dělala sake, lebo jinó práco neoměla. A ten senek chodil bokve sbírat na olé. Jedno šil taky do lesa a zas te bokve sbíral. A belo o toho lesa moře, a ta matka temo senkovi decky říkala, aby nechodil k temu moře. Jedno přešla ta matka zas za něm do toho milýho lesa a přenesla mo mlíko a chlib na svačeno, a jak ten senek posvačel, tak mo řekla abe si lehl a spal, a spiš abe nestával, až ona přende.

Ale ten senek stal spiš než ona přešla, vzal si svůj košéček a šil sbírat. Dež potom matka přešla, ož ho tam nebela, a ona řekla: „Muj dobré Agostynek ož šil zas sbírat,“ a odešla pryč; a jak přešil večir, čekala, jak brzo její senek přende, ale on nepřešil. Ona dostala hrobě strach, že ten senek do moře spadl, a ráno skoro stala, hledala ho po celým lesu a nenašla ho. Šla do te dědine, co ten les k ni patřel, ešle on tam nezašil. Ptala se každýho, keho viděla, ešle neviděl hdo senka od pěti let, a každé říkal, že neš. Na to šla hledat k moře, ešle ba i tam není nehde na krajo, ale ho tam nenašla a toze plakala, lebo ona ho měla toze ráda. A nemohla se ospokojit, že svy dítě stratila. A každé jo těšel, jak mohl. Tak jo jeden farář objednal k sobě a přemlával jo, abe ona to všecko trpěla, že to je boží vůla, a dal ji na památka obrázek sedmiboletné panne Marije, že ona vic stratila, že mosela nechať sena božího okřežovat, a že i ona mosi stráto senovo trpět, že to ešče není taková bolest, vidět sena se stratit, jako vidět ho okřežovat. A ona ho hrobě prosela toho farára, abe ji napsal na ten obrázek: „To je památka po mojem senku, keryho sem stratila, dež mo teprva belo pět let.“ A ona vzala ten obrázek a pověsela ho na ten strom, pod kerém ona senka stratila.

Ten senek zatím přešil na jedno lod', co právě bela pře tem lesu, a z té lodi přešle děti a hrále si s něm, a potom ho zavedle na vrch do něvěššího patra na lod', a ta lod' s něm odjela a žádná ne-

věděl, že je cezi dítě na lodi, až na večir teprvá ten senek začal plakat a chtěl jít k matce, a žádnýho tam nebela, hdo be se k němo bel klásel, a potom ta jedna děvěeca povídala, že ona ho z teho lesa sebo vzala; a ten pán, co tá děvěeca mo patřela, bel toze bohaté; a ten kapitán té lodi chtěl teho senka vhodit do voda, ale ten bohaté pán řekl, abe ho jeho děvěeca vzala na lod', že on si ho vezne za vlastního, a on si ho podržel, až mu belo dvaadvacet let; a potom ten pán omřel, a on si tó děvěeco vzal, co ho zavedla na tó lod', a oni spolo všecko dědile po tem páno, a k temo dostale deset lesu. A meze tema desitima lesama bel taky ten, co on se v něm stratil. A ten mladé pán bel toze dobré na chody, a tehdov belo právě po vojné, a on všeckém tam ohodobném leđom nechal dať dřivi, a přešil ba i do teho lesa, co on se v něm stratil, ale on nic nevěděl, že je to ten samé les. A přešla jeho matka taky o to mily dřivi proseť; ale ti chlapi nechtěle ji žádný dřivi dať, že ož je všecko pryč. A přešil ten pán k temo a naporočel, dež žádnýho špatnyho dřiví není, abe jeden pěkné strom skácele. A jak oni to odělale, tak se ten milé strom rozščipl a vekólel se z něho obrázek, a na tem obrázko bylo napsany: „To je památka po mejem senko a t. d.“ A ten pán chtěl si ten obrázek podržet, lebo on věděl, že taky straceném bel. Ale ta jeho matka přešla k temo a prosla ho, že to je její obrázek, že se ji před vojno její senek stratil. Tak ten pán si spomněl, že to on je, a řekl k té matce: „Já so ten, co sem se stratil; já so Agostynek, rebáru sen, a ve ste moja matka.“ A hned a jo vzal k sobě a okázal jo své pani, že to je jeho matka. A ona a od nich jít nesměla až do její smrti.

Různořečí Opavsko Ostravické.

Od Fridku.

Napsal pan Ignác Tkač.

Rozprávky v hospodě.

Jan. Naosíst, ¹⁾ tak je tymu, jak sym ti pravít. Včera ešče mi muj sušid o tym mřuvil.

Kuba. Ale mohlo by tež to býť? Jak sym jó býť v Junovic, to mi tame pravili, že tam budu na Šebestíně grunt vykopávať, a to sym se myslit, že to bodej zvuli rudy ta kopáčka budě, ale spiše zvuli tych pyniz, co tam prý su zakopáne.

Jan. Pambu ví, bo ti panové včilka všecky kunšty a všecky kuzla vřachódo, aby jedyn ²⁾ pyniz mnoho měli.

¹⁾ Zajisté. ²⁾ Jen.

Kuba. O věru! a prově na tym místě budu velke pynize, bo tam každy večer tuším vídať světeľka litať, a jak mi muj tata povědoľ, kaj take modre plamynky litáju, že tam su prý pynize zakopáne. Je pravda, že ti panóve se z nas vysmiváju, jak tak mľuvime, ale budej by jich ďasek nežid, uni num to zapiráju, a sami včile jidu kopať. — Šinkyrtó dejťe mi ešče kvortu Těšiňského!

Jan. Něchme to rači tak, a starojmy se rači o naše, bo my včile proti tym panum nic nězvzdorujěmy. Uni dycky coši nověho vynachědzáju, a po tichu se přec myslo: Tyn chlopsky chám ¹⁾ přeca neni tak hľupy, jak se zdo.

Kuba. Porno ²⁾ Panu Bohu! Jó se dycky myslim, že my na ostětku přeca zvítězíme nad tymi drynďiřami, ale potym se teť možěmy postáviť, jak ti k num se budu chťěť přitřiliť, a nas ešče prošit, aby zmy jich mezy sebě vzjali.

Jan. Nětrub hľupe. Ty se dycky myslíš, že se ti num budu chťěť přirónať? Ani mak! Uni zustánu tak, jak su včile, ale naši rady přec radi budu aspuň mľěky m postuchať. Jako baj na přikľod s tymi pynizami.

Kuba. Jó něvim, ale se mi dycky zdo, že by přec mľt už tyn čas přitřit, ³⁾ co my buděme tak měšťanami jako ti druzy. Ale potym možne ješče budě horši, bo někjeři z tych chľopuv něbudu nic chťěť robiť, a budu se jedyn na pany hrať.

Jozef (vstůpi). Chvalím bud! ⁴⁾

Jan. Navěk'amen. Ne, co povitě nověho?

Jozef. E, nic takověho. Prově idu z robóty z Junóvie, a včil se mušim kelišek gořoľky vypit, bo se mi tam šikóvně podařilo.

Kuba. Na cuz? Či ště tam naši pyniz, co kjejsi ⁵⁾ Undraš zakópol?

Jozef. O ni, ale přec už smy se dokopali toho místa, kaj mľt pry Undraš svoju skryš, bo jó sym vykópol jeho fajfku.

Kuba. Na tuž ju teť ukož, aby zmy se na ňu podivali!

Jozef. O bratře, jó sym ju předoľ. Jedyn študynt, co teť tam byľ se divať, mi za ňu doľ rynskůlu, a jó sym mu ju rod doľ, bo sym se pomysľil, že se za ryňsky ešče možu pěknějšu kupit. Tymu ⁶⁾ teť sym tu přišel se něška trochu popit.

Jan. Yhy! Tymu sym jó se teť divil, že ty přichodiš do hospódy. Bo to je věru velky div.

Kuba. Na, poviz num teť dále, co ště tam včeecko vykopali.

Jozef. Nic vice. Byľo tam znať, že tam kjejsi mušelo byť dobre pochovisko pro ty zbujniky, co tam okólo hauzyrovali. Že by tam ale byľy jake pynize, jako ty mľuviš, o tym ani řeči.

¹⁾ To sedlské plemeno. ²⁾ Poručeno. ³⁾ Přijítí. ⁴⁾ Pochválen bud.
⁵⁾ Kdysi. ⁶⁾ Proto; čemu, tymu = proč, proto.

Kuba. O bodej. Možno, že jich ti panóve už prve vybrali, ež vy ště se dali do robóty. Muj tata, pane Bože mu doj nebo, mi dycky praviť, že tam, kaj večer ohyň vidať litať. že tam prý muší byť pynize, a že to pravda, vyklódoť mi o založiňu kapla, co je při Tkačikóve roli. Tamo prý tež bylo vidovať modre pľamynky, a každý prý, co okoľo toho pola šel, jich vidiť. To bylo prý před šesdesaťuma lety, jak jich potym jedyn dostoť. Bo tyn huncfut byl chytry, co jich dostoť. Un prý vziol biľu šatku a hodiť po tym pľamyňu, a utik prý, a se prý za sebu ani něobhlidoť. Bo dyby prý se obezdřil, že by prý nic nědostoť. A na druhy din prý tam skoro rano šel, a to prý tam bylo pľno šatka pyniz navozano, samych dvacetnikuv a dukotuv. Za to miť prý vystaviť kostoť na tym mišťě, kaj ty pynize ležely. — A dyby mu ešče chybiľo. mu to prý praviť, že prý mu ešče do vice Un ale prý vystaviť jedyn kaplu, a ty druhe pynize prý se schovoť. Ale jak Buh prý každého hřišnika tresce, to se mu tež tak staťo. Každý din prý k nimu přišlo do jeho chaľupy strašidlo, a to řvalo přes ceľu noc. A to prý mu tak nědaľo pokoja, až mušíť chaľupu prý předat, a jinu se kúpiť. Ale to strašidlo prý za dva tydňě zaš i do jeho nového bytu přišto, a zaš ho prý tam strašiťo.

Jan. A co robilo to strašidlo přes ty dva tydňě? Či ho němuhľo naňšť? ¹⁾

Kuba. Jó něvim, ale tak to mi tata praviť, a co mi tyn vyklódoť, to mi je všecko svate, bo un to mušíť dobre věděť, dy toho znoť, co ty pynize našel.

Jozef. Ale co un praviť, to tež němuší byť všecko pravda.

Kuba. A čimu ni? Dyť un maľo coby něbyľo pravda. Ale jó se nědum řic, že by tyn pľamyň něukazovoť, kaj ležo pynize. A že tam na Tkočkach mušely byť, to už dokazuje, že tyn kopec, kaj ta roľa Tkočikova leži, je čakami vojinskymi naněsyny, bo tam prý bylo ve Švedskych vojnach tela ²⁾ zabitych vojokuv, ež ceľy kopec urobili, a tymu jich mušeli družy vojocy pohřbiť alebo aspuň zakutať.

Jozef. Možne, že by tam muhly byť, bo jak sym byl u Tkočika na robóťě, to sym tam našel jedyn střiľberňoček, ale jak bylo poznať, už hrubě stary, bo miľ na dobre jinaču podobu než ty naše české.

Z Milhostovic u Opavy.

Napsal p. V. Prasek.

Stryk Přihoda.

Jeden chaľupnik byl hodně chudobny, a něvěděľ, jak se má k penizam pomoc. I nědaľ mu čert dobro dželať, šel a ukrad na zamku pokladnicu se všeckyma penizama. V noci se ich přiněs dom, a aby mu žaden na ně nepřišel, vyvažiť prah a poděň ich položiť. Roba se na něho dživaľa a pťala

¹⁾ Najiti. ²⁾ Tolik.

se ho, kdo mu telej peniz dať? Ale un vědžel, že ma hlupu robu, a tak i něřeknuť nic, že ich ukrad, nybrž ene, že něsu jeho. »No, a čemu ich zakopuješ?«

»Pro stryka Přihodu,« odpovėdžel chaľupnik. Rano sobě něco peniz vzał, pravěť robě, aby o tym žadnemu něpovėdaľa a šel do měst. Na zamku byl rano křik, všeci šli zľodžejoi na stopu, ale němohli se ničeho domakač. Byľo to k poľedňu, chaľupnička sedžela na dvoře a přadľa. Tu jedže koľem pan na koňu; jak ho vidžela, mysleľa sobě, že to budže najspěš ten stryk Přihoda, i voľa na něho: »Pane, pane!« němenujėce se Přihoda? »Čemu se ptače?« »Ja mysleľa, že sće ten stryk Přihoda, a že sobě jedžėce pro ty penize, co muj Hanyš pod prah zakopaľ.«

Jezdec sľyšel už o kradeži, i hned mu to napadľo, a řeknuť chaľupnička, že se menuje »Přihoda.«

»No, tak poče (pojďće) a vezmiće se ich, maće ich schovane.«

Jezdec slez, chaľupnička odtahľa prah, un penize vzał a jeť s nima prosto k zamku. Tam když ich poznali, hned šli se železama pro chaľupnika. Ale roba pravěľa, že se ešťė něvraćil, ale až přidže, že ho tam pošle.

V noci přišel chľop dom, a jak mu roba s počešenim vypravjaľa, že penize strykoi Přihodoi oľevdaľa, dostaľ taku zľošč, žeby ju byl hned zabiť. Chvilu chodžil po izbě a přemyšľaľ, jak by trestu ušel. Na raz mu něco napadľo, i řek robě:

»Včil posluchaj ty motyko hlupa! sľyšel sem v měščė, že budže dněš v noci potopa svěťa, kdo se něskryje, ten se utopi. Ja vylezu na střechu.«

»A kaj mam ja vyležó?« ptaľa se pľačky chaľupnička.

»Dži do kuchyňky, ja zadželať každu dźurku, a něpřidželi voda až na střechu, tak či něbudže nic.«

Chaľupnička tam vlezľa a chľop zabiť každu škaľbu, aby tam voda němohľa. Potem přistaviť ke střėše hřebř a kominem lel vodu na dňľ do kuchyně. Zpředy se žena modľiľa, ale čim dal ji voda šľa, tym viac ji bylo uzko, a na ostatku zaslechnuť chľop křik: »Utopim se, pomož Hanyse, mam vody po krk.« Hanyš přestaľ leč, šel ku kuchyňce a poćichu udželať maľu dźuru, aby voda ubiňala. Brzo do božeho rana staľa v kuchyni, potem ji chľop otevřel, všėcko se ukludžilo, a un řek: »Až ti pani hev přidu, možeš řeknuć, že byľa potopa svěťa.« Jak uřadnici přišli, něchćel se Hanyš k ničemu přiznac, řeka, že něbyľ doma, že je roba bľazen, kdo ví, kerak tam penize přišľy. Zavoľali robu, a pťali se, »kdy muž penize zakopávaľ.«

»Před potopum svěťa,« odpovėdžela roba, a na tym pevně staľa.

A dyž s ni němohli pani ničeho svešč, a chľop zapiraľ, nechali teho, a tak ušel Hanyš trestu.

V nářečí slovenském.

Různořečí Dolnotřenčanské.

Od Bánovců.

Napsal pan F. Hreusík.

Rozmluva dvou švagrů při navštívení.

Navštěvující. Pochválen buď Jézíš Kristus!

Domáci. Na veky Amen.

Navštěvující. Ščaslive ráno vinšujem.

Domáci. Ponyžene ďakujem; pekně vitam, pan švager! něch sa lúbi, nech preidu a nech si posadnu.

Navštěv. Djakujem pekně pan švager; postojím si, šak som eště neustav; něni mi na poseděnje, pan švager, lebo mám robotu doma.. nuž ale hádám, němuožu spavat? (Sadně si).

Dom. Veru človek ledva prečká tu noc; taká je dlhá jak rok — nuž tak, a veru sme seděli do pou jedenástej — lebo človek až takto z večerom nědoháňáš, vo dně ništ nespraviš; děn je na obrátěnje — a oni jako že sa mávaju, či su dobre zdravi?

Navšt. Djakujem pekně, len tak po vuoli božej, len tak po maličky; šak vedja, jako v čilejších časoch — po chudochlapsky — nuž tak, toť len aby človek peňazi mau vreco na šeljake výplacky.

Dom. Veru je tak — jaj jaj! eo že už máme robiť, už my tuším lepších časov nědožijeme.

Navšt. Poručeno Bohu! šak človek má sa takto trápiť; račej aby ta pán Boh zau. Remesla zle idú, do remesla šecko draho: takto sa len groš za grošom miňá, a dlh ti na krku ostaně.

Dom. Veru maju pravdu, ono ináč něni; a to zbožje len rastje a rastje do ceny — ale čo žeby aj něráslo; keď vozy tak idú jako dašť! a ti židje násilú tisknu seljakovi do ruky peňaze, že taký človek ani pristúpit němuože — nuž tak — čo to len budě ďalej?

Navšt. Čo žeby bolo ině, psota! a keby už len človek aspon zdravý bou, — ale tá moja len strádá zo dňa na děn. Pán Boh vje, čo je len tej osobe; už aj felčjer aj dochtor bou pri něj — ništ — a keď sa jej človek pýta, čo jej je, čo hu bolí? — ništ povedá — len som slabá — a vladičky za dukát — už som jej povedau: „ale moja, čiby reku ta Těrekvičná studjénka, ¹⁾ ta Těrekvičná voda ti nepasirovala?“ veru, povedá, už som si aj já myslela na tu vodu, ale čože keď sa len bojím.

¹⁾ Těrekvicov volá sa háj borový u Bánovců, kde je ta studénka.

Stará babka toho domu. Jaj! veru je to len za vodu; škoda na sto rázy, že ten náš úrad tu harajku nedau spraviť, že to praj mala voda až hen za rovno veže síkať — naž tak — já som jej veru jeden kus popila; pokel som bola mladšja, chodjevala som aj dvaráry cez dën; ale už pravda hodná sahadja na šišky; aj tej vašej Marišce dobre by bolo, daby tu vodu pila.

Dom. Probuju pan švager, za to ništ nédaju; já by mysleu, reku, čoby Mariška samy tam, takto keď je tēplejšje, sa prešpaciruvaly, a kolko by sa jim len lúbilo, tej vody napily.

Navšt. Pán Boh sám vje; šak už budēme probuvať; a daby len dau Boh, že by ozdravela. (Vstanē se stolice). No hádám já už puojdem k nám. Nech sa dobre mávaju.

Dom. No s pánom Bohom — nech pozdravuju svojich domáciach.

Různořečí Hornovázské.

Napsal pan Ctiboh Zoch.

Z Dolní Oravy.

Zli chlapi od rána v krēme sedá a pijú pálenku, keď sá vrátá domóv, robá krik, mlaťá ženy i deti, čo len pochyťá, tľeú, chodá sem a tam, a vaďá sá; ženy tichje v izbe sedá a mlčá; zpurnie kričá a jáčá, vytrýžňajú mužom, bežá do susedov, túžá sá svojim kmotričkám: ach! kurátka moje, tie deti tak sá nalákali toho korhela, keď prišieu z krēmy, a já od trápeňá a želu už dobre nezhy Niem.

Ze střední Oravy.

Zli chlapi od rana v krēme sedá a pijú palenku, keď priju do domu, robia šture, tľuču ženy a deti, a čo dopadnu, saču a kmašu, chodá hev i tam a vaďa sa; ženy tiche sedá v izbe pri pokoji a sle vrešča, mužom na oči vyhadzuju, letia do susedov a tam sa hardzo posonuju: o vy nebožatka, tie moje deti tak sa zlekli toho korhela, keď prišiel do domu, dobre sa de (kde) nepodeli, a ja od trapania a žalu už sa dobre nezajdem.

Různořečí Pohronské.

Od Baňské Bystřice.

Napsal pan Karel Kuzmany.

Chlapčok a pišťalka.

Na brehu Hrona sedēu chlapčok malý, vedl'a sebá mau pruš z víby, a krútiu si z nich pišťalke. Ako si vykrútiu, začau si písať;

ale tá pišťalka takto narjekala: Bračok muoj maličký, ty moja dobrota dobrá, keď si už len prišjou ko mně; ale čože tu téraz sedačky zahál'aš? Vezmi nohe na plece, prebehni k maminky, ukáž ma jej len, ukáž, a potom jej povez: Mamička moja, páčtě že len, páčtě, l'al'a pršťok z mojej sestričky, z téj peknej Zuzičky, čo sa Vám tam utopila, keď stě šaty prali. Jej duša maličká vnišla do téj vřby, jej malje nuožke sa tje haluzke, jej milje rúčke sa tje konarýke, jej krásnje očká sa tje kojetočke, čo z vřby visja, žalosně plačú. Mamička moja, dajtě hu vykopať, a v cinterině ku križu zasadiť.

Tak zaspjevala tá pišťalka z vřby, a ryby zastály, rúče načúvaly a rake vyšli a na chlapca hľaděli. Počúu to čížik na bjelej osyky, v įjali preletěu na planú čerešňu; lebo on rozumeu, čo pišťalka vravi. Zletěu s čerešny na nižšú jelšu, a z jelši zaspjevau: Sestrička moja, kděže je mamika! Veď ti tú zabili bezbožni zbojnici, na rovněj pustině, vo velikej hore, tam na tých dolnjakoch. Povedalo mi to jedno žrjebátko, čo ztadjal prišlo s Miškom Stukárovje pekným šuhajkom, Borove pacholkom. Lebo Borou Janko je veru chlap hodný. Oni ti boli na dolněj zemi, ztadjal sa vrátili šeci na vrchkoni. A to žrjebátko mi tak povedalo, že keď oni šli tam po tej rovině ces horu velkú, samú dubovú, idúcka našli hodbavnú šatočku a stuhle z čepca po našej mamičky. Od toho času aj já tjež plakávam, lebo som ja nje čiža ako čiža, ale som ja veru tvoj bračok Martinko, čo som zočí skapau hněď v prvom pouroku, keď ma něpopl'úla susedove tětka.

Keď čižatko toto otpjevalo, potom hněď do lesa odletělo medzi ljesky a kalinky, medzi hluch, šípá a trňá, medzi drjeně a maluo tǐpčá.

Chlapčá hore vyskočilo, domou evalom priletělo, chlebká si vydrankalo, potom šetko vyrozprávalo. Mamička mu povedala: Něpočúvaj djeťa moje, veď sa to len takje reči; pišťalka len čo chce tára, prehovára sprostých chlapeou, a čižatko pletje čo chce, len švitorí bez rozumu.

Různořečí Novohradské.

Čarovná palica. ¹⁾

Kdě bolo, tam bolo, hyn za čjernym morom bývau raz v jednej chudobnej dedine, neďaleko jedného mesta, v kterom jeden mocný král' panuvau, jeden chudobný človek a mau mnoho detí. Tento chudobný človek zasjou bou raz žito, z kterého on budicně výživu pre svoju čeljadku očakúvau, tu mu ale jeho žito nezchádzalo a pevne

¹⁾ Vyňato z Pověstí slovenských, vydaných A. H. Škultetym a P. Dobšínským. Sv. V., str. 467.

veriu, že mu ho zlí duchovja zo zemi odnesli. Vybrau sa tedy náš chudobný človek, že on ide u tých zlých duchov to jeho žito hľadať, a na cestu mu upiekla žena koláče, s ktorou potravou sa potom na neistú cestu vydau. Príšu do jedného mlyna, kde jedna mlynárka devica bývala, a to bola jeho kmotra, táto ho cez noc na hospodu prijala aj opatrla; rano ako stáa, zobrau sa a išou ďalej.

Ako sa už dlho po neschodných cestách našťúlan, príšu raz do jednej úzkej doliny, na jednu lúčku; z obúch strán sa vysokje vrše dubinou zarastenje dvíhali a tá dolina dlhučičká dlhá bola, tak že jej už netrúfau na konče dôjsťi. Raz zazrje jednyho starýho šedivýho človeka, so šedivou bradou a veľkou zeleznou palicou, a keď sa k nemu priblíži, zpýta sa ho ten šedivý človek, že kde ide? Chudobný človek vyrozpráva, ako on žito zasjou a že mu nezišlo, tak že mu ho len zlí duchovja myseli odnešti, a že si ho teraz ide hľadať. „Či ale vieš, kde tí zlí duchovja bývajú?“ zpýta sa ho zas ten šedivý človek. Odpusťte mi, povie chudobný človek, ver ja to neviem, ale ma dobrí ľudja azda len naradja! „No synku, povedá šedivý človek, tu máš túto palicu, a či vidíš tam v tej stráni to bralo? Keď tam pridáš, udri trírasy na to bralo, otvorí sa ti, a vyndú všeci zlí duchovja voz, iba jeden krivý zostane v kúte o lavicu reťazou chytený, vničí dnu a pýtaj si ten mlynček od neho, čo tam nad ohništom majú; nebude ti ho chejeť dati, ale sa nedaj odvraveti. Keď túto vec vykonáš, vráť sa zase ztato.“

Ako mu bolo pevedanô chudobný človek tak spraviu. Príšu k bralu, udreu zeleznou palicou naň trírasy, diera sa otvorila, a zlí duchovja vynšli, iba jeden tam zostau o lavicu reťazou chytený, krivý. Ten sa ho zpýtau, že čo tu hľadá? — Ništ inšje, povedá chudobný človek, len mi žito vráť, čo si mi odnesou. „Ja ti tvoje žito nemám, zamrmle tam ten, ale čo žjadaš zaň?“ — Nuž ja inšje nežjadam, len mi daj ten mlynček, čo tam nad ohništom máte. „Ej, braček ľubý! ten mlynček ti ja nemôžem dati, lebo by som ja sám zle schodiu, ale čokolvek inšje budeš žjadať, to ti dám.“ Ja ti ale inšje nechcem, len mi ty mlynček daj. — Čo keď ten zloboh videu, že je chudobný človek neodbytný, dau mu mlynček, a tento s nim išou svojou cestou. — Keď príšu do tej dlhej doliny, zas postretou šedivýho človeka, ktorý mu hned dau tú otázku, či mlynček má — a keď odpovedau, že áno, zpýtau sa ďalej, že čo už teraz bude s nim robiťi. Chudobný človek na to: „Budem na ňom mleti, ač budem maťi čo.“ Na to šedivec vzau svoju zeleznú palicu od chudobného človeka a povedau mu, že je ten mlynček taký, ač mu povie: „Mlynček mel' — bude samučičkje samje zlatje peňaze mleti — a s tým šedivec z očí zmizou.“

Tá kmotra mlynárka bývala práve na pou ceste od toho brala, kde zlí duchovja prebývali, až k pribytku chudobného človeka; tedy sa tento zase ta usiluvau na nocľah, aj ho vďačne prijali, a poprosiu si kmotru, aby mu tento mlynček do rana dakde schovala, ale žeby

mu nepovedala: »Mlynček mel!« — Mlynárka vzala mlynček a zo žartu povedala v komore: Mlynček mel! — Tu jej začau mleti zlatje peňaze, že jich už nemala ani kde podievati. Pomyslela si, že by to dobre bolo, kdyby tento mlynček pre seba zadržala — a hneď rozkázala tovaryšom, aby jej tomu vo všeckom podobný mlynček vyhotovili do rana. Tovaryšja neleniví urobili tak — a tento nápodobnený podhodila mlynárka rano kmotrovi, ten ho aj vzau a išou s nim domov. No žena moja! neboj sa už hladu, vola ešte zo dverí, budeme mati všeckeho dost. — Položí mlynček na stól a povie: »Mlynček mel!« Opakuje slovo druhýraz, aj tretíraz; ale jeho mlynček ani v to nedau, a boli zas len chudobní, ako dosiav.

Čo by z toho mohlo byť? — trúdi sa, hlavu si láme; ale čo nič, to nič. Pozhovára sa so ženou, že on to žito ešte tajde hl'adati; aj mu napiekla žena sladkáne a išou zase len tou cestou, čo prvej. Pre-nocuvau u kmotra mlynárky, odtiaľ prišou do tej úzulinkej dlhej doliny, aj zase postretou toho šedivého človeka, so zeleznu palicou.

»Kde že bude, synku, najďalej kde?« opýta sa ho zase šedivec. »Ej! otčík môj drahý! tajdem si ja ešte to moje žito hl'adati, nedostau som ja za to ešte žjadnej náhrady, a kel'ko som sa ja už zaň naputuvau!« — »Ty tvoje žito ani nedostaneš; ale na ti túto palicu, urob tak, ako predešle a pýtaj si tú palicu s cepami, čo vo vreci na klíne visí, a vráť sa zase len ztato.«

Chudobný človek vzau zeleznu palicu, prišou k tomu bralu, kde zli duchovja prebývali; udreu naň trirázy; zlí duchovja povybehúvali, iba toho krivýho o lavicu prikutýho tam nahali. Tento sa hneď chudobného človeka zpýtau, čo tu hl'adá? — »Nič inšje, povedá, veď vieš, že iba za to žito sem chodím, čo si mi odnesou, a už mi ho raz len daj!« — »Ja ti tvoje žito nemám, zamrmle tam ten, ale čo žjadaš zaň?« — »Inšje od teba nežjadam, len mi daj tú palicu s cepami, čo tam vo vreci na klíne visí.« — »Ej! bračok l'ubý! už som za mlynček zle prejšou; ačby som ja tebe tú palicu s cepami tatau, tak by som sa ja tu neobstáu. Ale vieš čo? — žjadaj čokol'vek inšho, všecko ti dám, a kým žiť budeš, naveky ti budem na dobrej pomoci.«

Chudobný človek sa toho držau, čo mu staričký naručiu. a na všecko, čo sa mu tu narádzalo, len ni a ni! Čo keď zloboh videu, že je chudobný človek do svojej žjadosti začertuvaný, hodí mu vrece z klína s palicou a cepami; a tento s nim išou, ani za neobzreu. Keď prišou do tej dlhej doliny, zas postretou toho šedivého človeka, ktorý mu hneď dal tu otázku: Či to vrece s palicou a cepami máš? »Ano, otčík môj drahý! — Čože už teraz budeš s tým robiti?« »S palicou budem za statkom choditi, ač budem dakedy mať; cepami si budem obilja mlátiť a čistó zrno do vrecu sýpati, ač mi čo pán Boh požehná.« — Šedivec vzau svoju zeleznu palicu od chudobného človeka a povedau mu: že v tom vreci taký spôsob má, keď povie: »Fundži palica, cepy von z vrecu!« — všecko, čo mu škoditi chce, alebo čo sa mu sprotiví,

zmláča. V tom okamžení, ako to vypovedau, šedivec zmizou, a nezostáu šľach ako? kam?

Že blízko mlyna, kde kmotra chudobného človeka prebývala, žiadného ľudského príbytku nebolo, zas len tatam ťahau na noc; aj šťastne dôjšou, aj ho veľmi vďačne mali. Že bou veľmi unávený, aby mu vrece s palicou a cepami nevdojak neskapalo, ač by troška tuhšie trafu zaspať, poprosiu kmotru, aby mu to vrece s palicou a cepami cez noc zachránila; ale aby nepovedala: »Fundži palica, cepy von z vreca!«

Milerada vzala mlynárka vrece s palicou a cepami sebou do komory, a už rozmýšľala, že čo to zas môže byť — a ledva že pospali, zavolá: »Fundži palica cepy von z vreca!« Tu palica s cepami vzala milú mlynárku do roboty a mlátila ju, že len tak dudotalo. Pozobúdžali sa všecja, lebo to išlo to mlátenja ako vo šestorky. Spustila krik a bežala ku kmotrovi, že ho pre Boha prosí, aby ju oslobodiu; že mu ta dá mlynček, čo si u seba bola podržala; lebo že jej už o život ide. Chudobnému človeku teraz svitlo v hlave! Svoj spravodlivý mlynček si vzau a rozkázau: Fundži palica, cepy dnu do vreca!« — hneď prestále mlynárku bití, ktorá ale málo na to zomrela. Chudobný človek išou teraz so všetkým činom — s mlynčekom, vrecom, palicou a cepami — domov. Teraz mu už mlynček namleu zlatých peňazí, — a mali všetkého dost, šo jim len srdce zažjadalo, i za to žito už bou uspokojený, čo mu bolo skapalo.

Obsah.

Úvod.

	Str.
O řeči československé vůbec	1
Kde se mluví československy	1
Kterými známkami rozeznává se řeč československá od jiných řečí slovanských	3
O nářečích československých	7
O nářečí českém.	
1. Kde nářečí české jest obecné	9
2. Které jsou známky nářečí českého	10
3. Kolikero rozřečí obsahuje v sobě nářečí české	13
I. Podřečí západní	13
1. Různořečí Domažlické	14
2. Různořečí Lužnické	19
II. Podřečí střední	20
III. Podřečí východní	24
Různořečí Krkonošské	30
O nářečí moravském.	
1. Kde nářečí moravské jest obecné	34
2. Které jsou známky nářečí moravského	35
3. Na kolikero rozřečí dělí se nářečí moravské	38
I. Podřečí západní	39
1. Různořečí podhorské	40
2. Různořečí horské	42
3. Různořečí dolské	45
II. Podřečí východní	49
1. Různořečí Dolnobřečevské	51
2. Různořečí Hornobřečevské	52
3. Různořečí Oderské	54
4. Různořečí Opavsko-Ostravické	55

● nářečí slovenském.

1. Kde nářečí slovenské jest obecné	61
2. Které jsou známky nářečí slovenského	62
3. Na kolikero rozřečí dělí se nářečí slovenské	64
I. Podřečí západní	65
1. Různořečí moravkoslovenské	66
2. Různořečí Bělohorské	67
3. Různořečí Trnavské	68
4. Různořečí Dolnotřenčanské	69
5. Různořečí Hornotřenčanské	69
II. Podřečí střední	70
1. Různořečí Hornovážské	72
2. Různořečí Pohronské	74
3. Různořečí Hontánské	75
4. Různořečí Novohradské	76
5. Různořečí Gemerské	76
III. Podřečí východní	77
O polštíně na Slovensku	79
Slova některá, z nichž patrná jest rozdílnost nářečí a různořečí československých	80

Příklady řečí slovanských a různořečí československých.

I. Bájka o slunci a stromech.

Ve všech řečech slovanských	85
V nářečí českém	94
V nářečí moravském	99
V nářečí slovenském	121

II. Píseň Loučení.

Ve všech řečech slovanských	145
V nářečí českém	149
V nářečí moravském	150
V nářečí slovenském	157

III. Jiné příklady.

V nářečí českém	164
V nářečí moravském	168
V nářečí slovenském	173

Spisovatelem této dialektologie vydány jsou kromě toho tyto spisy:

Mistra Jana Husi Ortografie česká. Ve Vídni 1857. Str. 46.
Za 40 kr.

Dějiny řeči a literatury československé. Ve Vídni 1859.
Díl I. Str. 203. Za 1 zl. 50 kr. Dílu II. svazek první.
Str. 128. Za 80 kr. Svazek druhý připraven jest k tisku.

Zákon o živnostech řemeslnických a obchodnických, s výkladem. Ve Vídni 1860. Str. 86. Za 30 kr.

Paměti a znamenitosti města Olomouce. S osmi obrazy. Ve Vídni 1861. Str. 148. Za 1 zl. 50 kr.

Obecný zákonník občanský císařství Rakouského. S Přídavkem. Ve Vídni 1862. Str. 350 a 152. Za 2 zl. 50 kr., s Přídavkem za 3 zl. 50 kr.

Základní zákonové království Českého. V Praze 1864.
Str. 104. Za 1 zl.

Mimo to vyšla od téhož spisovatele:

Mapa země Moravské a pohraničných částí Slézska, Čech, Rakous a Uher. Ve Vídni 1863. 4 velké listy ve mědi ryté. Nemaleovaná u vydavatele za 6 zl.; maleovaná za 7 zl., u knihkupců za 8 zl.; podlepená plátnem v pouzdře stojí o 1 zl. 50 kr. více.

THE UNIVERSITY OF MICHIGAN

VI. VHSI

With an Introduction by Hermann

Weyl

3 9015 02865 7339

**DO NOT REMOVE
OR
MUTILATE CARD**

